

Jahresbericht
des
k. k. I. Staatsgymnasiums
zu Laibach,

veröffentlicht

am Schlusse des Schuljahres 1912/1913

durch den Direktor

Dr. Laurenz Požar.

-
- 1.) Grška drama. S 4 slikami. Spisal dr. J. Debevec.
 - 2.) Schulnachrichten. Vom Direktor.

Laibach 1913.

Buchdruckerei von Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Verlag des k. k. I. Staatsgymnasiums.

**Verzeichnis der in den Jahresberichten des k. k. I. Staatsgymnasiums
erschienenen wissenschaftlichen Abhandlungen.**

1850. *Philipp I. Rechfeld*: Welches ist die Kraft des griechischen Aoristes?
1851. *P. Petruzzi*: Ideen zu einer Abhandlung über das Epos.
1852. *F. Heinz*: Begründung der Aufnahme der Naturgeschichte in das Gymnasium.
1853. *K. Melzer*: Bemerkungen über die auf religiöser Grundlage zu erzielende harmonische Bildung der Seelenkräfte bei der Anleitung zum Geschichtsstudium.
1854. *Dr. Heinrich Mitteis*: Über meteorologische Linien.
1855. *Dr. K. Reichel*: Über den Chor des Sophokleischen Philoktet.
1856. *Dr. Mitteis*: Abbé Nollet in seiner Stellung gegen Benjamin Franklin.
1857. *Al. Egger*: Abraham a Santa Claras „Redliche Red' für die krainerische Nation“.
1858. *Ad. Weichselmann*: Beiträge zur Erklärung des Horaz. (Carm. I. 1.)
1859. *Joh. Nečásek*: Geschichte des Laibacher Gymnasiums I.
1860. 1.) *Joh. Nečásek*: Geschichte des Laibacher Gymnasiums II.
2.) *J. Marn*: Slovanskega cerkvenega jezika pravo ime, prvotna domovina in razmera proti sedanjim slovanskim jezikom.
1861. 1.) *Joh. Nečásek*: Geschichte des Laibacher Gymnasiums III.
2.) *J. Marn*: Slovnica slovenskega jezika.
1862. 1.) *Dr. W. Wretschko*: Zur Entwicklungsgeschichte des Laubblattes.
2.) *M. Warner*: Nekaj o toči.
1863. 1.) *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Über Eulers Auflösungs-Methode unbestimmter Gleichungen des ersten Grades.
2.) *Dr. Zindler*: Bestimmung der Dichte des Alkohols von verschiedenen Konzentrationsgraden und bei verschiedenen Temperaturen. (Ausgeführt im physikalischen Institute, Wien 1859/60.)
1864. 1.) *Ad. Weichselmann*: Balde und Sarbiewski.
2.) *J. Marn*: Vzajemnost slovenskega jezika z drugimi sorodnimi jeziki.
3.) *K. Melzer*: Über Verfassung von Katalogen für Bibliotheken an Mittelschulen.
1865. 1.) *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Elementare Ableitung der Budan-Hornerschen Auflösungs-Methode höherer Zahlengleichungen.
2.) *K. Melcer*: Matiju Čopu v spomin.
1866. 1.) *Anton Heinrich*: Über die sogenannte Einwanderung der Claudier.
2.) *K. Melcer*: Kako naj bi se učila zgodovina v naših srednjih šolah?
1867. 1.) *Fr. Kandernal*: Über Johann Amos Comenius und seine Didaktik.
2.) *K. Melcer*: Volitev Rudolfa I. in slavna bitva na Moravskem polju leta 1278.
1868. 1.) *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Beitrag zur Zerlegung gebrochener rationaler Funktionen in Partialbrüche.
2.) *J. Šolar*: Besedoslovje, kako se je začelo in kak napredek je do sedaj stvorilo.
1869. 1.) *Anton Heinrich*: Welche bildenden Elemente bietet der Unterricht der Gabelsbergerschen Stenographie? (Mit einer Beilage.)
2.) *J. Šolar*: O besednih pomenih.

Jahresbericht

des

k. k. I. Staatsgymnasiums

zu Laibach,

veröffentlicht

am Schlusse des Schuljahres 1912/1913

durch den Direktor

Dr. Laurenz Požar.

Inhalt:

1. **Grška drama.** S 4 slikami. Spisal dr. J. Debevec.
2. **Schulnachrichten.** Vom Direktor.

Laibach 1913.

Buchdruckerei Ig. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. •

Verlag des k. k. I. Staatsgymnasiums.

Grška drama.

Spisal dr. J. Debevec.

V starodavni Traciji, med Hebrom (Marico) in Aksijem (Vardarjem), kjer se je lani in letos vršila svetovna drama med Azijo in Evropo, je bilo dozorelo prvo seme dramatične umetnosti (Dionizov kult!); dobri vetrovi so tisto drobno seme zanesli na jug, v Atiko, v Atene in ga položili v ondotna tla, kjer je vsled izredno ugodnih razmer vzkliko in se razvilo v — atiško dramo, vir in vzor vse svetovne dramatike do naših dni. In tako te vabim, mladi prijatelj, sedaj s seboj v Atene. Obiskati hočeva ondi pred vsem drugim slavno Dionizovo gledališče na južni strani akropole, zibelko vseh drugih gledališč na zapadu (in morda tudi na vzhodu, v Indiji); potruditi se hočeva, da se seznaniva z nesmrtnimi tragiki Ajshilom, Sofoklejem in Evripidom ter s pisateljem komedij Aristofanom, poslušati hočeva tam tudi predstave njih klasičnih del; obenem pa hočeva na licu mesta, kakor pravimo, prav tam ob pravi zibelki drame, povprašati slavnega filozofa Aristotela, kaj on misli glede začetka in razvoja tragedije in komedije.

In tako bodeva torej v prvem delu (*A*) govorila o grški tragediji in tragikih (I. Ajshil, II. Sofoklej, III. Evripid), v drugem (*B*) pa o stari komediji in nje zastopniku Aristofanu. Preden pa se udeleživa najstarejše nam ohranjene tragedije, izpregovoriva za uvod par besed o kraju, času in načinu predstavljanja ter o razvoju tragedije.

A. Tragedija.

Kraj, čas in način predstavljanja; razvoj grške tragedije.

V Trstu se ločiva od slovenske zemlje; izpred oči nama izgine obrežje in kmalu sva sredi morja, ki mu ni videti ne konca ne kraja. Ena ločitev pa naj olajša še drugo; ločiva se tudi v času od sedanjosti in misliva se v duhu približno v leto 473. pred Kr. r., in sicer v začetek pomladi, v atenski mesec elafebolion (t. j. med našim sušcem in malim travnom) . . . Približali smo se atenskemu pristanišču Pireju; sovražniki ne morejo nikjer na suho, ker visoko, močno zidovje, ki ga je dal genijalni Temistoklej pred petimi leti postaviti, straži vso obal in jo tesno oklepa, ozki vhod v luko pa je zaprt z dvema močnima verigama. Danes je prehod svoboden. Po nemirni vožnji, ko pomladanski vetrovi radi razburkajo valove sinje Adrije in Jonskega morja, bomo zopet na trdih tleh. Hvala ti, božica Atena, zaščitnica mesta, ki kraljuješ gori na strmi akropoli!

Stopila sva na suho. V Atiki! Ah, kakšno nepopisno čustvo prešine človeka v tistem trenutku! Na tem mestu je stopil — tako pripoveduje bajka — v davnih časih bog Dioniz na suho, premagavši vse sovražnike na suhem in na morju in pripeljavši se na ladji, z bršljinom okrašeni, od otoka do otoka, slavljem povsod. In Atenci so od veselja nad prihodom vinskega boga tisto ladjo opremili s kolesi ter jo vriskaje peljali v mesto. Na južni strani gradu so bogu odločili poseben travnik kot sveti log in mu sredi njega sezidali svetišče; spomin na njegov prihod so pa vsako leto praznovali s tem, da so pred njegovo svetišče privlekli tako barko na kolesih in je na njej nekdo — s krinko na obrazu — predstavljal boga Dioniza, tovariši pa so predstavljali Dionizove spremljevalce, satire . . . In iz tistega obreda se je polagoma razvila drama. Toda o razvoju tragedije govoriva pozneje. — Zelo zgodaj je še; zvezde sevajo še na divno jasnem nebu. Vendar pa je v pristanu že precej živahno; kajti tudi z bližnjih otokov, s Salamine in z Ajgine so pravkar priplule barke z mnogimi potniki, ki se izkrcavajo. Vse je praznično oblečeno. Veselje sije z obrazov deci in starejšim, ki hite na suho. Tu prvič čujeva atiško govorico: *Πάτερ! μήτερ!* vzklikajo otroci. A vse hiti vun iz pristanišča. Ni čuda, ker do mesta je še dve uri hoda, in takoj po solučnem vzhodu se prične slavnost v gledišču. Požuriva se torej tudi midva za njimi! Pot nas vodi skozi oljkov gaj; med temnozelenim listjem se že oglašča ptičev kor, teh veselih kozmopolitov, enako razumljivih Grku kakor barbaru. Ali nam hočejo vzbuditi sladko slutnjo še vse drugačnega kora, ki ga bomo čuli danes? Prekoračili smo most čez potok Kefisos in tudi čez Ilisos, ki se izliva v prejšnjega, in evo nas pred visokim mestnim obzidjem, pred Dvojimi vrati (*Dípylon*). A kakšna gneča je že tukaj! Cele procesije ljudstva prihajajo od zapada sem, od Elevine, po takozvani božji poti (*ιερά όδός*), vzklikajoč in pojoč. Vstopili smo skozi vrata v mesto. Oj pozdravljeno, ti zatočišče ljudske svobode, ti zibelka zmagovalcev pri Maratonu in Salamini! Pozdravljeni vi, slavni voditelji ljudstva, Temistoklej, Aristid, Kimon! Že smo na velikem trgu (*άγορά*), v središču prometa. A danes je še zgodaj in tudi zaradi praznika gre vsa pozornost na južno stran akropole. Tudi mi se obrnemo proti jugu. Par korakov s trga, pa smo v nizkem sedlu; na desni vidimo široko skalo, Areopag („krvno sodišče“), že izven mestnega ozidja, na levi se dviga pot na dokaj višji grad (akropolo). Pred sedmimi leti (leta 480. pred Kr. r.) so Perzijani z Areopaga streljali ognjene strelice v leseno grajsko ograjo ter jo zažgali. A pustimo vse žale spomine! Pozdravimo rajši tebe, deviška Atena, s priimkom *πρόμαχος* (Prvoboriteljica). Tvoj 9 m visoki in po vsem mestu vidni kip na severni strani akropole vzbuja Atencu pogum in samozavest; saj je bil vlit iz bron, uplenjenega Perzijanom v ravnokar minulih vojnah.

Pa že sva izza sedla, že na cilju potovanja. Pred nama se razprostira — kakor že rečeno, na južni ali bolje južnovzhodni strani akropole — sveti okraj (*τέμενος*) ali sveti travnik, odločen bogu Dionizu. Ves je ograjen z visokim zidom (*περιβολός*); zid se vleče prav od stene akropole dol okrog vsega travnika in spet nazaj gor pod akropolo. Zapadni in vzhodni zid ima v sredi vhod (*πάροδος*). Tod skozi hiti množica na sveti prostor in tudi midva ž njo. Pri vходу plačava možu, ki pobira vstopnino, vsak en obolos (približno 10 vin.) in — vstopiva. Zdaj sva na svetih tleh! Tudi vse vedenje množice spričuje, da je prišla k službi božji. Ne pozabiva torej tudi midva, da bo vse, kar bodeva danes tu videla in slišala, imelo verski značaj, da bo vse bogočastje, vse v čast bogu Dionizu.

Kam kreneva zdaj? Na levo drvi množica, na desni vidiva nekakšno svetišče, tempelj Dionizov. Vidim, da si radoveden in bi rad pokukal tu noter. A vhod je od vzhodne strani. Najprej stopiva v lopo z dvema stebroma, potem pogledava v svetišče samo, ki je ozka in nizka celica, a danes — prazna; leseni kip Dionizov so namreč za ta praznik prenesli v orkestro gledišča. Zatorej brž nazaj, na levo! Kakšen veličasten pogled, kaj ne? Vsa kotlina hriba, od tal pa do navpične stene gradu gori, sedež pri sedežu, sedež nad sedežem in gledalec pri gledalcu, do dvajset tisoč glav! Kakor vidim, te rdečica obliva vpricho tolike množice, toda le pogum! Mar ne vidiš, da se nihče niti ne zmeni za naju? Poiščiva si rajši kak pripraven prostor! Je-li še kaj nezasedenega? Ha, glej tam-le na levi (od orkestre nad tistimi lesenimi vrati!), v četrti vrsti (če ne štejem spredaj častnih sedežev), prav na koncu (na sliki I blizu tistih treh dreves!) bo še prostora za dva tujca; kar brž (mimo lesenih vrat) gor, po stopnicah! Prva, druga, tretja, četrta vrsta! Prav pripravno mesto! Sedeži so sicer zelo preprosti, kar leseni; a pomisliti moramo, da smo še v prvi polovici petega stoletja pred Kr. r., ko je bila vsa zunanja oprema gledišča zelo enostavna. (Priložena tablica I razvalin Dionizovega gledišča ti kaže sicer kamenite sedeže, toda to, kamenito gledišče, je bilo sezidano šele v letih 350. do 325. pred Kr. r.) Kar sediva! Prišla sva že prav zadnji hip; kajti glej! ravnokar je vzplavalo lepo suščevo solnce izza Himeta (1300 m) in razlilo celo morje luči na slavnostni prostor. Oči vsega gledišča so zdaj uprte v sredino, tisti krog na sredi, imenovan *ὄρχηστρα* (plesišče, prostor za obredne, liturgične plesse). Posebno dobro se vidi orkestra v ostankih gledišča mesta Epidavra (v Argolidi), ki je bilo za Dionizovim največje na Grškem, sezidano od Polikleta (v četrtem stoletju pred Kr. r.). Vidiš ga na sliki II. Orkestra je najimennitnejši del vsakega antičnega gledišča. Ona je res pravo solnce tega gledišča; kajti kakor iz solca izhajajo žarki na vse strani in razsvetlujejo in ogrevajo zemljo, tako se dvigajo od orkestre na tri strani vrste sedežev (samo ena stran je prosta, a na sliki I je pokrita z ostanki poznejšega gledišča iz dobe rimskih cesarjev; za Ajshilovo dobo pa si moraš predstavljati južno stran še vso prosto, in tudi tlak je iz poznejših dob!), med vrstami pa ozke stopnice (*περικίδες*, zagozde) prav do vrha, do zadnje vrste gori, in v orkestri sami, ondi se bo predstavljala zdaj ena izmed tistih veličastnih grških tragedij, ki so tako silno vplivale na prosveto starih in novejših narodov ter ogrevale srca poslušalcev za najvišjo poezijo. Čudovit prostor torej! Njegov premer znaša 24 m, a prav v središču orkestre stoji nizek žrtvenik (*θυμῆλλη*) z lesenim kipom boga Dioniza; do žrtvenika vodi ena stopnica. Ta Dionizov oltar je torej kakor punčica v očesu, kakor središče, okrog katerega se vse vrti in suče.

Zdaj pa oči na široko odpri! Glej, od tistega vhoda, koder sva tudi midva prišla, je prišel zdajle svečenik, v dolgi halji, z visokim okroglim pokrivalom, spremljan od več služabnikov. Pri žrtveniku se je ustavil. Služabnik drži pred njim posodo z morsko vodo (ki se jej pripisuje čistilna moč) in svečenik kropi z oljkovo mladiko oltar, orkestro in gledalce; tisti čas sta dva druga služabnika na žrtveniku zaklala mlado prasè (*χοιρίσκος*) in glej! svečenik tudi z njegovo krvjo škropi žrtvenik, orkestro in ostali prostor. To dovršivši, glej! je sedel na najvažnejši sedež, v sredo, v prvi vrsti, uprav nasproti žrtveniku. Gotovo je to Dionizov svečenik. In kaj je izvršil? Obredno očiščevanje (*κάθαρσις*), zaukazano z namenom, da bi vsi prisostvovali božji

službi, ki se bo pričela, s čisto vestjo; a če bi se med gledalci morda nahajal kak skrit hudodelec, da bi bil tudi on s tistim škropljenjem očiščen in opran.

Vsi častni sedeži (67, na sliki I jih vidimo le polovico) v prvi vrsti so že zasedeni; na desni in levi Dionizovega svečenika sede svečeniki še drugih božanstev, potem zastopniki zaveznih držav, otokov in mest, tudi osem arhontov vidimo, le en sedež je še prazen. Kje je prvi arhont, *ἀρχων ἐπιωνυμος* (mi bi rekli: ministrski predsednik)? Pri vходу, pred prvo skupino častnih sedežev, stoji; visok, lep mož je s klasičnim grškim obrazom, kakor ga poznamo s Fidijevih kipov. Zelo živahno nekaj naroča petorici mož, ki sede tam spredaj. To je zadnje opravilo, ki ga mora še izvršiti, preden se prične predstava. Kake tri mesece že ima mož dela čez glavo. V tistem času namreč se mu je predstavilo več meščanov, ki so mu izročili vsak svoj rokopis treh tragedij in ene burke, proseč ga, da jim dovoli s tistimi duševnimi proizvodi proslaviti bližnje velike Dionizove praznike. Sprejel je rokopiše in jih pazno bral; kajti ker so samo trije zaporedni dnevi Dionizovega slavlja odločeni za dramske igre, mora arhont med pesniki izbirati in pripustiti k tekmi le tri najboljše. Tako je torej prečital in preštudiral morda do petdeset dram. Odbravši izmed tekmecev tri, je nastopil težko pot po mestu; poiskati je bilo namreč treba tri bogate meščane, ki bi bili voljni nositi vse stroške tistih treh praznikov, vsak za en dan. No, slednjič se mu je posrečilo dobiti take velikodušne rodoljube, ki so mu obljubili, da hočejo vzeti tisto breme nase. In to ni bilo majhno. Tisti bogataši so morali namreč zbrati vsak do petdeset someščanov, dobrih pevcev, ki bi bili pripravljene javno nastopiti, predstavljati, plesati in peti zbere (kore), bistvene oddelke vsake antične tragedije. Tisti pevci ali plesalci so se zvali zborovi plesalci ali korevti (*χορευτής*), in bogatin, ki jih je zbral, voditelj zbora ali korég (*χορηγός*). Poleg korevtov je moral dobiti tudi še večšega svirača, ki bo pevce spremljal s sviranjem na piščal, in enega igralca, ki bi igral drugo vlogo (*δευτεραγωνιστής*), kajti prvo sprejme itak vselej pesnik sam kot protagonist. Bogatemu voditelju zbora je pa tista čast nakladala še razne druge neprilike. Prepustiti je moral svojim zborovcem primerno sobo v svoji hiši, kjer so se vadili; in vse tiste tedne, kar so trajale vaje, so bili možje pri njem na hrani. Medtem pa arhont — znebiti se prve skrbi za korege — tudi ni rok križem držal. Ves čas je pazno nadzoroval priprave za praznike, zlasti je pridno zahajal k skušnjam; z veseljem je opazoval, da se vaje redno vrše in da se vsi trije pesniki vestno trudijo, da izvezbajo kot režiserji (*διδάσκαλος*; v tistih časih je namreč pesnik moral ne le spisati dramo, temveč tudi uglasbiti lirične partije ter učiti sam pevce in igralce!) vsak svoj zbor. Pred tremi dnevi je še žreb določil, kateri pesnik pride prvi na vrsto s svojimi dramami, kateri drugi in tretji, in v tisti vrsti so se vršile tudi te tri dni velike ali glavne skušnje, in dobro je šlo. Zato je naš prvi arhont danes glede predstave brez skrbi; tudi vzdržavanje reda pri toliki množici mu ne dela preglavice, ker stoje — pod njegovim vrhovnim poveljevanjem — na raznih točkah gledišča redarji (*ῥαβδούχοι*) z dolgimi šibami, pripravljene občutno kaznovati gledalca kakor tudi igralca, ako bi bilo treba. Zdaj se mora, kakor rečeno, znebiti še zadnjega naročila: tista petorica mož, pred njim sedečih, to so od njega izvoljeni in določeni sodniki, kritiki (*κριταί*), ki bodo koncem tretjega dne morali izreči sodbo, kateri izmed treh tekmujočih pesnikov in kateri izmed treh tekmujočih zborov in

zborovih voditeljev zasluži prvo darilo. Kajti kakor v Olimpiji tekmujejo tekači, borilci in četverouprežni konji, tako bodo te tri dni tekmovali trije pesniki med seboj vsak s štirimi dramami. Pri Grkih ima vse javno življenje značaj tekme (*ἀγών*). In tako zdaj sodnikom naroča, naj pazijo na vsebino iger, pa tudi na zunanjo izvršitev, n. pr. kateri zbor bo imel lepše obleke ali bo lepše pel ali bolj gibčno plesal. Zabičil jim je in glej! tudi on je zdaj sedel na svoj prostor. Zdaj se bo pričelo!

Zdaj se bo pričelo? Začuden me gledaš. Kažeš mi dol na orkestro in vprašuješ: Kako pa se bo predstavljala drama? Saj ni ne odra, ne kulise, tudi nikakršne zavese, nič. Dà, res je, v tem času še ni vzvišenega odra, igralci stoje na isti višini kakor zbor, t. j. v orkestri; res je tudi, da o zavesi še ni ne duha ne sluha, pač pa je vendar že nekaj, kar spominja na naše kulise. Le poglej — morda nisi takoj opazil — tam na južni strani orkestre, na tangenti nekako tam, kjer na sliki II vidiš v tleh ostanke dveh paralelnih zidov — je pripravljena neka preprosta lesena stavba, nekaj oder, precej dolg, bolj ozek in blizu $2\frac{1}{2}$ m visok. Na vrhu stoji miza z dvanajststoro lesenih kipov, predstavljajočih dvanajststoro bogov, in pred vsakim kipom nizek oltarček. To je takozvani skupni oltar (*κοινοβωμία*). Če prav vidiva, vodi pet stopnic na vrh, kjer stoji dolga miza s kipi bogov. A odkod pride zbor in igralci? In kje se oblačijo? Skozi mesto menda vendar ne bodo hodili našemljeni? Tam zadaj za skupnim oltarjem so ponoči postavili nizko leseno kolibo ali barako; imenuje se *σκηνή* (scena). Gledalcem jo seveda prikrija visoki oltar. Tam čakajo igralci in zbor. Pa še nekaj vidiva za oltarjem. Ali se ne dviguje nekakšen holmec za njim? Dà, res je. Barako so obložili ob obeh straneh in zadaj s kamenjem in tudi streho, in posuli s peskom in obložili vse z rušami trave, da se zdi kot zelen griček. Gotovo važna priprava za današnjo trilogijo.

A, zdaj se bo pričelo! Prvak arhontov je že namignil. Glej, neki služabnik — klicar je po svojem pravilu — hiti preko cele orkestre k tistemu vходу pod nama in z močnim glasom je zaklical proti leseni kolibi: *Αἰσχίλε, εἰσαγε τὸν χορόν* — Ajshil, privédi svoj zbor! Vse je utihnilo, vse pozorno gleda proti tistemu dohodu spodaj. Ajshil je torej eden izmed letošnjih tekmecev in žreb mu je odločil za tekmo prvi dan. A ljudje niso nič presenečeni; dasi v mestu ni naznanjal nikjer noben lepak, katera drama in katerega pisatelja se bo predstavljala, pa vendar to že vsi vedo. Kako tudi ne? Kje se je pa kakšen narod kedaj tako zanimal za dramatično umetnost kakor baš atenski? Po igralcih in zborovih pevcih, ki so imeli dan na dan vaje in skušnje, je polagoma prišlo na dan, kakšne naslove imajo drame današnjega praznika in odkod jim je vzeta snov. Saj ravno za nama mlad Atenčan tiho razlaga svoji družbi — najbrže so sorodniki iz okolice ali pa morda tudi iz daljnih krajev — naslove današnje trilogije: Pribežnice (*Ἰκέτιδες*), Egipčani (*Αἰγύπτιοι*) in Danajke (*Δαναίδες*).

I. Ajshil (525—456).

Približal se je torej trenutek, da oživi pred nama najstarejša (ohranjena) Ajshilova tragedija:

Pribežnice (*Ἰκέτιδες*).

Vse posvetne misli zdaj proč, Dionizova služba božja se je pričela! Predajva se uživanju čiste poezije!

Slišiš? Pod klancem, ki vodi na desni (torej tam spodaj pod nama!) v orkestro, se je oglasil klarinet (*αδλόζ*), spremljan od kitare ali pa harfe; melodija je preprosta, bolj zategnjena, spremljajoč korakanje več oseb. Godba se nam bliža . . . Glej, prva oseba je že pri vhodu! Starec je, s popotno palico v roki. Nastop z desne pomeni, da mož prihaja od morja, iz pristanišča, da je torej priplul z ladjo iz tujine. To si morava zapomniti tudi za vse druge osebe, ki bodo nastopale s te strani. Samo za hip časa imava, da ga opazujeva. Orjaška postava je; krinka, ki jo ima na obrazu, je črna, tudi njegove roke so črne, obleka pa je dolga bela halja, visoko zgoraj (skoro pod pazduhama) prepasana z dragocenim pasom. Čez spodnjo haljo (*χιτών*) si je ogrnil še pisan plašč; vse to naj kaže, da je tujec, in sicer Egipčan. Počasi, slovesno, veličanstveno koraka. Ali zdi se, da tudi nekoliko okorno. No, pa to ni nič čudnega. Le poglej mu pod noge; kaj posebnega zapaziš? Da bi presegal z dolgostjo svojega života vsaj za eno glavo vse pevce zbora, ki bodo nastopili za njim, si je omislil posebne čevlje, ki imajo za podplate dva lesena krcljička, torej nekakšne coklje (*κόθοροζ*). Slika III (antičen kipec iz slonove kosti) ti kaže tragičnega igralca. Na nogah ima koturne; spodnja halja je segala do gležnjev (kakor n. pr. alba v katoliški liturgiji) in je bila pestro vezena, tudi „*ποικίλον*“ imenovana; imela je dolge rokave. Čez rame visi pisan plašček (*χλαμύς*). Krinke so bile ali iz polimanskega platna ali pa iz lesa. Bile so visoke, kakor nekakšne čelade, pokrite s kitami. Nekatere so bile zelo umetne in značilne. V taki maski približno si misli tudi Ajshila v tej in naslednjih dramah. Starec jo je zavil na levo, torej bo korakal v orkestri v polkrogu, mimo vseh častnih sedežev. Toda glej! že sta se za starcem prikazala dva moža, brez mask; godca sta. Vštric korakata; eden je svirač (*αδλητής*), ki neutrudno svira in piska na dvoje klarinetov, pihajoč v oba dulca obenem; drugi je citraš (*κιθαρωδός*) ali harfenist, ki spremlja z brenkanjem svirača in pevce. Tudi ta dva sta zavila na levo; gotovo pojdeta torej za starcem. A kdo prihaja za godcema? Saj to je cela procesija! Ženske so, v krasni, praznični egiptovski noši, s črnimi krinkami na obrazih in s kitami, in vence imajo na glavi, v rokah pa drži vsaka oljkovo vejico. Koturnov nimajo. Tudi one so torej Egipčanke, najbrže hčerke tistega starca, ki gre pred njimi. Po pet jih koraka v eni vrsti, in deset vrst jih je. *Χορός!* — je nekdo zašepetal za nama. Ha, to je torej zbor, tisti bistveni del vsake starogrške tragedije. In prav po stari tradiciji je zbor še silno močan, kar 50 oseb. A čuj! Kaj pa je to? Petje? Kako mogočno se razlega po celem gledišču! Takoj pri vhodu, stopivši v orkestro, je zbor pričel peti, enoglasno:

Zevs, varuh begunk, milostivo sedaj na naš zbor se ozri!
Kjer izliva se Nil, od peščénih puščav smo priplule le-sèm . . .

V kakšni lepi harmoniji je njih korakanje z ritmom speva! Anapesti ($\cup \cup \cup$) so res kakor nalašč za marširanje. Pa saj to ni samo marširanje. Ali ne vidiš, kako elastično, kako graciozno se pregibljejo s celim životom na desno in levo, kadar vse obenem dvignejo noge in jih zopet — ob krepkem poudarku — vse obenem postavijo na tla? Kakor ples in procesija in molitev se zdi ta pojav, vse obenem.

Tudi pribežnice, glej, gredo isto pot, kot prejšnji trije, ob severni periferiji orkestre, ob častnih sedežih. Čisto blizu pod nama so! A čudno, kajne, nihče jih ne opazuje z gledališkim kukalom? Čemu tudi? Maske jim zakrivajo

obrazu. A še nekaj ti je na jeziku, vidim. Moški glasovi so to, kajne? Dà, res je. Vse vloge, tudi ženske, igrajo samo moški (in to še delj kot skozi celo stoletje!).

Pojoč so prikorakale pribežnice pred srednji častni sedež. Glej! zdaj so se obrnile proti nam, proti občinstvu. Vsaka izmed njih se je zasukala nekako za 90°, od desne proti levi, in tako jih stoji v prvi vrsti pet, a vrst je deset. In kaj še zapazimo zdaj? Tistih pet v prvi vrsti je posebno lepo oblečenih, zlasti srednja med njimi, pa tudi največja je med vsemi in najmočnejša. To je načelnica ali prvakinja zbora (*κορυφαία* — korifeja!), predpevka ali predplesalka. Koreg se je posebno potrudil, da je dobil za to častno službo velikega, lepega moža. In kaj nam pojoč pripovedujejo? Poslušaj!

Domovini predragi smo dale slovó,
ne pregnane morda vsled prelite krvi,
ampak same smo raje bežale,
ker se zakon brezbožnost nam zdel je in gnus
s sinovi Ajgiptovimi; in Danáj
nam je sam dal ta svét, on, naš oče . . .

Si čul? Ker ni gledaliških listov in tudi lepaki v mestu niso naznanjali dramske predstave, zato so se s temi besedami same predstavile; povedale so nam, odkod so in kdo je njih oče, in tudi, zakaj so odšle z doma — ker ne marajo skleniti zakona s sinovi Ajgiptovimi.

A že gredo zopet naprej, ob levi strani orkestre, proti velikemu oltarju tam ob robu, kjer stoje kipi dvanajstero bogov, pojoč :

Vi, vsevišnji bogovi, in vi, pod zemljó,
maščevalci krivic, in kot tretji ti, Zevs,
nas pribéžnice v varstvo sprejmite! . . .

S tem je končan vstop ali vstopna pesem (*πάροδος*, introitus); zdaj se prične prava igra. Sviráč in citraš sta medtem, glej! stopila čisto v sredo orkestre, k nizkemu Dionizovemu oltarčku, kjer stojita na edini stopnici, pripravljena, da spremljata petje in ples zbora. In oni stavec? Kam je medtem izginil? Stopal je počasi naprej, izginil za dolgim oltarjem ter se prikazal na prej omenjenem gričku gori. Ondi, glej! stoji ter nepremično gleda proti vzhodu; časih si z roko zasenči oči. A ves čas še molči. In deklice zbora? Postavile so se v dolgo vrsto pred oltar dvanajsternih bogov; napol so obrnjene proti nam, napol proti oltarju, v rokah pa še vedno drže oljkove snopiče, povezane z volnenimi trakovi. Baš v sredi vrste opazimo predpevko, korifejo. (Kratki odmor, ki je nastal po končanem vstopu, naj porabim v to, da te, mladi prijatelj, brž seznanim s situacijo igre; kajti dočim je najinim sogledalcem — kot rojenim Grkom — snov, od pesnika porabljena za današnjo trilogijo, že od mladih nog popolnoma znana kot narodna pripovedka, si ti, vidim, nekam v zadregi, ker ne veš prav, kaj naj vse to pomeni. Kaj so torej grški dedje ali babice pripovedovali svojim vnučkom? V davnih časih je oskrbovala svetišče boginje Here v Argih kraljeva hči Io. A ker se je bila lepa svečenica zelo prikupila Zevsu, jo je ljubosumna Hera pregnala iz kraja v kraj, dokler je ni prignala v Afriko, kjer je ubežnica rodila sina Epafa. Ta je postal kralj in sezidal mesto Memfis; njegova hči je bila Libija, a Libijin sin je bil Belos, ki je tudi zasedel kraljevi prestol svojega deda. Kralj Belos je ostavil svoje kraljestvo svojim dvema sinovoma: starejši, Ajgiptos, je dobil zemljo, ki se je po njem

imenovala Egipet, mlajši, Danaos, pa je podedoval ostali del kraljestva. Oba brata sta imela zelo veliko število otrok: Ajgiptosi je imel petdeset sinov, Danaos pa pedeset hčerá. Ajgiptovski sinovi so hoteli Danajeve hčere imeti za žene; a ker so bili snubci odbiti, se je vnela vojna, in Danaos je bil premagan. Bežal je torej s svojimi petdesetimi hčerami čez morje na Grško in se izkrcal na obrežju deželve Argos, odkoder je bil pred davnimi časom izšel njegov rod in se preselil v Afriko. Begunci so bili v svoji stari domovini prijazno sprejeti; prebivalci mesteca Argos so si Danaja celo izvolili za kralja, potem ko so bili čudežno opomnjeni, da je to volja bogov. — Medtem pa so si bili drzni sinovi Ajgiptovski iztesali ladje in so hitro pluli za ubežnicami; kmalu so z oboroženo vojsko pristali na argivskem obrežju, da bi se s silo polastili Danajk. Danaos je res moral odnehati in svoje hčerke dati brezbožnim snubcem za žene. Toda grozna zvijača naj bi prisiljeni zakon še tisto noč razvezala. Oče je skrivaj izročil svojim hčeram bodala in morale so mu vse priseči, da še tisto noč, takoj po sijajnih ženitovanjskih slovesnostih, umore svoje žene v spanju. — Vse Danajke so res izvršile grozodejstvo; samo ena izmed njih, Hipermnestra po imenu, je iz ljubezni prizanesla svojemu možu, ki mu je bilo ime Linkeos. Ponoči ga je vzbudila ter mu rekla: „Vstani in beži! Glej, vsi tvoji bratje so mrtvi, umorjeni od svojih žen“. Peljala ga je po skrivnih hodnikih iz palače vun, pod milo nebo, in mu dala bakljo v roko; zapalil naj bi jo, kadar bi stal vrh gore nad mestom, svoji ženi v dokaz, da je srečno ušel. Nato je šla na streho palače in gledala odondod proti vrhu gore; srce ji je plalo v prsih od strahu in negotovosti. Slednjič je prasnul ogenj na gori; Hipermnestra se je zadovoljna vrnila v palačo, kajti vedela je zdaj, da je njen ženin izven nevarnosti. — Drugo jutro je tudi ona s sestrami vred srčno stopila pred svojega očeta; ta je ostale hčerke pohvalil, da so bile pokorne in so pomorile može, na Hipermnestro pa je bil silno hud in jo vrgel v temnico. Toda sodišče, sestojéče iz najuglednejših in najmodrejših mož in sklicano od kralja z namenom, da bi nepokornico sodilo, izreče, da je obtoženka prosta krivice in kazni. Vsled tega izreka se je potolažil tudi Danaos in je dovolil, da se Linkeos vrne v mesto Argos. Iz tega zakona se je pozneje rodil slavni junak Heraklej. — Kaj se je zgodilo pa z ostalimi Danajkami? Za svoj zločin morajo na veke delati hudo pokoro v Hadesu: noč in dan morajo z vodo polniti sode, ki pa jih ne morejo nikoli napolniti, ker so brez dna.)

Tako, sedaj razumeva situacijo: starec, ki je prvi prikorakal od morske strani, je torej Danaos, in zbor žensk predstavlja njegove hčere; tisti griček za oltarjem naj pomenja goro blizu obrežja, ki se vidi z nje v mesto Argos. Ker se jim gnusi zakon z bratranci, so zbežale in pribežale v staro domovino, odkoder je bila doma njih prababica. Zató zbor šteje petdeset oseb, kolikor je bilo hčerá. Ajshil je pozneje znižal število korevtov na dvanajst in ga pridržal pri vseh svojih dramah do leta 458.; gotovo je to storil iz važnih, tehničnih vzrokov.

Čuj, slovesno je pričel zbor peti svojo molitev. Kakor žalosten koral, kakor Davidov miserere doni napev prav gori do najvišjih sedežev. Napniva ušesa, da vjameva vsaj poglavitno misel.

Zbor Danajk: Vi, bogovi našega rodu, usmilite se nas, uslišite nas! Kakor bedna Filomela¹, kakor slavci, preganjani od drznih sokolov,

¹ Pesniške podobe (metafore) bomo tiskali z razprtimi črkami.

tako smo pribežale k vam; splasene iz domačih logov žalujemo in tožimo; bridkost nam razjeda srca, ki dozdej niso poznala solz, in nam razorava naša nežna lica, od Nilovega solnca ožgana; v strahu pred svojci, da pridero za nami, trgamo cvetlice jada. Kaj bo z nami? Nedosegljivi so sklepi Zevsovi; kakor z lesom zarastle, gostosenčnate steze so, ki jih ni mogoče izslediti. Ošabneže strmoglavlja z visokih gradov njihovih upov, in nasilnež se mu ne more ustavljati Ukroti, o Zevs, tudi predrznost naših zasledovalcev! Zlasti ti, Artemida, hčerka Zevsova, deviška boginja, bodi nam devicam pomočnica! (V. 41 do 175.)

Zbor Danajk je zdaj utihnil; glej, vse so se obrnile proti gričku nad oltarjem, kjer stoji njih oče Danaj kakor na straži. Zdaj se je vzravnal; zdaj hoče govoriti on, kar z vrha griča. Čuj, zdaj je izpregovoril Dana j; silen je njegov glas: *Παῖδες, φρονεῖν χρὴ* . . .

Pamet, otroci! Storite le to, kar Vam svetujem jaz, vaš oče. Glejte, s tega vrha vidim, da se od mesta sem vzdiga prah, in kolesa vozov drdrajo in konjska kopita topotajo, pa sulice se bliskajo v solncu. Najbrž prihaja kralj te dežele, zvedevši o našem prihodu. Ne bojte se, hčerke! Po stopnicah tega oltarja posedite; kajti boljši od utrjenega gradu je oltar, neprodoren ščit je. Le brz na stopnice stopite in oljkove vejice, z belimi trakovi ovite, držite visoko v levici! Vprašane odgovarjajte modro, skromno, ponižno; kajti nižjemu se ne spodobi pričkatati se z višjim. (V. 176 do 203.)

Starec je dogovoril; celo gledišče je strmelo vanj in ga poslušalo. Semtertja je kdo pošepnil: *Αἰσχρόλος!* Dà, vlogo starca Danaja igra pesnik Ajshil sam. Njegov glas sva zdaj čula. Kakšno ogromno delo bo danes izvršil! Ni bilo le zadosti, da je za današnji praznik spisal kar tri tragedije (in kot zaključek burko), moral je tudi uglasbiti njih lirične partije, naučiti zbor peti in plesati, in končno bo še igral v vseh treh dramah glavno vlogo, bo torej prvi igravec (*πρωταγωνιστής*). Škoda, v resnici škoda, da nama krinka zakriva njegov obraz. Žal tudi, da nam je iz njegove mladosti (kakor često pri velikih možeh) tako malo znanega. Toliko je gotovo, da je bil rojen leta 525. pred Kr. r. v bližnjem mestecu Elevezis kot sin veleposestnika; danes torej, ko ga midva poslušava, je star 52 let. V detinski dobi mu je brez dvoma dobra pesterna (*τροφός*) pripovedovala grške bajke in pravljice, ki jih je pozneje kot zrel mož tako mojstrsko uporabil za svoje drame. Kot deček se je gotovo z največjo ljubeznijo učil junaških spevov slepca Homerja. Odlično se je naučil tudi peti ob spremljevanju kitare in lire, in gotovo tudi svirati na piščal. V borilnici (palêstri) ga ni prekosil noben součenec. Leta 490. se je bojeval na Maratonskem polju, kjer se je njegov brat Kinegejros odlikoval še pri zasledovanju sovražnikovih ladij; udeležil se je tudi bitke pri Salamini in pri Platejah. Šukati zna torej pero, pa tudi meč. Današnja tragedija ni njegovo prvo delo. Kot 28leten mož je prvič tekmoval na Dionizovo, pa ni zmagal; prvič je zmagal pred 11 leti, torej v starosti 41 let.

Neuspeh ga torej ni bil potrl; neutrudno je stremil za svojim visokim ciljem, dokler ga ni dosegel. Bil je po naravi veleum; toda brez njegove neumorne pridnosti ne bi danes uživali njegovih veličastnih del. Ženij je pridnost. Škoda torej, še enkrat rečem, da ne moreva pogledati v obraz temu zanimivemu možu, junaku na bojnem polju in gigantu med dramatikami. A če mu v obraz ne moreva, moreva mu vsaj v dušo. Po sedmorici nam ohranjenih tragedij hočeva študirati razvoj njegovega duha, kajti nič ni lepšega nego zasledovati pot, ki jo je prehodil velik um. Pred vsem pa hočeva paziti na

pesniške podobe ali metafore njegovih dram; kajti „v tistem trenutku, ko pesnik izbere namesto vsakdanje besede metaforo, odgrne zagrinjalo, ki prikriva njegovo notranjost, in nam dá priliko, da tudi mi nekoliko pogledamo v njegovo dušo; v takem trenutku govori pesnik jezik, ki je čisto njegova last, ne pa obrabljenih besed, ki jih ponavlja že ves svet“¹.

A zdaj glejva in poslušajva dalje! Danaj je torej dal svojim hčerkam najpotrebnejše navodilo, kako naj se vedejo proti kralju, ki se bliža.

Pogovor med Danajem in voditeljico zbora. (V. 204 do 233.) Zdaj se voditeljica očetu v imenu vseh sester zahvaljuje za lepi nauk in obeta, da se hočejo po njem ravnati; Danaj pa jim še reče, naj se le brž vsedejo na stopnice oltarja kakor golobice (*πελειάδες*), ki se boje sokolov. Pregarjalce pa čaka, ako bodo skušali izsiliti zakon, pravična sodba v Hadu. Glej, zdaj Danajke, oljkove vejice še vedno držoč v rokah, sedajo na stopnice oltarja; tudi Danaos je ostavil griček in zdaj gre tudi on na vrhno stopnico oltarja, kjer séde sredi svojih hčerá. A čuj, tam z dohoda leve strani (ki vodi v notranjost dežele) se čuje ropotanje koles — voz se je ustavil — glej, visoka postava prihaja, v kraljevsko-svečeniški opravi, z diademom na glavi, z žezlom v roki, v spremstvu vojščakov s sulicami. Pelazgos je, kralj argivski. Dostojanstveno se bliža v sredo orkestre; pred skupino Danajk, glej, je obstal. Zdaj je začel govoriti:

Kdo ste ve tujke? Nič helenskega ni na vas, tuja je vaša noša. Samo oljkove vejice, ki jih imate v rokah, vem, kaj pomenijo. Govorite torej, kdo ste?

Glej, vstala je voditeljica. Kaj poreče?

Voditeljica zbora. Res je, kar si rekel o naših oblekah. A koga naj v tebi častim, svečenika ali kralja te dežele? (Čudno, kaj ne, da se mora domačin prej predstaviti.)

Pelazgos. Ne bojte se, le pogumno govorite. Jaz sem Pelazgos, kralj te dežele. (In nato našteva, do kam sega njegovo kraljestvo.) A vaš rod, odkod je?

Voditeljica zbora. Po svoji prababici smo tudi me Argivke, tvoje rojakinje. (Sledi živalno izpraševanje in čudenje Pelazgovo.)

Pelazgos. Zdaj naj katero dobro delo vam storim?

Voditeljica zbora. Sinovom nas Ajgiptovim ne daj v roké.

Pelazgos. Reč težka je; do vojne pride, se bojim.

Voditeljica zbora. Pravica naša tvoja bo zaveznicá.

Pelazgos. Je tudi vašega početja zmir bilá?

Voditeljica zbora. Spoštuj, o kralj, oltar, z zelenjem ves obdan!

Pelazgos. S strahom gledam te stopnice v senci oljk (V. 234 do 346.)

Kraljevo oklevanje je pribežnice zelo neprijetno dirnilo. Vstale so, glej! in na stopnicah stoječ pojo:

Zbor. O kralj, usliši nas, ozri se milostno na nas! Reši nas! Glej, kakor ubogo mlado živinčé², med skale vdeto, od volkov preganjano, mukaje pastirju svojo bol tožeče, tako smo k tebi pribežale.

Pelazgos. Če hoče vladar obema koristiti, državi in vam, se mora v stvar globoko zamisliti, kakor potapljač³, ki se spusti v globočino in z bistrim očesom opazuje morsko dno. (V. 347 do 417.)

¹ J. Müller, „Das Bild in der Dichtung“, München, 1903. Z drugimi besedami: Pazeč posebno na pesnikove metafore si lahko ustvarimo neko podobo o njegovi prvi mladosti, ko se mu je duša polnila z vedno novimi utisi in pojmi. Z ozirom na doslej omenjene podobe že lahko rečemo: Ajshil je kot deček poslušal petje slavecv v okolici Aten, opazoval gradove na vrhovih, žrtvenike pred svetišči itd. itd. itd. — ² ὡς δάμαλις. — ³ δίκην (líki) κολυμβητήρος.

Po teh besedah, glej! je kralj stopil v stran, naslonil čelo v dlan ter se globoko zamislil.

Zbor Danajk pa, vse proti njemu obrnjene, znova prosi, pojoč: Ne izročaj nas našim sovražnikom, o kralj, ne pusti, da bi nas odtrgali od tega žrtvenika; ne pozabi, da živi tam gori plačnik zate in za tvojo rodbino. (V. 418 do 437.)

Glej, zdaj se je kralj vzravnal; ali je kak sklep v njem dozorel? Proti zboru govori: Čoln, ki je ob pesek zadeli¹, sem jaz; nikamor se ne morem geniti, da ne bi povzročil zla; kot ladja, ki so jo z vitli in debelimi vrvmi kvišku potegnili², da jo popravijo, tako visim med dvomi. Kateri stranki naj se zamerim? — Voditeljica zbora, vsa razburjena, odgovori (ne pojoč): Če nas zapustiš, o kralj, glej, s temi pasovi, ki smo prepasane z njimi, se pod kipi bogov ob oltarju obesimo. Pelazgos: Reka nesreč narašča³ čez mero; v pogubljenja globoko morje⁴ sem zašel in nikjer ne vidim rešilnega пристanišča. Kajti če vam ne izpolnim prošnje, povzročim nesrečo, ki je z nobenim lokom ne bo več mogoče ustreliti⁵; če pa grem v vojno s sinovi Ajgiptovimi — ali ne bo to grenka⁶ potrata, da bo zaradi žensk kri mož močila tla? Toda Zeusa Radegosta treba spoštovati. (In zdaj, glej! se je obrnil k starcu Danaju, ki je medtem ves čas tiho in nemo sedel na gornji stopnici oltarja.) Hej, stavec, oče teh-le deklet, nesi brž nekaj oljkovih snopičev v mesto na žrtvenike, da bo ljudstvo izvedelo za vaš prihod in rajše verjelo mojim besedam. — Danaj, nagovorjen, se je pri tej priči, glej! dvignil ves vesel: O hvala ti, gostoljubni knez! Rad storim, kar si velel, a prosim te, daj mi spremljevalcev, da mi pokažejo pot v mesto in me varujejo sovražnega napada. — Kralj je namignil in par vojakov odide s starcem na levo, v mesto. Proti Danajkam obrnjen pa veli Pelazgos: Tudi jaz grem v mesto, da skličem narodno skupščino zaradi vas; vé pa stopite le brez skrbi dol s stopnic sèm, na travnik in medtem k bogovom molite! (V. 438 do 523.)

To izrekši, glej! kralj odhaja in vse spremstvo ž njim. Danajke so stopile medtem res na travnik, t. j. v orkestro, in so zdaj same ondi. Kaj pa sedaj? Bo-li nekaj časa pavza, molk, počitek? Kaj še! Tega starogrško gledišče ne pozna. Spet bo pel zbor; že, glej! nese svirač klarinet k ustom, že kitaraš drži pripravljeno plunko. Zbor poje ... k Zeusu gre njih pesem ... kakor brezkončen Kyrie eleison ... (V. 524 do 599.)

Pesem se bliža h koncu. In v tem se je vrnil Danaos; z leve prihaja. Kakšno novico prinaša? veselo ali žalostno? Zastonj bi mu rada z obraza brala — krinka je v vsej igri enako resna in slovesna. Pač velika škoda, velik nedostatek! Samo hoja nekoliko kaže, da je dobro opravil, ker je nastopil z večjo naglico. In glas bo povedal; saj je umetnost izgovarjave prva skrb vseh atiških glumcev.

Čuj! stavec je izpregovoril. Veselje, vriskanje mu zveni iz besed: *Θαρσεῖτε, παῖδες, ἐν τῷ ἐγγωρίῳν* ... Pogum, otroci! V mestu dobro stvar stoji. Narod je enoglasno sklenil, da nas sprejme kot enakopravne sodeželane. Pelazgos je za nas govoril in ljudi navdušil. Naj Zeus dá delu srečo in uspeh! (V. 600 do 624.)

¹ ἐξονέλλεται. — ² ὡς σιάφος στρέβλαισι προσηγμένον. — ³ κακὸν πλῆθος ὡς ποταμὸς ἐπέχειται. — ⁴ αἰτῆς ἄβυσσον πέλαγος ἐσβέθηκα ... — ⁵ οὐχ ἐνετροξέυσαιμον. — ⁶ πικρὸν ἀνάλωμα.

Ha, vidiš-li učinek besedi? V hipu so Danajke čisto druge; glej, prijele so se za roke, v kólo, veselo rajaje v orkestri pojo polne hvaležnosti svoj tedem:

Veselo zahvalo zapojmo Argivcem! Čujte, bogovi, našo molitev: Nikdar naj vojna ne vihra v tem mestu, neutrgan ostani v njem cvet mladine¹, divji Ares naj ne kosí² nikdar na njih poljanah! — Obvarujte, bogovi, to drago nam mesto vsake bolezní, strašne kuge in krvavega upora! — Daj jim, Zevs, dobro letino na polju, srečo pri živini na pašnikih, o praznikih naj pevci pojo zahvalo pri oltarjih itd. — Neustrašeno naj gosposka vlada ljudstvo in deli pravo in pravico; naj vsak vojak, po zgledu dedov, bogove časti s slovesnimi žrtvami, z lovorjem ovenčan; a otroci naj vedno spoštujejo svoje roditelje! (V. 625 do 709.)

Uboge Danajke! medtem ko ve radostno in slavnostno prepevate, se pa nad vašimi glavami zbirajo hudourni oblaki. Ve najbrže niste zapazile, pač pa smo videli mi gledalci, da je med vašim rajanjem vaš otec Danaj zopet šel na tisti holmec za oltarjem in je ves čas pozorno gledal proti desni strani, ki vodi k morju, in dajal z rokami neka znamenja bojazni in bolesti. Končan je vaš spev; zdaj pa se obrnite nazaj proti očetu, ki vam kliče:

Ne ustrašite se novice! Ladjo vidim prihajati, mornarje vidim na krovu, črne polti, v belih srajcah — Ajgiptovi sinovi so pripluli. Ostanite mirne!

Kakor strela z jasnega je udarila ta novica v zbor. Liki golobice, glej! beže k oltarju. In voditeljica zbora kliče k očetu v imenu vseh: Ne zapusti nas, oče, samih! Prileteli bodo kakor krokarji³ in obletavali oltar; ne bodo se bali tujih bogov, ampak kakor drzni psi⁴ bodo planili po nas. — A Danaj jih tolaži: Ne bojte se! Saj že pregovor pravi, da so volkovi⁵ močnejši od psov, in da (egiptovski) pápirov grm ne zmore (argivskega) klasu⁶. Ne obupati! Jaz hitim takoj v mesto, prosit pomoči. (V. 710 do 775.)

In res, Danaj hiti zdaj že drugič na levo, v mesto. (Tehnika drame je še okorna!) In zopet so pribežnice same. In zopet dajo svojim čustvom, zdaj silni bojazni, duška v pesmi:

Kam naj bežimo? Oj da bi se mogle spremeniti v črn dim⁷ in se pridružiti oblakom, ki so sosedje Zevsu; ali da bi bile prah⁸ in se dvignile brez peruti v zrak! (V. 776 do 824.)

Umolknilo so; kratek odmor. Preplašene gledajo vse proti desni. A zdajci, čuješ? Pretresljivo so vzkrinknile, vse beže k oltarju, na stopnice, na zgornjo stopnico. Kaj se je zgodilo? Egipovski glasnik (*κίρρως*) se je prikazal pri vhodu. Z desne, spremljan od črnih sužnjeve, oboroženih z drogovi, s sekirami, z biči in vrvmi. Bliža se pribežnicam, kliče: Na ladjo, takoj! Če ne, vas zvežemo! Udarimo! (Ali nič ne zapaziš? Poslušaj ta glas! Kaj ga nisva ravnokar slišala? Gotovo! To je glas Danajev, oziroma Ajshilov. Ko se je z v. 775. umaknil, je v baraki premenil krinko in obleko, in zdaj igra glasnika; kajti v teh prvih časih razvoja nastopata poleg zbora samo dva igralca, prvi in drugi, protagonist in devteragonist, če nastopi še kakšna tretja oseba, je tehnika drame taka, da tisto vlogo prevzame protagonist, ker razun zbora ne govori v orkestri nikoli več oseb ko dve. Ko je Ajshil pričel vpizarjati drame, je bil poleg kora sploh en sam igralec; Ajshil je šele uvedel drugega. —

¹ ἡβας ἄνθος ἄδρεπτον. — ² θερίζοντα ἐν ἀρότοις. — ³ κόρακες ὄστε. — ⁴ κυνοθρασεῖς. — ⁵ κρείσσονας λόκους κυνῶν. — ⁶ βύβλου καρπὸς οὐ κρατεῖ στάχυν. — ⁷ μέλας καπνός, — γειτονῶν Διός. — ⁸ ὡς κόμης.

Tako torej zopet Ajshila slišiva izza krinke.) Toda zbor se krčevito brani: Gorje nam! Zevs, milost, milost! Kot morski pajki¹ z dolgimi kraki se bližajo proti nam. Ga! Ga! Pomagaj, Zevs! — Glasnik: Ne bojim se bogov te tuje dežele, saj mi niso dajali jesti, ne v moji mladosti in tudi ne v starosti! — Zbor: Dvonoga kača si če² proti nam, iztega jezik k nam. Zevs, odvrni od nas grozoto! Glasnik: Če ne greste zlepa, raztrgamo vam vašo pisano obleko, potegnemo vas za lase. (V. 825 do 910.)

Sila je priklopela do vrha. V tem trenutku, glej! se je vrnil z leve kralj Pelazgos s spremstvom. S krepkimi besedami goni proč glasnika, ki žuga z vojno, a mora le oditi. Zdaj pa vabi Danajke, naj gredo z njimi v mesto in si izvolijo bivališče, kjerkoli hočejo, v kraljevi palači ali v preprosti meščanski hiši.

Voditeljica zbora se mu v imenu tovarišic iskreno zahvaljuje za povabilo: Bogovi naj ti stotero poplačajo, kralj, kar si nam storil dobrega; prosimo te pa, da nam iz mesta, kamor se vračaš, blagovoliš hitro poslati očeta, ker brez njega ne moremo ničesar skleniti. (V. 911 do 972.)

Kralj je zadovoljen z odgovorom, dostojanstveno odhaja, za njim pa spremstvo. A Danajke? Od veselja, glej! poskakujejo, pojoč kratek slavo-spev, češ, da pomarširajo zdaj v mesto. (V. 973 do 979.)

Le Danaja še čakajo; z njim so prišle, z njim hočejo skupno oditi v gostoljubno mesto. Pa ni treba dolgo čakati; že prihaja, z leve seveda, iz mesta, s spremstvom tudi on. Glej, ustavil se je kar v orkestri, pred zborom; govoril bo. Najbrže podá hčerkam važnih nauk, kako naj se vedejo v mestu. Čujva!

Danaj. Bodite hvaležne Argivcem za ponudeno gostoljubnost. Bolj jih spoštujte odslej nego očeta. Pazite, da vas zlobni jeziki ne bodo mogli obrekovati. Ne delajte mi v mestu sramote. V letih ste, ko vse poželjivo gleda na vas. Dozorevajoče sadje je težko občuvati³, ker živali in zemljane skomina po njem in letajoči mrčes⁴ ga obletava. Pohotnih pogledov strele⁵ bodo na vas letele, toda ve vedite, da je krepost več vredna nego življenje.

V imenu vseh hčerâ očetu obeta zvestobo voditeljica zbora: Zastran naše mladosti bodi, oče, brez skrbi, kajti nikdar ne mislimo zapustiti do-se-danje poti čednosti. (V. 979 do 1013.)

In kaj zdaj? Približal se je konec. Danajke so se že uvrstile v sprevod. Zdaj, glej! je stopil — kakor pri vstopu — Danaj pred nje, da jih povede vun, in tudi svirač in kitaraš stojita istotako pripravljena. A zdaj pojdejo na levo stran, na levi dohod, v notranjost dežele. Odhodna pesem (*ἔξοδος*) zbora se je pričela. Kratke, lirične vrstice.

Ἴτε μὲν ἀστυνάνακτας (Pojdite v mesto . . .) je zadonelo. Kakor naš: *Ite missa est!* Še enkrat se priporočajo bogovom za varstvo, zlasti deviški Artemidi. Pri zadnji kitici — glej! — se je sprevod jel pomikati iz orkestre. Že nam je izginil izpred oči, še zadnje besede slišimo . . . (V. 1014 do 1074.) Konec! Sprevod je že v kolibi (*σκηνή*). —

Kaj me, mladi prijatelj, sedaj tako začudeno, vprašujoče gledaš? Kakšen razloček, kaj ne, med starogrško dramo in našo, med starogrškim glediščem in našim, modernim!

¹ ἀραχνός ὡς βιάτην. — ² δίπους ὄφις . . . ποτιδακτοδ' ἔχει. — ³ τέρειν' ἄπώρα ἐνφύλακτος οὐδαμῶς. — ⁴ κνώδαλα πτερόεντα. — ⁵ ὕμματος θελητήριον ἰζήεσμα.

Tu v Atenah se goji ta umetnost tako poredkoma, vsega skupaj dvakrat v letu (Veliko in Malo Dionizovo), obakrat samo po tri dni, a začetek je vselej že zarana, precej po solnčnem vzhodu, ko so ljudje najbolj čilega in vedrega duha, in vse se izvrši pri belem dnevu, pod milim nebom, ob žarkem pomladanskem solncu; razen tega brez kulis, brez zagrinjala, brez suflérja. A moderna gledališča? Predstave se vrše dan za dnevom — v večjih mestih imajo tudi po več gledališč — pozno v noč, ko so ljudje že utrujeni od dnevnega dela, ob umetni razsvetljavi, v zaprtih prostorih, ki so vkljub prevetrovanju zadušni in zatohli, s sodelovanjem vseh umetnosti in ved, slikarstva, stavbarstva in mehanike, da gledalca očarajo in omamijo. Najbistvenejša razlika pa obstoji v namenu, iz katerega se goji ta umetnost: v naših časih služijo gledališča deloma izobrazbi, a še v večji meri sami ljubi zabavi; in v Atenah? Drama je imela čisto liturgičen značaj, bila je bogoslužje in bogočastje; vršila se je samo v dveh prazničnih dobah in kakor sva videla, z liturgičnimi obredi, takorekoč pred obličjem boga Dioniza, čigar žrtvenik je stal v sredini orkestre. In tudi (vsaj v najstarejših časih) po vsebini: kaj niso Pribežnice ena sama molitev stiskanega srca k Zevsu in drugim bogovom za rešitev?¹ Kar so nam ob nedeljah in praznikih propovedi v cerkvah, to so bile Atencu o Dionizovih praznikih tragedije: bile so mu veličastne, vzvišene pridige, ki so mu globoko pretresale dušo in so ga tudi često do solz genile. Če še enkrat poudariva, da je prvi arhont — prvi, najvišji državni uradnik atenski — moral skrbeti za dostojno uprizoritev dram na Dionizovo, ali z drugimi besedami, da je država sama uprizarjala predstave, in če se še enkrat spomniva dejstva, da so se predstave vršile pod vtiskom tekme, ker so vselej trije pisatelji dram tekmovali med seboj za prvo darilo, sva se doteknila vsaj poglobitvinih razlik med starogrškim in modernim gledališčem.

Kratki odmor po prvi tragediji sva porabila v to, da sva primerjala gledališče, kakor je bilo v prvih začetkih in kakor je sedaj, ob koncu dolgega razvoja. A tvoji pogledi so že zopet uprti v orkestro. Nadaljevanje bi rad gledal, kaj ne? Seveda; saj je vendar znano, da sta za prvo tragedijo sledili vselej še druga in tretja. (Trilogija.) Razkazujte mi torej dalje in razlagajte! — — Zakaj molčite? Zakaj ste utihnili? Kaj se ne bo nadaljevalo? Saj je vse gledališče že zbrano; saj vendar vidite, da vsi gledajo v orkestro... Dà, mladi prijatelj, Atenci so v resnici tudi videli še drugo in tretjo tragedijo, a jaz ti ne morem skoro ničesar povedati o njih, zato — ker se nam nista ohranili. Ohranilo se je od obeh le par verzov; le iz kombinacij sklepamo, kakšna jima je bila vsebina. Druga se je najbrže zvala *Αἰγύπτιοι* (Ēgipčani) in starec Danaj je bil v njej prisiljen dati svoje hčerke Ajgiptovim sinovom, ki so mu pretili z vojno. Tretje naslov pa je bil menda *Δαναίδες* (Danajke), in v njej se je izrekla oprostilna sodba nad najstarejšo, Hipermnestro, ki ni ubogala očeta in ni umorila v svatbeni noči svojega ženina; zagovarjala jo je sama Afrodita, božica ljubezni. Končala se je trilogija z lepo pravno idejo, ki jo pozna tudi naša narodna pesem:

Zakon, zakon, ti si svet — na teb' sloni vesoljni svet.

¹ Kratko pravi znani dramaturg P. Schlenther v delu: „Die Kultur der Gegenwart“, I. Th., Abt. I, Das Theater: „Das Theaterspiel ist ein Kind des Gottesdienstes. Fast immer stieg im Laufe der Kulturentwicklung aus heiligen Handlungen die dramatische Kunstübung zu ihren steilsten Höhen empor. Aus dem Opfertische des Bakchos entstand das attische Schauspielhaus. Aus den dithyrambischen Chorgesängen derer, die zu diesem Gott des Weines und der Weltlust lallten, entstanden in Athen Komödie und Tragödie.“

A ne samo tragedije so si sledile, tri druga za drugo, v teku enega dopoldneva, ampak kot zaključek dneva so morali nastopiti nazadnje še kozjenogi sátiri, ki so predstavljali burko, farso (*σατυρικὸν ὄραμα*). Tako se je žalost, ki je prevladovala v tragedijah, spremenila naposled v veselje in smeh, kakor je tudi v življenju resnično oboje namešano. Danajkam je bil Ajshil priklopil kot sátirsko dramo najbrž (ni se nam z gotovostjo ohranil namreč niti naslov) Amimono (*Ἀμιμόνη*): ena izmed Danajk, Amimona z imenom, je bila odšla v gozd iskat hladnega studenca in zaspala. Spečo so našli gozdni sátiri ter zaplesali okoli nje svoj pohotni ples, dokler ni sesljavih kozjenožcev prepodil bog s trizobom...

Tako so torej srečni Atenci vsak dan Dionizovanja videli po štiri drame za vrstjo (tetralogijo), torej — ker je Dionizovo trajalo tri dni — dvanajst dram za vrstjo. Res, dosti za enkrat, kaj ne? A zato pa tudi zopet eno leto nič — do prihodnjega Dionizovega.

A kaj naj začneva midva? Ljudstvo že gleda drugo tragedijo, pred najinimi očmi pa švigajo sami — — — (pomišljaji). Ali naj zapustiva ugodni prostor in odideva v mesto? Če pogledava na solnce, vidiva, da je ura približno devet ali poldesetih in je torej predstava Pribežnic trajala nekako 2½ ure; potemtako bo ljudstvo ostalo še kakih sedem ur pri slovesnosti. Tudi za naju se ne spodobi, da bi odhajala, ko je vse tiho in tajinstveno in vse zaverovano v orkestro. Ostaniva tudi midva! Ti lepo sedi in glej v orkestro, jaz pa ti hočem — bolj tiho, da ne bova nikogar motila — pripovedovati o tem, kako se je razvila grška tragedija.

Vsa tvoja pozornost bodi medtem obrnjena, kakor že rečeno, v orkestro. Sredi nje vidiš nizki žrtvenik (*θυμέλη*) boga Dioniza in na častnem sedežu njegovega svečenika, kajne? In v Pribežnicah, katere so ravnokar minule, sva videla, kako je precej v začetku protagonist (Danaj) nastopil v spremstvu svojih petdesetih hčerá, in ob koncu zopet v njih spremstvu odšel, kot ena družina; čisto dobro sva spoznala, da je zbor Danajk imel pravzaprav prvo, glavno vlogo. Zelo se je tudi opazilo, da je bilo vseh drugih vlog (govorečih) samo troje, in še te sta predstavljala samo dva igralca. Najinemu čutu tudi ni prav nič ugajalo, da so vsi, igralci in pevke, imeli krinke. Z začudenjem sva tudi spoznala dejstvo, da se je v grški tragediji pelo, v prvih časih več nego polovico, dočim se v naših časih v tragediji samo govori. In pri tem je bilo posebno čudno za uho, čuti dvojen dialekt: kar je zbor pel, je bil dorski (in ritem so tvorile vse možne stopice: anapesti in daktili, jambi in troheji), a kar so govorili igralci (Danaos, Pelazgos, glasnik), je bil jonsko-atiški dialekt (in jamski trimeter). In ta konec! Po odigranih treh tragedijah bodo nastopili umazani sátiri, skoro goli, s kozlovsko masko, s falusom in s kozjim repom, in bodo plesali in uganjali burke. Odkod vse to? Vidiš, vsa ta čudna družba in ta pisana obleka, vse to petje in ta pestra govorica dokazuje, da se je grška tragedija razvila iz raznih elementov, in sicer iz štirih. Od štirih strani sveta, od severa, vzhoda, juga in zahoda, so dolgo časa sijali štirje svetli žarki raznih kultur v tisto orkestro pod atensko akropolo, sijali so in žareli in v tisti orkestri so se liki v žarišču križali in srečavali, in o Dionizovem leta 534. pred Kr. r. je v tem središču in žarišču zažarela nova luč, najlepši umotvor svetovne poezije — grška tragedija. Kako je vse to prišlo?

Od severa doli je prišlo bogočastje Dionizovo. Njegova prava domovina je bila v južni Traciji, zlasti pri ljudstvih, ki sta jih mejila na eni strani Hebros

(Marica), na drugi pa Aksijos (Vardar). Ime njegovo je bilo pri Tračanih Sabos, Sabazios ali Bassaréos. Težje pa je povedati, kaj je bilo njegovo bistvo. Častili so v njem gospodarja duš, vladarja vseh umrlih, kajti verovali so, da redno biva pri duhovih, pod zemljo, vsaki dve leti pa se vrača k ljudem. Ta prihod (epifanijo) so Tračani obhajali z divjimi orgijami. V gorah se je vse vršilo, v temnih nočeh, ob plapolajočih bakljah; zvene so médenice, brneli kotli, pretresljivo pele piščali ter s svojimi mamljivimi zvoki gnali čestilce Sabosove v besnost in blaznost, da so v divjem plesu vriskali in se vrtili preko gorskih planot in presék. Večinoma so bile samo ženske, ki so se tako drville naprej, vrteč se okrog svoje osi, dokler niso skrajno omotene in omamljene popadale na tla. Imele so dolga, ohlapna krila (najbrž iz lisičjih kož), ogrnjene so bile s kožami srn, in z bikovimi rogovi na glavi. Z divje razmršenimi lasmi, v rokah kače in tirzove palice, z bršljinom ovite, a pod bršljinom z ostmi okovane, tako so besnele v ekstazi, mrcvarile in trgale živali, pripravljene za daritev, ter jedle sirovo meso. Te orgije naj bi predstavljale Dionizovo spremstvo (*Διασος*), ki so si ga mislili obdanega od nemirnih duhov, gozdnih démonov in besnih žensk, takozvanih ménád. Cilj omamljenja pa je bila tesna združitev duše z bogom (*ἐν — θεο — ἐνθουσιασμός*), entuziazem. Od divjega hrupa ponočnih orgij je bog Sabos pri Grkih dobil tudi ime Bákhos, in njegove čestilke ime bakhantke ali bakhantinje. A bogočastje Dionizovo ni ostalo v Traciji; kakor nepremagljiv kralj je Dioniz nastopil — še pred zgodovinsko dobo — svojo pot proti jugu in mahoma pridobil zase ves grški svet, nasprotnike pa je zmel in strl. Traškega kralja Likurga, ki se je upiral novemu bogočastju, so raztrgali Dionizovi pantri; kralja Penteja v Tebah so iz istega vzroka razmesarile bakhantinje. Tako je privršal Dioniz s svojim bučnim in hrupnim spremstvom v Atiko in dalje v Peloponez in na otoke. Toda prišedši med Grke se je divji bog precej unesel; postal je bolj ljudomil in bolj helenski. Heleni so ga častili kot darovalca žlahtne vinske trte in pospeševalca vse zemeljske brstí in rastí. Sela in mesta so spomladi slavila njegov prihod med ljudi. Posebe nam je izza nekaj let znano, kako so Atenci praznovali njegovo epifanijo. V barki, položeni na štirikolesen voz, je sedel mladenič, s krinko boga Dioniza čez obraz, ves v zelenje ovit, v eni roki vinsko trto z mnogimi mladikami in velikimi grozdi, na vsaki strani pa en mladenič kot silén (s konjskimi ušesi in konjskim repom), svirajoč na dvojno piščal. Pred vozom sta dva siléna tirala bika. Voz je vlekla truma silénov. Za vozom je šel deček in štiri deklice z daritveno mizico in daritvenim kolačem. Sprevod je prišel od pristanišča, se pomikal skozi mesto in obstal v orkestri, kjer je Dioniz z voza pojoč pripovedoval o svojih bojih s sovražniki in so tudi siléni okrog voza peli in plesali. Ljudstvo pa, otroci kakor odrastli, so stali okrog orkestre in gledali. Za nekaj časa je Dioniz tudi voz zapustil in izginil silenom in gledalcem izpred oči — šel je nad sovražnika. A zopet se je vrnil in zmagoslavno pripovedoval o svojih činih. Vse to početje so imenovali *δράμα* ali *δράμαρον*, t. j. sveto opravilo, sveto dejanje (od glagola *δράω* = činim, delam). Ta narodni običaj se je ponavljal pomlad za pomladjo: imel je že v sebi važne kali za bodočo umetno dramo, toda za enkrat je bil samo še narodni običaj. Z njim so se morali strniti še drugi elementi.

Drugi kulturni žarek je prihajal od vzhoda, z obali Male Azije, iz jonskih mest. V sredini desetega stoletja pred Kr. r. so bili jonski izseljenci ostavili svojo domovino Atiko in Evbojo in ustanovili v Joniji cvetoče naselbine. (Milet, Efez, Smirna.) A svoje domovine niso pozabili. V sedmem in šestem

stoletju — v dobi silnih političnih bojev — se je razvila ondi nova vrsta poezije: jamb in elegija. Kadar je ondi kak mislec ali politik stopil na trg med someščane, sredi med prepirajoče se stranke, ter hvalil, grajal ali bodril, mu je beseda tekla v ritmu, največkrat v jambnem trimetru. To je bila takrat oblika vsakega javnega govora. (Šele okoli leta 550. so govorniki raztrgali te vezi in se začeli posluževati proze.) Od svojih hčerk — naselbin — jo je vzprejela pradomovina Atika. V Atenah je jamb udomačil sloveči zakonodajalec Solon († okrog leta 559.), zagovarjajoč v tej pesniški obliki svoje zakone.

Od juga gori, iz Peloponeza, kjer je vladalo dorsko pleme (Lakonci, Argivci), pa je začel prodirati okoli leta 600. pred Kr. r. tretji svetli pramen novega duševnega življenja. Po vsem Peloponezu, od gradu do gradu, od mesta do mesta, so hodile družbe pevcev, mož in mladeničev, ki so o raznih slavnostnih prilikah nastopali in peli moške zборе. To je bilo nekaj čisto novega. Dočim je prej, v osmem in sedmem stoletju (in seveda še tudi dalje) posamezen rapsod (narodni pevec) v dvoranh vitezov pel o čimih dedov-junakov, je zdaj celi zbor (*χορός*) pevcev peval lirične pesmi, v katerih so umetni pesniki dajali duška svojim subjektivnim čustvom. Dočim rapsod ni ogovarjal občinstva in je tudi sam čisto izginil za dogodki, ki jih je opeval, je v novi zborovi liriki umetni pesnik-lirik stal v ospredju s svojo osebnostjo in se po zboru — kot svojem orodju — obračal na poslušajoče občinstvo. Imele pa so te pesmi razna imena; pete v čast Apolonu so se zvale *παίαν*, v čast Ateni *ἄμνος*, v čast Dionizu *διθύραμβος*. Ker je bila ta lirična poezija vsa prišla z otoka Lezba in se je potem najbolj gojila v Peloponezu, zato je bil nje jezik zmes dialekta lezbijskega in lakonskega (ter epskega). In tako so prihajali iz Peloponeza tudi v Atene potujoči moški zbori, nastopali v orkestri ter peli ditirambe. Tudi v teh moških zborih je tičala važna klica bodoče tragedije, toda tragedije — še ni bilo.

Še za četrtim žarkom moramo iti, ki je — bolj boječe — brlel iz zapada. To je bil preprost narodni običaj v pastirski deželici Arkadiji. Tu je bila domovina sátirov (*αἰνῆρες*). Ti nagajivi gozdni demoni so imeli za ljudsko domišljijo nekaj od bogov, nekaj od ljudi in nekaj od živali. S kozjimi rogovi, šiljastimi ušesi, kratkimi repki in kosmatimi kozjimi nogami so za šalo strašili pastirje, preganjali nimfe in uganjali razne burke; bili so dobri čredam in spomladi so s plesom čistili boga pašnikov, Hermesa (*Ἑρμῆς νόμιος*), ki je bil podzemsko božanstvo (*χθόνιος*). Vsako pomlad so tako arkadski pastirji prihajali s svojih gorskih krajev v ravnino, proti vzhodu, predstavljajoč Hermesa in njegovo poredno spremstvo; tudi ti so šli v smeri proti atenski orkestri . . .

In sedaj, kaj se zgodi? V peloponeškem mestu Sikionu (njegove razvaline vidiš, če se iz Aten voziš proti zapadu v Patras, ob južni obali korintskega zaliva), na vzhodu od Arkadije, je vladal mogočni tiran Klejsten (*Κλεισθένης*) okrog leta 570. pred Kr. r. Ta je v svoji državi mesto Hermesovega uvedel bogoslužje Dionizovo, a tako, da je moškemu zboru, pojočemu ditirambe, dal značaj arkadskih sátirov. To je bila prva važna strnitev! In ta je vplivala naprej v Atene. Herodot namreč pripoveduje, da je atenski tiran Pejzistrat (560—527), velik pospeševatelj umetnosti, videl o priliki nekega obiska v Sikionu to novo slavje Dionizovo in takoj sklenil, da naj tudi v Atenah nastopajo ditirambe pojoči sátiri. Določil je, da se Dionizovo slavi vsako leto v pomladanskem mesecu elafeboliju (marec-april) in to skozi pet dni (8. do 13.).

— Tako je bilo za tragedijo vse pripravljeno; trebalo je le še genialnega moža, ki bi vse štiri žarke ali struje združil. In tudi ta mož je prišel. Staro sporočilo nam pravi, da je bil to pesnik Tespis.

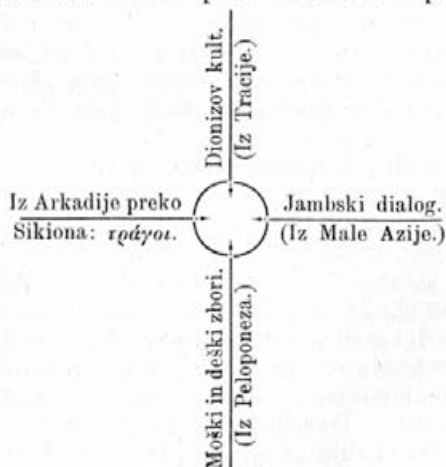
Kaj je storil Tespis? Najbrže to-le: Dočim so doslej na Dionizovo ponačljali vedno eno in isto sveto dejanje in vedno na enak način in le preprosti ljudje, je on zasnoval novo dejanje (morda boj Dionizov s kraljem Likurgom ali Pentejem ali podobno) in iznašel dialog s tem, da Dioniz v barki ni več samo pel, ampak se tudi pogovarjal z zborom, in sicer v jamb-skem trimetru. Najbrže je svoj zasnutek tudi spisal in tudi vlogo Dionizovo sam sprejel: nadel si je Dionizovo masko, oblekel pestro, dolgo haljo njegovo in govoril z voza k zboru; postal je tako prvi igralec (*ὑποκριτής*). Zbora pa zdaj tudi niso več tvorili sileni, ampak sátiri. Po kratkem pogovoru jim je morda naznanil, da gre v mesto sovražnikovo kaznovat nepokorneže; po njegovem odhodu je zbor morda izražal v zborovi pesmi svojo bojazen glede pohoda. Kmalu se je zmagoslavno vrnil in sledilo je zopet veselo proslavljanje, petje in ples sátirov. In ker je pretežni del novega umotvora obstajal iz petja sátirov, ki so imeli znake kozlov (grški *τράγοι*), zato so pesnitev imenovali tragedija (t. j. pesem kozlov). Kaj ne, čudno dišeče ime za najvzvišenejše in najresnobnejše, kar si pesniškega le misliti moremo? Tisti usodepolni korak je Tespis storil leta 534. pred Kr. r., ki je torej rojstno leto atiške tragedije. In zdaj tudi popolnoma razumemo Horacijevo pripoved, ki jo je zajel iz nam neznanega, a gotovo učenega vira:

ignotum tragicæ genus invenisse camenæ
dicitur et plaustris vexisse poemata Thespis. (Hor. A. P. 275. 276.)

(Prej nepoznano je vsem iznašel tragedijo Tespis
in na vozu s seboj jo bajé je vozil okoli.)

Zdaj razumeva tudi marsikaj družega, kar vidiva v orkestri: Dionizov nizki žrtvenik v sredi; masko na obrazu, dolgo, lepo pisano haljo in koturne na nogah igralčevih (ker je vse to moral imeti tudi prej mladenič, ki je predstavljal Dioniza); zdaj tudi razumeva malo število igralcev (prvotno je bil samo eden, in šele Ajshil je uvedel drugega); zdaj nama je jasno, zakaj

¹ Grafično bi se dalo tistih četvero vplivov morda tako-le predočiti:

v Pribežnicah Danaj nastopa skupaj z zborom in z njim vred odhaja (ker je bila odnekaj to ena celota); umevno nama je zdaj, zakaj se v grški tragediji toliko poje, da je skoro bolj podobna naši operi nego žaloigri; razrešeno nama je vprašanje, odkod dorski dialekt v korih in jonski-atiški v dialogih; razvozljana nama je zagonetka, zakaj trilogiji žaloiger sledi kot četrti komad sátirška burka ali farsa (ker je to zadnje prvotno, in so bili sátiri šele pozneje izpodrinjeni in na konec postavljeni); zdaj se nama ne vidi več čudno, če ni v orkestri nič kulis, nič vzvišenega odra, nič zagrinjala . . . (ker je prvotno bila samo okrogla orkestra, v njej na vozu Dioniz, okrog njega plešoči in pojoči sátiri, in ljudstvo je kar stalo okrog orkestre — torej tudi v krogu se dvigajoči sedeži so nastali pozneje). — In če se malo ozreva v našo liturgijo, vidiva v škofijskih cerkvah še zdaj kor okrog velikega oltarja in o velikih praznikih ga obdajajo pevci kroginkrog (in v starih bazilikah se je to godilo redno), in kakor je v starogrških tragedijah po vsakem važnem govoru junakovem kor razglabljal in premišljal njegove besede, tako tudi še dandanes v cerkvi po prebrani epistuli kor v takozvanem gradualu zgrabi epistule poglavitno misel ter jo — pojoč — razkraja in razmišlja.

Dà, celo nekako domača nama postane ta stara poezija z zbori, če se spomniva, da se je ohranil tudi nam Slovencem še en prastar narodni običaj, ki pomenja isto, kar grški Dioniz z njegovimi sileni ali pa arkadski Hermes z njegovimi sátiri, samo da se je v dolgih stoletjih zelo obrusil in okrušil. Menim — zelenega Jurija. (Glej sliko IV.) To sliko sem pridejal pričujoči razpravi, ker se mi zdi, da je od nje za slovenskega dijaka najkrajša pot k umevanju razvoja grške drame. Ali ne vidiš v našem zelenem Juriju res Dioniza in njegovega zbora? In celo sledov maske? (Saj je ves ovenčan in v resnici, kadar ga vodijo, s kitjem in cvetjem tako obložen, da sam ne vidi nič. Prim. dr. K. Štrekelj, „Slovenske narodne pesmi“, III., str. 137.) In ta zbor tudi poje, kakor je pel Dionizov (oziroma Hermesov), n. pr.:

Ovo se klanja zeleni Juraj — kirales,
zeleni Juraj, zeleno drevice — kirales,
zeleno drevice v zelenoj hali — kirales itd.

(S to pesmijo vodijo zelenega Jurija na Turovem polju [Štrekelj n. m. 135]. Poganskemu obredu se je tu pridružilo nekaj krščanskega: kirales = kirie eleison.) Zbor silenov in sátirov je uganjal tudi razne burke; podobno pri zelenem Juriju. Seveda na raznih krajih različno: v Gribljah ima en deček tul, na katerega tuli (Štrekelj n. m. 137); na Koroškem — po zapiskih M. Majarja (Štrekelj n. m. 140) — dečki, ki vodijo Šent-Jurja, emi s krajjimi zvonci zvoné, drugi pa trobijo v kozje rogove; na Štajerskem, okrog Ščavnice, kličejo pastirji: Sveti Velko, brani moje belko — kjer Velko spominja na slovanskega Velesa, boga pašnikov (= grški Hermes). (Štrekelj n. m. 142.) In slednjič, ali ne vidiš na sliki celo Dionizovih sviračev z dvopiščalmi? Zanimivo je tudi, da Bolgari, nasledniki starih Tračanov glede ozemlja, zovejo svoj narodni ples z grško besedo horó, in tisti prostor, kjer ga plešejo, horište, in voditelja horá imajo (cf. χορηγός) in v sredi svirača. (Prim. Bezenšek, „Bolgarija in Srbija“, 82 nsl.)

Umotvor, ki ga je iznašel Tespis, se je Atencem takoj priljubil; vse polno mož je vstalo, ki so z enakimi pesnitvami želeli slaviti Dioniza. Toda izmed mnogih, ki so živeli in delovali v dobi med Tespijem in Ajshilom, nam je zgodovina ohranila samo tri imena: Hojrilos (Χοίριλος), Pratinas in Frinihos (Φρύνιχος), in sicer samo imena. Njih dela so se izgubila. Samo to vemo,

da so jemali snov svojim dramam izvečine — kar je bilo čisto naravno in v zvezi z rojstvom te poezije iz bajeslovnega običaja — iz grškega bajeslovja (ali, kakor so Grki mislili, iz stare grške zgodovine). Vendar pa je eden izmed njih — Frinih — leta 494., torej baš 40 let po nastanku drame, uprizoril že tudi dramo iz sodobne zgodovine: „Padec Mileta“, ki pa je propadla, tako da si je pisatelj šele po osemnajstih letih (476) upal drugič nastopiti z enako igro: „Feničanke“ (*Φοίνισσαι*), ki pred palačo Kserksovo v Suzah objokujejo smrt svojih soprogov in bratov, padlih v morski bitki pri Salamini. Ženijalna je bila misel, prestaviti prizorišče v Suzo, prestolnico perzijskih kraljev, ter slikati vtis poraza na sovražnika. To misel je kmalu potem zgrabil Ajshil v „Perzijanah“. Toda preden preideva k tej drami, morava omeniti še eno važno spremembo, ki se je s tragedijo zgodila v Atenah. Ko so leta 509. Atenci odpravili tiranstvo in uvedli demokracijo, so tudi v dramatikah bili demokratični. Dočim so namreč prej moške zборе peli in igrali le potujoči korevti, katere so dorski plemiči pač radi gledali in poslušali, a jih v srcu prezirali, se zdaj atenski meščanje niso sramovali sami prevzeti te vloge, in sicer so manj imoviti peli in plesali kot korevti, bogatejši pa so kot koregi skrbeli za opremo in prehranitev kora. In tudi pesniki sami so možje iz naroda: ne smatrajo se morda za vzvišene nad množico, tudi ne ustvarjajo zaradi zaslužka, nikakor ne, marveč slavje Dionizovo zahteva vsako leto toliko in toliko dram (12), spisane morajo biti, atensko meščanstvo jih hoče imeti, in tako se lotijo dela mnogi, ki čutijo v sebi sveto navdušenje; tako se je zgodilo, da je ponudilo morda po pet, šest ali še več pesnikov prvemu arhontu svoje tetralogije v proslavo boga Dioniza, a le tri je odbral in ne vedno istih, zato da so prišli kolikor mogoče vsi na vrsto. In to je bilo v resnici demokratično. A kmalu je eden izmed tekmecev široko razmahnil krila in se začel dvigati, vedno višje, višje, dokler ni obstal (v Prometeju in Orestiji) v dozdaž še nedoseženi višini — Ajshil.

Toda glej! v tem trenutku je slavnost minula; ravnokar so odšli tudi sátiri iz orkestre. Deset debelih ur je ljudstvo vztrajalo na svojih prostorih in verno poslušalo. Danes nihče ni žvižgal (*συρίττειν*) ali sikal (*κλώζειν*) ali cepetal z nogami (*πτεροκοπέειν*), kakor pred dobrimi dvajsetimi leti pri Frinihovem „Padcu Mileta“, ampak vse je bilo zadovoljno in često so v znak pohvale z rokami ploskali (*χοῦτος*); saj sta igralca izvrstno znala svoje vloge, natančno izgovarjala besede in dobro ločila celo med *ή* in *η̄*. Zato se vse veselo razhaja v mesto; jutri in pojutrišnjem pridejo zopet k drugi in tretji tetralogiji, in potem bodo sodniki priznali prvo darilo zmagovalcu. Kateri bo? Midva, kajne, ne dvomiva prav nič, kateremu ga prisodiva. A drugo vprašanje je, kaj naj počneva zdaj? Obe tetralogiji naslednjih dveh dni sta za nas izgubljeni; nič ne vemo o njih. Kaj torej?

Počakajva prihodnjega Dionizovega praznika; saj se leto hitro zavrti. Medtem obiščiva bojišča, na katerih se je odločevala bojna sreča med Azijo in Evropo: Maratonsko polje, kjer je tudi Ajshil sukal meč zoper starega dušmanina; potem pa Plateje in Salamino, kjer je bil zopet Ajshil med prvimi borci; v duhu romajva po sveti cesti iz Aten v mestece Elevezis (22 km), rojstni kraj Ajshilov — morda v njegovih ulicah zagledava njega, ki ga iščeva, morda se nama celo posreči, vsaj za hip pokukati v njegov mégaron (dvorano za moške hišne prebivalce) ter videti, kako širokopleči junak, stoječ sredi dvorane, narekuje svojim sužnjem tetralogijo za prihodnje leto, pesnitev, katero je deloma tudi sam pisal s svojim kopjem . . .

Perzijani (*Πέρσαι*).

Leta 472., pomladanski mesec elafebolion, Veliko Dionizovo . . . Zopet sediva v gledišču, na istem prostoru. Zopet tekmuje Ajshil, letos s tetralogijo: Finej — Perzijani — morski bog Glavkos — Prometej, netilec ognja (sátirska drama); ohranila se nam je pa samo srednja tragedija: Perzijani. Kakor v Pribežnicah je tudi v tej drami vse še zelo preprosto, prvotno. V tangenti orkestre se piramidalno dviguje velik kraljevski grob iz rezanega kamena, grob kralja Darija. V Suzah smo torej. Zbor je sestavljen iz sivolasih perzijanskih knezov, ki niso mogli več s kraljem Kserksom na vojsko zoper Grke, zato pa tem težje pričakujejo novic z bojišča. A glej spremembe! samo dvanaajst je korevtov, ne več petdeset, kakor v prejšnji drami. Ajshil je skrčil število in ga ohranil v vseh svojih trilogijah, dokler ga ni vsled Sofoklejevega vpliva (leta 458.) zvišal na petnajst. (Prim. Aristoteles, Poet. 4: *Αισχύλος, τὰ τὸν χορὸν ἡλάντωσε* . . .) Igra se pričinja s prihodom starcev v orkestro. (V. 1 do 64.) V prekrasnih anapestih nam pripovedujejo o sijaju vojske Kserksove, ki jo je peljal mladi kralj s seboj: cvet¹ Perzije, vsa mladina je odšla v vojno, samo mi starci smo ostali kot čuvaji doma. V naslednjih kiticah, ki jih menja je se pojo, izražajo upanje in bojazen: naš kralj je premostil Helespont in njegov vrat uklenil v jarem²; kakor zmaj³, smrt sipajoč iz temnih oči, je lomastila naša vojska, nesoča lokostrelca Aresa⁴ med kopja večše junake; noben jez⁵ v Greciji se ne bo mogel ustavljati tej mogočni reki⁶, tem nepremagljivim valovom morja⁷. Toda če past zaslepljenja nastavi božanstvo, kateri človek ji s hitrim skokom⁸ uide? Od boga nam dana naloga je bila doslej osvajanje trdnjav in podiranje mest; a zdaj smo se morali seznaniti s svetim logom⁹ divjega morja, s tankimi vrvmi in hišami¹⁰, ki nosijo ljudi; zato je v žalni obleki¹¹ naša duša. Kmalu bodo morda Suze začule strašno novico in v obupu si bodo žene trgale oblačila. Ves narod je odšel čez morje v boj liki roj čebel¹², doma pa se v solzah tope osamljene soproge. (V. 65 do 139.) Zamišljeni sedejo starci na kameniti podstavek groba. Zdaj pa nastopi Atosa, kraljica-vdova, mati Kserksova, z velikim spremstvom. Kakor pred boginjo¹³ ali svetlo lučjo¹⁴ padejo starci pred njo na obraz in se s čelom dotaknejo tal. Po nemirni noči je kraljica prišla, da se posvetuje s svojimi zvestimi svetovalci: V strahu sem za svojega sina, ki je moje oko¹⁵, oko moje hiše. Strašne sanje sem imela nocoj: Videla sem dve prekrasni ženi¹⁶, eno oblečeno po perzijsko, drugo po grško (dorsko), obe sestri, hčerki enega rodu; sovražno sta se gledali, a tedaj ju je hotel moj sin obe vpreči v svoj voz — Perzijanka se je dala vpreči v jarem, Grkinja pa je besno bila okrog sebe in zdrobila voz, in moj sin je padel z njega; v tistem hipu je stal njegov oče Darej poleg njega. Po teh sanjah sem vstala in darovala bogovom — a takoj so se priteknile druge sanje: orla¹⁷ sem videla, pribežavšega k oltarju Apolonovemu, a za njim se je pridrvil sokol¹⁷ ter mu razmesaril glavo. Kaj naj počnem, kaj mi svetujete? Zbor: Mōli in daruj bogovom

¹ ἄνθος Περσίδος. — ² ζυγὸν ἀμφιβαλὸν ἀδχεῖν οὐτόν. — ³ ὄμμασι δράκοντος. — ⁴ τοξόδαμνον Ἄρη. — ⁵ ἔρκος. — ⁶ ῥέυμασι ποταμῶν. — ⁷ κῆμα θαλάσσης. — ⁸ κραιπνῆ πηδήματι. — ⁹ πόντιον ἄλλος. Čudna primera; vsekako pomeni kraj, kamor ne bi smela stopiti noga grešnega človeka. — ¹⁰ λεωτόρος μαχαναῖς = ladje. — ¹¹ φρήν μελαγχίτων. ¹² σμήνος μελισσῶν. — ¹³ θεῶν ἴσος. — ¹⁴ φάος. — ¹⁵ ὄμμα δόμων. — ¹⁶ δύο γυναῖκες. — ¹⁷ ἀετός — κίρκος. Slabejši torej (Grk) je uničil močnejšega (Peržana).

pod zemljo za rajnike. Kraljica obljubi. (V. 139 do 229.) Nato sledi zelo zanimiv razgovor. Kraljica vprašuje: Kje pa so tiste Atene?

Zbor. Daleč na zapadu, tam kjer Helios zahaja.

Kraljica. So-li bogate?

Zbor. Neki srebrn studenec¹ imajo, zaklad v zemlji.

Kraljica. Kdo je pa njih kralj?

Zbor. Nikomur niso podložni, nikomur sužnji.

Iz odgovorov zbora odseva žarko domoljubje Ajshilovo. (V. 230 do 248.)

Kar prisopiha sèl, perzijski vojak, z novicami z bojišča. Izprva le kratko in bolj temno namigava na nesrečo in zbor prestrašen vzklika vmes; potem pa v štirih daljših odstavkih opisuje strašni poraz, in sicer v prvem našteva imena poveljnikov in čet, padlih pri Salamini, v drugem slika bitko samo, v tretjem napad Aristidov na otočec Psitalejo, v četrtem slednjič povratek vojske skozi Beocijo, Tesalijo in Tracijo.

Opis bitke (20. septembra leta 480.) je čudovito lep (v jamskih trimetrih):

Ko drugo jutro solnce, z belci se vozeč²,
je z žarki svojimi razžarilo ves svet,
takrat iz vrst je Grkov najprej zadonel
spev radosten; in stene strme, skalnate
otoka so stoglasen vračale odmev.

A nas, Peržane, je spreletel silen strah,
tāk ljuto varane od njih; ni namreč v beg
Helenov zval ta sveti spev, ampak u boj
idoč veselo, srčno so prepevali;
a trombe glas še bolj jim vnel je pogum.

Udarila so jim vsa vesla na ukaz
in morja zašumele sinje so vodé,
in kot bi trenil, so približali se nam.
Naprej je plulo desno krilo, v sled za njim
ostalo se brodovje je pomikalo.

In tisti hip do naših prigrmel ušes
je krik glasan: „Naprej, Helenov deca vi,
za domovine svobodo, za svobodo
otrók in žen, za čast bogov in njih svetišč,
za dede pod zemljó — za vse sedaj u boj!“
Zagnali tudi mi smo krik, po perzijsko,
in za oklevanje ni bilo časa več.

In butnil zdaj je brod ob brod, in kljunov bron
je zabrnél. Pričel je boj nek grški brod
in sklatil ladji tirski s čela ves okras;
in tudi drugi so se vsi zagnali v nas.

V začetku naši so vzdržavali naval.
Ko pa na tesnem ladje so bilé takó,
da se geniti niso mogle več v pomoč
in s kljuni druga v drugo so zadevale,
tedaj njih vésel so lomile se vrsté.

Medtem pa grške suvale so, udár na udár,
od vseh strani, da naše so kolebale,
prekúcvale se . . . Ni več videti morjá
biló: le trske, deske, trupla čezinčez.

Ves breg, čerí so trupel polne bile vse;
v neredu divjem so bežale ladije,
kar mornarica naša še jih štela je.

In kakor tun³ al drugih rib zajetih vlak

¹ ἀργύρου πηγή — θησαυρός χθονός. Ajshil misli tu seveda na rudnik Lavrion. —
² λευκόπυλος ημέρα. — ³ ὡστε θύνουσι ἢ τιν' ἰχθύων βόλον.

so Grki naše s konci véscl, deskami
pobijali, nabadali . . . Bil krik in vik
in jok in stok éez širno morsko plan,
dokler nas érna noč ni skrila njih očem. (V. 377 do 428.)

Dokončavši svoje poročilo sèl odide iz orkestre; v baraki se mora preobleči, da se bo kmalu na to prikazal iz groba kot Darejev duh. Tudi Atosa odide, da odloži svoje zlato oblačilo in se vrne v črni, žalni obleki. Zbor medtem v pretresljivih kiticah izraža svojo žalost ob toliki izgubi. (V. 532 do 597.) Atosa se vrne z majhnim spremstvom ter pred grobom Darejevim daruje podzemskim bogovom. Torej mrtvaško opravilo. Tudi starci kličejo duhove rajnikov, in res, iz Hadesa se prikaže duh Darejev. Starci popadajo na tla. Kralj vpraša, zakaj so ga klicali, in želi, da mu hitro in kratko odgovore, ker se sme le malo časa muditi med živimi. Namesto starcev, ki se ne upajo kvišku pogledati, mu kraljica pove žalostno vest o porazu vojske. In zdaj se zgodi zopet nekaj čudnega: kralj, ki spočetka ne ve nič o najnovejših dogodkih, začne polagoma kazati, da spodaj v kraljestvu duhov vedo več nego živeči na zemlji, in napove tudi poraz ostanka Kserksove vojske pri Platejah. Tudi razodene vzrok vse te nesreče: Perzijani so skrunili svetišča in žrtvenike bogov, in zato taka kazen; kajti resnično živi Zevs, ki kaznuje napuh in ga v prah ponižuje. Iz cvetu¹ napuha poganja klas pregrehe, in za plačilo je žetev s solzami. S prošnjo do svoje zveste soproge, naj gre nesrečnemu, globoko ponižanemu, v razcapani obleki se domu vračajočemu sinu z novim oblačilom naproti, da ga potolaži, in z opominom nasproti starcem, naj se — vkljub vsem nesrečam — zdaj vesele življenja, dokler so živi, se duh kratko poslovi ter izgine nazaj v globino. (V. 598 do 842.) Kraljica se drugič vrne v palačo, zbor pa v veličastnih kiticah spominja srečo prejšnjih časov pod kraljem Darijem. (V. 852 do 906.) A čuj! od desnega vhoda se slišijo pretresljivi kriki: *ὦ, δύσστηνος ἐγὼ . . .* Joj, mene nesrečnika! Kot živo nasprotje med nekđaj in sedaj nastopi Kserks, razcapan, zdihujoč in samega sebe obtožujoč. Med njim in zborom se razvije obredni nárek (*θρήνος*), običajen ob smrti in pogrebih. Končno se uredi sprevod, ki s Kserksom na čelu počasi zapušča orkestro. (V. 843 do 1076.)

Tako je dobil svetovnovažni dogodek tudi v slovstvu veličasten spomenik. In ta spomenik še ni zastarel. Večno je mlad in nov. In zlasti letos se nam je njega umevanje znova široko odprlo, kajti isto čustvovanje (v Suzah žalost, v Atenah radost) vibrira zopet letos, ko je po 1300 letih drugič podlegla Azija Evropi, samo kraji so se deloma premaknili, iz Suz v Stambul, Nove Atene pa dele svojo radost s Sofijo, Belimgradom in Cetinjem.

Prikovani Prometej. (*Προμηθεὺς δεσμώτης*)

O Dionizovih praznikih leta 470. . . . Atenec je zopet prihitel poslušat in gledat svojega Ajshila, in tudi midva ž njim. A v gledišču je danes vse izredno resno in slovesno. Kaj naj to pomeni? Pogled v orkestro nama morda kaj pojasni. A nič posebnega ni videti; le tam na južnem robu orkestre se dviguje ogromna skala, kakor razorana od bliskov in treskov. Aha, že vem: skala predstavlja grozopolni Kavkaz ali sploh gorovje v deželi Skitov, na skrajnem severnem robu zemeljske plošče, tako da neprenehoma pljuskaajo vanjo valovi

¹ *ὄβρις ἐξανθοῦσα ἐκάρπωσε στάχην αἴτης — ὄθεν πάγκλυτον ἐξαμῆ θέρος.* V tej misli je izraženo jedro Ajshilovoga svetovnega naziranja.

Oceana, ki obdaja vso zemljo. Torej bodo danes predstavljali najveličastnejšo Ajshilovo trilogijo o Prometeju, ki je — zoper voljo bogov — prinesel ljudem ogenj iz nebes in bil zato od Zeusa pregnan na konec sveta in prikovan ondi na skalnato steno, kjer mu je orel, Zevsova ptica, vsako jutro znova razkljuval in razkosal jetra, ki so se bila čez noč zrastle in zacelila. Pred nedavnim časom (leta 474.) je naš pesnik obiskal kralja Hierona v Sirakuzah (na Siciliji) in videl ondi ognjenik Etno, nekako eno leto po strašnem izbruhu (leta 475.). Videl je ondi, kakšno razdejanje lahko napravi ogenj, gledal pa je obenem na vznožju Etna tudi bujno in bohotno plodnost vulkanskih tal. In tedaj je pala morda prva iskra, ki je razžarila njegovo pesniško domišljijo za novo trilogijo. Žal, da sta se nam tudi tu izgubili prva drama (najbrž *Προμηθεὺς πυρφόρος* = Prometej, prinašalec ognja) in tretja (*Προμηθεὺς λυόμενος* = oproščeni Prometej) in se je ohranila samo srednja, a že ta zadostuje kot dokaz, da po pravici Ajshila prištevamo med največje pesnike vseh časov. Titan je Prometej, titansko je vse v tej tragediji; le bogovi in božanstvena bitja nastopajo v njej. Odurno, neskončno otožno pokrajino nam predstavlja orkestra; a ne samo v tako pokrajino se moramo zamisliti, temveč tudi v neskončno puste in prazne čase, tri miriade (30.000) let pred nami. A zdaj zopet čujva in glejva! — Titana Prometeja (igra ga seveda Ajshil kot protagonist) priritata z desne dve strašni postavi, Moč in Sila (*Κράτος, Βία*) — katerih ena pa ostane vsled tedanje tehnike nema vloge — za njima pa stopa nerad in oklevaje Hefajst z verigami in s kladivi. Moč veli Hefajstu, naj takoj izvrši Zevsovo povelje ter z bronastimi verigami prikuje tatu nebeškega ognja k steni, da bo pomnil za večno, kedaj je muham enodnevnicam¹ prinesel ukradeni dar; nekaj časa se kruljavi bog brani in pomiluje titana, da se tako kruto znaša nad njim, bogom starejše dobe, nova vlada bogov s Zevsom na čelu, slednjič pa le pomaga pri zabijanju demantnih zagozd, teh neusmiljenih zob². Zamolklo odmevajo udarci kladiva v gluho puščo, toda trpin Prometej ne črhnje besedice. (Po zakonih Ajshilove tehnike tudi še ni dovoljen dialog treh igralcev obenem.) Slednjič je „solist“, t. j. umetnik, kakor ga zove Moč, priklenjen in prikovan, in njegovi rablji odidejo. (V. 1 do 87.) Zdaj šele izpregovori Prometej; iz njegovega pretresljivega samogovora izvemo vzrok, zakaj trpi. „Glejte me,“ tako kliče, „boga, uklenjenega in ponižanega, sovražnika Zevsovega, glejte me, od vseh olimpskih bogov sovražnega zato, ker sem ljudi preveč ljubil.“ (V. 88 do 127.) V tem nastopi zbor, ki ga v tej drami tvorijo Okeanke, hčerke morskoga boga Okéana; ko zagledajo uklenjenega titana, se razjokajo. „Čule smo,“ pripovedujejo, obstopivši ga v polkrogu, „udarce kladiva noter v naše podmorske votline in smo prihitele na krilatemu vozu semkaj. Od solz so se nam zameglile³ oči, ko te gledamo trpečega. Pač novi gospodarji krmarijo⁴ zdaj gori v Olimpu; Zevs vlada po doslej neznanih zakonih in hoče uničiti vse staro. A povej nam vse natanko in ničesar nam ne prikrivaj, zakaj tako trpko kazni trpiš.“ Prometeju to sočutje dobro dé, zato pripoveduje: „Ko je nastal med titani, mojimi brati, nemir in upor in so bili eni za stare bogove s Kronosom na čelu, drugi pa za nove s Zevsom kot poglavarjem, sem jaz s svojo materjo Zemljo (*Γαῖα*) odločno stopil na Zevsovo stran in s tem odločil njegovo zmago. Ko pa je potem začel neusmiljeno vladati in hotel človeški rod zatreti in ga pehniti

¹ ἐφημέροισι. — ² ἀδαμαντίνων σφηνῶν . . . ἀπὸδάτη γνάθων. — ³ ὄσσοις ὀμίχλα δακρῶν προσήξει . . . — ⁴ νέοι οἰκονόμοι.

v Tartar, sem se mu jaz uprl in sem rešil ljudi; zato zdaj toliko trpim.“ Zbor: Kamenito¹ srce ali pa iz bron² bi moral imeti tisti, ki ne bi čutil usmiljenja s teboj. Toda ali si še kaj drugega storil človeštvu?

Prometej: Vzel sem ljudem vid prihodnosti, zato pa sem jim dal zdravilo: vcepil³ sem jim v srce slepo upanje. Razen tega sem jim prinesel ogenj iz neba.

Zbor: Torej imajo zdaj bitja enodnevn⁴ seme⁴ ognja?

Prometej: Dà, in tako se bodo naučili tisočero umetelnosti.

Zbor: S tem, da si se uprl, si grešil. Ne kljubuj več! Preveč si uporen in drzen.

Prometej: Kar sem storil, sem storil vedoma; iz ljubezni do človeštva sem si nakopal te bolečine. Jaz se ne upognem. Pač pa me bo še enkrat on potreboval, moj zatiralec, ko mu bodo novi zarotniki hoteli žezlo izviti iz rok.

Zbor: Torej pride dan rešitve? Prosimo te, razodeni nam svojo prihodnjo usodo, ki ti je znana.

Prometej: Pridite bliže in poslušajte! (V. 128 do 284.) Že jim hoče res odkriti svojo in človeštva bodočnost, kar nastopi morski bog, starec Okéanos; tudi on je prišel prosit upornika, naj se ukloni, naj nikar ne brca proti ostnu⁵. Razvije se živahen dialog, v katerem Okéanos ponuja titanu svojo pomoč in priprošnjo pri Zevsu, a Prometej jo hvaležno in velikodušno odkloni, nakar morski starec zopet hitro izgine. (V. 285 do 396.) Nato se Prometej zopet obrne k zboru ter mu obširno popisuje, kaj je storil za napredek, civilizacijo človeštva: ljudem, ki gledajoč niso videli in slušajoč niso slišali⁶ in so kot v sanjah⁷ tavalji po zemlji, ki tudi niso poznali dostojnih bivališč, ampak so kot gomazeče mravlje⁸ prebivali v temnih brlogih, je dal pisavo, plug in morski voz s platnenimi perutmi⁹; seznanil jih je z zdravilstvom, vedeževalstvom in rudarstvom. (V. 397 do 560.) Zbor bi pa le rad pogovor zopet napeljal na prihodnjo usodo Prometejevo, in morda bi ta začel o tem govoriti, kar nastopi nenadoma — kakor prej oni morski starec — bitje, ki v istem hipu vzbudi v nas strah in sočutje, nesrečna devica Io je, s kravjim rogovjem na čelu. Sla Zevsova in ljubosumnost Herina preganjata nesrečnico kot blazno po celi zemlji. V naslednjem pogovoru izvemo vso zgodovino sirote, pa tudi nje daljnjo usodo. A najvažnejša je skrivnostna napoved Prometejeva, da bo eden izmed njenih potomcev, iz trinajstega rodu (Heraklej), postal njegov rešitelj. Tako končno dobimo zvezo med tem zagonetnim prizorom in ostalo dramo. Po tej prorokbi ubogo Io zopet napade besnost, da zdirja naprej. (V. 561 do 886.) A Zevs je čul tajnostipolno napoved o rešitelju Prometejevem, kar ga zelo vznemirí, in zato takoj pošlje svojega brzoslà Hermesa k njemu z ostrim ukazom, da naj razodene vso skrivnost: če ne, bo kazen še hujša. Zastonj! Ko ga Prometej ugleda, se mu vzbudi še hujši upor proti Zevsu in njegovim bogovom, dà, titanska njegova trma doseže tu svoj višek Kot kakega paglavca (*ὥστε παῖδα*) ga ošteva in vzklikne: „Naj le vrže vame svojo razkuštrano¹⁰ streló, naj se četr razkolje od silnega groma, naj vihar pretrese vso zemljo do najglobljih globočin, naj valovi morja pljuskajo do visokih cest¹¹ nebeskih zvezd, naj me trešči

¹ ἐκ πέτρας. — ² σιδηρόφρον. — ³ ἐνφλᾶς ἐλλίδας κατόμισα . . . — ⁴ φλογωπὸν σπέρμα. — ⁵ οὐκουν . . . πρὸς κέντρα κώλων ἐπιτειεῖς. — ⁶ βλέποντες ἔβλεπον μάτην — κλύοντες οὐκ ἔκλυον. — ⁷ ἀνειράτων ἀλίγκιοι μορφαῖαι. — ⁸ ὡστ' ἀήσσοροι μύρημηες. — ⁹ λινοπέτρα ὄχηματα. — ¹⁰ πυρὸς βόστρυχος (= koder). — ¹¹ διόδους ἀστρῶν.

v Tártara večno temò — usmrtiti me ne more.“ Mirno mu Hermes na to odgovori: „Kakor novouprežen konj¹ grizeš uzdo, se vzpenjaš in biješ v voz in vajeti. Zgodilo se ti bo, kakor želiš: ob strašni vihri se boš pogreznil v Hades. Ko poteče po dolgi dobi čas, prideš zopet na svetli dan, a takrat ti bo Zevsov krilati pes², krvoločni orel, požrešno mrcvaril telo, nezvan vsakdanji gost³, in se pasel na tvojih črnih jetrih. Pa še nekaj drugega ve Zevs: prej ne bo konca tvojih muk, dokler se kateri izmed bogov sam ne ponudi in prostovoljno ne vzame tvojega trpljenja nase in gre mesto tebe doli v črno globočino Tártara.“ Hermes odide. Nad Prometejem pa se izhruje napovedana kazen; ker pa tedanja tehnika še ni imela priprav za posnemanje bliska in groma in najbrže še niso uprizarjali pogreza, zato nam trpeči titan sam slika, kaj se ž njim godi: „Zemlja se tresse; zamolklo buči grom; žareče kače bliskov švigajo . . .“ Njegove zadnje besede so: „O mati moja, Zemlja, in ti, sveti eter, glejta, kako po krivici trpim.“ (V. 887 do 1093.)

Tako se končava v nam ohranjenih rokopisih ta — druga — tragedija. Najbrž je nato sledila daljša pavza, molk — označila naj bi se s tem dolga doba 30.000 let — a Prometej je ostal medtem v istem položaju. O vsebini tretje: „oproščeni Prometej“ filologi samo ugibljejo. Sluti se, da so zbor tvorili titani, in da je nastopil Heraklej, tisti napovedani rešitelj iz trinajstega rodu kraljeve hčere Io, ki je ustrelil orla in oprostil Prometeja; starejši rod bogov se je sprijaznil z vladjo Zevsovo in morda je nastopil tudi kentaver Hejron (*Χείρων*), ki je náse vzel kazen Prometejevo in mesto njega šel v Hades, tudi on dobrotnik človeštva, sloveč kot moder zdravnik.

Da je moral slediti še tretji del trilogije z omenjeno ali podobno vsebino, se nujno sklepa iz tega, ker druga, sama záse, ni mogla zadovoljiti poslušalcev: Prometej, najprej dobrotnik Zeusa samega in potem tolik dobrotnik človeštva, naj bi večno trpel, in tako krivično? Poslušalci bi bili morali oditi iz gledišča z gnevom v srcu proti Zevsu — tiranu, česar pa globokoverni in resnično pobožni pesnik gotovo ni nameraval. Dokaz so nam vse ostale drame njegove. Saj smo n. pr. že v „Perzijanih“ spoznali njegov svetovni nazor: Zevs je pravičen — on kaznuje napuh (*τὴν ὕβριν*). Gotovo se je torej tudi ta trilogija končavala z blagodejnim ajshilskim optimizmom: s spravo.

Čeprav imamo od cele trilogije le srednjo dramo, vendar moramo biti starodavnikom hvaležni, da so nam vsaj to ohranili: kajti tudi tako okrnjena zavzema pesnitev posebno mesto v svetovnem slovstvu: imenujejo jo prasketovno tragedijo ali tudi kar naravnost: pratragedijo, ker stavi idejo tragike v pradobo bogov in ljudi. Pradrama se sme imenovati pa tudi zato, ker skuša razjasniti problem vseh problemov, razmerje človekovo do božanstva. V tem oziru ostane večno mlada. In res: ali se ti ne zdi, da gledaš v titanu, na Kavkaz priklenjenem, človeštvo, Bogu uporno in zato težko kaznovano? In ko slišiš besede božjega sla: „Prej ne bo konca tvojih muk, dokler se kateri izmed bogov sam ne ponudi in prostovoljno náse ne vzame tvojega trpljenja —“, ali ti ni, kakor bi slišal glas največjega proroka stare zaveze, napovedujočega človeškemu rodu Mesijo? — Kaj čuda torej, če so zbok globokosti idej, vtelešenih v tem trpinu, odnekdaj že uhajale k njemu misli pesnikov in vernikov, kakor tudi v dramih sami vidimo, da prihaja k njemu nebo in zemlja, zemljani in nebeščani, zanimajoč se zanj in hoteč mu olajšati neizmerno trpljenje.

¹ ὡς νεοζυγῆς πῶλος. — ² πτηνὸς κέρον. — ³ ἀκλιτος, πανήμερος.

Tudi ni dvoma, da je tragedija v visoki meri dosegla pri uprizoritvi tisti učinek, ki ga mora po Aristotelu (Poetika, pogl. 6) doseči dobra tragedija: s svojim globokim umom, s svojim človekoljubjem, z velikodušnostjo in srčnostjo svojo je Prometej gotovo vzbudil živo sočutje, ki se je vzpričo brezmejnih muk še stopnjevalo v resnično sožalje in usmiljenje (*ἔλεος*), dočim je njegova titanska kljubovalnost zoper večne zakone bogov morala srca gledalcev napolnjevati z bojaznijo (*φόβος*) za njegovo usodo. In ker se človek, gledajoč tujo nesrečo, nujno spomni in zave, da bi si z enako krivdo tudi on sam nakopal enako nesrečo, zato je ta grandiozna drama vzbudila v gledalcih gotovo tudi bojazen in sožalje s samimi seboj, raztopila je takorekoč trdo srce, otrdelo v vsakdanjem življenju, in v tem je našel poslušalec veliko olajšanje in uteho, kakor se čuti človek olajšanega, ako se po silnih bolečinah raztopi v solzah in se izjoka. In tisto olajšanje dušnih afektov imenuje Aristotel (Poetika, pogl. 6) *κάθαρσις τῶν παθήματων*, t. j. očiščenje strasti. — S tem umotvorom pa je Ajshil tudi za vse čase pokazal, v čem obstoji bistvo tragike: ne v strašnih katastrofah in kaznih samih, ampak v takozvani tragični krivdi in v kazni, ki jo junak vsled nje zasluži.

Na poseben način pa je drama učinkovala v enem slučaju. Med ogromno množico gledalcev se je namreč nahajal tudi šestindvajsetleten mladenič, ki je seveda gledal in opazoval kakor drugi; a zgodilo se je med predstavo ž njim še nekaj drugega: vzbudil se je v njem dotlej še nezavestno dremajoči pesniški poklic. Melpomena, tragična muza, je nevidno priplula in ga poljubila — med tisoči in tisoči samo enega. Porodila se mu je misel: Prometeju podobnega junaka, dobrotnika človeštva, na enak način proslaviti s trilogijo. In začel je delati. V dveh letih je bila trilogija dovršena. Na Veliko Dionizovo leta 468. je mladi mož že tekmoval s svojim vzornikom Ajshilom. Naslov prvcu je bil „Triptolemos“. To je bil atiški kraljevič iz prazgodovine; bil je ljubljenec boginje zemlje in žita, Démetre, ki mu je vdihnila misel, napraviti si plug, orati zemljo in pridelovati žito in kruh. In ko ga je tako naučila poljedelstva, ga je poslala, da naj tudi izven Atike nese to najnovejšo umetnost, podlago vsej omiki človeški. Za svoj prvi nastop si je mladi Sófokles — zakaj njega imamo v mislih (rojen leta 496. pred Kr. r. v pol ure od Aten oddaljenem selu Kolonos) — izbral izredno srečno snov: dejanje se ni godilo v daljnih krajih, ampak na domačih tleh in domače zemlje sin je bil Triptolemos; razentega je moral silno rasti Atencem domovinski ponos ob zavesti, da je baš Atika dala hvaležnemu svetu dragoceni dar kruha. Ni se nam ohranila niti Ajshilova niti Sofoklejeva trilogija iz tega leta; samo to vemo, da so sodniki — na povabilo prvega arhonta je desetorica poveljnikov, ki so se bili pravkar povrnili iz vojne — prisodili prvo darilo Sofokleju. Vendar pa ta poraz ni vznevoljil Ajshila; neumorno je delal naprej in že naslednje leto (467.) je zopet prvi zmagovalec s tragedijo

Sedmorica zoper Tebe.

Zopet je torej veliki Dionizov praznik, zopet je privrela Atika v Dionizov théatron, zopet vse napeto pričakuje nove Ajshilove trilogije, ki se je o njej že pred meseci raznesel glas po mestu. Tudi midva sva zopet na svojem mestu in tudi midva z nekim svetim spoštovanjem pričakujeva reči, ki jih bodeva videla. Vendar pa je zopet velik razloček med nama in Atenci; le-ti namreč iz svojih starih epičnih pesmi (Odiseja, XI, v. 271 do 280) poglavitno

vsebino že vedo, dočim je nama še docela neznana. Zato morava najprej izvedeti, kaj so narodni pevci-rapsodi o tebanski kraljevi rodbini pripovedovali. Tebanski kralj Láios — tako so vedele junaške narodne pesmi — se je zaradi nekega nravnega pregreška zelo zameril boginji zakona, Heri, ki je zato poslala v deželo morilko Sfingo. Da bi potolažil jezo boginje, je kralj sklenil, svoje od soproge mu novorojeno dete kot nedolžno žrtev darovati božanstvu. In res je dal otroku kite na nogah prebosti in ga izpostaviti v gorovju; toda konjski pastirji iz mesta Sekiona so ga našli ter ga prinesli svojemu kralju Pólibu in njegovi ženi Meropi, ki sta bila brez otrok. Sprejela sta otroka za svojega in ga imenovala Ojdip (*Οιδίππος*, z oteklimi nogami, oteklonožec). Otrok je dorastel v mladeniča. Gnan od neznanega hrepenenja je Ojdip tedaj nastopil pot v Beocijo, ne vedoč, da je to njegova domovina. Med potjo — v bližini Platéj — je srečal kralja Laiosa, namenjenega boginji Heri opraviti sveto daritev. Po nesrečnem naključju se je med njima vnel prepir in Ojdip je ubil kralja kakor tudi njegovega vozniaka; prilastil si je pas in meč mrtvega kralja, obe trupli pa je zakopal v zemljo. Nato je dospel v Tebe, kjer je premagal Sfingo in dobil kraljico za ženo. Dolgo je molčal o umoru; nihče ni nič slutil. Nekega dne pa sta s kraljico na Kitajronu darovala bogovom; pri tisti priliki ji je razodel svoj zločin ter ji pokazal v spričevanje Laiosov pas. Kraljico je obšla groza, vendar pa ni črhnila besedice o tem, kar je slutila. Tedaj pa je prišel v Tebe star konjski pastir iz Sekiona ter je povedal kralju vse, kako ga je bil našel in izročil kraljici Meropi; da resnico govori, je spričal z dokazi. Zdaj tebanska kraljica ni več samo slutila, zdaj je vedela vso strašno resnico: iz obupa se je obesila, Ojdip si je pa izteknul oči. Vendar pa se je pozneje zopet oženil z Evriganejo ter dobil iz tega zakona četvero otrok: Eteokla, Polinejka, Antigono in Izmeno.

Nesreč pa še ni bilo konec. Narodna pesem je še dalje pripovedovala, kako sta sinova s svojim očetom počela: zasramovala sta ga zaradi usode in mu utrgavala častni delež pri daritvah. Takrat pa ju je oče proklel: umreta naj oba, drug drugega naj ubijeta. Brata pa sta hotela očetovo kletev izjaloviti s tem, da sta napravila medsebojno pogodbo, ki sta jo pa kmalu zopet prelomila; posledica je bila, da je mlajši, Polinejk (*Πολυνείκης*) moral iz Teb v prognanstvo, a je našel v mestu Argih pri kralju Adrastu zavetje in zavezništvo, in s tem združen se je na čelu močne vojske vrnil pred Tebe, da bi si z mečem v roki nazaj pridobil svojo dediščino.

To strašno povest o treh rodovih: Laios — Ojdip — Eteokel (Polinejk) poznajo torej vsi gledalci; prišli so že v gledališče z resnimi čustvi, da bogovi kaznujejo pregrehe očetov v tretji in četrti rod. In zdaj bodo videli, kako je umetnik to veletragično snov obdelal v svoji trilogiji; tudi vedo že vnaprej, da je prvi drami naslov Laios, drugi Ojdip, tretji Sedmorica zoper Tebe (*Ἐπὶ ἐνὶ Θήβας*). Midva moreva v duhu gledati samo tretjo, ker nam prvih dveh stare grške knjižnice niso ohranile. Kaj torej vidiva?

V orkestri zopet zelo preprosto. V nje tangenti vidiva dolg in visok oltar s stopnicami, kakor v Pribežnicah; na oltarju stoje kipi tebanskih bogov-varuhov, v eni vrsti (kakor svečniki na naših oltarjih), in pred vsakim majhen žrtvenik; vendar glej! nekakšen začetek kulis že tudi opaziva: na vsaki strani oltarja stoji namreč po en stolp (*πύργος*) — kar pomeni, da smo v obzidani trdnjavi, na grajskem dvorišču gori v Tebah. Na stopnicah

sedi ljudstvo: starci, žene, otroci, molčé, prestrašeni; mesto je namreč oblegano in od vseh strani pritiskajo sovražniki v hrib gori. Okrog oltarja stoje oboroženi meščanje. Zdaj nastopi Eteokles, poglavar Teb. Njegov nagovor na meščane je kratek, odločen: „Dobro vem, da tisti, ki ima krmilo¹ države v rokah, ne sme v nevarnosti zatisniti očesa. Jaz bedim; pa tudi vi vsi pomagajte zdaj svoji materi² domovini, najmilejši rednici³, ki je skrbela za vas od takrat, ko ste še kot otroci plezali po tleh, pa do zdaj, v nadi, da ji pomorete v sili. Zdaj je sila pripelala do vrha. Sovražniki so nocoj sklenili zadnji, najhujši naskok. Zato pojdite na obzidje, na stolpe, k vratom in jih branite neustrašeno. Bog nam bo pomagal. (*Ἐδτελει θεός.*) Poslal sem tudi ogleduhe, ki jih pričakujem, da se vrnejo vsak čas.“ Pri teh besedah odidejo meščanje in vse ljudstvo. — V tem pa že prihiti sel, ki kralju naznani, da se sovražnik vali⁴ v sedmih trumah proti mestu, da njih sedmeri poveljniki gledajo divje kot levi⁵ in da so sklenili ali Tebe razdejati ali pa s svojo krvjo zemljo pordečiti. Eteokles se obrne s kratko prošnjo k bogovom, zlasti pa k Osveti (*Αρά*) in Eriniji očetovi, kar mora vzbuditi v poslušalcu tragično slutnjo, ter nato odide za slom. S tem je končan prolog (*πρόλογος*) drame. (V. 1 do 77.) — V orkestro pridejo zdaj tebska dekleta, ki tvorijo zbor v tej drami; že dohmiji (— — — — —), v katerih pojó svoj vstop, nam slikajo preplašenost. Proti oltarju obrnjene obupno vijo z rokami ter vprašujejo, katerega izmed bogov naj bi klicale na pomoč? Zbegane prisluškujejo na vse strani: zdaj se jim zdi, da tu slišijo silno rožljanje ščitov, zdaj zopet, da tam že sovražniški konji rezgetajo in škripaje grizejo in tro železje uzd ter s tem naznanjajo smrt in pogin. Slednjic se obrnejo k vsem bogovom: uslišite naše prošnje — *χλύετε λιτάς*. (Nehote se ob tem prizoru človeku zdi, kakor da gleda procesijo prošnjega tedna in sliši pretresljivo prošnjo litanij: Kuge, lakote, vojske — reši nas, Gospod!) S to vstopno pesmijo zbora nam je Ajshil mojstrsko naslikal položaj v obleganem mestu. (V. 78 do 180.) Vpitje ženskih je prodrlo tudi do kraljevih ušes; srdit stopi med nje: „Vaše jadikovanje domovini samo škoduje. Ženska ostani v hiši in molči. Pred vsem zahtevam pokorščino; pokorščina je mati⁶ vsakega uspeha. Dobra je molitev, toda ne obupana in objokana.“ V kratki, močni molitvi obljubi bogovom ves bojni plen ter odhiti na obzidje. (V. 181 do 286.) Zbor pa dalje razmišlja: „Skrb je sosed⁷ srca; kakor se golobica⁸, čepeč nad mladiči v gnezdu, boji zmije, ki se ji bliža, tako s strahom gledamo sovražnika, ki je že pod zidovjem. Strašna je podoba osvojenega mesta: nesrečnim materam trgajo jokajoče dojenčke od prsi, deklice tirajo v sužnjost. Helen mori Helena brata.“ (V. 287 do 368.) — Zdaj sledi najlepše izdelani prizor, v katerem govore sel, kralj in zbor. Sel pripoveduje, kateri izmed sovražne sedmorice je zasedel — vsled žreba — ta ali ona izmed sedmih mestnih vrat. Najprej imenuje norega Tideja, ki razsaja pri vratih ob vodi (Izmenos). Zlovešča sta grb njegov in geslo. Temu nasproti pošlje kralj previdnega Melanipa, in zbor mu vošči blagoslov bogov. Kot drugega imenuje sel brezmejno oholega giganta Kapaneja, čigar grb na ščitu predstavlja moža z gorečo bakljo, in tudi njegovo geslo je: Jaz mesto požgem in pokončam, pa naj Zevs hoče ali noče. Temu nasproti pošlje kralj skromnega, a neustrašenega junaka Polifonta. In zopet zbor izreče

¹ οἴακα νομῶν. — ² Γῆ μητρὶ. — ³ φιλιότην τροφῆς. — ⁴ κῆμα στρατοῦ . . . — ⁵ λέόντων ὡς . . . δεδορκότων. — ⁶ μήτηρ τῆς εὐπραξίας. — ⁷ γείτονες καρδίας μέριμναι. — ⁸ πάντροπος πελειάς . . .

primerno željo. In tako se vrste — ves čas simetrično — sporočilo sla, protiukrep Eteoklov in srčno voščilo ljudstva. Predzadnji (šesti) je vedež Amfijaríos, pravičen, bogaboječ mož, ki noče na videz biti dober, ampak zares (*ὁ γὰρ δοκεῖν ἀριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει*¹). Le nerad je šel zoper Tebe, ker je naprej vedel, da ondi umrje; svaril je tudi tovariše, toda zastonj. Ob njegovem imenu Eteokles globoko vzdihne, kajti žal mu je, da je pravičnik zašel v tako slabo družbo, a tudi proti njemu mora postaviti svojega junaka, Lastena. Namenoma šele nazadnje, kot sedmega, sel imenuje Polinejka, brata kraljevega. Zdaj se pa kralj ne more več premagovati; s pretresljivim krikom dá duška svoji slutnji, da se bliža ura, ko se izpolni očetova kletev. Zastonj ga zbor zadržuje in prosi, naj ne hodi brat zoper brata v boj; Eteokles ostane neizprosén, trd. Sam pojde, z mečem v roki, zoper zadnjega izmed sedmorice, vladar zoper laži-vladarja, brat zoper laži-brata, saj pravica je na njegovi strani kot starejšega. Za svoje mlado življenje naj bi se bal in za Ojdipov rod, ki bi z njima izumrl!? Bogovom, svetlemu Fojbu se je zameril ta rod; edina pot zadnjima potomcema je preko temnih valov Kokitovih. (V. 369 do 719.) To izrekši naglo odide. Tesno je zboru pri srcu, ko gleda za odhajajočim: Oj, kako se pregreha očetov maščuje do tretjega rodu (*αἰῶνα δ' ἐξ ἰοίτων μένει*)! Laios, stari oče, je bil trikrat posvarjen od delfskega Apolona, naj se nikar ne ženi, če hoče sebi in domovini dobro, toda zastonj, obvladan od nepremišljene sle je rodil sina, očetomorca Ojdipa. In ta, kako je bil vendar česčen in spoštovan v Tebah! A ko je prišel njegov krvosramni zakon z materjo na dan, si je sam v obupu izteknil oči, svoja sinova pa je proklel. In danes bo bridko jeklo, ta surovi tujec² iz dežele Skitov, odločil usodo obeh bratov. (V. 720 do 791.) Zbor je še zamišljen v žalostno usodo kraljeve rodbine, ko se vrne sel ter naznani veselo novico, da so sovražniki od mestnih vrat odbiti, a pristavi tudi tužno vest, da sta oba brata v medsebojnem boju padla. Kmalu na to pa pride v orkestro mrtvaški spreved z njunima truploma, ki ji zbor obstopi, pojoč svoj žalostno-zategnjeni nárek s tem-le presunljivim koncem:

Stoji pri vratih kletve spomenik,
kjer padla sta; obá je démon strl,
ki umíril se je zdaj. (V. 792 do 960.)

Iz navedene vsebine vsakdo lahko razvidi, da tudi v tej drami — kakor v prejšnjih treh — še zmirom prevladuje starejša epika in lirika nad mlado dramatiko. Od približno 1000 verzov jih pride polovica na lirične zборе, in od druge polovice zavzema pretežni del epično pripovedovanje sla. Godi se pred našimi očmi le prav malo; kajti Polinejka, ki nosi in vodi protiigro, pesnik ni privedel v orkestro, in tako je pravo dejanje onemogočeno. Pravo dejanje se vrši za odrom. Vendar pa v enem oziru opažamo velik napredek: glavni junak Eteokles je dobil že precej določne, izrazite poteze v svojem značaju. Prizora kakor n. pr. v. 181 do 286 ne najdemo niti v Pribežnicah niti v Perzijanih. Kar čutimo, kako se pesnik čimdalje bolj približuje naravi, resnici. Godi se mu, kakor se je godilo sodobni kiparski umetnosti: leseno se še drže prvi marmornati kipi, a polagoma se oživljajo in družijo celo v skupine, s katerih odseva dramatično življenje.

¹ Pri teh besedah je gledišče baje zaploskalo, obračajoč jih na pravičnega Aristida. —

² αἰθαῖος, ξένος Σκυθῶν ἀποικος.

Orestova trilogija (leta 458.).

Danes bodeva gledala zadnje Ajshilovo delo, zato pa tudi najzrelejše in največje, ki nam je tudi v celoti ohranjeno, namreč celo trilogijo, kakor jo je Ajshil zasnoval, obenem tudi edino, ki se nam je ohranila iz staroklasične literature. Sploh je to najslavnejši slovstveni umotvor vse starodavnosti. Že zategadelj torej hočeva posebno pazljivo slediti razvoju dejanja in misli.

Pa tudi zbok zunanje tehnike je danes vse presenečeno in začudeno, in vse gleda proti orkestri. Kaj pa zapazimo ondi novega? Nekaj, s čimer je Ajshil napravil največji preobrat v glediški tehniki z uplivom do naših dni. V čem torej obstoji tisti novi izum? V tangenti orkestre ne vidimo danes več samo kraljevega groba, velikega oltarja ali ogromne skale, temuč ondi stoji — dolga lesena stena, vsa poslikana, s trojimi vrati, večjimi (takozvanimi kraljevimi) v sredi in dvojimi stranskimi. Tik za steno stoji ona odprej nam znana koliba za igralce. Stena nam predstavlja pročelje kraljeve palače. Za igralce je ta sprememba zelo važna, kajti zdaj jim ne bo treba o vsaki priliki hoditi precej daleč vun iz orkestre, ampak odhajali in prihajali bodo skozi ena izmed omenjenih trojih vrat, in tudi presledki med odhodom in vrnitvijo igralcev ne bodo več tako dolgi in vsled tega jih tudi zboru ne bo treba izpolnjevati s tako dolgimi spevi. S to novostjo smo se že precej približali podobi naših odrov, vendar pa ostane še neka velika razlika: pred steno še ni vzvišenega prostora za igralce, marveč ti stoje in delujejo v orkestri, prav kakor zbor.

Gledišče je tudi sicer danes nenavadno tiho in zamišljeno; grobna tišina vlada v tem velikem prostoru in skoro tako se zdi, kakor da so vsi prostori pregrnjeni s črnimi prti. Ni čuda; saj se bo danes predstavljala najbolj črna pregreha, kar jih je poznal starogrški svet — materomor.

Kaj pa je pripovedovala grška narodna pesem o tem dogodku? V najstarejših časih se je pelo samo to-le: Medtem ko je bil kralj Agamemnon pred Trojo, mu je Ajgistos izneveril ženo in jo odvedel v svoj dom. Ko se je pa hrabri Agamemnon vračal izpred Troje, ga je podli „slabič“ (kakor ga imenuje Homer) počakal z dvajsetimi možmi ter ga iz zasede napadel; v boju so padli na obeh straneh vsi junaki razen Ajgista. Poznejša pesem je še dostavila, da je Ajgist hotel uničiti tudi ves rod Agamemnonov — prav po tedanjih običajih krvne osvete — in je to tudi v resnici storil, ušel mu je samo sinček ubitega kralja, Orest, ker ga je skrila in rešila skrbna pestunja. Ko je mladi kraljevič dorastel, je ljuto osvetil očetovo smrt z umorom Ajgistovim. Vse maščevanje je bilo — po starejšem sporočilu — naperjeno edinole zoper Ajgista. Toda narodna pesem ni mirovala. Našla je, da je bila pravzaprav Klitajmnestra, žena Agamemnonova, vsega kriva: ona da je pregovorila Ajgista, naj umori njegova iz vojne se vračajočega moža, in dosledno je sin maščeval očetovo smrt ne samo nad Ajgistom, ampak tudi in v prvi vrsti nad lastno materjo, z materomorom. To je bila snov starejše in mlajše narodne pesmi; zdaj pa glejmo, kaj je iz te snovi napravil naš pesnik in kakšno vsebino ji je dal iz svoje bogate duše.

Prva drama ima naslov „Agamemnon“. Noč je. (Seveda to izvemo samo iz pripovedovanja; kajti kako naj se pod milim nebom, zjutraj, naredi tema?) Na ravni strehi kraljeve palače v Argih leži čuvaj. Iz njegovega samogovora (v. 1 do 39) razberemo, da mu je Klitajmnestra, ostra vladarica,

strogo zabičila, naj pazi, kdaj zagori v daljavi kres, dogovorjeno znamenje, da je Troja padla. Že celo večnost čuje in čaka, kakor pes. Vse zvezde na nebu so mu že stare znanke. Da bi se dobri gospod saj že vrnil, kajti v palači ni vse tako, kakor bi moralo biti. Žalosten umolkne. Pavza. Kar se zasveti kres! (Gledalci ga seveda zopet niso videli.) Ves vesel skoči stražnik na noge ter hiti (izginivši skozi odprtino strehe) v palačo, kraljici naznanjat veselo vest. — Zdaj nastopi zbor 15 starcev, vsak z dolgo palico v roki, v praznični obleki, z vencem na glavi. Iz krasne vstopne pesmi nam zveni v uho posebno stavek: za vsakim zločinom pride kazen, četudi pride časih pozno (v. 59), ki je — kakor smo že prej enkrat poudarili — jedro Ajshilovega življenskega nazora in vodilna ideja cele drame. (V. 40 do 82.) Medtem je prišla iz palače Klitajmnestra s služabnicami; precej časa ostane nema, opravljajoč na nizkih žrtvenikih, ki stoje pred palačo, bogovom daritve. Zastonj jo zbor vprašuje, kaj pomenijo te daritve, zmago ali nesrečo? Ker ne dobi odgovora, se zbor uda tožnim spominom, kako je Agamemnon pred odhodom brodovja na vojno, da bi si zagotovil srečno vožnjo po morju, žrtvoval življenje svoje lastne hčerke Ifigenije¹. Starci niti ne slutijo, da so se, izrekli to ime, doteknili ranjenega srca matere, ki ni pozabila, da ji je bil otrok na tako krut način ugrabljen, in ki odtedaj noč in dan snuje maščevanje. (V. 83 do 257.) Sveto opravilo je končano. Zdaj šele izpregovori kraljica, ki starcem naznani padec Troje, in ko takoj ne verjamejo, jim v prekrasnem opisu našteva, kako je grmada grmadi, gora gori izročala veselo vest naprej do zadnje postaje. (V. 258 do 350.) Ko se nato kraljica vrne v palačo, menijo starci, da je, če je vse to res, pravična kazen zadela Priamovo hišo, ker je bil kraljevič Paris odpeljal Heleno in s tem kršil svetost gostoljubja; tako je Helena za doto prinesla pogin mestu. Strašen denarni menjevalec² je Ares: v bitki stoji v sredi med obema sovražnima vrstama in drži tehtnico, za telesa junakov daje v zameno prah, a ne — zatega; vendar pa je tudi tisti prah težak, v žarah domu poslan in s solzami namočen. (V. 351 do 487.) Zbor še vedno dvomi o resničnosti veselega oznanila; zdaj pa nastopi sel, ves zaprašén in potan, ki je prišel naravnost izpred Troje (kako je prišel in pa tako naglo, skoraj takoj po kresovih, po vsem tem ni vpraševal obiskovalec Dionizovega gledišča!), da potrdi kot očitavec vse to in obenem naznani, da bo kmalu tudi kralj tu. Izredno zanimiv je ta sel; par krepkih potez, pa je povedano, kako se jim je godilo teh deset let pod Trojo. Najbolj jim je bil nadležen mrčes, ki so ga imeli vse polno v obleki! Z občudovanjem ga poslušajo starci. (V. 488 do 586.) Tudi kraljica je izvedela, da je sel zunaj; zopet pride iz palače, pa le toliko, da ukaže priprave za dostojen sprejem vladarjev, nakar se vrne; tudi sel odide. (V. 587 do 680.)

Zbor ne more pozabiti pretresljive novice o padcu Troje. Kdo je zakrivil vso nesrečo? Helena! Z njo si je Paris gada vzredil na prsih. Dà, nesrečni kraljevič je podoben možu, ki je pobral v gozdu leva-mladiča³ in ga redil doma. Kako je bila živalica krotka, igrača otrok, zabava starcem! Mož ga je časih pestoval v naročju, in levič mu je lizal roko in ga gledal

¹ V v. 228 do 246 se opisujejo duševne muke deklice ob pogledu na zavihteni nož in njeni obupni klici k očetu za pomoč; kakor nedolžno jagnje (*δίταν χιμαίρας*) so jo položili na oltar in ji zamašili usta... Tak pretresljiv opis je našel Geffcken (str. 44) samo še pri Šekspirju, ko pripoveduje umor sinov Edvardovih. — ² *Ζησαμοιδὸς Ἄρης*. Res gigantska slika vojne! — ³ *ἔθρεψεν δὲ λέοντος ἴπην ἀνήρ*...

prijazno, in kadar je bil lačen, je mahal z repom in prosil. A ko je odrasel, je pokazal svojo prirojeno čud. V zahvalo za rejo si je napravil gostijo v staji med jagnjeti; ves dvor je bil poln krvi, družina je vekala: tako si je mož vzredil v svoji hiši prokletstvo in pogubo. — Nato prične modrovati o življenju, o sreči in nesreči, o uboštvu in bogastvu. (Pesnik je v svoji zreli dobi te probleme mnogo premišljal.) „Mnogi trdijo,“ — poje zbor — „da se prevelika zemeljska sreča mora spremeniti v nesrečo; jaz pa nasprotno, zapajoč v vlado Pravice, trdim, da se le iz zla rodi zlo, iz dobrega pa dobro.“ Torej splošno razširjenemu pesimizmu nasproti stavi svoj življenski optimizem. Končno pa pravi, da mu je življenje pod slamnato streho ljubše kakor v zlatih palačah kraljev. (V. 681 do 781.)

Komaj napovedan je kralj že tu. Na vozu se je pripeljal (z desne seveda, t. j. od morja), v kraljevi opravi; za njim sedi Kasandra, z volnatimi trakovi v laseh in lovorjevo palico v roki označena kot prorokinja. Nekaj vojščakov obdaja voz. Poln spoštovanja, toda hladen je pozdrav starost, nasprotno pa prihiti iz palače kraljica vsa sladka, vsa na videz prekipevajoč veselja. Njenemu dolgoveznemu pozdravu odgovori kralj kratko, da pred smrtjo ne gre nikogar blagrovati. Kakor bi slutil, kaj ga čaka! Ko hoče z voza stopiti na gola tla, mu kraljica tega ne dovoli prej, dokler niso njene služabnice razprostrle škrlatnih pregrinj od voza pa do kraljevih vrat. Nič ne pomaga, da kralj ugovarja, češ, samo bogovom se spodobi tako češčenje; hinavska žena mu hitro izbije vse pomisleke iz glave in tako koraka kralj ves odičen in ozaljšan, kakor za daritev namenjena žival, koraka — v mesnico. Preden stopi v palačo, se obrne še h kraljici z naročilom: „To tujko mi lepo nastani v hiši; prijazna bodi ž njo, da bo manj čutila jarem suženjstva in lažje pozabila domovino.“ Po teh besedah, ki nam junaka naredo še ljubšega in dražjega, vstopi kralj počasi skozi kraljeva vrata v palačo. Kraljica gre za njim; preden zapre vrata za seboj, še krikne, polna zmagoslavnega veselja: „Vsemogočni Zevs, dopolni moje željo in spomni se, kaj dovedeš danes k zmagi!“ Vrata se zapro; spremstvo odide skozi stranska vrata v palačo. (V. 782 do 974.) Pred palačo ostaneta zdaj samo Kasandra, ki še vedno, nepremično na vozu sedeč, nemo in kakor brez čustva strmi predse, in pa zbor. Ves spev, ki ga zdaj zbor poje, prevevajo zle slutnje. (V. 975 do 1033.) Koncem speva se zopet odpro srednja vrata: Klitajmnestra naglo stopi vun ter sili Kasandro, naj gre tudi ona v palačo, da se udeleži krvave daritve, ki se bo pravkar pričela v domačem svetišču. A ker tudi zdaj ne dobi odgovora, se kraljica prezirljivo vrne. (V. 1034 do 1068.)

Zdaj pa se prične sloveči prizor med Kasandro in zborom; pesnik je v njem razvil svojo pesniško moč do skrajne meje. Doslej je Kasandra molčala; po odhodu sovražne kraljice pa stopi z voza. Njena ura je prišla; zgrabila jo je nekakšna božanstvena blaznost, naenkrat zopet začuti v sebi proroškega duha in tresoč se kakor mrzlična govori pretrgano ter odkriva osuplemu zboru najprej podobe iz preteklosti: tisto strašno gostijo vidi, pri kateri sta bila otroka Tiestova zaklana in pred očeta kot jed postavljena; takoj nato pa se njen duh preseli v neposredno sedanost in v pretresljivih krikih — sunkoma — naznanja, kaj se zdaj godi v palači: „Ha, prokleta,“ — tako nagovarja v svoji ekstazi Klitajmnestro — „kaj počenjaš? Svojega soproga vodiš v kopel? Kaj pripravljaš? Mrežo, da mu jo vržeš čez glavo? In sekuro imaš skrito, ki si jo ostro nabrusila? Držite ga, držite ga, da ga

ne zabode krava s svojimi rogmi! Že je stopil v vodo kopalnih neččk. Oj mene nesrečnice! Zato si me pripeljal s seboj, da s teboj umrjem? O sveti Skamander, reka moje domovine, na tvojih bregovih sem kot mlada deklica rastla in se veselila; zdaj pa bom kmalu, to vem, svoje prorokbe pela ob Aherontu in Kokitu.¹ Za hip se umiri; in v tem odmoru izve zbor od nje, da je dobila že v Troji proroški dar od boga Apolona, ki je zato zahteval vso njeno ljubezen; ker pa ga ni ljubila, jo je kaznoval s tem, da njenim prorokbam rojaki niso verjeli². Po kratkem mirovanju pa jo zopet napade in zdaj vidi v ekstazi čisto natančno svoj umor: „Lejte, tam stoji, levinja³, ki se je pridružila volku, medtem ko je dobri lev bil v tujini. Umorila me bo, nesrečnico.“ Trgajoč si volnate trakove z glave govori kakor v blodnji dalje: „Čemu mi bo proroško žezlo in venec in trakovi v laseh? Samo v zasmeh ste mi. Tebe najprej zlomim. (Zlomi žezlo in ga vrže proč.) Znaprej drugo delajte nesrečno! Apolon sam hoče nazaj imeti mojo obleko, znak prorokinje. Mirno je gledal, ko so me v tej obleki zasmehovali vsi, prijatelji in neprijatelji. Prenašati sem morala, da so mi predbacivali nenasitno bisago in potepuško svetohlinstvo. In zdaj me je pripeljal v to zagato smrti: namesto oltarja v očetni hiši me čaka tukaj trdo tnalno, ki ga bo poškopila moja rdeča kri. Vendar čisto bogozapuščena ne bom umrla. Sin materomorec, ki bo svojega očeta osvetil, izvrši s tem maščevanje tudi za mojo smrt. (V tej slovesni napovedi imamo prehod in zvezo z naslednjo dramo trilogije.) V tujini, v bedi zdaj živi, a povrne se, da postavi sklepni kamen⁴ krivdepolni stavbi svoje rodovine. (Obrnjena proti srednjim vratom.) In vas, vrata, pozdravljam zdaj kot vhod v Hades⁵. Želim si samo to, da bi smrtni udarec dobro zadela, da mi z vso močjo iz rane brizgne kri in da brez vitja in vpitja zaprem oko!“ To izrekši koraka proti kraljevim vratom. Zbor občuduje njeno junaštvo, ki ne pozna bojzani pred smrtjo. In kakor prej Agamemnon, se tudi ona še enkrat obrne, preden vstopi: „Čujte, starci, moj zadnji besedo. Pri poslednjih žarkih zahajajočega solnca rotim njega, ki bo zahteval osveto za očetov umor, naj maščuje takrat tudi mene, robinjo. — O usode človeške! Če življenje teče srečno, že sama senca srečo lahko skalí; a če je bilo polno trpljenja, je hitro pozabljeno, tako hitro, kakor mokra goba izbriše sliko na kameniti tablici⁵. In bolj kot vse me boli pozaba.“ (V. 1069 do 1330.)

Ko se za Kasandro zapro vrata palače, poje zbor o nestalnosti vse človeške sreče in o stari krivdi kraljeve hiše. (V. 1331 do 1342.) A le kratek je njegov spev; kajti pretresljiv krik se začuje iz notranjosti gradu, krik smrtno zadetega Agamemnona. Starci se prestrašijo in že hočejo vdreti v palačo, kar se odpro vrata in stena se razmakne. Vidi se kopalna soba, kjer se je izvršil umor. V banji leži truplo Agamemnonovo, vse zagrnjeno v velik prt. Poleg leži truplo Kasandrino. Obenem stopi iz palače Klitajmnestra, sekuro v desnici in krvav madež na čelu. Zbor starcev se ji umakne. „Dopolnjeno je!“ vzklikne kakor v triumfu kraljica. „Vesolja mi vriska srce ob pogledu na mrtveca. Maščevala sem se za vse krivice, ki mi jih je storil: da je žrtvoval bogovom mojo ljubljeno Ifigenijo, da je pred Trojo snubil razne Hrizeide in slednjič pripeljal to tujko s seboj v hišo.“ Zbor pa noče nič slišati o opravičevanju; s trdimi besedami ji napoveduje kazen: „Nobeno

¹ Prim. odtod še dandanašnji: „Kasandrin glas!“ — ² *αθη δεικνος λείπινα*. — ³ *θρηγκώσων*. — ⁴ *Λίδων πέλαι*. — ⁵ *ἐργάσασθαι ἀπόγγος ὄλεσεν γραφήν*.

pričevanje te ne oprostí umora. Morilec mora biti kaznovan. Kdor stori, trpi, to je zakon; to velja, dokler živi Bog v nebesih.“ Te besede so v živo zadéle kraljico; črv vesti se ji oglasi in že bi rada vse storila, samo da bi ustavila v rodbini večno prelivanje krvi. Zdaj pa ji hoče Ajgist priti na pomoč; z oboroženim spremstvom nastopi ter bahavo pripoveduje, da je z umorom osvetil svojega očeta Tiesta in tisto strašno pojedino. Končno izjavi, da je odslej on vladar v Argih. Toda starci se nikakor ne dajo ugnati v kozji rog; razjarjeni primejo za meče. Zdaj plane med obe stranki kraljica ter ukaže, naj mirujejo. Z grožnjami odideta sovražni skupini, vsaka na svojo stran, kraljica pa vede Ajgista v palačo, da nastopita novo vlado; vendar se ji iz zadnjih besed, ki jih Ajgistu govori, češ, naj se ne zmeni za onemoglo lajanje bedakov, pozna, da je vsled ostrega nastopa mrtvemu kralju zvestih starcev razburjena in razkačena. (V. 1331 do 1673.)

„Pičlo malo“ — tako sodi o tej najboljši Ajshilovi drami znani strokovnjak Ad. Müller („Das griechische Drama“, Kempten, Kösel, 1908, str. 38 nsl.) — „je dejanja: prihod, vzprejem in smrt Agamemnonova, to je vse. Lirično-muzikalni spevi prevladujejo, in ker ne moremo več vedeti, kako so učinkovali, zato je za nas izgubljeno tisto, kar je bilo najsilnejše¹. Vendar toliko pa še vidimo: v nobeni drugi drami ni Ajshil tak mojster tragične ubranosti in umišljenosti kakor v tej. Himne veselja bi morale odmevati in zlati zvoki strun ob vrnitvi zmagovalčevi. Tu pa kot môra tlači poslušalca precej od prvega začetka slutnja nesreče. Vonj po krvi prihaja vun iz palače. Njene stene so videle nečuveni umor Tiestovih otrok, strašno pojedino, pri kateri je Atrej pred svojega brata „reže“ postavil meso njegovih lastnih otrok. Brez ljubezni, oba s krivdo obtežena in obložena, se po desetih letih zopet vidita Klitajmnestra in Agamemnon. Tam prešuštvo, tu žrtev hčerke za srečno vožnjo po morju in neprikrivano privzetje še druge soproge, iz tujine pripeljane. Alastor (*ἀλάστωρ*), bes krvne osvete, vihti svoj bič, iz krivde se plodi in rodi krivda. Zdaj si Klitajmnestra novo nakoplje. Ta krivda tvori vsebino drame. Vse osebe stoje pred nami, izklesane v lapidarnem slogu junaške tragedije; nad vse pa se dviga Klitajmnestra, glavna junakinja drame, mogočna narava iz dobe herojev, nadvladajoč z močjo svoje neupogljive volje vse, svojo okolico, svojega ljubovnika, svojega soproga. Stari kletvi svojega rodu, rodu Tindarovcev, kateri se je dala premagati že njena sestra Hélena, se dá premagati tudi ona; vso odgovornost za svoje dejanje in nehanje pa prevzame sama. Vendar je tudi ona samo človek, zato jo doleti kazen. Ne sicer še zunanja, ker osvetnika še ni, in nekaj časa bo

¹ Docela pa petje grških tragičnih korov vendar ni izgubljeno za nas. Pri tem ne mislim toliko tistega znamenitega rokopisa Apolonove himne s sekiricami iz tretjega stoletja pred Kr. r., odkritega v Atenah leta 1893., ki nam nudi nejasen vtis o grški glasbi iz klasične dobe (na podlagi tega rokopisa je napisal teorijo o grški klasični glasbi F. A. Gevaert), ampak v mislih imam neko glasbo, ki še dandanes živi med nami in jo vsak lahko sliši — cerkveni koral. V teh dneh (maja leta 1913.), ko so v mestecu Fiesole nad Florenco otvorili pravo grško gledališče, pod milim nebom, in so predstavljali Evripidove „Bakhantinke“, so si veščaki močno ubijali glave, kako naj bi uprizorili partije zbora, s kakšnimi napevi. In pri tej priliki se je izrekla skoro splošna sodba, da je največ antične glasbe ohranila katoliška Cerkev v svojem častitljivem gregorijanskem — enoglasnem — koralu (torej n. pr. v petju psalmov veliki teden, pri slovesni maši itd.). Prvi kristijanje namreč niso prevzeli mehkužnih napevov tedanjega gledališča, ampak stare n o m e (*νόμοι*), ohranjene po starodavni tradiciji. Prim. S. A. Luciani, „La musica nel dramma greco“. Il Marzocco, 3. junija 1913.

vladala brez ugovora. Toda ob sklepu igre vemo, da jo bo vest pekla noč in dan. Podnevi jo bo podilo okrog, brez miru, ponoči se bo s krikom budila iz groznih sanj, a ko bo bedela, bo krvava senca umorjenega kralja strmo gledala vanjo.

Za „Agamemnonom“ se je predstavljala takoj druga drama trilogije, „Daritev na grobu“ (ali dobesedno: „Nosilke pitne daritve“, *Χοηφόροι*). Z Atenci vred, ki tako verno in važno strme v stvari, ki se gode doli v orkestri, ostaneva tudi midva, kajne, na svojih prostorih? Zlasti v to srednjo dramo se hočeva globoko vmisliti, ker zdaj bo trilogija dosegla svoj višek. Toda kaj ne bodo ozadja nič spremenili? se-li vse vrši na istem kraju? Lesena stena ostane, kakor prej; a nečesa prej nisva zapazila, kar je bilo že med prvo dramo pripravljeno, to je namreč Agamemnonov grob, sredi orkestre; velika gomila je, ograjena. Ta je do polovice drame (do v. 550) središče vse pozornosti, za ozadje se za zdaj nihče ne meni. (Kako preprosta, naivna je še glediška tehnika v teh časih!) Misliti si moramo, da je zgodnje jutro. Na grobu stoji mladenič, star osemnajst let, v popolni obleki, meč ob boku; bolj ob strani stoji nekoliko starejši spremljevalec, enako oblečen, dve lahki sulici v roki. Mlajši je ravnokar položil na grob šop svojih las, kar je dovoljeno le najožjim sorodnikom. Orest je, sin umorjenega Agamemnona, in prišel je iz tujine, da maščuje očetovo smrt. Mladenič se nahaja med dvema silnima pritiskoma; tam v Delfih mu je ukazal sam Apolon, bog odotnega proročišča, naj gre osvetiti očetovo smrt, in dal mu je tudi puščice in lok, da se bo branil erinij, ako ga bodo napadle; tu v grobu pa živi — o tem je prepričan — njegov oče, kot senca seveda, in mu šepeta o krivici, ki se mu je zgodila z umorom, in o dolžnosti dobrega sina, maščevati to krivico. Ubogo srce Orestovo, kaj boš pretrpelo! Ustvarjeno si po naravi za ljubezen, zlasti za ljubezen do matere; zdaj pa ta dvojni pritisk! Kako se bo to končalo? — Marsikaj bodeva, mladi prijatelj, videla v teku te žaloigre, a najvažnejše bo, da gledava v Orestovo srce, kaj se bo ondi godilo; drugače drame ne bodeva prav umela.

Nekaj časa stoji Orest zamišljen na grobu; kar zagleda sprevod žalujočih žen, ki se bližajo grobu, med njimi je njegova sestra Elektra, ki jo spozna po vidno žalostnem obrazu. Orest in Pilad stopita v stran, da bi ju žene ne zapazile. Medtem so te prišle v orkestro in so obstopile grob. Črno so oblečene kot narékavice; ene nosijo vrče s pitnimi darovi, druge se tolčejo na prsi. Kot zadnja dospe Elektra, ki je nekoliko starejša od Oresta, kratko ostrizenih las, v črni obleki, in noben znak je ne loči od ostalih suženj. Kakor po navadi se zbor v svojem vstopnem spevu predstavi, češ, da jih z daritvami na grob pošilja Klitajmnestra, hoteč potolažiti duše ranjkih, ker v gradu ponoči straši in stoka. Vendar pa te sužnje ne bi bile Grkinje, ako bi se samo kratko predstavile; prav v duhu svojega naroda morajo seveda takoj filozofirati: prepričane so sicer, da vse te mrtvaške daritve kraljici ne prineso zaželjenega miru, ker vse reke celega sveta, združene v eno samo, ne morejo oprati krivde in kletve, toda sužnje morajo izvršiti povelje svojega gospodarja in lepo tiho biti. (V. 22 do 83.) Na vrsto pride Elektra. Njena usoda je podobna usodi služabnic, ker mora opravljati v hiši najnižja dela. Sirota ne ve, kaj naj bi prosila in molila? Nekaj časa se z zborom posvetuje, potem pa ji prikipi iz srca molitev, ki je res ginljiv spomenik antične pobožnosti: „Oče, ki v tem grobu živiš in me poslušáš, vrni mi iz tujine mojega ljubelega brata; in stori tudi, da bom jaz drugačna nego

je mati, ohrani mi srce ponižno in roko čisto; obudi pa tudi, oče, osvvetnika, ki bo osvetil tvojo smrt.“ (V. 84 do 151.) Medtem ko Elektra izliva po grobu pitno daritev, moli zbor k duši ranjkega in prosi pomoči. (V. 152 do 162.) Naenkrat Elektra ostrmi: na grobu je zagledala oni šop las, ki jih spozna za bratove, in kmalu ji oči obstanejo na stopinjah okrog groba, v katerih tudi spozna stopinje bratove. Silno je razburjena; vendar pa še dvomi. Zdaj se Orest ne more več premagovati. Naglo stopi s spremljevalcem iz svojega skrivališča ter se dá sestri spoznati: pokaže jej vezenje na plašču, delo njenih rok. Elektra se od veselja izjoka in se oklene brata okrog vratu. Z navdušenimi besedami ga pozdravi kot svoje vse: on ji je zdaj oče, mati, sestra (ki je bila žrtvovana) in — brat. Četvero! Iskreno zdaj oba skupaj prosita Zeusa, naj se ju usmili, sirot, in jima pomaga. (V. 163 do 263.) Ta prizor, takozvana anagnórisis (*ἀναγνώρισις*, spoznanje) je moral v gledališču pač pretresljivo učinkovati! — Zdaj pove Orest svoji sestri nagibe, zakaj je prišel: iz Delfov ga pošilja Apolon, zapretivši mu težko kazen, če ne osveti očeta, tu iz groba pa, se mu zdi, že vstajajo očetove erinije in glasno in vedno glasneje zahtevajo kri za kri. Razentega bo med ljudstvom brezčasten, državljansko mrtev, izključen od daritve in keliha, če ne izvrši krvne osvete. Kaj torej storiti? (V. 269 do 305.) Tu vidimo, da mladenič strašno trpi duševno: njegova narava, njegovo nepokvarjeno srce bije zdaj odločilni boj na eni strani zoper strašni ukaz Apolonov in na drugi zoper neutolažljivo zahtevo očetove sence, torej boj njegovega boljšega jaz-a zoper dva silna zaveznika. Katera stran bo zmagala? Zopet bi bilo negrško, ako bi se mladenič takoj odločil. Zato sledi zdaj dolgo narekovanje in premišljevanje, v katerem zbor in Elektra Orestu svetujeta, naj izvrši voljo Apolonovo. (V. 306 do 455.) Končno sklenejo vsi skupaj, zarotiti duhá očetovega. Zato vzkliknejo enoglasno: „Prikaži se! Slušaj nas! Pomozi nam zoper sovražnike!“ Orest pa še poklekne na gomilo, tolče z roko ob zemljo in kliče: „Oče, usliši me, vrni mi kraljestvo!“ In prav tako stori Elektra, kliče: „Oče, stori, da dobim doto in moža!“ In sin pristavlja — prav v antičnem zmislu: „Če me uslišiš, doboš vsako leto o prazniku vseh duš dišečo daritev.“ In hči istotako: „Na dan moje poroke pridem in ozaljšam tvojo gomilo nad vse lepo in ti prinesem najboljših daril.“ Po tej vroči molitvi vstaneta. Čutimo vsi, da v Orestu sklep zori, dozorel pa še ni. To se zgodi pa takoj. Kakor slučajno, kakor da se je namreč šele zdaj spomnil, vpraša Orest, čemu je pravzaprav mati tiste pitne darove poslala na gomilo? In voditeljica zbora pripoveduje: „Tvoji materi se je sanjalo, da je rodila grdega zmaja, ki je z mlekom vred pil iz prsi tudi njeno črno kri; z daritvijo bi rada utešila podzemse bogove.“ Zdajci Orestu kakor blisk šine misel v glavo: „Te sanje so od bogov poslane; jaz sam sem tisti zmaj!“ In zdaj je sklep dozorel. Materomor je v srcu, v mislih storjen. Skoro hladnokrvno je načrt narejen: „Ti, Elektra, se s sužnjami vred vrni v palačo, da ne bo nihče nič slutil. Midva s Piladom pa prideva drevi, v mraku kot popotnika pred grad in poprosiva prenočišča. Ko nama vrata odpro, potem se osveta izvrši.“ Po teh besedah Orest in Pilad odideta v stran, Elektra pa gre v palačo. (V. 456 do 584.)

Do tu prva polovica drame; prične se druga. Odslej se zopet vse godi pred palačo ali pa v njej. Tudi si moramo misliti, da se dela mrak. Po naših pojmih bi se zdaj morala spustiti zavesa in kulise bi se morale spremeniti. Tega pa za antičnega gledalca ni bilo treba; Agamemnonov grob še ostane, a za gledalce ne eksistira več.

Prvo polovico igre z drugo veže daljši spev zbor (ostane kar v orkestri!), ki posega v zgodovino starih časov ter pripoveduje, koliko hudega je že prišlo na svet po krivdi hudobnih žensk. (V. 585 do 651.) S strani nastopita Orest in Pilad kot popotnika. Orest potrka na vrata, proseč prenočišča za oba. Znotraj se oglasi vratar, vprašujoč, kdo trka in kaj želi? Orest mu odgovarja, da se je že približala noč s črnimi konji in da je za popotnika zdaj čas, da se zateče v varno pristanišče kake gostoljubne hiše. V tem se odpro vrata in Klitajmnestra, spremljana od služabnic, se prikaže; prijazno nagovori tujca, zagotavlja ju, da dobita v hiši toplo kopel in tudi večerjo, naj le vstopita. Nič ne sluti, da pred njo stoji sin. Orest pa ji začne pripovedovati svojo izmišljotino, češ, da mora najprej povedati neko novico, to, da je umrl v tujini Orest. Kraljica mu verjame; hudo jo pretrese ta novica. „O staro prokletstvo našega rodu, — kliče — vse sem izgubila, zdaj tudi njega, ki je bil moje zadnje upanje!“ Vendar se ne uda dolgemu žalovanju; vkljub žalostni novici veli tujcema vstopiti. Služabnik ju pelje skozi srednja vrata v grad. Kraljica odide skozi stranska v ginajkejon (žensko bivališče). Zbor želi, da bi se Orestu posrečil naklep. (V. 652 do 667.) Zdaj bi pričakovali važnih dogodkov, saj smo slišali malo prej Oresta, da udari takoj, ko prestopi prag. Toda gledalcem v Ajshilovi dobi se ni prav nič mudilo; kakor so radi po cele ure poslušali rapsodije slepcev-goslarjev, tako so v gledišču radi imeli dolga razmišljanja zbor in preudarjanja igralcev. In tudi pesniku tedaj ni bilo toliko do razburljivih dejanj, kolikor do vznujanja tragičnega razpoloženja. In tako pride zdaj iz palače Kilisa, stara pestunja Orestova. Kakor po navadi, se najprej predstavi in tudi pove, kam da gre: poslana je od Klitajmnestre, klicat Ajgista, da tudi on čuje novico. Nato pa pestunja klepeta še dalje: kako je bilo časih vse drugače v tej hiši, kako je Oresta pestovala, bdela pri njem, če je bil otrok bolan, no in zdaj je vse pri kraju. Starka odide, kamor je poslana, zbor pa — odločilni trenutek se je zdaj približal — prosí vse bogove, zlasti očeta v grobu, naj pomagajo. (V. 730 do 837.) Za trenutek še vidimo Ajgista; nastopi, da bi iz ust samih popotnikov slišal novico o smrti Orestovi. Vstopi skozi srednja vrata, pobahavši se še prej, da njega ne oslepari kdo zlepa. Zbor si v tem trenutku skoro ne upa sopsti: zdaj se odloči ali popolni pogin hiše Agamemnonove ali pa končna zmaga. (V. 838 do 868.) In res, samo en hip, pa se začuje krik Ajgistov, kakor v prvi drami Agamemnonov, iz notranjosti palače. Gledalci vedo: eden je že mrtev. Misliti si moramo, da je že čisto noč. Iz palače plane služabnik ter razbija na vrata ginajkeja, da bi priklical kraljico. Ta res pride. Z eno besedo ji pove služabnik vso situacijo: „Mrtveci ubijajo žive.“ Kraljici je takoj vse jasno. Hitro zgrabi sekiro, prav tisto, s katero je bil ubit Agamemnon; hoče se boriti zoper celi svet. A ko se v ozadju vrata odpro in zagleda Ajgista mrtvega, poleg njega pa Oresta, ji pade sekira iz rok. Orest hoče nemudoma prebosti tudi njo, a Klitajmnestra mu razgali svoje prsi ter vzklikne: „Stoj, moj sin! Zanesi tem prsim, otrok. Na tem srečju si često sladko počival, iz teh grudi si pil mleko materino.“ Orest osupne. Vprašujoče pogleda Pilada: „Kaj naj storim? Naj prizanesem materi?“ In Pilad, ki je dozdej ves čas molčal, zdaj izpregovori: „Spomni se ukaza delfskega boga!“ Ta opomin zadostuje; trdo prime mater za roko ter jo vleče v notranjost palače, da jo umori ob truplu Ajgistovem. Obupno se mati brani. Na tisti kratki poti od srede orkestre do vrat, med življenjem in smrtjo, našteva v lapidarnih stavkih vse vzroke za svoje dosedanje

ravnanje, ki njeno krivdo vsaj zmanjšujejo, če je že ne opravičijo. Na vsak stavek ji oni odgovori s protistavkom (Grkom tolikanj priljubljena stihomitija!), a vidi se, ugovori materini so močnejši, in pesnik — to čutimo dobro — je tudi na njeni strani. Zastonj! Mati govori gluhim ušesom. Še zadnji, resnično tragični krik: „Torej sem si kačo izredila na prsih!“ in vstopila sta v dvorano smrti. (V. 869 do 930.) Nekaj časa je zopet zbor sam. Veselo je njegovo razpoloženje: „Dan osvete je prišel; zdaj se povrne mir v hišo.“ (V. 931 do 972.) Toda bridko se moti. To vidimo takoj. Vrata v ozadju se zopet odpro: trupli sta položeni na mrtvaški oder, služabniki drže razgrnjeno mrežo, s katero je bila Klitajmnestra zamotala rajnega kralja. Poleg trupel stoji Orest. Pričakovali bi, da bo blaženo miren, saj je ravnokar izpolnil povelje boga Apolona in tudi senca očetova je zdaj pila kri, po kateri jo je tako žejalo, vse je torej mirno. Dà, vse, samo srce Orestovo ne. Od bridkosti mu hoče počiti. Izprva se nesrečni sin še premaguje, češ: „Glejte mrežo, s katero je bil zadrgnjen moj ubogi oče.“ A kmalu začne dvomiti: „Je pa bila mati tudi res kriva? Je-li moja zmaga res vredna veselja?“ In ko zbor ne najde nobene tolažilne besede, se mu začne pred očmi temniti, njegovo srce je do smrti žalostno in obupano: „Kot ubijalec bom blodil po svetu, živ in mrtev bom imel sloves materomorca.“ Naenkrat plašno pogleda v eno smer: zagledal je erinije, strašne osvetnice umora, v črnih haljah, kače se jim ovijajo okoli glav. Zastonj ga zbor tolaži, češ, samo domišljija to dela, in da bi morali drugi tudi kaj videti; toda Orest ne posluša več. Nekaj časa se umika, umika, pripovedujoč, da imajo krvave oči, da jih je vedno več in da od vseh strani silijo vanj; slednjič krikne: „Tu ne obstanem več, preganjajo me!“ in zbeži. (V. 973 do 1062.) Žalosten je zdaj zbor in, pojoč odhodnico, govori: „Mislile smo, da za vedno zaspi kletev te hiše; a vzbudila se je zopet in zdaj divja — kam, oj kam?“ (V. 1063 do 1076.)

Preganjan od erinij kakor divja zver bega Orest semtertja ter pribeži slednjič v Delfe, proročišče Apolonovo. Tam ga zagledamo v začetku tretje drame, zvane „Sprava“ ali „Eumenide“ (*Ἐϋμενίδες*, t. j. milostive, dobrohotne). Stena v ozadju, ki je seveda ista, kakor v prvi in drugi drami, nam predstavlja zdaj pročelje Apolonovega templja v Delfih. Vrata so zaprta; pred njimi stoji sivolasa svečenica, v svečeniški opravi, veliki ključ od vrat na traku preko rame, lovorjeve mladike v lasih. Igro prične svečenica z molitvijo k Apolonu, ki kraljuje v tem svetišču in razodeva prihodnost. Ob koncu molitve pa nam pove, da pojde zdaj v tempelj, sest na proroški sedež in za svèt vprašujočim odgovarjat, kar ji bog navdihne. (V. 1 do 33.) Nato res gre skozi vrata v svetišče. Nastane odmor. Kar se vrne vsa preplašena, z vsemi znaki groze; vrata se takoj zopet zapro. Kaj je videla notri? Vsa trda od strahu nam pripoveduje, da sredi svetišča tujec sedi, pomoči proseč, v roki meč, še krvav, pred možem pa je po stolah posedla truma strašnih žensk, gorgón ali harpij, sama ne ve prav, kaj so, ki vse grozno smrče. Apolonu prepuščajoč, da očisti svojo hišo take oskrumbe, svečenica zbeži. (V. 34 do 63.) Zdaj pa se odpro na stežaj velika vrata in v notranjosti se nam nudi sledeči prizor: v sredi zemeljski popek, ki ga predstavlja kamenit stogec, s trakovi ovit; pred njim sedi na stolu Orest, v eni roki meč, v drugi s trakovi ovito lovorjevo vejico; okrog njega pa sedé spijo erinije, ostudno grde ženske, črnkaste polti, krvavih oči, razmršenih las, v črnih plaščih.

Pazno gleda na ta nenavadni prizor, jaz pa ti pošepetam — kdo bi si vpričo takih pošasti upal glasno govoriti? — par najnujnejših opazk za pravo

umevanje te drame. Najprej: kaj pa so erinije? Prastaro je bilo pri Grkih češčenje matere Zemlje (*Γαῖα, γαῖώνη, γῆών*). Mislili so si nje bivališče v kakšni lozi, zlasti če se je nahajala ondi tudi kakšna podzemeljska jama; ta jim je veljala kot vhod v kraljestvo boginje Zemlje. Pod njeno oblastjo so bile duše rajnikov. Častili so jo pa še pod drugimi imeni; najbolj znano je Démetra, kateri so sčasoma pridružili tudi hčerko Perzéfono. Tako so torej eno in isto božanstvo častili v dveh osebah kot mater in hčer. Šli so pa še dalje: boginja Zemlja se jim je časih zdela jezna, neprijazna, sovražna, in tedaj so jo imenovali tudi *Ἐρινός* (erinija), časih pa so videli v njej dobrohotno, blagonaklonjeno boginjo, in tedaj so ji dejali *Ἐμμενίς* (evmenida). Te dve imeni zaznamujeta torej dve nasprotni lastnosti iste boginje. Če je zemlja pila kri umorjenega rajnika, se kot erinija srdi nad morilcem; če jo je morilec s svetimi obredi potolažil, mu je postala evmenida, t. j. dobrohotna. Ta tesna zveza obeh imen je ključ k umevanju naše tragedije. Pripomniti moramo še, da je sčasoma ljudska domišljija iz ene erinije (ali evmenide) naredila tri in tudi več in jim dala razne znake, zlasti kače, vijoče se jim okrog las (v kači — si je mislil Grk — se prikazuje Zemlja, kot kačo si je najraje tudi predstavljal dušo umrlega sorodnika).

Kateri posebni namen je imel Ajshil pred očmi, ko je ustvarjal to dramo? Splošno se misli, da je hotel proti mlajši politični struji slaviti starodavno, častitljivo kulturno napravo atensko — areopag. Kaj je bil ta Atencem in Grkom sploh, pojasnim najlažje s paralelo iz zgodovine Izraelcev. Ko je Mozes svoje ljudstvo pripeljal do meje Palestine, je videl, da pri vseh narodih okrog divja krvna osveta. Da bi to strašno zlo med svojim narodom kar mogoče omejil, je določil v novem ozemlju šest mest kot pribežališča (azile) vsem, ki so brez krivde koga ubili. Tudi po vsem grškem ozemlju je vladala krvna osveta. Tedaj pa je ljudomila božica Atena — baš o priliki Orestovega umora — v Atenah — na Aresovem griču — ustanovila tak azil kot zavetišče vseh izgnancev in nesrečnikov. Zbor najboljših mož, bivših arhontov, je ondi ob gotovih časih v letu sodil o krivdi in nekrivdi, o življenju in smrti; kogar je tisto najvišje razsodišče oprostilo, je bil pred državo krivde prost. Na Aresovem griču pa je zato zborovalo, ker so ondi v votlini (ki jo vidimo še dandanes) od pamtiveka častili Zemljo (oziroma erinije in evmenide) kot „častitljive žene“ (*Σευαί*). Kako pa je Atena areopag ustanovila, o tem nam pripoveduje Ajshil; zato se zdaj vrnimo k drami.

Komaj so se vrata svetišča odprla in nam pokazala grozni prizor, že nastopi sam bog Apolon ob strani Orestovi: dolgi lasje mu valove po ramenih, brade nima, halja, vsa polna gub, se vleče po tleh; čez ramo nosi tulec, v roki lok. Slovesno nagovori Oresta: „Ne boj se te ogabne druhali. Povsod te sicer preganjajo, toda en kraj je v Greciji, kjer boš našel mir. V Atene se napoti; ondi na akropoli objemi sveto podobo božice Atene; tam je sodišče in pred tistim te hočem jaz sam zagovarjati.“ (Iz tega vidimo, da imamo v drami razen proslave areopaga tudi ta problem: boj med temnim božanstvom podzemlja in svetlim bogom Apolonom; Atena pa bo razsodbo prepustila — ljudem ali natančneje: državi!) Orest sluša in takoj zapusti Delfe, da nastopi pot v Atene. Tudi Apolona ni več videti. Pač pa se pojavi zdaj nekdo drug: Klitajmnestrina senca namreč vstane iz tal pred specijni erinijami ter jim očita nebrižnost: „Ve spite, mene pa pustite nemaščevano, od vseh duhov zasmehovano? (Razgali jim prsa.) Glejte rano, ki sem jo

prejela od materomorca. Zbudite se vendar! Se več ne spomnite pitnih daritev in ponočnih gostij, ki ste jih uživale iz mojih rok? Hej, pokonci, zasledujte ga, vjemite ga, maščujte se nad njim!" Nato se senca zopet pogrezne. (V. 64 do 116.) Klasično nam pesnik riše prebujanje erinij. Najprej samo v spanju bolestno stokajo (prav kakor ima tudi hudodelec nemirno spanje), nato — še napol v spanju — začno vpiti: „Drži ga! drži ga!“ (*λαβὲ, λαβὲ*), slednjič se prebude: najprej voditeljica zbora, ta pokliče sosedo, soseda drugo, dokler niso vse pokonci. Toda zločinca ni več med njimi. V zboru, ki ga zapojo, ljuto besne zoper Apolona, ki je Oresta izpustil. (V. 143 do 177.) Toda Apolon se ne pusti v svoji lastni hiši napadati; jezen se znova prikaže, z napetim lokom, na tetivi strelice. „Vun se mi poberite! Če ne, sprožim krilato zmijo z zlate tetive, ki vas do krvi piči. Vun!“ (V. 178 do 197.) Erinije se sicer umaknejo iz svetišča, toda zunaj, na odru (t. j. v orkestri) zapleto Apolona v živahno pregovarjanje (grškim ušesom tolikanj priljubljeno!), jeli umor soproga ali matere večje hudodelstvo. Apolon, ki zagovarja svetost zakona in ima vsled tega umor soproga za večji zločin, se ne prička posebno srečno; pomaga si končno iz zadrege s tem, da slovesno razglasi: Pojdite tudi ve v Atene, ondi, na akropoli se vidimo in prepir doženemo. (V. 198 do 234.) Zbor se takoj odpravi, v divjem neredu; tudi Apolon izgine. Svetišče se zapre. — S tem je končan prvi del drame; zdaj sledi drugi, daljši in mnogo važnejši, poročna sodba na akropoli, bogovi pa kot zagovorniki in tožitelji. Vse hiti tja: Orest, erinije, Apolon. Kako ne bi tudi mi z napetostjo pričakovali tega prizora, zlasti ker smo bili že dvakrat nanj opozorjeni?

Nekaj časa je vse prazno v orkestri. Odmor naj nam naznači beg in blodnjo Orestovo, ki potuje proti Atenam, vedno preganjan od erinij. Tista stena v ozadju bo zdaj predstavljala pročelje svetišča na akropoli. En sam nov predmet so med odmorom postavili nekako v sredo orkestre: starinsko podobo boginje Atene in poleg nje žrtvenik.

Glej, Orest se je zopet pojavil, s strani prihaja; zagledavši sliko Atenino se vrže k njenim nogam ter jih objame. Iz njegove glasne molitve izvemo, da je dolgo potoval, z mnogimi popotniki govoril, mnogim stisnil roko in da so s tem — tako misli on — njegove roke očiščene; na povelje Apolonovo je prišel zdaj k Ateni, od nje pričakujoč oprostilne besede. (V. 235 do 243.) Ali komaj se je begunec usedel pod podobo, že so mu erinije za petami. Kakor psi, ki iščejo sled za ranjeno zverjo, tako gledajo tudi te maščevalke v tla, če ni tod pribežala njih žrtev. Kar zavpije ena, da je našla sled. In res ga zagledajo, kako se krčevito drži Atenine podobe. Toda nič mu ne bode pomagalo. „Kri materino si prelil; zato ti iz života izsesamo rdeči, živi sok, posrebljemo to gnusno pijačo, in kot živo senco te odpeljemo dol s seboj k sodbi.“ Zastonj ugovarja zasledovanec; erinije ga obstopijo ter sprjemši se za roke zapojo — z najbolj divjim plesom jo spremljajoč — tisto pretresljivo pesem o sreči nedolžnega življenja in o notranjem nemiru in nesreči hudobnežev; slave tudi svojo vekovito službo, ki je: morilca preganjati neprenehoma, tudi še po smrti. (V. 244 do 396.) Orest je obkoljen; pride še rešitev, odkod? Njegovo glasno molitev je čula božica Atena. Glej, prihitela mu je na pomoč; s strani prihaja v orkestro. „Od reke Skamandra prihajam — tako prične — ker sem čula neki glas, ki me je klical. A čudne goste vidim v svoji deželi. Kdo si ti, tujec, ki objemaš mojo podobo? in kdo ste ve, žene, ljudem nepodobne? Toda nočem vas zasmehovati kot pokveke;

kajti lep stas nikomur ne daje te pravice.“ Na Atenin poziv pove najprej voditeljica zboru, kdo so in kaj hočejo; ker pa želi boginja slišati oba zrona, kakor pravimo, mora tudi Orest povedati svojo zgodbo, pri čemer pa nikakor ne zamolči Apolonove sokrivde. Atena posluša obe stranki, potem pa, v srcu bolj naklonjena Orestu, reče: „Sama si ne upam soditi; zato pa izberem izmed atenskih meščanov najboljšo možo, ki naj za vse čase tvorijo najvišje sodišče na tem kraju. Grem takoj, da jih izvolim in privedem sem.“ (V. 397 do 489.) Atena odide, zbor pa razglablja tole resno misel, ki se ji pozna, da izraža Ajshilovo osebno mnenje: „Novi časi nastopajo, spoštovanje starišev in pokorščina gine. Če ta grešnik pred sodiščem zmaga, kdo bo še spoštoval stariše? Strah je časih dober (*ἔσθ' ὄπιον τὸ δεινὸν εἶναι*, v. 516). Če se ljudje ne bodo več bali naše osvete, bo kmalu izpodkopan ves red v družini in državi.“ (V. 490 do 565.)

Medtem so vse pripravili za porotno obravnavo: ob zadnji steni stole za sodnike, potem mizo z dvema žarama za glasovnice; Orest je stopil na eno stran mize kot zatoženec, na drugo stran zbor kot tožitelj. Kar vstopi zopet Atena na čelu mož in starcev, izbranih za sodnike, poleg nje stopa glasnik; meščanje se gnetejo v ozadju kot poslušalci. Sodniki sedejo; Atena zavzame mesto predsednikovo. Pred našimi očmi se razvije slika atiške sodne obravnave. Najprej slovesno izjavi Apolon (ki se je ta hip prikazal ob Orestovi strani) kot priča in zagovornik, da je obtožencu res dal svēt za umor. Nato pa vpraša zborova voditeljica — kot tožiteljica — obtoženca za tri reči (prav kakor pri vsaki sodni obravnavi): če prizna, da je mater umoril, kako jo je umoril in če je res imel sokrivca? Orest kratko potrdi prvo in tretje vprašanje, pri drugem pa pove, da ji je grlo prebodel z mečem. Zdaj, ko so sodniki vse to čuli, voditeljica zboru znova poudari svoje naziranje: otrok je z materjo v krvnem sorodstvu, žena z možem pa ne, in zato je materomor hujša pregreha, vredna večje kazni. Ker Apolon vkljub vsemu zvijanju in zavijanju ne najde enako močnih razlogov za svojega varovanca, je že največja nevarnost, da bo Orest obsojen. Zdaj pa vstane Atena, rekoč: „Atenci! Zdaj vam ustanovim najvišje sodišče. Danes boste prvič sodili o preliti krvi. Glasujte po svoji vesti in prisegi. Srečna bo vaša država, ako nikdar ne izgine iz nje sveti strah (*σέβας φόβος τε*). Zdaj glasujte!“ Sodniki res vstanejo in vsak vrže kamenček v eno izmed obeh žar, a tako, da se ne vidi, v katero. Ker Atena tako poudarja potrebo svetega strahu in spoštovanja, bi pričakovali, da bo Orest obsojen. Toda zgodi se nekaj nepričakovanega: ko so vsi sodniki oddali svoje glasove, vstane Atena zopet ter izjavi, da bo tudi ona glasovala, in sicer — za oproščenje Orestovo, rekoč: „Jaz nimam matere; mene ni rodila žena. Jaz imam samo očeta.“ Nato vrže kamenček v žaro. Dva skrutinatorja štejeta glasove: obojih je enako, za in proti. „Orest je prost“ — razsodi Atena. Poln srčne hvaležnosti obljubi Orest, da te dobrote ne pozabi nikdar in da bo njegova domovina Argos vedno držala z Atenami; nato odide in tudi Apolon je izginil med njegovim govorom. (V. 566 do 777.) Zdaj pa sledi — kakor meni J. Geffcken — eden izmed najučinkovitejših, najbolj življenja polnih prizorov atiške drame: erinije, vsled razsodbe kruto užaljene, tulijo, bruhajo iz sebe strup in smrt, žele Atiki vse uime: sušo, kugo, vojsko, Atena pa jih s svojo ravnodušnostjo in modrostjo — *σωφροσύνη* — miri in prosi, naj odpuste in ostanejo v Atenah, kjer jih bo pobožno ljudstvo vedno častilo. (V. 778 do 891.) In res se dajo pogovoriti; iz sovražnih erinij postanejo blagohotne evmenide, želeč ljudstvu vse dobro:

dobro letino, srečo pri živini, zdravje, slogo državljanov. Drama se zvrši s slavnostnim sprevedom, ki naj bi evmenide peljal k njih bodočemu bivališču v zemeljski votlini na areopagu: na čelu stopa Atena v spremstvu svojih svečenic, potem sodniki, nato zbor evmenid, slednjič velika množica ljudstva, pred sprevedom in ob strani pa baklonosci. Vse gleda na skupino evmenid v sredi, v prekrasni pesmi jih celo pisano spremstvo prosi, naj gredo v pripravljeno jim podzemeljsko svetišče, kjer bodo uživale najvišje časti. V resnici, bila je to sklepna pesem (*ἔξοδος*), kakršnih ni mnogo čulo gledišče Dionizovo. (V. 892 do 1047.)

Če ob koncu pogledamo še enkrat nazaj na celo trilogijo, se nam vsiljuje še eno nerešeno vprašanje: kaj je s tisto razliko med umorom moža in umorom matere? Kako je to mogoče, da Apolon, bog luči in čistosti, ukaže Orestu umoriti mater? To zagonetko — piše A. Müller (n. m.) — moremo razrešiti edinole na podlagi zakona evolucije. Pred seboj imamo dve kulturni stopinji, nižjo in višjo. Predstavitelj prve je bilo surovo dorsko plemstvo, kateremu je bila žena manjvredno bitje in svetost matere nepoznano čustvo: špartanska vzgoja dečkov nam to dovolj spričuje. Pač pa je bila tistemu plemstvu krvna osveta prešla v kri in meso. In vsled nje je moral sin nad materjo maščevati očetov umor. In tisti Apolon, ki je to zahteval, je bil bog nižje, dorske kulture. Polagoma pa se je človeštvo jelo dvigati k višji pravdnosti; meščanstvo, ki je v petem stoletju prevzelo vodstvo držav, se je uprlo strašnemu običaju ter ga skušalo zatreti s tem, da je pravico osvete vzelo posamezniku in jo izročilo višji oblasti — državi. In predstavitelj tega meščanstva, te višje omike je bila božica Atena z ustanovitvijo areopaga. Ta razvoj mišljenja nam je zdaj umeven. Ena točka trilogije pa končno vendarle še ostane nam modernim ljudem temna in nepojasnjena: je-li Orest, od areopaga na zunanje oproščen krivde, tudi znotraj, pred svojo vestjo prost in čist? Ali more — po našem modernem čustvovanju — samo vsled zunanjega pravoreka kdaj mirno zaspati? Z vso odločnostjo moramo reči, da ne. Najbolje spoznamo razloček med antičnim in modernim pisateljem v tej točki, ako primerjamo z Ajshilom znanega pisatelja-psihologa, ruskega romanopisca F. M. Dostojevskega, ki v svojem romanu „Zločin in kazen“ obravnava sličen problem. Razkolnikov, glavni junak, je ubil dve starki; takoj po umoru ga napadejo erinije, to je pekoča vest, ki ga neusmiljeno preganja toliko časa, dokler se strašnega dejanja ne izpove ubogi deklici Sonji. In kaj mu veli le-ta? „Pojdi takoj, še ta trenutek, postoj na razpotju, pokloni se, poljubi najprej zemljo, katero si oskrnil, potem pa se pokloni vsemu svetu, na vse štiri strani in reci vsem na glas: ‚Jaz sem morilec!‘ Takrat ti pošlje Bog novo življenje! In vzemi trpljenje nase! V trpljenju je odkupitev, je rešitev.“ Razkolnikov stori vse in vzame tudi trpljenje nase to je prognanstvo v Sibirijo, kjer res v dolgoletnem trpljenju in ob prebiranju drobne knjižice — novega testameta — čez dolgo zopet zadobi notranji mir.

— — — Dionizovi prazniki leta 458. pred Kr. r. so minili. Pri dramatični tekmi je Ajshil dobil prvo nagrado. Na vrhuncu svoje slave je zdaj. Vsa Atika, vsa Grška ga slavi. In vendar, kaj vidiva že po nekaj dnevih? Kdo se poslavlja tam v Pireju od svojih prijateljev? Ajshil je, ki se s tisto ladjo tam-le odpelje v tujino... Zakaj vendar? Vzroki, naj so bili zasebni ali politični, so nam še danes neznani. Stopiva tudi midva bliže k obali, da ga poslednjič s spoštovanjem pozdraviva. Res si titan med pesniki, Ajshil,

toda nekaj je, kar te dela umljiivega tudi nam, majhnim ljudem: iz tvojih sedmero nam ohranjenih dram vidimo namreč, da si tudi ti napredoval, od stopinje do stopinje in se vedno učil, kakor drugi ljudje. Od „Pribežnic“, ki so skoro brez dejanja, bolj slične kantati nego drami — pa do Orestije, polne najbolj pretresljivih prizorov, kakšna pot! In zopet: od Danaja ali Atose, še zelo splošnih značajev — pa do Klitajmnestre, ki jo je sama volja, kakšen korak! In zopet: od preprostega oltarja ali skale kot kulise — pa do stene s trojimi vrati, kolik napredek! Učil si se od vseh, starejših in mlajših, brez zavisti; odkril si nam veliko skrivnost, da je genij pridnost... Odplula je ladja, prijatelji se sami vračajo v Atene. Vrniva se tudi midva ž njimi, da se seznaniva še z drugima dvema mojstroma starogrške tragedije: s Sofoklejem in Evripidom.

* * *

Dve leti potem — leta 456. — je umrl v mestecu Geli na Siciliji, kamor je bil na povabilo kralja Hierona odplul. Prijatelji v Geli so mu vklesali na grob ta-le preprosti epigram:

*Αἰσχύλον Εὐφορίωνος Ἀθηναῖον τόδε κεύθει
μνήμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας,
ἀλλήν δ' εὐδόκιμον Μαραθῶνιον ἄλσος ἂν εἰποι
καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος.*

(Ajshila krije ta grob, Evfórona sina, Atenca;

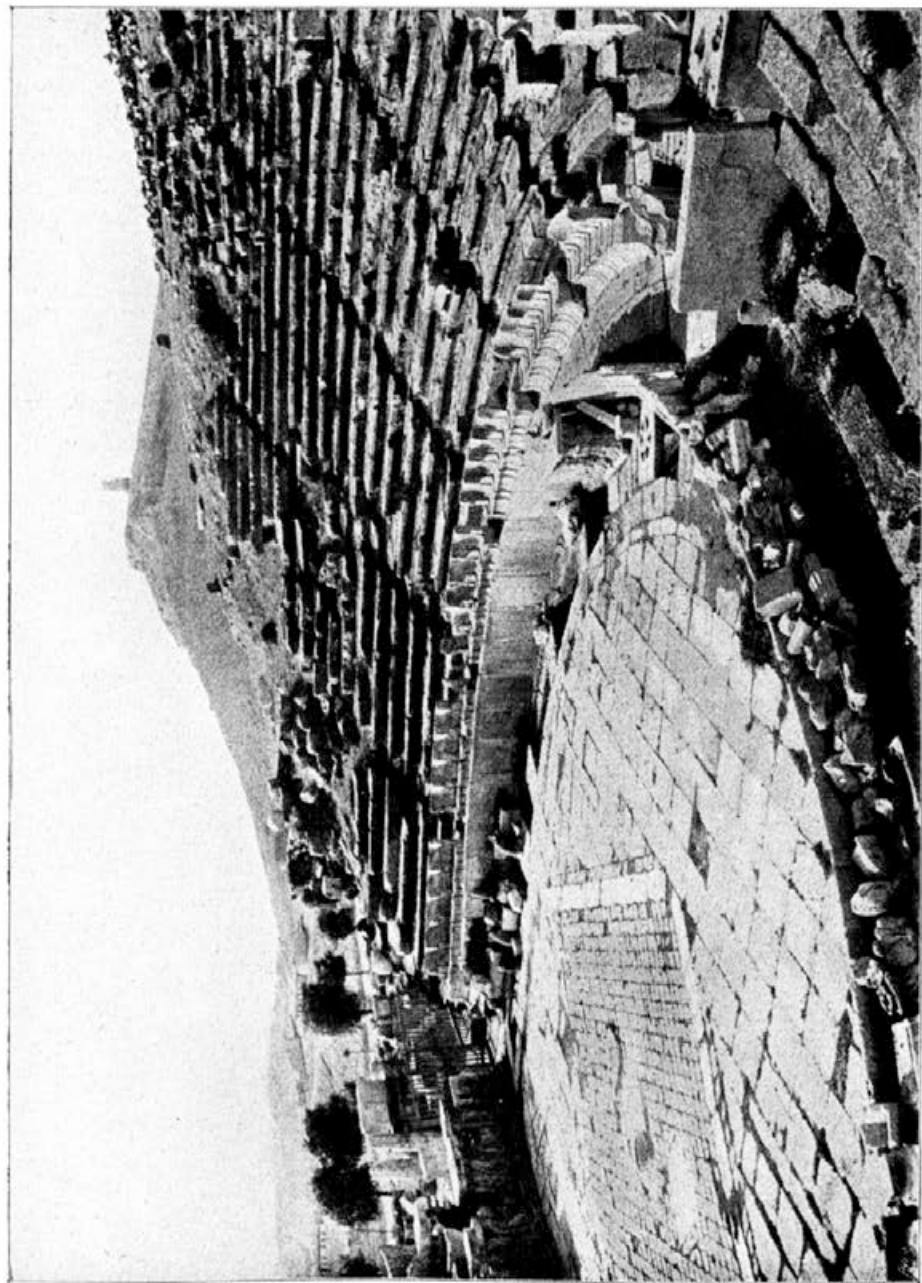
Gela postavila ga je žitorodna v spomin.

Hrabrost njegovo slavi plemenito log Maratonski
in dolgolasi Med, ki jo okusil je sam.)

Kakó, eden izmed najvzvišenejših verskih pesnikov in največjih tragikov, pa nagrobni napis ne črhne besedice o njegovih pisateljskih zaslugah? Prijatelji so pač poznali mišljenje moža, ki je ležal v tistem grobu; vedeli so, da so mu bili vedno najlepši tisti dnevi življenja, ko je kot mlad mož na bojnem polju branil svojo domovino.

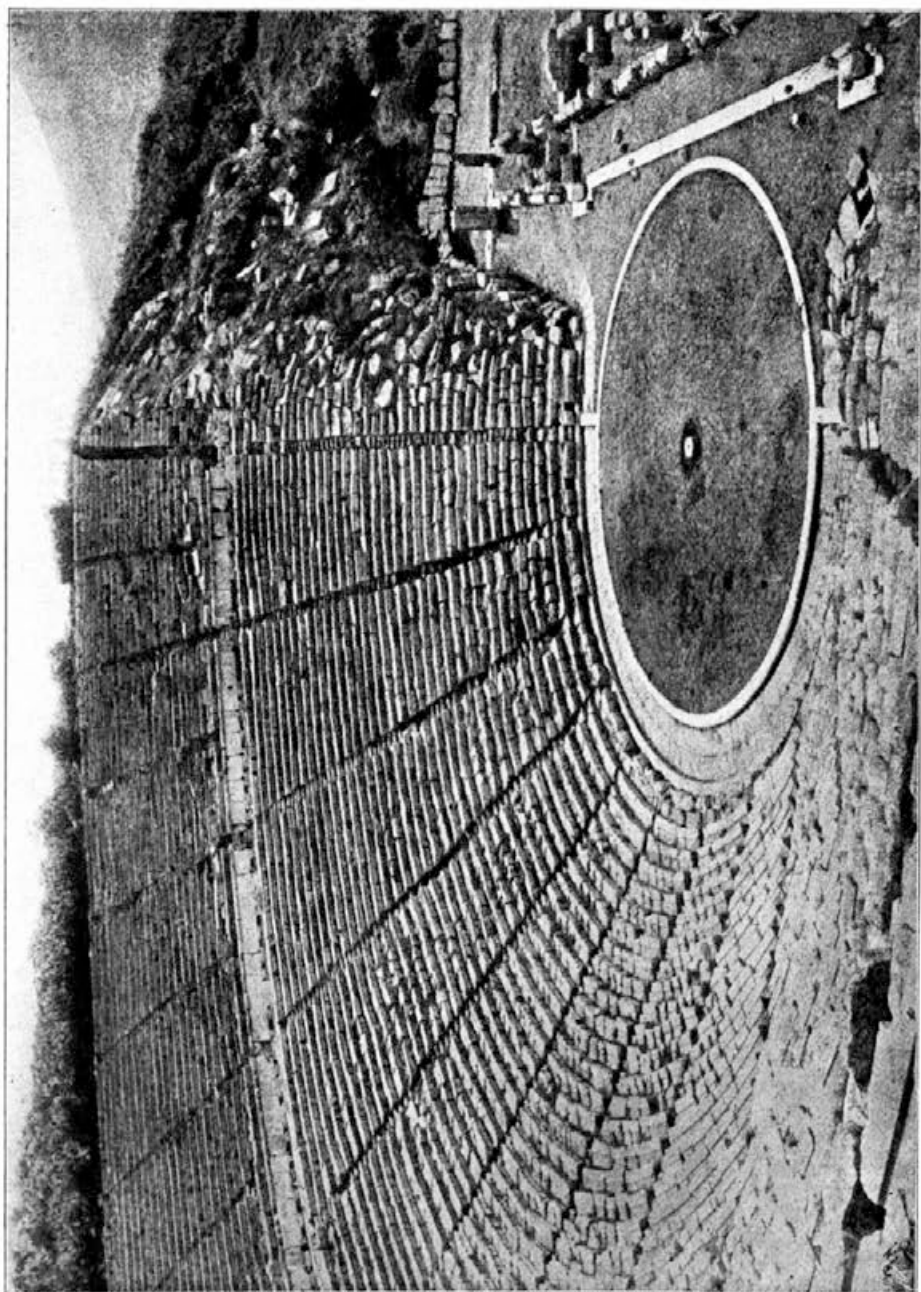
Uporabljeni avtorji.

- „Aeschyli tragoediae.“ Ed. H. Weil. Lipsiae. Teubner. 1889.
E. Bethe, „Prolegomena zur Geschichte des Theaters im Altertum“. Leipzig. 1896.
W. Dörpfeld und E. Reisch, „Das griechische Theater“. Athen. 1896.
J. G. Droysen, „Aischylos“, übersetzt. Berlin. 1868.
J. Geffcken, „Wegweiser durch die klassischen Schuldramen“. Teubner. 1911.
Ad. Müller, „Das griechische Drama und seine Wirkungen bis zur Gegenwart“. Sammlung Kösel. 1908.
E. Rohde, „Psyche“. II. Band. Tübingen. 1907.
U. v. Wilamowitz-Moellendorff, „Einleitung in die griechische Tragödie“. Berlin. 1910.
Istega prevod Orestove trilogije „Griechische Tragödien“. Berlin. 1900.
Glede slik glej opombe na strani 21., 5., 6., 7., 8.

Slika I

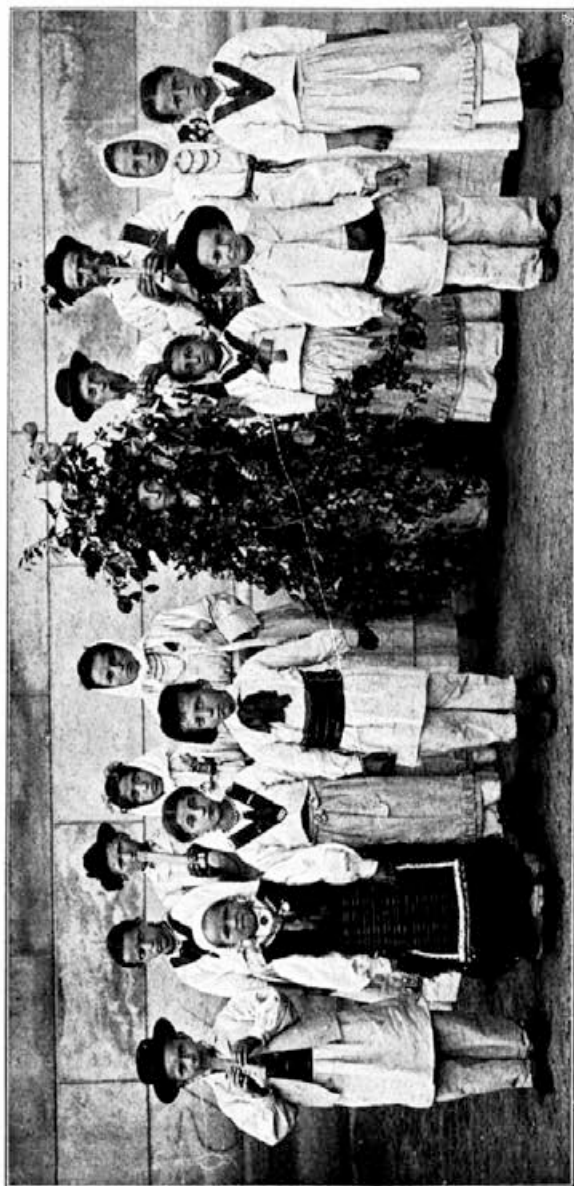
Dionizovo gledišče v Atenah.

Slika II

Gledište v Epidavru.

Zeleni Jurij.

Schulnachrichten.

I.

Lehrkörper.

1. Veränderungen.

Mit dem Erlasse des k. k. Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 26. Juni 1912, Z. 23.641 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 5. Juli 1912, Z. 4750), wurde der supplierende Lehrer **Johann Kavšek** zum wirklichen Lehrer am hiesigen II. Staatsgymnasium ernannt. Der Lehrkörper verabschiedete sich bereits in der Jahres-schlußkonferenz von dem beliebten Kollegen, der sechs Jahre an der Anstalt gewirkt und sich durch sein zuvorkommendes Wesen die Achtung der Berufsgenossen und durch die humane Behandlung der Jugend die Liebe der Schüler erworben hatte.

Aus dem Lehrkörper sind zu Beginn des Schuljahres 1912/13 ferner geschieden: die supplierenden Lehrer **Adolf Robida** und **Josef Koletič**, von denen der erstgenannte nach zweijähriger hingebungsvoller Wirksamkeit eine Supplentenstelle am hiesigen II. Staatsgymnasium, der letztere eine solche am Staatsgymnasium in Pisino erhielt.

Dagegen traten in den Lehrkörper neu ein, bzw. wurden in den Status der Anstalt eingereiht: Professor **Johann Grafenauer** des Kaiser-Franz-Joseph-Staatsgymnasiums in Krainburg, welcher, nachdem er seit dem Schuljahre 1908/09 hierorts zur Dienstleistung zugewiesen gewesen war, mit dem U.-Min.-Erl. vom 20. Juni 1912, Z. 22.271 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 5. Juli 1912, Z. 4711), definitiv für die Anstalt ernannt wurde. Ferner wurden dem Professor der Staatsrealschule in Idria **Julius Nardin** eine neusystemisierte Lehrstelle für Mathematik und Physik und dem Professor des Kaiser-Franz-Joseph-Staatsgymnasiums in Krainburg **Anton Sušnik** eine erledigte Lehrstelle für klassische Philologie verliehen, jenem mit dem U.-Min.-Erl. vom 25. Juni 1912, Z. 23.605 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 5. Juli 1912, Z. 4749), diesem mit dem U.-Min.-Erl. vom 31. August 1912, Z. 31.750 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 6. September 1912, Z. 6496). — Weiters wurde Professor **Anton Dokler** vom Kaiser-Franz-Joseph-Staatsgymnasium in Krainburg zufolge des U.-Min.-Erl. vom 23. September 1912, Z. 41.319 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 30. September 1912, Z. 7276), dem k. k. I. Staatsgymnasium zur Dienstleistung zugewiesen.

— Mit dem Erlasse des k. k. Landesschulrates vom 23. September 1912, Z. 6881, wurde der geprüfte Gymnasiallehreramtscandidat **Franz Zidar** zum Supplenten bestellt. — Schließlich wurde anstatt des mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 25. Februar 1912, Z. 1111, von seiner weiteren Dienstleistung enthobenen Gesangslehrers **Josef Bervar** vom k. k. Landesschulrate ddo. 21. September 1912, Z. 6908, der Gymnasiallehreramtscandidat **Markus Bajuk** zum Lehrer des nicht obligaten Gesangsunterrichtes und mit dem Erlasse vom 1. Oktober 1912, Z. 7235, der akademische Maler **Maximilian Gaspari** zum Assistenten für den nicht obligaten Zeichenunterricht bestellt.

2. Beurlaubungen.

Mit dem L.-Sch.-R.-Erl. vom 20. September 1912, Z. 6847, wurde dem Professor **Johann Grafenauer** ein Krankheitsurlaub zunächst bis 12. Oktober bewilligt, dann mit Genehmigung des k. k. Min. f. K. u. U. bis 10. Dezember und endlich bis 31. Dezember verlängert. In dieser Zeit wurde er von den Kollegen **A. Dokler** (vom 16. 10. bis 31. 12., Deutsch VI. a), **Dr. Klimesch** (vom 16. 9. bis 15. 10., Deutsch VI. a), **Dr. Korun** (vom 16. 9. bis 31. 12., Slowenisch VIII. a), **Jul. Krek** (vom 31. 12. bis 31. 12., Slowenisch VI. a und VII. b) und **Franz Zidar** (vom 16. 9. bis 16. 9., Deutsch VIII. a und VIII. b) im Lehramte vertreten. — Dem infolge eines Unfalles erkrankten Supplenten **Franz Kobal** wurde mit dem L.-Sch.-R.-Erl. vom 8. Jänner 1913, Z. 9493 ex 1912, unter Genehmigung seitens des Min. f. K. u. U. ddo. 24. Februar 1913, Z. 2904, ein Urlaub vom 1. Jänner bis Ende März d. J. bewilligt und die Supplenten **Johann Doleneč** (Latein V. b), **Josef Osana** (Griechisch V. b) und **Franz Zidar** (Deutsch III. b) mit seiner Vertretung betraut. Der Urlaub wurde ihm noch bis zum Schlusse des Schuljahres verlängert (U.-Min.-Erl. vom 24. April 1913, Z. 15.866). Schließlich hat der nicht obligate Gesangsunterricht durch die zweimalige Einberufung des Gesangslehrers **M. Bajuk** zur aktiven militärischen Dienstleistung (vom 14. Dezember bis 6. März und vom 5. Mai bis zum 15. Juni) eine sehr empfindliche Störung erlitten.

3. Sonstige Personalangelegenheiten.

Professor **Eugen Jarc** wurde mit dem U.-Min.-Erl. vom 28. Juli 1912, Z. 31.637 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 9. August 1912, Z. 5787), in die VIII. und Professor **Dr. Valentin Korun** mit dem U.-Min.-Erl. vom 28. November 1912, Z. 37.992 (L.-Sch.-R.-Erl. vom 8. Dezember 1912, Z. 8840), in die VII. Rangklasse befördert.

Professor **Franz Novak** wurde mit dem Erlasse des k. k. Landesschulrates vom 1. August 1912, Z. 5163, als Direktionshilfskraft für die Zeit vom 16. September 1912 bis 15. September 1914 bestellt.

Seine k. u. k. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliebung vom 16. Mai 1913 (U.-Min.-Erl. vom 20. Mai 1913, Z. 1317) den Ehrendomherrn und Professor **Dr. Johann Svetina** und den Professor **Dr. Alfons Levičnik** zu Ersatzmännern der Mitglieder des Landesschulrates Allergnädigst zu ernennen geruht. Außerdem fungierten die Genannten auch im verflossenen Schuljahre als Examinatoren bei den Lehrbefähigungsprüfungen für allgemeine Volks- und Bürgerschulen.

Stand des Lehrkörpers im Schuljahre 1912/13.

A. Für die obligaten Lehrfächer.

	Name und Charakter	Ordinarius in der Klasse	Lehrfach und Klasse	Wöchentl. Stunden
1	Laurenz Požar , Dr. der Philosophie, k. k. Direktor der 6. Rangsklasse	—	Latein VII. a	5
2	Josef Debevec , Dr. der Theologie, k. k. Professor der 8. Rangsklasse	III. a	Religion I. c, II. c, III. b; Latein III. a; Slowenisch III. a, V. a	17
3	Johann Grafenauer , k. k. Professor	—	Deutsch VI. a, VIII. a, b; Slowenisch VI. a, VII. b, VIII. a. — Bis Ende Dezember beurlaubt	15
4	Kuno Hočevár , k. k. Professor, k. k. Leutnant i. E., Kustos der Schülerbibliothek, Leiter der Jugendspiele	IV. a	Latein IV. a; Griechisch IV. a, VII. b	14
5	Eugen Jarc , k. k. Professor, Mitglied des k. k. Landesschulrates, Landtags- und Reichsratsabgeordneter	—	Beurlaubt	—
6	Johann Matthäus Klimesch , Dr. der Philosophie, k. k. Professor der 7. Rangsklasse	—	Deutsch VII. a; Geschichte und Geographie VI. a, b, VII. a. — Bis 15. Oktober auch Deutsch VI. a	19 bezw. 16
7	Valentin Korun , Dr. der Philosophie, k. k. Professor der 8. Rangsklasse, Kustos der Lehrerbibliothek	II. a	Latein II. a; Deutsch II. a; Slowenisch II. a, VIII. b. — Bis Ende Dezember auch Slowenisch VIII. a	18 bezw. 16
8	Paul Kozina , Dr. der Philosophie, k. k. Professor, Kustos des naturhistorischen Kabinettes	—	Mathematik II. a; Naturgeschichte II. a, b, c, IV. a, b, VI. a, b	19
9	Julius Krek , k. k. Professor der 8. Rangsklasse	II. b	Latein II. b; Slowenisch II. b, V. b, VI. b, VII. a. — Bis Ende Dezember auch Slowenisch VI. a, VII. b	19 bezw. 15
10	Ludwig Lederhas , k. k. Professor der 7. Rangsklasse	I. a	Latein I. a, VII. b; Slowenisch I. a	16
11	Alfons Levčnik , Dr. der Theologie, k. k. Professor der 8. Rangsklasse, Kustos der Unterstützungsfonds-bibliothek, Mitglied der Prüfungskommission für allgem. Volks- und Bürgerschulen	—	Religion I. a, b, II. a, b, III. a, IV. a, b, VII. a Exhortator für das Untergymnasium	16
12	Julius Nardin , k. k. Professor	V. b	Mathematik IV. b, V. a, b, VI. b, VII. b; Philosophie VII. b	19
13	Franz Novak , k. k. Professor der 7. Rangsklasse	VI. a	Latein VII. a; Griechisch VI. a, VIII. b	16
14	Josef Reisner , k. k. Professor, Kustos des chemischen und physikalischen Kabinettes, Mitglied des Gemeinde- und Landesschulrates, Landtagsabgeordneter	VII. a	Mathematik I. a, VII. a, VIII. a; Philosophie VII. a, VIII. a; Schreiben I. a, b, c	18 bezw. 19

	Name und Charakter	Ordinarius in der Klasse	Lehrfach und Klasse	Wöchentl. Stunden
15	Anton Sušnik , k. k. Professor, k. k. Leutnant i. E.	I. b	Latein I. b; Deutsch I. b; Slowenisch I. b	16
16	Johann Svetina , Dr. der Philosophie, k. k. Professor der 7. Rangsklasse, Ehrendomherr d. Laibacher Domkapitels, f. b. geistl. Rat, Mitglied der k. k. Prüfungskommission für allgemeine Volks- und Bürgerschulen	VIII. b	Religion V. a, b, VI. a, b, VII. b, VIII. a, b; Mathematik VIII. b, Exhortator für das Obergymnasium	16
17	Vinzenz Šarabon , Dr. der Philosophie, k. k. Professor	VII. b	Geschichte und Geographie IV. a, b, V. b, VII. b, VIII. a	19 bezw. 18
18	Franz Vadnjak , k. k. Professor der 8. Rangsklasse	III. b	Latein III. b; Griechisch III. b, VI. b	16
19	Franz Verbič , k. k. Professor	—	Mathematik III. a; Naturgeschichte I. a, b, c, V. a, b; Philosophie III. a, b	19
20	Jakob Žmavc , Dr. der Philosophie, k. k. Professor der 8. Rangsklasse, Korrespondent der k. k. Zentralkommission für Denkmalpflege, Kustos des hist.-geogr. Kabinettes	—	Geographie I. b, c; Geschichte und Geographie II. a, V. a, VIII. b; Propädeutik VIII. b	18 bezw. 17
21	Anton Dokler , k. k. Professor des Kaiser-Franz-Joseph-Gymnasiums in Krainburg, 8. Rangsklasse, zur Dienstleistung zugewiesen	VIII. a	Latein VIII. a; Griechisch VII. a, VIII. a; Deutsch II. b. — Vom 16. Oktober bis Ende Dezember auch Deutsch VI. a	22 bezw. 19
22	Josef Gorečan , Turnlehrer der k. k. Lehrerbildungsanstalt	—	Turnen I. a, b, c, II. a	8
23	Franz Bradač , suppl. Gymnasiallehrer	I. c	Latein I. c; Griechisch IV. b; Deutsch I. c; Slowenisch I. c	20
24	Johann Dolenc , suppl. Gymnasiallehrer	V. a	Latein V. a; Griechisch V. a; Deutsch I. a. — Vom Jänner an auch Latein V. b	16 bezw. 22
25	Franz Gnjezdá , suppl. Gymnasiallehrer	IV. b	Latein IV. b; Deutsch III. a, IV. b; Slowenisch IV. b; Propädeutik VII. b	18
26	Rudolf Grošelj , suppl. Gymnasiallehrer, k. k. Leutnant i. d. Res.	—	Mathematik I. b, II. b, c, IV. a, VI. a; Propädeutik VII. a, VIII. a	19
27	Franz Kobal , suppl. Gymnasiallehrer (1. Jänner beurlaubt)	—	Bis Jänner: Latein V. b; Griechisch V. b; Deutsch III. b	15
28	Josef Osana , suppl. Gymnasiallehrer, k. k. n. a. Kadett	VI. b	Latein VI. b, VIII. b; Deutsch II. c — Vom Jänner an auch Griechisch V. b.	16 bezw. 21
29	Andreas Prebil , suppl. Gymnasiallehrer	II. c	Latein II. c; Griechisch III. a; Slowenisch II. c, III. b, IV. a	19

	Name und Charakter	Ordinarius in der Klasse	Lehrfach und Klasse	Wöchentl. Stunden
30	Alois Sodnik , suppl. Gymnasiallehrer, k. u. k. Leutnant i. d. Res.	—	Mathematik I. c, III. b; Physik VIII. b; Turnen II. b, c, III. a, b	17 bezw. 18
31	Martin Volavšek , suppl. Gymnasiallehrer	—	Geographie I. a; Geschichte und Geographie II. b, c, III. a, b	18
32	Franz Zidar , suppl. Gymnasiallehrer	—	Deutsch IV. a, V. a, b, VI. b, VII. b. — Bis Ende Dezember auch Deutsch VIII. a, b. Vom Jänner an auch Deutsch III. b	22 bezw. 20

B. Für die nicht obligaten Lehrfächer.

33. **Französische Sprache** für Schüler von der IV. Klasse an, in 2 Kursen à 2 St. w., lehrte der Realschulprofessor **Dr. Franz Sturm**.

34. **Italienische Sprache** für Schüler von der IV. Klasse an, in 3 Kursen, 8 St. w., lehrten der Gymnasialprofessor **Dr. Josef Debevec** und der Lyzealprofessor **Dr. Josef Berce**.
Stenographie für Schüler von der IV. Klasse an:

a) **deutsche** in 2 Kursen, 6 St. w., lehrte der suppl. Gymnasiallehrer **Johann Dolenc**;

b) **slowenische** in 2 Kursen, 6 St. w., lehrte der Gymnasialprofessor **Franz Novak**.

35. **Freihandzeichnen** für Schüler des ganzen Gymnasiums, in 3 Kursen à 2 St. w., lehrte der Professor der 7. Rangsklasse an der k. k. Lehrerbildungsanstalt **Franz Suher**, dem als Assistent der akad. Maler **Maksim Gaspari** zur Seite stand.

36. **Gesang** für Schüler des ganzen Gymnasiums, in 4 Abteilungen, 8 St. w., lehrte der Gesanglehrer **Markus Bajuk**.

Turnen für Schüler der IV. bis VIII. Klasse in 1 Abteilung à 2 St. w., lehrte der suppl. Gymnasiallehrer **Alois Sodnik**.

37. **Darstellende Geometrie** für Schüler von der VI. Klasse an, in 2 Kursen à 2 St. w., lehrte der Realschulprofessor **Josef Mazi**.

Anmerkung: Musikalischen Unterricht erhielten mehrere Gymnasialschüler in der Musikschule der „Glasbena Matica“ und im „Marianum“.

Botanischer Gärtner: **Franz Juvan**.

Gymnasialdiener: **Ignaz Vakselj**. — Aushilfsdiener: **Ludwig Wokaun**.

II.

Lehrverfassung.

A. Obligate Lehrgegenstände.

Dem Unterrichte in den obligaten Lehrgegenständen, ausgenommen die slowenische Sprache in allen Klassen und die deutsche Sprache in der I. und II. Klasse, liegt der mit dem Erlasse des Ministeriums für Kultus und Unterricht vom 23. Februar 1900, Z. 5146, veröffentlichte Normallehrplan zugrunde. Die slowenische Sprache wird nach dem vom k. k. Landesschulrate für Krain mit Erlaß vom 28. Mai 1888, Z. 885, genehmigten Lehrplane gelehrt. Der Lehrplan für die deutsche Sprache in der I. und II. Klasse wurde mit dem U.-M.-Erl. vom 6. Juli 1892, Z. 11.297 (intimiert mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 30. Juli 1892, Z. 1478), festgestellt.

Die Zahl und der Inhalt der deutschen Aufgaben am Obergymnasium wurden mit dem U.-M.-Erl. vom 20. August 1892, Z. 17.616 (intimiert mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 9. September 1892, Z. 2025), geregelt.

Die durch den U.-M.-Erl. vom 20. September 1873, Z. 8171, für das k. k. I. Staatsgymnasium bezüglich der Unterrichtssprache bestimmten Normen wurden durch den U.-M.-Erl. vom 25. Oktober 1907, Z. 2575 (intimiert mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 2. November 1907, Z. 5976), insoweit geändert, daß nach sukzessiver Abtrennung der Klassen mit ausschließlich deutscher Unterrichtssprache auch der sprachlichen Einrichtung der utraquistischen Gymnasien in Krain näher getreten wurde. In diesem Sinne ordneten die weiteren U.-M.-Erl. vom 22. September und 14. Dezember 1908, Z. 27.245 und 40.914, an, daß an den utraquistischen Staatsgymnasien in Krain sukzessive die slowenische Unterrichtssprache nach Maßgabe der für einzelne Disziplinen zur Verfügung stehenden approbierten Lehrmittel und Lehrbehelfe eingeführt und daß an den genannten Anstalten schon mit Beginn des Schuljahres 1908/09 die Religionslehre in der V. Klasse und Griechisch in der III. Klasse unter Gebrauch der slowenischen Unterrichtssprache gelehrt werde. Weiters wurde zugleich genehmigt, daß die Zahl der wöchentlichen Unterrichtsstunden aus Deutsch in den zwei ersten Klassen von 4 auf 5 und in der III. Klasse von 3 auf 4 erhöht werde. Mit dem U.-M.-Erl. vom 1. Oktober 1909, Z. 39.330, wurde die slowenische Unterrichtssprache in der Mathematik auch auf die V. Klasse ausgedehnt. Demnach wurden im Sinne der eben erwähnten Verfügungen und des U.-M.-Erl. vom 22. Juli 1882, Z. 10.820, am Untergymnasium alle Gegenstände, mit Ausnahme des deutschen Sprachfaches, in slowenischer Sprache gelehrt. Am Obergymnasium wurde außer dem Slowenischen noch Religion in der V. bis VII., Naturgeschichte in der V. und VI., Mathematik in der V. bis VII. Klasse slowenisch, die übrigen Gegenstände deutsch gelehrt.

In den relativ-obligaten oder freien Lehrfächern wird die deutsche Stenographie, die italienische Sprache sowie die darstellende Geometrie unter Gebrauch der deutschen, die übrigen Lehrfächer unter Gebrauch der slowenischen Sprache gelehrt. Die Terminologie ist in beiden Sprachen zu geben.

Slowenische Sprache.

I. Klasse. Grammatik: Die Lehre vom einfachen Satze in elementarer Vollständigkeit; die regelmäßige Formenlehre und die notwendigen Unregelmäßigkeiten, in der Reihenfolge, die der parallele Lateinunterricht verlangt; empirische Erklärung der Elemente des zusammengesetzten und zusammengesetzten Satzes an Beispielen aus dem Lesebuche, mit besonderer Hervorhebung dessen, was man beim Lateinunterrichte braucht. — Lektüre mit sachlicher Erklärung und den notwendigen grammatischen Bemerkungen. Nacherzählen, Memorieren und Vortragen poetischer und prosaischer Stücke. — Schriftliche Arbeiten: Im Anfang einige Diktate behufs Einübung der Orthographie; dann Wiedergabe vom Lehrer vorgetragener einfacher Erzählungen und erzählender Beschreibungen. Alle 14 Tage eine Schulaufgabe; im II. Semester wechseln Schul- und Hausaufgaben ab.

II. Klasse. Grammatik: Der zusammengesetzte und zusammengesetzte Satz; die Interpunktionslehre; Ergänzung der Formenlehre; besonders ausführliche Behandlung des Verbuns. — Lektüre und schriftliche Arbeiten wie in der I. Klasse.

III. Klasse. Grammatik: Systematische Wiederholung der Formenlehre, Syntax des Nomens, Berücksichtigung der Bedeutungslehre. — Lektüre mit sachlichen, sprachlichen und stilistischen Erklärungen und Anmerkungen. Memorieren und Vortragen. — Schriftliche Arbeiten: Monatlich eine Schul- und eine Hausaufgabe nach den in den Instruktionen für das Deutsche gegebenen Anleitungen.

IV. Klasse. Grammatik: Systematische Lehre vom zusammengesetzten Satz in Verbindung mit der Syntax des Verbuns. Grundzüge der Prosodik und Metrik. Figuren und Tropen. — Lektüre und schriftliche Arbeiten wie in der III. Klasse.

V. Klasse. Die wichtigsten Punkte der Stammbildungslehre. Nominal- und Verbalstämme. Komponierte Nominalstämme. Epik. Nationalepos. Kunstepos. Lektüre der entsprechenden Lesestücke mit besonderer Berücksichtigung der epischen Nationalliteratur. Privatlektüre. Memorieren und Vortragen. Monatlich eine schriftliche Arbeit, abwechselnd Schul- und Hausarbeiten.

VI. Klasse. Fortsetzung der Epik, Lyrik, Dramatik. Lektüre der bezüglichen Lesestücke nach dem Lesebuche. Auswahl serbischer Volkslieder; dieser Lektüre wird eine kurze Darlegung der hauptsächlichsten Eigentümlichkeiten der serbo-kroatischen Sprache vorausgeschickt. Privatlektüre. Memorieren und Vortragen. Aufsätze wie in der V. Klasse.

VII. Klasse. Altslowenische Lautlehre. Dehnung und Steigerung in den drei Hauptgruppen der Vokale. Die wichtigsten Veränderungen der Konsonanten vor weichen und präjotierten Vokalen. Altslowenische Formenlehre mit steter Berücksichtigung der neuslowenischen Wortformen, indem auf Grund der altslowenischen Sprache auf die Entwicklung der neuslowenischen Formen, auf die Gleichheit und Abweichung beider Sprachen hingewiesen und dadurch eine genauere Kenntnis des Neuslowenischen erzielt wird. Die wichtigsten Angaben über die Geschichte der altslowenischen Sprache. Neuslowenische Lektüre nach Auswahl und solche der serbo-kroatischen Dichtung: „Smrt Smail-age Čengića“. Privatlektüre, Deklamationen, freie Vorträge. Aufsätze wie in der V. Klasse.

VIII. Klasse. Altslowenische Denkmäler. Altslowenische Lektüre nach dem Lesebuche. Geschichte der neuslowenischen Literatur und Sprachentwicklung auf Grund entsprechender Musterlektüre. Lektüre ausgewählter Dichtungen neuerer Schriftsteller. Privatlektüre, Deklamationen und Redeübung. Aufsätze wie in der V. Klasse.

Deutsche Sprache

in den beiden ersten Klassen.

I. Klasse. Empirische Erklärung der Elemente des einfachen und zusammengesetzten Satzes. Die Formenlehre parallel mit dem slowenischen und lateinischen Unterrichte. Einübung der starken Verba gelegentlich der Lektüre. — Lesen, Sprechen, Nacherzählen und Vortragen memorierter poetischer und prosaischer Stücke. Schriftliche Übersetzungen aus dem Slowenischen ins Deutsche. Im II. Semester mitunter schriftliche Wiedergabe erklärter Lesestücke. Monatlich zwei Arbeiten, abwechselnd Schul- und Hausarbeiten.

II. Klasse. Wiederholung und Ergänzung der Formenlehre, namentlich systematische Behandlung der starken Verba. Empirische Behandlung des zusammengesetzten und znsammengesetzten Satzes. Systematische Durchnahme der orthographischen Regeln. Interpunktionslehre. — Lektüre wie in der I. Klasse. — Schriftliche Arbeiten wie in der I. Klasse, doch vorwiegend Nacherzählungen.

Übersicht der Verteilung der obligaten Lehrfächer nach den einzelnen Klassen und wöchentlichen Stunden.

Lehrgegenstand	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Zusammen
	a, b, c à	a, b, c à	a, b à	a, b à	a, b à	a, b à	a, b à	a, b à	
Religionslehre	2	2	2	2	2	2	2	2	36
Latein	8	7	6	6	6	6	5	5	113
Griechisch	—	—	5	4	5	5	4	5	56
Deutsch	5	5	4	4	3	3	3	3	70
Slowenisch	3	2	3	2	2	2	2	2	41
Geographie und Ge- schichte	2	4	4	4	4	5	3	4	66 (I. S.) 64 (II. S.)
Mathematik	3	3	3	3	3	3	3	2	52
Naturgeschichte	2	2	—	3	3	2	—	—	22 (I. S.) 28 (II. S.)
Physik	—	—	2	3	—	—	4	3	24 (I. S.) 20 (II. S.)
Propädeutik	—	—	—	—	—	—	2	2	8
Schönschreiben	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Turnen	2	2	2	—	—	—	—	—	16
Zusammen	28	27	31	28	28	28	28	28	507

B. Freie Lehrgegenstände.*

1. Französische Sprache.

I. Kurs (2 St. w.): Laut- und Formenlehre in methodischer Angliederung behufs Erlernung der französischen Orthographie und Grammatik. Der bestimmte und der unbestimmte Artikel, Deklination und Geschlecht der Substantiva, das Adjektiv, Pronomen, Numerale, Adverb, Präpositionen, grundlegende Begriffe für die Konjugation der einfachen und zusammengesetzten Zeiten. Memorieren und Rezitieren einfacher vorbereiteter Leseübungen und Lesestücke. Lehrbuch: Friedrich Juvančič, Učna knjiga francoskega jezika za srednje in njim sorodne šole. I. del. — Besuch im I. Semester 31, im II. Semester 21 Schüler.

II. Kurs (2 St. w.): Eingehende Erörterung der Formenlehre der regelmäßigen und unregelmäßigen Verba. Komplettierung der Formenlehre der übrigen Redeteile. Das Wichtigste aus der Syntax. Lektüre erzählender, dialogischer und epistolarer Prosa. Memorieren und Rezitieren von Gedichten. Die wichtigsten Regeln der französischen Verslehre. Konversation im Anschluß an das Lehrbuch: Friedrich Juvančič (wie oben), II. del, und an Pailleron: Le monde ou l'on s'ennuie. — Besuch im I. Semester 12, im II. Semester 12 Schüler.

* Die Angaben über die Schülerzahl beziehen sich immer auf den Semesterschluß.

2. Italienische Sprache.

I. Kurs (in 2 Abt. à 2 St. w.): Elemente der Grammatik; einfache Sprechübungen. Lehrbuch: Baroni-Segatini, Lehr- und Lesebuch der italienischen Sprache, I. Teil. — Besuch im I. Semester 75, im II. Semester 51 Schüler.

II. Kurs (2 St. w.): Grammatik: Baroni-Segatini, II. Teil. Lektüre: Goldoni, *La locandiera*. Drei schriftliche Arbeiten im Semester. — Besuch im I. Semester 45, im II. Semester 36 Schüler.

III. Kurs (2 St. w.): III. K. Übersicht über die italienische Literatur. Lektüre: Dante, *La Div. Commedia*, c. 1. 2. 3. Petrarca, *Rime* (Auswahl). Torquato Tasso, *Gerusalemme liberata* c. 16. A. Manzoni, *I promessi sposi* (Auswahl). — Praktische Übungen an: Labriola, *L'Eco ital.* — Besuch im I. Semester 25, im II. Semester 19 Schüler.

3. Deutsche Stenographie.

I. Kurs (2 St. w.): Die Wortbildung oder die sogenannte Korrespondenzschrift nach dem Lehrbuche der Stenographie von E. Kramsall, 8. Aufl. — Besuch im I. Semester 74, im II. Semester 67 Schüler.

II. Kurs (2 St. w.): Die Kürzungsarten (Etymologie), die Wortbildungskürzungen nach Redeteilen (Formenlehre), praktische Ausbildung nach den syntaktischen Gesetzen (wann gekürzt wird), das ist die Debattenschrift. — Besuch im I. Semester 9, im II. Semester 7 Schüler.

4. Slowenische Stenographie.

I. Kurs (2 St. w.): Korrespondenzschrift. Lehrbuch: Novak, *Slovenska stenografija*, I. del. — Besuch im I. Semester 53, im II. Semester 46 Schüler.

II. Kurs (2 St. w.): Debattenschrift. Lehrbuch: Novak, *Slovenska stenografija*, II. del. — Besuch im I. Semester 23, im II. Semester 22 Schüler.

5. Freihandzeichnen.

I. Kurs: Freiarmübungen mit Kohle und Bleistift: Kreis, Ellipse, Eilinie, Schlingen, geom. Grundfiguren, Spirale, Schnörkel usw. Malen von Blättern und Blüten verschiedener Art; Stilisieren und Anwendung derselben im Ornament. Zeichnen der Vorderansichten verschiedener Gefäßformen und Gebrauchsgegenstände. — Besuch im I. Semester 53, im II. Semester 54 Schüler.

II. Kurs: Erläuterung der perspektivischen Grundsätze nach Gegenständen aus der Umgebung der Schüler auf Grund der Erfahrung. Malen von Gebrauchsgegenständen in perspektivischer Auffassung und von Schmetterlingen, Blüten, Zweigen und Käfern nach der Natur. Skizzieren einfacher Motive im Freien. — Besuch im I. Semester 39, im II. Semester 39 Schüler.

III. Kurs: Zeichnen von antiken Gefäßformen. Kopfzeichnen nach Reliefs, Büsten aus Gips und nach der Natur. Skizzieren von figuralen Details und der menschlichen Figur nach der Natur. Malen von Schmetterlingen, Blumen, Muscheln, Schnecken, Gebrauchsgegenständen, Vögeln, Stilleben und landschaftlichen Motiven nach der Natur, Zeichnen im Museum und im Freien nach der Natur. — Besuch im I. Semester 31, im II. Semester 30 Schüler.

6. Darstellende Geometrie.

I. Kurs (2 St. w.): Anschauungsgemäßes Zeichnen von Grund- und Aufriß einfacher Körper in besonderen Lagen gegen die Rißebenen. Geometrische Festsetzung der Begriffe Grund- und Aufriß für Punkte, Linien usw. Hauptgesetze über die Risse eines Punktes. Darstellung ebenflächiger Körper in gedrehten Stellungen. Zeichnen von Seiten- und Schrägrissen solcher Körper. Konstruktion der Schnitte von Geraden mit Ebenen, von Ebenen untereinander und von ebenflächigen Körpern mit Ebenen. Schattenkonstruktionen für ebenflächige Körper bei Parallelbeleuchtung. Lösung der allerwichtigsten Grundaufgaben, anknüpfend an die Körperdarstellung. Zeichnen von Körpernetzen. — An diesem Kurse beteiligten sich auch die Schüler des II. Staatsgymnasiums. — Besuch im I. Semester 19, im II. Semester 12 Schüler.

II. Kurs (2 St. w.): Gestaltermittlung einer durch Normalrisse gegebenen ebenen Figur und Zeichnen der Normalrisse einer ebenen Figur von vorgeschriebener Gestalt und Lage. Anwendung dieser beiden Konstruktionen zur Lösung verschiedener Aufgaben, insbesondere zur Darstellung regelmäßiger Prismen und Pyramiden von vorgeschriebener Gestalt und Lage. Darstellung von Kreisen, Drehkegeln und Drehzylindern oder daraus zusammengesetzten Körperformen auch im Schrägriß. Darstellung von Kugeln und Drehkörpern. Kegelschnitte. Ebene Schnitte von Zylindern, Kegeln, Kugeln und Drehkörpern. Die einfachsten Schattenkonstruktionen für Zylinder, Kegel und Kugel. — Besuch im I. Semester 4, im II. Semester 4 Schüler.

7. Gesang.

Der Gesangunterricht wurde den Schülern des Gymnasiums in vier Abteilungen in je 2 wöchentlichen Stunden erteilt. Der I. Kurs (2 Abteilungen) war für die Anfänger bestimmt, der II. Kurs (2 Abteilungen) a) Männerchor, b) in Knabenchor geteilt. Im I. Kurse und nach Bedarf im II. Kurse wurde das Elementare der Gesangkunst, das Musiktheoretische mit historischen Rückblicken auf die Entwicklung der Tonkunst, das Gesangtechnische in ein- und mehrstimmigen Übungen sowie beim Einstudieren geistlicher und weltlicher Lieder durchgenommen. — Besuch im I. Semester 147, im II. Semester 120 Schüler. (Der Unterricht mußte wegen zweimaliger Einberufung des Fachlehrers zur außerordentlichen militärischen Dienstleistung sistiert werden.)

8. Turnunterricht.

Am Turnen als nicht obligatem Gegenstande beteiligten sich die Schüler der IV. bis VIII. Klasse in einer Abteilung (2 St. w.) — Besuch im I. Semester 28, im II. Semester 28 Schüler.

Frei- und Ordnungsübungen. Übungen *mit* Belastung. — Reihungen, Schwenkungen mit kleineren Reihen, Windungen mit größeren Übungen im Reihenkörper.

Die **Gerätübungen** erstreckten sich auf Weit- und Hochsprung, Sturmspringen, Bock-, Pferd- und Barrenspringen; Hangeln und Hangzucken an der Leiter, einfache Wellen, Felgen und Abschwünge am Reck, Stützübungen am Barren und Hangübungen an den Ringen.

III.

Absolvierte Lektüre.

A. Aus dem Lateinischen.

III. a Klasse. Cornelius Nepos (ed. Košan), Nr. 1—3, 5, 7, 10. Q. Curtius Rufus (ed. Košan), Nr. 5—7, 9. — Privatlektüre: Cornelius Nepos, Nr. 6, 9, 11; Q. Curtius Rufus, Nr. 2, 4.

III. b Klasse. Cornelius Nepos (ed. Košan), Nr. 1—3, 5, 7, 10 (mit Auswahl). Q. Curtius Rufus (ed. Košan), Nr. 5—7, 8 (mit Auswahl), 9. — Privatlektüre: Cornelius Nepos, Nr. 6.

IV. a Klasse. Caesar, De bello Gallico: lib. I., IV. 1—15. Auswahl aus den Briefen des jüngeren Plinius, der Nat. hist. des älteren Plinius und der Vita Augusti des Suetonius nach der Latinska čitanka von Košan. — Privatlektüre: Caesar, De bello Gallico: lib. II. 1—4 (Sajovic, Zupan); II. 1—15 (Bežek, Budič, Kmet, Kropivnik, Toman); II. 29—33 (Zajec); III. 1—6 (Debevec, Sajovic, Zupan); III. 7—16 (Flis, Vesel, Zelenka); III. 1—19 (Ambrožič, Fettich, Karlin, Mejač, Pirc, Rape, Steindl); III. 17—19 (Debevec, Sajovic); III. 20—29 (Faganel, Vičič); III. 1—29 (Struna); IV. 16—19 (Fink, Kristan, Križnik, Laznik, Sancin); IV. 16—38 (Bleiweis, Zbašnik); VI. 1—10 (Božič, Cepuder, Kump); VI. 9—28 (Dernovšek); VII. 1—5 (Debevec); VII. 1—13 (Ilešič); VII. 57—68 (Beneš, Dernovšek, Sušnik); VII. 57—90 (Petrič).

IV. b Klasse. Caesar, De bello Gallico: lib. I., IV. 1—19. Auswahl aus den Briefen des jüngeren Plinius, der Nat. hist. des älteren Plinius und der Vita Augusti des Suetonius nach der Latinska čitanka von Košan. — Privatlektüre: Caesar, De bello Gallico: lib. III. (Berlic, Parma, Zajec); III. 7—16 (Ambrožič, Deisinger); III. 20—29 (Kovačič); IV. 20—38 (Gunde, Javoršek, Knez, Konjar, Kovič, Lenič, Pfeifer, Pohar, Slana, Zajec, Zalokar, Žužek); V. 24—52 (Kepec); V. 26—37 (Mejač Ant.); V. 53—58 (Verovšek); VI. (Čeh, Klatzer, Plevel, Pohar, Slana, Torelli); VI. 9—29 (Dimnik, Hiti, Pfeifer); VII. 1—5 (Parma, Zajec); VII. 1—13 (Plevel, Soklič); VII. 15—28 (Deisinger); VIII. 1—13 (Lipovšek); VIII. 1—23 (Mejač Fr., Potokar); VIII. 32—44 (Avšič, Galovič, Kunc, Žužek).

V. a Klasse. Ovidius (ed. Sedlmayer, 7. Aufl.), Metamorphosen: Nr. 1—3, 9, 10, 16—18, 23, 29, 30; Fasten: Nr. 5; Tristien: Nr. 1, 5, 8. — Privatlektüre: Ovidius, Metamorphosen: Nr. 4 (Brandsteter, Jekler, Lah, Nečemar, Pakiž, Poljak, Puci, Vrančič); Nr. 5 (Maležič, Turk); Nr. 6 (Bedžuh, Bohinec, Tušar); Nr. 12 (Aschmann); Nr. 19 (Jekler, Kordin, Turšič); der Neid (Bedžuh, Wolf); Jugendgedichte: Nr. 1 (Bajc); Nr. 2 (Bajc, Kvas); Nr. 4 (Bajc, Oblak); Nr. 5 (Bajc, Sedej); Fasten: Nr. 1 (Sedej); Nr. 4 (Jekler); Nr. 17 (Ravnikar, Šusteršič); Tristien: Nr. 4 (Bohinec); Nr. 6 (Wolf); Nr. 7 (Kordin, Kuntarič, Šusteršič, Wolf); Nr. 9 (Lukesch); Nr. 10 (Kordin); Nr. 12 (Sedej); Briefe vom Pontus: Nr. 2 (Kvas). — Memorierte Stellen: Metamorphosen: Nr. 1, 2 (1—24); Tristien: Nr. 1 (1—4). Livius, lib. XXI. (mit Auswahl).

V. b Klasse. Ovidius (ed. Sedlmayer, 7. Aufl.), Versus memoriales; Metamorphosen: Nr. 1—5, 16, 18, 23, 30; Fasten: Nr. 5; Tristien: Nr. 8. — Privatlektüre: Ovidius, Metamorphosen: Nr. 12 (Födransperg); Nr. 17 (Čekal); Nr. 19 (Hrast, Kušlan, Plehan, Turk); Nr. 26 (Fettich-Frankheim); Nr. 29 (Orožen);

der Neid (Avšič); Fasten: Nr. 2 (Gogala); Nr. 4 (Avšič, Kejžar); Nr. 11 (Kušlan); Nr. 15 (Kejžar, Kuralt, Repnik); Jugendgedichte: Nr. 2 (Lovšin); Nr. 5 (Jurkovič); Tristien: Nr. 1 (Banovec, Vodušek); Nr. 4 (Šabec); Nr. 5 (Sajovic, Žnidaršič); Nr. 7 (Födriansperg, Podgornik); Nr. 10 (Čekal). — Memorierete Stellen: Versus memoriales; Metamorphosen: Nr. 1, 2 (1—24). Livius, lib. XXI. (mit Auswahl).

VI. a Klasse. Sallustius, *Bellum Iugurthinum* (mit Auswahl). Cicero, *In Catilinam*, or. I. Vergilius: *Aeneis*, lib. I.; *Georgica* II.: *Laudes Italiae, Laudes vitae rusticae*; *Bucol.*: *Ecloga* I. — Privatlektüre: Cicero, *In Catilinam*, or. II. — Memorierete Stellen: Sallustius, *Bellum Iugurthinum*: c. 5 (1—4), 6. Cicero, *In Catilinam*: or. I., c. 1 (1). Vergilius, *Aeneis*: lib. I. 1—11.

VI. b Klasse. Sallustius, Cicero und Vergilius wie in VI. a. — Privatlektüre: Cicero: Or. pro Murena (Baloh); or. Phil. I. (Batagelj, Vrhnjak); *In Catilinam*, or. II. (Češarek); or. in Verrem V. (Erklavec, Juvanc); *Tuscul. disp.* I. und II. mit Auswahl (Turk). Vergilius, *Aeneis*: lib. V. (Debevec A., Marolt); lib. III. (Šmalc). Caesar, *Bellum Alex.* (Arh); *De bello civili* II. (Čebin). — Memorierete Stellen: Sallustius, *Bellum Iugurthinum*: c. 31. Vergilius, *Aeneis*: lib. I. 1—11, 192—201.

VII. a Klasse. Cicero, *Pro Ligario* und *Pro rege Deiotaro*. Vergilius, *Aeneis*: lib. II. und lib. VI. 1—600. Plinius, *Briefe* (Auswahl von R. Kukula): I., III., IV., V., VIII., XIV., XV., XXVIII., XXIX. — Privatlektüre: Vergilius, *Aeneis*, lib. V. (sämtliche Schüler). Cicero, *In Catilinam*, or. IV. (Tominec). — Memorierete Stellen: Vergilius, *Aeneis*: lib. II. 1—13, 199—233.

VII. b Klasse. Cicero, *Pro Ligario* und *Pro rege Deiotaro*. Plinius des Jüngeren *Briefe* (mit Auswahl). Vergilius, *Aeneis*: lib. II. und lib. VI. (mit Auswahl). — Privatlektüre: Vergilius, *Aeneis*: lib. V. 1—202 (Adamič, Pretnar); V. 203—374 (Budinek); IV. (Aschmann, Krašna). — Memorierete Stellen: Cicero: *Pro Ligario*, 37 bis Schluß; *Pro rege Deiotaro*, c. 1.

VIII. a Klasse. Horatius: *Carmina*, lib. I. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 11, 12, 14, 18, 20, 21, 22, 24, 31, 34, 37, 38; II. 1, 3, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 17, 20; III. 1, 2, 3, 5, 6, 9, 16, 21, 23, 30; IV. 3, 4, 5, 7, 9; *Epoden*, 2, 13; *Satirae*, lib. I. 1, 3, 6, 9; *Epistulae*, lib. I. 2. Tacitus, *Annales*: lib. I. 1—49; II. 41—43, 53—55, 69—77; III. 1—7. — Privatlektüre: Horatius, *Carmina*: lib. I. 10, 15, 17, 26, 29, 32; II. 2, 15, 18; III. 13, 18, 25; IV. 15 (Šlajmer).

VIII. b Klasse. Horatius: *Oden*, lib. I. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 11, 12, 14, 18, 20, 21, 22, 24, 31, 32, 37, 38; II. 2, 3, 10, 13, 14, 16, 17, 20; III. 1, 2, 3, 6, 8, 9, 16, 21, 23, 30; IV. 3, 6, 7; *Carmen saeculare*; *Epoden*, 1, 7; *Satirae*, lib. I. 9; *Epistulae*, lib. I. 2. Tacitus (ed. Weidner), *Annales*: lib. I. 1—54; II. 41—43, 53—79; XV. 38—45; *Germania*, 1—30 (Privatlektüre für alle Schüler). — Privatlektüre: Vergilius, *Aeneis*, lib. IV. (Ambrožič); Plinius, *Briefe an Traian* (Arko, Likar); Vergilius, *Aeneis*, lib. VIII. (Beniger, Čapek); Horatius: *Carmina*, lib. II. 12, 15; III. 18; *Epode*, 8; *Satirae*, lib. I. 4 (Čehun); Plinius, *Briefe an Traian*, 96, 97 (Čerček); Cicero, *Brutus* (Drnovšek); Cicero, or. pro Sexto Rosc. Am. (Dujc); Tacitus, *Historiae*, lib. III. 1—37 (Gorše); Sallustius, *Historiae* (Gregorn); Cicero, *Laelius de amicitia* (Hafner); röm. *Eleg.* Catull., I—V., VI., VIII., IX., XI.—XIV., XVIII.—XX., XXV.—XXX., XXXIV.—XXXVI. (Hirschman, Hudnik); Ovidius, *Tristien*, V. 2, 3, 5, 10 (Lojk); Cicero, or. pro Archia poeta (Mesesnel); ausgewählte Stellen aus Cicero, *De natura deorum* (Novak); Tacitus, *Historiae*, lib. I. 1—50 (Požlep); Cicero, *De officiis*, II. (Preželj); Sallustius, *Bellum Catilinae* (Rejic); Vergilius, *Aeneis*, lib. III. (Sajovic); Plinius, *Briefe*: VIII.,

XIV., XV., XXVIII. (Strukel); röm. Eleg. Properz (Šimnic); Tacitus, Dial. de orat. (Vrhunec); Cicero, Cato M. de senectute (Žagar); Livius, lib. XXI. (Žitnik). — Memorierte Stellen: Horatius, Oden, lib. I. 1; II. 3, 10; III. 30.

B. Aus dem Griechischen.

V. a Klasse. Xenophon: Anabasis (ed. Schenkl, 15. Aufl.): Nr. I., II. (außer 9—17), III., V. (außer 1—3), VIII. (1—13), IX. (19—27); Kyrupädie II. (1—9). Homer, Ilias (ed. Christ): lib. I., II. — Privatlektüre: Xenophon, Anabasis, Nr. X. (Bajc, Bedžuh, Bohinec, Tušar). — Memorierte Stellen: Homer, Ilias: lib. I. (1—52, 528—530), II. (204—205).

V. b Klasse. Xenophon, Anabasis: Nr. I.—III. Homer, Ilias: lib. I., II. — Privatlektüre: Homer, Ilias: lib. IV. (Čekal), VII. (Banovec, Šabec), XIV. (Fettich-Frankheim, Gogala, Kejžar), XVI. (Sajovic, Žnidarič), XIX. (Födriansperg, Hrast, Turk), XXIV. (Podgornik, Vodušek). — Memorierte Stellen: Homer, Ilias, lib. I. (1—41).

VI. a und b Klasse. Homer, Ilias: lib. VI., XVI., XVIII., XIX., XXII. (teilweise). Herodot, lib. VII. (mit Auswahl). — Privatlektüre: Homer, Ilias, lib. XXIV. — Memorierte Stellen: Homer, Ilias, lib. VI. (407—450).

VII. a Klasse. Homer, Odyssee: lib. I. 1—89, V., VI., VII., VIII., IX., X. Demosthenes, III. philippische Rede. Platon, Apologie, c. I—XV. — Privatlektüre: Homer, Odyssee: lib. XI. (Bertoncelj), XII. (Sodnik), XV. (Korošec), XXIII. (Žvan); Demosthenes, III. olynthische Rede (Pleiweiss).

VII. b Klasse. Homer, Odyssee: lib. I., V., VI., VII., IX. Demosthenes, III. philippische Rede. Platon, Apologie, c. I—XV. — Privatlektüre: Homer, Odyssee: lib. III. 26—142 (Komar, Krašna); III. 143—160 (Adamič); IV. 1—92 (Adamič); IV. 377—435 (Dokler, Ponikvar); VIII. 1—20 (Kosem); VIII. 1—125 (Aschmann, Blumauer); VIII. 1—186 (Habjan, Prezelj); VIII. 84—197 (Verbič); VIII. 233—354 (Lipovšek, Pakiž); X. 1—134 (Budinek, Grabner, Javornik, Šavli, Žnidarič); X. 126—349 (Miklič, Pretnar); XII. 1—98 (Engelsberger); XII. 1—151 (Mihelič, Pitschmann); Demosthenes: I. philippische Rede (Dokler, Engelsberger, Grabner, Javornik); II. philippische Rede (Prezelj); II. olynthische Rede (Lipovšek, Pakiž, Pitschmann, Šavli, Žnidarič); Über den Frieden (Blumauer, Mihelič, Miklič, Pretnar, Scherwitzel, Verbič, Žaren).

VIII. a Klasse. Platon: Apologie, c. XI. bis Schluß; Kriton. Auswahl aus dem Lesebuche von Schneider. Sophokles, Philoktetes. Homer, Odyssee: lib. X., XI., XVI., XIX. — Privatlektüre: Ausgewählte Abschnitte aus Platons Schriften, III. Die Tugend (Benedičič); Euthyphron (Ramovš); Homer, Odyssee: lib. XIII. (Šlajmer), XXI. (Orožen).

VIII. b Klasse. Platon und Sophokles wie in VIII. a. Homer, Odyssee: lib. XIII., XIV., XVI.

C. Aus dem Deutschen.

V. a und b Klasse. Schul- und Privatlektüre: Auswahl nach dem Lesebuche. Liliencron, Kriegsnovellen. — Memorierte Stellen: Goethe, Erlkönig, Der Fischer; Schiller, Die Kraniche des Ibykus; Heine, Belsazar; Liliencron, Trutz, blanke Hans; Geibel, Der Tod des Tiberius.

VI. a Klasse. Auswahl nach dem Lesebuche. Lessing, Minna von Barnhelm; Wilh. Fischer-Gray, Das Licht im Elendhause. — Privatlektüre: Lessing, Emilia Galotti; Goethe, Götz von Berlichingen, Egmont. — Memorierte Stellen: Goethe, Mignon, Meine Göttin, Das Göttliche.

VI. b Klasse. Schul- und Privatlektüre: Auswahl nach dem Lesebuche. Lessing, Minna von Barnhelm, Emilia Galotti; Goethe, Götz von Berlichingen, Egmont; Schiller, Die Räuber; Otto Ludwig, Zwischen Himmel und Erde. — Memorisierte Stellen: Goethe, Märlied, Mignon, Gesang der Geister über den Wassern, Das Göttliche, Grenzen der Menschheit.

VII. a Klasse. Schullektüre: Eine Auswahl von Lesestücken aus dem Lesebuche. Schiller, Die Jungfrau von Orleans; Kleist, Der zerbrochene Krug. — Privatlektüre: Goethe, Hermann und Dorothea; Schiller, Wilhelm Tell; Grillparzer, Sappho. — Memorisierte Stellen: Der Monolog Johannas aus dem Prolog zur Jungfrau von Orleans; Schiller, Das Lied von der Glocke; Goethe, Gefunden; Uhland, Die verlorene Kirche.

VII. b Klasse. Schul- und Privatlektüre: Auswahl nach dem Lesebuche. Schiller, Die Braut von Messina, Don Carlos; Goethe, Iphigenie auf Tauris; Leitgeb, Novellen; Mörike, Mozart auf der Reise nach Prag. — Memorisierte Stellen: Goethe, Mignon, Schäfers Klagegedicht, Gefunden; Schiller, Das eleusische Fest, Die Worte des Glaubens; Wilh. Müller, Vineta.

VIII. a Klasse. Auswahl nach dem Lesebuche. Goethe, Tasso, Faust. — Privatlektüre: Goethe, Hermann und Dorothea; Grillparzer, Ahnfrau, Sappho, Der Traum ein Leben, König Ottokars Glück und Ende; Kleist, Käthchen von Heilbronn; Fr. Hebbel, Die Nibelungen; O. Ludwig, Der Erbfürster; Anzengruber, Der Meineidbauer; Ibsen, Die Kronprinzen. — Memorisierte Stellen: Schiller, Das Lied von der Glocke.

VIII. b Klasse. Wie in VIII. a. Nur wurde Goethes Tasso privat, Grillparzers Sappho in der Schule gelesen.

D. Aus dem Slowenischen.

V. a Klasse. Slovenska čitanka za V. in VI. razred: št. 1—70 (izberoma). — Na pamet: št. 46, 51—53, 56. — Privatno čtivo: Detela, Pegam in Lambergar; Jurčič, Lepa Vida, Deseti brat.

V. b Klasse. Slovenska čitanka za V. in VI. razred: št. 1—70 (izberoma). — Na pamet: št. 45, 46, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56. — Privatno čtivo: Jurčič, Deseti brat; Detela, Malo življenje.

VI. a Klasse. Izbor iz Čitanke za V. in VI. razred (druga polovica). Poleg tega: Meško, Na Poljani; Gregorčič, Poezije (izdaja Družbe sv. Mohorja); Slovenske balade in romance (izdaja Družbe sv. Mohorja); Shakespeare, Julij Cezar; Novakovič, Kosovo. — Na pamet: Prešeren, Krst pri Savici (uvod), Nova pisarija, Soneti nesreče; Gregorčič, Samostanski vratar; Shakespeare, Antonijev govor.

VI. b Klasse. Slovenska čitanka za V. in VI. razred: št. 71—168 (izberoma). — Na pamet: št. 46, 52, 54, 55, 71, 96, 101, 108, 116, 121, 124, 134. — Privatno čtivo: Meško, Na Poljani; Novakovič, Kosovo.

VII. a Klasse. Uvodna berila in staroslovenski teksti iz Staroslovenske čitanke (izberoma). Slovstvena čitanka do Pohlinove dobe. A. Aškerc, Pesmi; Mažuranič, Smrt Smail-age Čengijčiča. — Na pamet: Prešeren, Slovo od mladosti, V spomin Matija Čopa, Glosa; Aškerc, Anka; Gregorčič, Življenje ni praznik.

VII. b Klasse. Izbor iz Staroslovenske čitanke in iz Slovstvene čitanke (do Vodnika). Shakespeare, Kralj Lear; Detela, Učenjak; Prešernove Poezije; Mažuranič, Smrt Smail-age Čengijčiča. — Na pamet: Svobodno izbrana mesta iz Mažuraničevega epa Smrt Smail-age Čengijčiča.

VIII. a Klasse. Izbor iz Slovstvene čitanke (od Vodnika dalje). Shakespeare, Romeo in Julija; Puškin, Jevgenij Onjegin; izbor iz pesmi S. Jenka, Fr. Levstika, O. Zupančiča, D. Ketteja, A. Medveda.

VIII. b Klasse. Slovenska slovstvena čitanke: Od Prešernove do najnovejše dobe; berila izberoma. Prešernove pesmi; Shakespeare-Zupančič, Julij Cezar; Kersnik, Testament.

IV.

Themata.

A. Zu den deutschen Aufsätzen am Obergymnasium.

V. a Klasse. 1. a) Walters Flucht aus dem Hunnenlande. b) Wie motiviert Schiller in seinem Gedichte „Die Kraniche des Ibykus“ die Entdeckung der Mörder? c) Labor — beneficium. — 2. a) Der Reiz des Wassers. (Im Anschluß an Goethes „Fischer“.) b) Auf den Gräbern. (Stimmungsbilder vom Friedhofe zu Allerheiligen.) — 3. a) Das Wesen der Ballade erläutert an Fontanes „Brück' am Tay“. b) Wie und warum ändern sich die Träger der deutschen Literatur bis zu der ersten Blütezeit? c) Mein Namenstag. (Ein Brief an den Freund.) — 4. a) Worin besteht die tragische Schuld Siegfrieds? b) Die Freuden und Leiden des Winters. c) Ein alter Gaul erzählt seine Lebensgeschichte. — 5. a) Das Nibelungenlied — das Lied der Treue. b) Die Seelenqualen des sterbenden Tiberius. (Nach Geibels „Tod des Tiberius“.) c) Heiteres in Liliencrons Kriegsnovelle „Unter flatternden Fahnen“. — 6. a) Die Stoffe der höfischen Epik und ihre Behandlung. b) Das Motiv der Liebe im Gudrunliede. — c) Held Frühling. — 7. a) Parzivals einsame Jugend. b) Vergessen — eine Schwäche, eine Tugend. c) Gegen die Dummheit ist kein Kraut gewachsen. (Freierfundene Erzählung.) — 8. a) Das tragische Schicksal der blonden Isolde. (Nach „Tristan“.) b) Schlaf und Tod. (Ein Vergleich.) c) Was möcht' ich sein? — 9. a) hêr Walter von der Vogelweide, swer des vergaeze, der taet' mir leide. (Hugo von Trimberg.) b) Der Bauer ist kein Spielzeug. (Chamisso.) c) Ich geh' auf stillen Wegen — frühtags ins grüne Feld, — wie lacht mir da entgegen — die junge Morgenwelt. (M. Greif.) — 10. a) Der alte Turmhahn auf dem Turme und auf dem Ofen. (Nach dem Gedichte Mörikes „Der alte Turmhahn“.) b) Walters „Elegie“ — ein Abschied vom Leben. c) Ich bin jung und froh. — Redeübungen.

V. b Klasse. 1. a) König Rothers Brautwerbung. b) Das Situationsbild in Goethes „Erkönig“. c) Der Herbst als Zahlmeister. — 2. a) Die Elfen. (Nach den gelesenen Gedichten.) b) Cziczan — ein Mustersoldat. (Nach Liliencrons „Sommerschlacht“.) — 3. a) Das Wesen der Ballade erläutert an Heines „Bel-sazar“. b) Siegfried am Hofe Gunters. c) Mein Namenstag. (Ein Brief an den Freund.) — 4. a) Warum muß Siegfried sterben? b) Die Freuden und Leiden des Winters. c) Ein alter Gaul erzählt seine Lebensgeschichte. — 5. a) Warum erweckt Rüdiger unsere besondere Teilnahme? b) Das Vermächtnis des sterbenden Tiberius. (Nach Geibels „Tod des Tiberius“.) c) Die Nacht im Erlenbruche. (Nach Liliencrons Novelle „Unter flatternden Fahnen“.) — 6. a) Das Wesen der höfischen Epik nach Hartmanns „Erek“ und „Iwein“. b) Das Motiv der Treue im Gudrunliede. c) Was lehrt mich meine Uhr? — 7. a) Der Mensch im Kampfe

mit der Natur. b) Dem Glücklichen schlägt keine Stunde. c) Gegen die Dummheit ist kein Kraut gewachsen. (Freierfundene Erzählung.) — 8. a) Die Stoffe der höfischen Lyrik. b) Tristan als Held und Spielmann. — 9. a) Ne sutor supra crepidam. (Im Anschluß an Gartenäeres „Meier Helmbrecht“.) b) Des Lebens ungemischte Freude — Ward keinem Irdischen zu teil. (Schiller.) c) Rast' ich, so rost' ich. — 10. a) Der alte Turmhahn erzählt seine Erlebnisse. (Nach dem Gedichte Mörikes „Der alte Turmhahn“.) b) Walters Lied „Gefährdetes Geleite“. c) Ein Begräbnis. — Redeübungen.

VI. a Klasse. 1.) Welche Freuden bringt uns jede Jahreszeit? — 2.) Wie hat Lessing in den ersten acht Auftritten der „Minna von Barnhelm“ die Aufgaben der Exposition erfüllt. — 3. a) Vorgeschichte der „Minna von Barnhelm“. b) Soldatengestalten in Lessings „Minna von Barnhelm“. — 4. Die schädlichen Folgen des Alkoholgenusses. — 5. a) Wie erging es Euripides unter den Abderiten? b) Jeder ist seines Glückes Schmied. — 6. a) Gottsched und das deutsche Theater. (Im Anschluß an Lessings 17. Literaturbrief.) b) Wer Freunde sucht, ist sie zu finden wert; — Wer keinen hat, hat keinen noch begehrt. (Lessing.) c) Der Hund im Dienste des Menschen. — 7. a) Wie hat Bürger in seiner „Lenore“ die schottische Ballade „Wilhelms Geist“ benützt? b) Osterbräuche bei uns zu Hause. c) Eine Feuersbrunst. (Schilderung nach eigenem Erlebnis. — 8. a) Wer ist schuld an dem Tode der Emilia? (Nach Lessings „Emilia Galotti“.) b) Wie bereitet uns Goethe im „Götz“ auf den Bauernaufstand vor? c) Es ist nicht alles Gold, was glänzt. — 9. a) Georg, Götzens Bube. b) *Dimidium facti, qui coepit, habet.* (Horaz.) c) Die Massenszenerie in Goethes „Egmont“. — 10. a) Die Disposition der Szene „Die böhmischen Wälder“. (Schillers Räuber, II, 3.) b) Was beabsichtigt Franz Moor und wie sucht er sein Ziel zu erreichen? — Redeübungen.

VI. b Klasse. 1. a) Der Leitgedanke in Klopstocks Ode „Die beiden Musen“. b) Solang die Einfalt dau'rt, wird auch der Wohlstand währen. (Im Anschluß an Hallers „Alpen“.) — 2. a) Seele des Menschen, wie gleichst du dem Wasser! — Schicksal des Menschen, wie gleichst du dem Wind! (Goethe.) b) Arbeit und Fleiß, das sind die Flügel, — Die führen über Strom und Hügel. (Joh. Fischart.) c) Lerne schweigen, o Freund! Dem Silber wohl gleichet die Rede, — Aber zur rechten Zeit schweigen, ist lauter Gold. (Herder.) — 3. a) Der Streit Gottscheds mit den Schweizern. b) Wie hat Lessing im ersten Akte seiner „Minna von Barnhelm“ die Aufgabe der Exposition erfüllt? c) Ein alter Spatz erzählt seine Lebensgeschichte. — 4. a) Die Episoden in Lessings „Minna von Barnhelm“. b) Das Leben im Hause mit den grünen Laden nach der Rückkehr des Apollonius aus Köln. c) An der Jahreswende. — 5. a) Wodurch wird in Lessings „Minna von Barnhelm“ die Umkehr herbeigeführt? b) Welche Rolle spielen die Ringe in Lessings „Minna von Barnhelm“? c) Mit Fritz Nettenmair geht es abwärts. (Nach Ludwigs Roman „Zwischen Himmel und Erde“.) — 6. a) Hüon am Hofe zu Bagdad. b) Warum nennt Otto Ludwig seine Erzählung „Zwischen Himmel und Erde“? c) Mit welchen Gefühlen scheidet wir von Lessing „Emilia Galotti“? — 7. a) Die Frauencharaktere in Lessings „Emilia Galotti“. b) Die Natur der Schuld ist, daß sie nicht allein ihren Urheber in neue Schuld verstrickt. (Ludwig.) c) *Ferro nocentius aurum.* (Ovid.) — 8. a) Das scheidende Mittelalter und die anbrechende Neuzeit in Goethes „Götz von Berlichingen“. b) Durch welche Mittel und mit welchem Erfolge sucht man Weislingen in Bamberg festzuhalten? c) Aus nichts wird nichts, das merke wohl, — Wenn aus dir etwas werden soll. (Claudius.) — 9. a) Goethes „Götz von Berlichingen“

— ein Kind des Sturmes und Dranges. b) Weh dem, der fern von Eltern und Geschwistern ein einsam Leben führt! (Goethe.) c) Faulheit und Fahrlässigkeit sind zwei schlimme Schwestern. — 10. a) Goethes Leben ein Epos, Schillers Leben ein Drama. b) Mit welchem Rechte sagt in Goethes „Egmont“ Margarete von Parma „Ich fürchte Oranien und ich fürchte für Egmont“? c) Ist kein Dorn doch also schneidend, — daß er nicht auch Rosen trägt. (Grillparzer.) — Redeübungen.

VII. a Klasse. 1.) Der Herbst ein Mahner zu Fleiß und Arbeit. — 2.) Schillers „Jungfrau von Orleans“ und die Geschichte. — 3.) Charakterbild Wilhelm Tells. (Nach Schillers „Wilhelm Tell“.) — 4.) Im Vaterland sind die starken Wurzeln deiner Kraft. (Schiller.) — 5.) Der erste Gesang in „Hermann und Dorothea“ nach Inhalt und Bedeutung. — 6.) Dem Tod entrinnt, wer ihn verachtet; doch den Verzagten holt er ein. — 7.) Das Volkslied in der deutschen Literatur. — 8.) Gedanken beim Erwachen des Frühlings. — 9.) Die Entwicklung der Luftschiffahrt und ihr Einfluß auf die Zivilisation. — 10. Die Gegenwart ist die Tochter der Vergangenheit, die Mutter der Zukunft. — Redeübungen.

VII. b Klasse. 1. a) Schillers lyrische Tätigkeit zur Zeit des gemeinsamen Wirkens mit Goethe. b) Die Mignongestalt bei Goethe. c) Und was man ist, das blieb man andern schuldig. (Goethe.) 2. a) Die kulturgeschichtliche Entwicklung der Menschheit nach Schillers philosophischen Gedichten. b) Jegliches Leben beglückt. (Herder.) c) Hoffnungen sind Farben, sind gebroch'ner Strahlen und der Tränen Kinder; Wahrheit ist die Sonne. (Herder.) — 3. a) Die Motivierung des Selbstmordes Don Cesars in Schillers „Braut von Messina“. b) Brändels peinliche Lage. (Nach Leitgebts „Danaergeschenk“.) c) *Nescio, qua natale solum dulcedine cunctos ducit et immemores non sinit esse sui.* (Ovid.) — 4. a) Sommerdürre. (Im Anschluß an Leitgebts Novelle „Das Gelübde“.) b) Es ist das Pech mancher Menschen, immer Glück zu haben. — 5. a) Die drei Örtlichkeiten in Goethes „Hermann und Dorothea“. b) Das Opfer Pirulins und das des alten Crosta in Leitgebts „Gelübde“. c) Wie die Aussaat, so die Ernte. — 6. a) Die Freundschaft in Schillers „Don Carlos“. b) Die Lieblingsmotive der Romantiker nach dem gelesenen Stoffe. c) Die Sterne, die begehrt man nicht, — Man freut sich ihrer Pracht. (Goethe.) — 7. a) Sei gutes Mutes, Freund! — Hast du zur ruhigen Glückseligkeit — Nicht alles hier? (Goethe.) b) Wer keinen Schatten hat, der gehe nicht an die Sonne. (Chamisso.) c) *Falso queritur de natura sua genus humanum, quod imbecilla atque aevi brevis forte potius quam virtute regatur.* (Sallust.) — 8. a) Mozarts Persönlichkeit nach Mörikes „Mozart auf der Reise nach Prag“. b) Mozarts Abenteuer auf seiner Reise nach Prag. c) Viele Blumen sind auf Erden, — Die aus bitt'rer Wurzel werden. (Freidank.) — 9. a) Die modernen Verkehrsmittel. b) Jedem Aug' wohnt tief im Grund ein Schimmer: — Was in uns Wesen ist, das stirbt uns nimmer. (Kurt Geucke.) c) Das Leben ist ein Treibhaus. (Gutzkow.) — 10. a) Uhlands Ballade „Des Goldschmieds Töchterlein“ nach Inhalt und Form. b) Der Seelenzustand Iphigeniens im Eingangsmonologe zu Goethes „Iphigenie auf Tauris“. — c) Das Herz gleicht ganz dem Meere, — Hat Sturm und Ebb' und Flut, — Und manche schöne Perle — In seiner Tiefe ruht. — Redeübungen.

VIII. a Klasse. 1. a) Schillers Tod — ein Wendepunkt im dichterischen Schaffen Goethes. b) Tassos Ringen nach der Vereinigung von Dichter- und Heldengröße. c) Die Kranken heilt man, doch die Mißgestimmten vertraut man hoffnungsvoll der Welt und Zeit. (Grillparzer.) — 2. a) Eine Feuersbrunst. (Im Anschluß an Schillers „Lied von der Glocke“.) b) Die Wissenschaft erleuchtet,

die Kunst verschönt das Leben. — 3. a) Die Bedeutung der Romantik für die deutsche Literatur und Wissenschaft. b) Der Plan der Gräfin Leonore, Tasso vom Hofe zu entfernen, und dessen Aufnahme bei den einzelnen Personen in Goethes „Torquato Tasso“. c) Die Träne im menschlichen Leben. — 4. a) *Πάντων χορημάτων μέτρον ἀνθρώπος*. Protagoras nach Diogenes Laert. Hist. phil. 9, 51. b) Die Einheit des Ortes bei Lessing, Goethe und Schiller. 5. a) Der Meineidbauer, eine problematische Natur. b) Vorgetan und nachbedacht hat manchen in groß Leid gebracht. Sprichwort. c) Wie urteilt Grillparzer über Dichtergeschick und Dichtergröße? — 6. a) Traum und Leben in Grillparzers Märchendrama. b) Völkerwanderungen in der Neuzeit. c) Nur Beharrung führt zum Ziel. (Schiller.) — 7. a) Die Beweggründe der handelnden Personen im III. Aufzuge des Kleistschen Ritterschauspiels „Käthchen von Heilbronn“. b) Wert und Unwert der Unterhaltungslektüre. c) Charakteristik eines deutschen Dialektdichters. (Nach eigener Lektüre.) — 8. a) Inwiefern sind Ottokars Beziehungen zu den Frauen für ihn verhängnisvoll? b) Herrenlos ist auch der Freiste nicht. (Schiller, „Tell“.) c) Mein künftiger Beruf. — 9.) Reifeprüfungsarbeiten. — Redeübungen.

VIII. b Klasse. 1. a) Der alte Goethe. b) Die Monologe in Grillparzers „Sappho“. c) Die Neigung gibt den Freund, der Vorteil den Gefährten; Wohl dem, dem die Geburt den Bruder gab. (Schiller.) — 2. a) Der Wirkungskreis des Mannes und der der Frau. (Im Anschluß an Schillers „Lied von der Glocke“.) b) Was unten tief dem Erdensohne — Das wechselnde Verhängnis bringt, — Das schlägt an die metall'ne Krone, — Die es erbaulich weiter klingt. (Schiller.) — 3. a) Das deutsche Schicksalsdrama. b) Inwiefern wird in Grillparzers „Sappho“ des Dichters eigenes Wort bestätigt: „Es war auf Erden ihre Heimat nicht; sie ist zurückgekehret zu den Ihren.“ c) Die verschiedenen Arten des Lachens. — 4. a) Die Rede ist der Prüfstein des Menschen. (Jesus Sirah, 27, 8.) b) Die Einheit des Ortes bei Lessing, Goethe und Schiller. — 5. a) Der Wirt zum „Goldenen Löwen“. (Charakteristik nach Goethes „Hermann und Dorothea“.) b) Das Geheimnisvolle und Wunderbare in Kleists „Käthchen von Heilbronn“. c) Die mittelalterlichen Rechtsverhältnisse in Kleists „Käthchen von Heilbronn“. — 6. a) Der ethische Grundgedanke des Grillparzerschen dramatischen Märchens „Der Traum, ein Leben“. b) Ein unnütz Leben ist ein früher Tod. (Goethe, „Iphigenie“.) c) Welches Volk sich selbst empfunden, — Ward vom Feind nie überwunden. — 7. a) Inwiefern ist Schillers „Braut von Messina“ ein analytisches Drama? b) Über das Verhältnis von Not und Überfluß bei der Entwicklung der Künste. c) Charakteristik eines deutschen Dialektdichters. (Nach eigener Lektüre.) — 8. a) Räuberromantik in der deutschen Literatur. b) Worin du sündigst, darin wirst du gestraft. (Zu zeigen an Grillparzers „König Ottokar“.) c) Mittel der Selbsterziehung. — 9.) Reifeprüfungsarbeiten. — Redeübungen.

B. Zu den slowenischen Aufsätzen am Obergymnasium.

V. a Klasse. 1.) „Kedar se spomnim vas, počitnic lepi dnevi . . .“ — 2.) Ob pogledu na zemljevid Balkana. — 3.) Facit indignatio versum. Iuvenal I. 79. (Razprava.) — 4. a) „ . . . in mir ljudem na zemlji.“ (Letošnje božično premišljevanje.) b) Znamenja na nebu in na zemlji. (Božično premišljevanje.) — 5. a) Bistvo balade. b) Izvirna balada. — 6.) *Ἐνῶπι σαυιόν*. (Uvod k duhovnim vajam.) — 7.) Slovo od Rima. (Ovid, Trist. I. 3.) — 8. a) Hektor Trojancem.

(Alegorija.) b) Postanek narodne pesmi o Pegamu in Lambergarju. (Po povesti dr. Fr. Detele.) — 9.) Nulla dies sine linea. (Geslo Apélovo.) — 10.) Jurčičev „Deseti brat“. (Razvoj dejanja.) — Govorne vaje.

V. b Klasse. 1.) Spomini na počitnice. — 2.) O tradicionalnem slovstvu. — 3.) Skopuh. (Karakteristika.) — 4.) Prvi vtisi na Slemenicah. — 5.) Kultura starih orientalskih narodov. — 6.) Kralj Matjaž v pesmi, pripovedki in zgodovini. — 7.) Mlada Zora. (Povest.) — 8.) Stara Grecija v dobi propadanja. — 9.) Hanibalov prehod čez Alpe. (Po Liviju.) — 10.) Balada in romanca. — Govorne vaje.

VI. a Klasse. 1. a) Bogomila, b) Črtomir. (Po Prešernovi pesmi „Krst pri Savici“. — 2.) Trojanska idila. (Iz šestega speva Iliade.) — 3.) Svila in zamet pogasita ogenj na ognjišču. (Povest.) — 4. a) Pregovor iz bedakovih ust se zaničuje, ker ga ne pove o pravem času. (Jez. Sirah 20, 22.) b) Kaj imajo ljudje za pogum in hrabrost? (Določitev pojma.) — 5. a) Iz potrebe raste moč. b) „Pečene, ljubček, pišeta na sveti — Nikomur niso v grlo priletele; — Brez truda — se ne da živeti.“ (Fr. Prešeren.) — 6. a) Matevž Železnik, njegova krivda in kazen. (Po Meškovi povesti „Na Poljani“. — b) Bogastvo samo še ni sreča. — 7. a) „Besed se tujih boj, ko hud'ga vruga!“ V koliko ima „Pisar“ s temi besedami prav? b) Pri krajcarju varčuje, po goldinarjih zapravlja. c) Rana ura, zlata ura. — 8. a) Miloš Obilič. b) Kako vlogo igrajo ženske v pesmih o boju na Kosovem? c) Težko je včasih resnico povedati, še težje poslušati. — 9.) Domoljubje v Gregorčičevih pesmih. b) Kdor je možak — Strupene se kupe ne brani, — Sladke se nikdar ne vpijani. (S. Gregorčič.) c) Simon Gregorčič — kmet-poet. — 10. a) Dispozicija Gregorčičeve pesmi „Kmetški hiši“. b) Kako pridobi Antonij rimsko ljudstvo za svojo stvar. (Po Shakespearejevem „Juliju Cezarju“. — c) Glavne misli Gregorčičeve pesmi „Človeka nikar!“. — Govorne vaje.

VI. b Klasse. 1. a) Črtomir. b) Bogomila. (Po Prešernu.) — 2.) Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni. (Lukan, Farzalia.) — 3.) Slike iz Iliade. — 4.) Boj proti alkoholu. — 5.) Izgubljeni sin. (Povest.) — 6.) Dunajske elegije. (Po Stritarju.) — 7.) Kulturne razmere za časa križarskih vojsk. — 8.) Prost tema. — 9.) Zbiralec starin. (Karakteristika.) — 10.) Boj na Kosovem. (Po narodni pesmi.) — Govorne vaje.

VII. a Klasse. 1.) Vsak je svoje sreče kovač. — 2.) Sedanost in njene zahteve. — 3.) Prost tema iz Odiseje. — 4.) Spoznanje. (Povest.) — 5.) Vojska na Balkanu. — 6.) Telegraf in telefon. — 7.) Podjetnik in kapitalist. — 8.) Prost tema. — 9. a) Sokrat o svojem zagovoru. (Po Platonu.) b) Leto 1813. — 10.) Iz predgovorov slovenskih protestantskih pisateljev. — Govorne vaje.

VII. b Klasse. 1.) Nehvaležnost je plačilo sveta. — 2.) Sedanost in njene zahteve. — 3.) Svobodno izbrana naloga iz Odiseje. — 4. a) Si portari vis, porta et alium. (Tomaž Kempčan.) b) Posnemanje. — 5. a) „Vojska bo!“ Kako učinkuje ta vest na ljudi. b) Upanje in spomin. — 6. a) Dobrotljivost sv. Gregorja. (Po legendi v Supraselskem kodeksu.) b) Kako je zmagala prava vera nad Arijevo zmoto. (Po legendi o sv. Izakiju v Supr. kodeksu.) c) Prevod iz staroslovenščine. — 7. a) Nesreča je za človeka lahko sreča. b) Kolo sreče u okoli vrteči se neprestaje. (Gundulič, Osman.) c) Žalosti se znebi, — Predno dan ugasne, — A spomin ohrani — Na trenutke jasne. (S. Jenko.) — 8. a) Čengić-aga, junak po turškem vzoru. b) Kako sodi Plinij o slavi. (Po pismu Plinijevem na nečaka, III., 16.) c) Tu recte vivis, si curas esse, quod audis. (Horacij.) — 9. a) Oro gnieszdo vrh timora vije, — Jer slobode u ravnici nije. (Mažuranič.) b) Moje

štivo. c) Kam bi rad popotoval? — 10. a) Kralj Lear in njegova usoda. b) Kako slika Shakespeare v „Kralju Learu“ hudobneže? c) V kakem razmerju sta pogovora „Festina lente“ in „Kdor vaga, zmaga“? — Govorne vaje.

VIII. a Klasse. 1. a) Ti Roma častita, — bilo solnce si svetlo, — ki razlivalo žarke — po vsem svetu je zlate. (Aškerc, „Roma“.) — b) Kakšne misli nam vzbuja umirajoča narava. — 2.) Svobodno izvoljena naloga. — 3. a) Zakaj je „Kranjska Čbelica“ znamenita prikazen v slovenskem slovstvu? b) Si vis pacem, para bellum. — 4. a) Kakor se spozna iz sadu, kako se je streglo drevesu, tako iz govorjenja, kakšne misli so v človekovem srcu. (Jez. Sirah, 27, 7.) — b) Nescire, quid antea quam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum. (Cicero.) — 5. a) Pregovori. b) Svetloba naj ti nikdar ne premoti oči, — Ker senca se z lučjo stanovito sestri. (Fr. Levstik.) c) Koseski. Kako si moremo razložiti njegovo nekdanjo slavo. — 6. a) Jenkovi „Obrazi.“ b) Jenkove domoljubne pesmi. c) Življenje — boj. — 7. a) Poezija razvalin. b) Z mladim letom pride — cvetje kakor lani, — Jaz pa vam prinesem — petje kakor lani. (S. Jenko.) c) Ne sodite! (Ev. sv. Luka, VI., 37.) — 8. a) Brezobzirnost v vsakdanjem življenju — socialna pregreha. b) Varstvo slabotnih je za močnega prava higiena v telesnem, dušnem in нравnem oziru. (Fr. W. Förster.) c) Resničnost. — 9. a) Iz mojega notesa. (Opomnje k domačemu štivu.) b) Tatjana. (Po Puškinovem „Jevgeniju Onjeginu“.) c) Svobodno izbrana naloga. — 10.) Zrelostne naloge. — Govorne vaje.

VIII. b Klasse. 1. a) Rejenih mož jaz hočem okrog sebe, — z glavami golimi, ki dobro spe. — Tam Kasij, votel je njegov pogled; — on misli preveč: taki so nevarni. (Shakespeare, Julij Cezar.) b) Kakšne misli nam vzbuja umirajoča narava? — 2.) Svobodno izvoljene teme. — 3. a) Črkarska pravda. b) Ali je res, da obleka dela človeka? — 4. a) Tragična krivda v Shakespearovem „Juliju Cezarju“. b) Slovo od starega leta in pozdrav novemu. (Govor na Silvestrov večer.) — 5. a) Mladost, najlepša doba življenja. (Po Prešernovi pesmi „Slovo od mladosti“.) b) Carmine di superi placantur, carmine manes. (Horacij.) — 6. a) Pomen govorništva nekdanj in sedaj. b) Zrakoplovstvo. — 7. a) Horacijevi življenski nazori. b) Ker vredna dela niso jih budile, — obmolknili so pesem sladki glasi. (Prešeren.) — 8. a) Solze. (Črtica.) b) V čem se kaže prava ljubezen? — 9. a) Slovenec, tvoja zemlja je zdrava, — za pridne nje lega najprava. (Vodnik.) b) Pogled na moja gimnazijska leta. — 10. Zrelostne naloge. — Govorne vaje.

V.

Lehrmittelsammlungen.

1.) Die **Gymnasialbibliothek** stand unter der Obsorge des Professors *Dr. V. Korun*. Die Leitung der **Schülerbibliotheken** lag in den Händen der Professoren *K. Hočevar* und *Fr. Bradač*, die in den mechanischen Bibliotheksgeschäften von den Schülern *M. Sinkovič*, *Ž. Tavčar* (VI. a), *M. Budič*, *H. Petrič* und *U. Steindl* (IV. a) unterstützt wurden.

Die Benützung beider Schülerbibliotheken (der slowenischen und der deutschen) war eine außerordentlich rege — wir zählen über 4300 Entlehnungen —, so daß die Bücherbestände oft nicht ausreichten, obwohl dieselben unter Verwertung des eingehobenen Bibliotheksbeitrages durch Ersetzung der zerlesenen Werke und durch reichliche Neuanschaffungen sehr bedeutend erhöht wurden.

Im Laufe des Schuljahres 1912/13 erhielt die Bibliothek folgenden Zuwachs:

I. Lehrerbibliothek.

A. Durch Schenkung:

Vom Unterrichtsministerium: Körperliche Erziehung. — Grillparzers Gespräche (Bd. V.). — Von der Landesregierung: Landesgesetzblatt. — Vom fürstbischöflichen Ordinariat: Catalogus Cleri. — Von der Leonova družba: Čas. — Vom Verlag: Die Friedenswarte. — Vom Oberingenieur Fr. Žužek: Elektrotechnische Bibliothek. — Vom Prof. Dr. Korun: Nastavni Vjesnik. — Vom Regierungsrat Fr. Wiesthaler: Slovník latinsko-český. — Vom Prof. Fr. Vadnjal: Publikationen der Slov. Matica, 46 Hefte. — Vom Dr. Majaron: Normalien für Realschulen. — Von der Frau M. Heller: Schullern, Vom Blühen und Verderben. — Vom Abiturienten Tiegel: Homers Odyssee v. Ameis. — Vom Abiturienten Ramovš: Slomšek, Keršansko devištvo.

B. Durch Ankauf:

a) Zeitschriften (Jahrg. 1913):

Verordnungsblatt des Unterrichtsministeriums (2 Exemplare). — Zeitschrift für österr. Gymnasien. — Sokrates. — Zeitschrift für das Realschulwesen. — Archiv für slawische Philologie. — Zeitschrift für den deutschen Unterricht. — Literar. Zentralblatt. — Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht. — Ljubljanski Zvon. — Slovan. — Dom in svet. — Publikationen der Slov. Šolska Matica. — Publikationen der Slov. Matica. — Popotnik. — Veda. — Planinski Vestnik. — Časopis za zgodovino in narodopisje. — Carniola. — Mitteilungen der Geographischen Gesellschaft. — Kartographische Zeitschrift. — Geographischer Anzeiger. — Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik. — Österr. Rundschau. — Monatshefte für den naturwissenschaftlichen Unterricht. — Die schöne Literatur. — Jahresbericht des philologischen Vereines.

b) Werke:

Berneker, Slavisches etymologisches Wörterbuch (Fortsetz.). — Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens (Jahrg. 1913). — Dom in Svet (Jahrg. I.—XXV.). — Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 (1. Heft). — Charmatz, Wegweiser durch die Literatur der österr. Geschichte. — Credner, Elemente der Geologie. — Mayer, Geschichte Österreichs. — Scheindler, Praktische Methodik für höheren Unterricht. — Wilamowitz, Einleitung in die griechische Tragödie. — Morsch, Das höhere Lehramt in Deutschland. — Frisch, Aus den deutschen Lesebüchern. — Sütterlin, Die deutsche Sprache der Gegenwart. — Mommsen, Römische Geschichte. — Preller, Bilder zu Homers Ilias. — Preller, Odyssee-Landschaften. — Reinke, Einleitung in die theoretische Biologie. — Grupp, Kulturgeschichte des Mittelalters. — Aischylos' Übersetzung. — Goethes Werke. — Schillers Werke. — Platens Werke. — Klopstocks Werke. — Körners Werke. — Dantes Werke. — Heinemann, Goethes Leben. — Minor, Schillers Leben. — Shakespeare in deutscher Sprache. — Lehrplan und Instruktionen für den Unterricht an den Gymnasien in Österreich, III. Aufl. — Paulsen, Pädagogik. — Jerusalem, Die Aufgaben des Lehrers an höheren Schulen. — Heinze, Virgils epische Technik. — Langl, Methodik des Unterrichtes im Zeichnen. — Müllner, Methodik des geographischen Unterrichtes. — Turba, Die pragmatische Sanktion. — Dr. Scheindler Aug., Verhandlungen der V. Konferenz

der Direktoren. — Meyer, Deutsche Stilistik. — Dr. Karl Siegel, Methodik des Unterrichtes in der philosophischen Propädeutik. — Jarosch Jul., Methodik des Unterrichtes in der Darstellenden Geometrie.

Gegenwärtiger Stand der Lehrerbibliothek: Werke mit 3290 Inventarnummern. Die Programmsammlung erhielt den regelmäßigen Zuwachs.

II. Schülerbibliothek:

A. Deutsche Abteilung.

Diese erhielt durch Ankauf folgenden Zuwachs:

Der gute Kamerad, XXVI. — Mein Österreich! II. — Stein, Katholische Dramatiker der Gegenwart. — Rapp, Spanisches Theater (3 Bände). — Strindberg, Die Inselbauern, Eine Kindersage, Schweizer Novellen, Herren des Meeres, Sylva Sylvarum, Die Kleinen und die Großen, Schwedische Schicksale und Abenteuer, Legenden, Die gothischen Zimmer, Das rote Zimmer, Schwarze Fahnen, Nach Damaskus, Vor höherer Instanz, Ostern, Die Schlüssel des Himmelsreichs, Das Geheimnis der Gilde, Die Nachtigall von Wittenberg. — Schönherr, Aus meinem Merkbuch. — Schnitzler, Zwischenspiel. — Thoma, Die Lokalbahn. — Hamsun, Mysterien, Victoria. — Green, Der Tag der Vergeltung, Der Filigranschmuck. — Erler, Aus der Mappe eines Kriminalkommissärs. — Green, Einer meiner Söhne. — Klaas, In gefährlicher Mission. — Hagenbeck, Von Tieren und Menschen. — Koenig, Deutsche Literaturgeschichte (2 Bände). — Schumburg, Die Tuberkulose. — Demmin, Die Kriegswaffen (3 Bände). — Naumann, Illustrierte Musikgeschichte (2 Bände). — Sven Hedin, Von Pol zu Pol (2 Bände). — Timm Kröger, Hein Wieck, Leute eigener Art, Aus alter Truhe, Um den Wegzoll, Heimkehr, Die Wohnung des Glücks, Eine stille Welt, Mit dem Hammer. — Jer. Gotthelf, Erzählungen, Anne Bäbi Jowäger, Geld und Geist, Käthi, die Großmutter, Uli, der Knecht, Uli, der Pächter, Leiden und Freuden eines Schulmeisters. — Schmidt-Bonn, Raben. — W. Alexis, Die Hosen des Herrn von Bredow, Ruhe ist die erste Bürgerpflicht. — Handel-Mazzetti, Die arme Margaret, Jesse und Maria, Meinrad Helmpergers denkwürdiges Jahr. — Friedrich Lienhard, Ahasver, Wartburg. — Jörgensen, Unsere liebe Frau von Dänemark, Der jüngste Tag. — Sheehan, Lukas Delmege, Der Erfolg des Mißerfolgs.

Die Abteilung zählt 1814 Nummern.

B. Slowenische Abteilung.

Diese erhielt folgenden Zuwachs:

A. Durch Ankauf:

Publikationen der Matica Slovenska, Matica Hrvatska und der Družba sv. Mohorja. — Vrtec 1912. — Angelček 1912. — Dom in Svet 1912. — Zvonček 1912. — Planinski Vestnik 1912. — Begović, Gospogja Walewska. — Kaspret, Časopis za zgodovino in narodopisje (7 Jahrgänge). — Dr. Gruden, Cerkvene razmere med Slovenci v XV. stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije. — Starè, Občna zgodovina (4 Bände). — Jurčič, Slovenska knjižnica (2 Bände). — Tolstoj, Knez Serebrjani. — Ljudska knjižnica (2 Bände). — Stritar, Zvon 1870. — Dr. Vošnjak, Pobratimi, Lepa Vida, Doktor Dragan. — Askerc, Balade in romance. — Kette, Poezije. — Koder, V gorskem zakotji. — Pesjakova, Beatin dnevnik. — Molè, Ko so cvele rože. — Krsnik-Rozman, Testament. — F. Plemič, Tilho in drugi. — Cankar, Za narodov blagor, Krpanova kobila, Aleš iz Razora, Pohujšanje v dolini šentflorjanski, Zgodbe iz doline šentflorjanske, Za križem. — Novačan, Naša

vas. — Jurčič, Doktor Zober. — Malograjski, Pisana mati. — Lipič, Strahovalci dveh kron. — Levstik, Obsojenci. — Silvio Pellico, Le mie prigioni. — Fogazzaro, Fedele, Piccolo Mondo Antico. — Serao, Il paese di cuccagna. — Capuana, State a sentire! — Farina, Mio figlio!, La più bella fanciulla dell' Universo. — Sienkiewicz, Brez dogme, Potop, Quo vadis?, Rodbina Polaneških, Z ognjem in mečem. — Finžgar, Pod svobodnim solncem (6 Bände). — Bulwer, Rienzi, zadnji tribunov (2 Exemplare). — Trdina, Izprehod v Belo Krajino. — Sienkiewicz, Skozi pustinje in puščavo (3 Exemplare). — Burnett, Mali lord. — Majar, Odkritje Amerike. — Rapè, Mladini (8 Bände). — Trošt, Na rakovo nogo (2 Exemplare). — Beaconsfield, Vstaja Škenderbegova (3 Exemplare). — Podgoriški, Koča za vasjo (2 Exemplare). — Dr. Šket, Miklova Zala (3 Exemplare). — Slemenik, Križem sveta (3 Exemplare). — Malograjski, Za srečo! (2 Exemplare). — Žaljski, Na krivih potih. — Amicis, Srce (3 Exemplare). — Leban, Mirko Poštenjakovič (2 Exemplare). — Dominicus, Naselnikova hči. — Erazem Predjamski (3 Exemplare). — Močni baron Ravbar (2 Exemplare). — S prestola na morišče (3 Exemplare). — P. Bohinjec, Drobnice (3 Exemplare).

B. Durch Schenkung:

Vom Direktor Dr. L. Požar 4 Werke. — Vom Professor Dr. V. Korun 1 Werk. — Vom Schüler R. Krašna der VII. b Klasse 2 Werke. — Vom Schüler M. Sinkovič der VI. a Klasse 1 Werk.

Die Abteilung zählt 2404 Nummern.

2.) Das **historisch-geographische Kabinett** unter der Obsorge des k. k. Professors *Dr. Jakob Žmavc* erhielt im Laufe des Schuljahres 1912/13 folgenden Zuwachs:

A. Durch Ankauf:

Sydow-Habenicht, Afrika (orohydr.). — Haak, Alpenkarte. — Tschofen-Hofrichter, Wandtafeln für den Unterricht im Kartenlesen, 12 Tafeln. — Pichlers Bergrelief mit 4 Karten. — Professor Seligers Völkerschlachtdenkmal bei Leipzig mit Text. — Schematisch-statistische Übersichtstabellen der k. u. k. Kriegsmarine, herausgegeben vom Flottenverein.

B. Durch Schenkung:

Heiderichs Isochronenkarte von Österreich-Ungarn. Geschenk der Exportakademie. — Waren-Alesie, Zonenbilder, Nr. 1, Grönland. Geschenk des Verlages.

Stand der Sammlung am Ende des Schuljahres 1912/13: 1374 Stück in 337 Nummern, u. zw.: 171 geographische und 46 historische Karten, 5 Globen, 4 Reliefkarten, 43 Albums und Atlanten, 5 Pläne, 4 astronomische Tafeln, 2 Modelle, 977 Abbildungen und Photographien, 54 stereoskopische Bilder, 10 Diapositive, 53 Texte und Bücher.

3.) Das **physikalische und chemische Kabinett** unter der Obsorge des k. k. Professors *Josef Reisner* erhielt folgenden Zuwachs: 1 Präzisionsreißzeug. — 1 Schiffschraube (Modell). 1 Siedepunktapparat. — 1 singende Bogenlampe mit Körnermikrophon, 2 Fußklemmen mit Kohlen und 1 Transformator. — 1 doppelte Telephonstation mit 2 Körnermikrophonen, 2 Bellschen Telephonen, sowie 1 lautsprechendes Telephon mit großem vernickelten Schalltrichter auf Brett mit Anschlußklemmen. — 1 Vertikalgalvanometer mit 2 auswechselbaren Spulen. — Verschiedene kleinere Apparate und Verbrauchsgegenstände für das chemische Kabinett. — Für die Handbibliothek: Weiler, Physikbuch. — Müller-Pouillet-Pfaundler, Lehrbuch der Physik und Meteorologie, IV. Band, 2 Abteilungen, Bogen 39/61. — Hemmelmeyer, Chemie I. und II. Teil. — Mitteregger, Chemie I. und

II. Teil. — Sammlung Göschen Nr. 11, 21, 37, 38, 76, 77, 78, 91, 97, 136, 175, 196, 198, 243, 252, 253, 293, 294, 301, 317, 374, 445, 452, 529 und 532.

Stand des Inventars: 748 Nummern mit 1227 Stücken, zirka 300 chemische Reagenzien und Präparate, 150 Bücher, Karten und Tafeln.

4.) Das **naturhistorische Kabinett** unter der Obsorge des k. k. Professors *Dr. Paul Kozina* erhielt folgenden Zuwachs:

A. Durch Ankauf:

Embryo vom *Ovis aries*. — Luftsäcke von *Columba domestica*.

B. Durch Schenkung:

Eine Sammlung einheimischer und ausländischer Schmetterlinge. Vom Herrn k. k. Gerichtssekretär Anton Bulovec in Laibach.

5.) Die **Lehrmittelsammlung für den Religionsunterricht** unter der Obsorge des k. k. Professors *Dr. Alfons Levičnik* erhielt als Zuwachs durch Schenkung 24 Diapositive.

6.) Die **Lehrmittelsammlung für den Zeichenunterricht** unter der Obsorge des k. k. Professors *Franz Suher* erhielt folgenden Zuwachs:

A. Durch Ankauf:

1 hoher Wasserkrug aus Glas. — 1 niederer Wasserkrug aus Glas. — 1 brauner Porzellankrug. — 1 weißer Steingutkrug. — 1 rotes Wasserglas. — 1 grünes Wasserglas. — 1 grüne Flasche. — 2 Nickelleuchter. — 1 Schälchen mit Teller. — 2 Teller aus französischem Porzellan. — 2 Gießkannen. — 1 Eule. — 67 kleine Mappen mit gepreßten Blättern.

B. Durch Schenkung:

2 Schalen.

7.) Die **Lehrmittelsammlung für den Gesang** unter der Obsorge des Gesangslehrers *Markus Bajuk* erhielt folgenden Zuwachs:

Durch Ankauf:

Kimovec, *Missa de Angelis*, Part. 5 Stimmen. Labaci. — Kimovec-Premierl, *Introitus et Communiones*. Labaci, 1909. — Gruber Jos., *Missa dominicalis* Nr. III. (Part. und Einzelstimmen.) — Gruber Jos., *Offertorien* (Part. und Einzelstimmen. — Faist Dr. A., *Fünfte Messe in F*. Part. — Druzović H., *Lira, srednješolska pesmarica*, II. Ljubljana, 1912. — Salonorchester, ed Crauz. Nr. 17, 85, 109, 117, 152, 175, 282, 291, 345, 346, 354, 379, 382, 385, 423. Nebst 2 Stimmen Walzertraum. — Novi akordi, 1911 und 1912.

Der k. k. botanische Garten unter der Leitung des Schulrates *Alfons Paulin*, k. k. Professors i. R., und unter der Obsorge des k. k. Gärtners *Franz Juvan*. Die Benützung desselben steht allen staatlichen Lehranstalten zu. Dem Publikum ist er an regenfreien Nachmittagen zugänglich.

Die öffentliche Studienbibliothek mit einer jährlichen Dotation von 2400 K unter der Verwaltung des k. k. Direktors Herrn *Lukas Pintar*, bzw. des k. k. Bibliothekars Herrn *Dr. A. Žigon*, steht unter den gesetzlichen Vorschriften sowohl dem Lehrkörper als auch den Schülern zur Benützung offen. Dieselbe enthielt am Schlusse des Solarjahres 1912: 39.780 Werke in 61.337 Bänden, 9572 Hefen und 3812 Blättern; 452 Manuskripte und 134 Landkarten.

Das Landesmuseum *Rudolfinum* mit sehr reichhaltigen Sammlungen aus allen drei Naturreichen, von Altertümern und kulturhistorischen Objekten, erweitert durch reichhaltige Pfahlbauten- und prähistorische Funde in Krain.

VI. Statistik der Schüler.

(Das + Zeichen gilt den Privatisten.)

K l a s s e

	I.		II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.			Summe		
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c					
																						a	b		c	a
1.) Zahl.																										
Zu Ende 1911/1912	47	+6	49	43	44	+5	40	35	49	+4	48	30	+3	32	36	+4	32	27	+1	32	28	35	27	20	654	+23
Zu Anfang 1912/1913	51	+5	58	57	38	+5	36	43	47	+3	48	36	+4	36	32	+3	25	35	+4	32	26	+1	27	29	685	+25
Während des Schuljahres eingetreten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	+1
Im ganzen also aufgenommen	51	+5	58	57	38	+5	36	43	47	+3	49	36	+4	36	32	+3*	25	35	+4	32	26	+2	28	29	687	+26
Darunter:																										
Neu aufgenommen, und zwar:																										
aufgestiegen	47	+5	55	54	—	—	4	1	4	3	+1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	186	+7
Repetenten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	+1
Wieder aufgenommen, und zwar:																										
aufgestiegen	—	—	—	—	37	+5	31	38	38	+3	43	36	+3	35	25	+2	22	31	+4	25	23	+1	24	28	464	+18
Repetenten	4	3	3	3	1	—	—	3	5	—	3	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	36	—
Während des Schuljahres ausgetreten	6	+1	13	13	—	—	—	3	4	3	—	—	—	—	—	—	1	1	+1	—	—	—	—	—	52	+3
Schülerzahl zu Ende 1912/1913	45	+4	45	44	38	+5	33	39	44	+3	49	35	+4	35	31	+2*	24	34	+3	32	23	+1	28	29	636	+22
Darunter:																										
Öffentliche Schüler	45	45	44	38	33	39	44	49	35	44	49	35	35	31	—	24	34	32	32	23	—	—	—	636	—	
Privatisten	—	—	—	—	5	—	—	—	3	—	—	—	4	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	22	—
2.) Geburtsort (Vaterland).																										
Laibach	15	12	16	17	+2	5	17	10	+3	22	9	+3	8	7	+1	8	11	+2	6	10	+1	6	8	195	+12	
Krain sonst	22	+3	27	23	16	+1	22	20	27	24	17	+1	24	23	+1	13	19	+1	21	13	18	19	13	361	+7	
Küstenland	2	—	2	3	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	
Steiermark	3	1	2	2	3	—	3	1	4	3	6	—	—	—	—	—	2	2	3	—	—	—	—	4	—	
Die anderen zisleithanischen Länder	3	+1	1	—	+2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	41	—	
Die Länder der ungarischen Krone	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	+3	
Ausland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	
Summe	45	+4	45	44	38	+5	33	39	44	+3	49	35	+4	35	31	+2	24	34	+3	32	23	+1	28	29	636	+22

* Darunter 1 Privatist im II. Semester als öffentlicher Schüler eingetreten.

		K l a s s e																								Summe	
		I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		Summe									
		a	b	c	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b						
3.) Muttersprache.																											
Slowenisch		43+3	44	44	38+3	31	39	44+3	49	34+4	35	31+2	23	31+3	32	22+1	28	29	27	624+19							
Deutsch		1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2						
Kroatisch		1	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—						
Italienisch		—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—						
Böhmisch		—	—	—	+2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4+2	—						
Polnisch		+1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—						
Summe		45+4	45	44	38+5	33	39	44+3	49	35+4	35	31+2	24	34+3	32	23+1	28	29	28	636+22							
4.) Religionsbekenntnis.																											
Katholisch des lateinischen Ritus		45+4	45	44	38+5	33	39	44+3	19	35+1	35	31+2	24	34+3	32	23+1	28	29	28	636+22							
Evangelisch		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
Mosaisch		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
Summe		45+4	45	44	38+5	33	39	44+3	49	35+4	35	31+2	24	34+3	32	23+1	28	29	28	636+22							
5.) Lebensalter.																											
11 Jahre		14+1	7	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
12 »		14+2	12	17	6+1	5	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
13 »		—	18	11	20+2	5	10	7	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
14 »		5+1	6	5	4+1	12	11	11+1	20	12	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
15 »		—	2	2	5+1	7	9	13+2	10	17+2	9	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—						
16 »		—	—	1	2	4	1	11	2	4+2	15	9	2	5	—	—	—	—	—	—	—						
17 »		—	—	—	1	—	—	2	2	1	2	8	9	9	3	—	—	—	—	—	—						
18 »		—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	5+2	6	7+2	9	9	1	—	—	—	—						
19 »		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	6	3	6	7	6	5	44+2	—						
20 »		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	7	8	5	9	6	7	49	—						
21 »		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3+1	7	1+1	5	8	5	30+2	—						
22 »		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	2	3	7	2	18	—						
23 »		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	6	—						
Summe		45+4	45	44	38+5	33	39	44+3	49	35+4	35	31+2	24	34+3	32	23+1	28	29	28	636+22							

K l a s s e

	I.			II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.			Summe	
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b			
6.) Nach dem Wohnorte der Eltern.																										
Ortsangehörige	29+1	10	20	20+3	8	22	13+2	30	23+3	10	7+1	13	16+3	9	10+1	6	10	15	271+14							
Auswärtige	16+3	35	24	18+2	25	17	31+1	19	12+1	25	24+1	11	18	23	13	22	19	13	365+8							
Summe	45+4	45	44	38+5	33	39	44+3	49	35+4	35	31+2	24	34+3	32	23+1	28	29	28	636+22							
7.) Klassifikation.																										
a) Zu Ende des Schuljahres 1912/1913:																										
Zum Aufsteigen in die nächste Klasse waren geeignet, bezw. haben die oberste Klasse beendet:																										
Vorzüglich geeignet (mit vorzüglichem Erfolg beendet)	9+2	8	6	5+2	4	5	13+1	15	8+2	6	7+2	7	4+2	7	6+1	6	5	6	127+12							
Geeignet (mit gutem Erfolg beendet) im allgemeinen geeignet	23	25	34	25+3	22	18	23+1	27	17+1	19	20	12	28	16	14	20	19	21	383+5							
Nicht geeignet (mit nicht genügendem Erfolg beendet)	4	5	2	—	—	—	7	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26							
Die Bewilligung zu einer Wiederholungsprüfung erhielten	8+2	7	1	7	5	7	3+1	5	8	5	3	1	1	3	—	—	—	—	64+3							
Nicht klassifiziert wurden	1	—	1	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32+1							
Außerordentliche Schüler	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4+1							
Summe	45+4	45	44	38+5	33	39	44+3	49	35+4	35	31+2	24	34+3	32	23+1	28	29	28	636+22							
b) Nachtrag zum Schuljahre 1911/1912:																										
Wiederholungsprüfungen waren bewilligt	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47							
Entsprochen haben	2	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41							
Nicht entsprochen haben (oder nicht erschienen sind)	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6							

K l a s s e

	I.		II.			III.			IV.			V.			VI.			VII.			VIII.			Summe		
	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b	c	a	b		c	
Nachtragsprüfungen waren bewilligt	+2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2
Entsprochen haben	+2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Nicht entsprochen haben	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nicht erschienen sind	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Danach ist das Endergebnis für das Schuljahr 1911/1912:																										
Zum Aufsteigen in die nächste Klasse waren geeignet, bzw. haben die oberste Klasse beendet:																										
Vorzüglich geeignet (mit vorzüglichem Erfolg beendet)	7+2	3	5	14+1	9	6	9+2	7	8+1	5	10+4	8	9+1	6	4	3	4	2	119+11							
Geeignet (mit gutem Erfolg beendet)	30+3	31	32	20+2	23	18	24+1	24	22+2	25	22	17	17	20	24	25	23	18	415+8							
Im allgemeinen geeignet	1+1	4	2	6+1	6	5	7	8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	40+2							
Nicht geeignet (mit nicht genügendem Erfolg beendet)	9	10	4	4+1	2	6	9+1	9	-	1	4	6	1	6	-	-	-	-	78+2							
Ungeprüft blieben	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2							
Summe	47+6	49	43	44+5	40	35	49+1	48	30+3	32	36+1	32	27+1	32	28	35	27	20	654+23							
8.) Geldleistungen der Schüler.																										
Das Schulgeld zu zahlen { I. Sem. waren verpflichtet . . . II. } I. > Zur Hälfte befreit waren { II. } I. > Ganz befreit waren . . . { II. }																										
Das Schulgeld betrug im { I. Sem. K ganzen . . . II. } I. > II. >																										
Summe K																										
Die Aufnahmestaxen betragen K																										
Die Lehrmittelbeiträge betragen																										
Die Taxen für Zeugnisduplikate und Nachträge bis Schluß 1912 betragen																										
Summe K																										
2275.-																										

11.) Unterstützungswesen.

a) An Stipendien bezogen (siehe unter 10) 61 Schüler 11.741 K 65 h.

b) Der Gymnasialunterstützungsfonds (gegründet 1856). — Laut Rechnungsabschlusses vom 6. Juli 1912 (erledigt und richtig befunden mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 17. August 1912, Z. 5155) besaß derselbe am Schlusse des Schuljahres 1911/12: 16.700 K in Obligationen, 3477 K in Sparkassabücheln und 1070 K 77 h in Barem.

Die Unterstützungsfondsbibliothek erwarb durch Ankauf 175 Lehr- und Hilfsbücher und 10 Atlanten. Durch Schenkung kamen hinzu: vom Professor Fr. Novak 5, vom Professor Dr. V. Korun 1, vom Professor Dr. Alf. Levičnik 1, nach † Professor K. Šega 5, vom k. k. Schulbuchverlag 6, von unbekanntem Spendern 21, von den Abiturienten Bergant 4, Bregar 1, Hrašovec 3, Janežič 2, Sparhakelj 1, Zamida 8, von den Schülern Bukovec (IV a) 1, Kmet (IV a) 1 Werke.

Übersicht über die Gebarung im Schuljahre 1912/13.

A. Einnahmen.

Kassarest vom Schuljahre 1911/12	1070 K 77 h
Ganzjährige Interessen der krainischen Anleihe per 600 K	24 " — "
Ganzjährige Interessen der gemeinsamen Notenrente per 13.000 K	562 " 80 "
Ganzjährige Interessen des Franz Metelkoschen Legates und der Dr. Ahazhizhschen Stiftung, zusammen 1600 K, Notenrente Nr. 6426	67 " 20 "
Ganzjährige Interessen der Obligationen Nr. 445.974 und Nr. 848.761 à 200 K	16 " — "
Ganzjährige Interessen der Obligation Nr. 416.782 per 200 K	8 " — "
Ganzjährige Interessen der Obligation Nr. 138.882 per 200 K	8 " — "
Ganzjährige Interessen der Obligation Nr. 6877 per 100 K	4 " — "
Ganzjährige Interessen der Obligation Nr. 23.299 per 100 K	4 " 20 "
Ganzjährige Interessen der Obligation Nr. 20.883 per 100 K	4 " — "

Zu den laufenden Einnahmen spendeten ferner:

Der krainische Landesausschuß für das Jahr 1913	400 " — "
Kmetska posojilnica ljubljanske okolice	100 " — "
Herr Dr. Ivan Zajec, Landesausschußbeisitzer usw.	80 " — "
Herr Ottomar Bamberg, Präsident der Krainischen Sparkasse etc.	60 " — "
Herr Dr. Danilo Majaron, Präsident der Advokatenkammer	30 " — "
Herr Dr. Franz Tekavčič, Advokat	30 " — "
Herr Dr. Josef Staré, Adjunkt der k. k. Finanzprokuratur i. R. und Besitzer	20 " — "
Frau Bogomila Šusteršič, Landeshauptmannsgattin	10 " — "
Frau Justine Požar, Gymnasialdirektorsgattin	10 " — "
Herr Ivan Bonač, Handelsmann	10 " — "
Herr Adolf Robida, supplierender Gymnasiallehrer	10 " — "
Herr Josef Zentrich, k. k. Postoffizial	10 " — "
Herr Dr. Alois Nastran, Präfekt des Missionsstudentenheims	10 " — "

Fürtrag 2548 K 97 h

Übertrag . . . 2548 K 97 h

Ergebnis der Neujahrssammlung:

a) der Lehrkörper: die Herren L. Lederhas, Dr. J. Žmavc à 4 K; Fr. Gnjezda 5 K, Dr. Jos. Debevec, Kuno Hočevan, Jos. Osana, Dr. Joh. Svetina und Ungenannt à 10 K, Direktor Dr. Požar 20 K; zusammen	83 „ — „
b) die Schüler* der Klasse I. a 45 K 40 h, I. b 31 K 8 h, I. c 31 K 10 h, II. a 28 K, II. b 8 K 44 h, II. c 19 K 20 h, III. a 27 K, III. b 41 K 82 h, IV. a 33 K 48 h, IV. b 13 K 50 h, V. a 17 K, V. b 9 K 66 h, VI. a 23 K 20 h, VI. b 42 K 94 h, VII. a 18 K 60 h, VII. b 17 K 40 h, VIII. a 22 K 22 h, VIII. b 15 K 20 h; zusammen	445 „ 24 „
Einige Teilnehmer an dem Triester Ausfluge des Flottenvereines im Vorjahre ihre Überzahlungen, zusammen	12 „ 80 „
Mehrere Klassen an Überschüssen beim Einkaufe von Heften . . .	8 „ 68 „
Mehrere Schüler für beschädigte Lehrbücher, zusammen	7 „ 30 „
Ferdinand Schöner, VIII. a Klasse	4 „ — „
Einige Schüler der VIII. a Klasse von ihrem Maiausfluge	3 „ — „
Einige Schüler der I. a Klasse von ihrem Maiausfluge	— „ 44 „
Der Lehrkörper den Überschuß einer Kranzspende	— „ 50 „
Zinsen der Handkassa	31 „ 89 „
Zusammen	3145 K 82 h

* **I. a Klasse:** Knez T. 5 K; Aumann, Gerstenmayer, Pleiweiss, Pogačnik, Poženel, Rajar, Rašica à 2 K; Pompe 1·60 K; Jonke 1·40 K; Golob, v. Hofbauer, Jeran, v. Jezierska, Ludvik A., Ludvik Ferd., Mlakar, v. Obereigner, Pečnik, Petovar, Rupnik, Seunig, Tavčar, Tomišek, Traun, Turšič, Vesel, Zagradnik, Zalesjak à 1 K; Dacar, Šavnik à 60 h; Lojk 50 h; Gračner, Malnar, Rus à 40 h; Babšek, Hudnik, Ravnikar à 30 h; Deržaj Al., Strohsack à 20 h. — **I. b Klasse:** Petrič 3 K; Kanc 2 K; Bevc 1·60 K; Dolžan 1·10 K; Novak 1·04 K; Cunder, Česen, Eržen Jos., Koželj, Pirc, Vidic, Weibl, Žnidaršič à 1 K; Eržen C., Lapajne à 70 h; Eisselt, Finžgar à 66 h; Mavec 60 h; Potočnik 54 h; Fegic, Lutschoungg, Penko, Sušnik à 50 h; Bano, Bohinec, Godina, Gogala, Kokalj, Slana, Smolej, Törnär, Zupan à 40 h; Gabrijan, Pečlin à 34 h; Bertoncelj, Čatar, Černe, Kloboves, Nachtigall, Ravnikar, Reiser, Štukelj à 30 h; Berlec, Burdych, Janežič, Kermeč, Malnar, Ovca, Rot, Žrjav à 20 h; Jerala, Može à 10 h. — **I. c Klasse:** Černič, Pribovič, Šusteršič à 2 K; Ban, Grahor, Horvat Iv., Jelovšek, Korun, Kovač, Leskovic, Lukič, Robežnik Ed., Robežnik V., Skulj, Srebrnič, Troha, Vidmar, Tratnik à 1 K; Kosmač, Podkrajšek à 80 h; Janša, Marolt, Perko, Pirc, Potokar, Šabec, Šarec, Uratarič, Wagner, Zajc à 60 h; Sedevič 50 h; Bajželj, Kavec, Knez, Puntar J., Puntar V. à 40 h. — **II. a Klasse:** Furlan, Kovač à 5 K; Kanc, Wester à 2 K; Bizjak, Klinar, Kokalj, Pirc Zvezdana, Ponebšek, Rauter, Rožič Stanislav, Rus, Sbrizaj, Škerjanc, Zavašnik à 1 K; Beg 60 h; Marn, Mayer à 50 h; Markošek 40 h; Ivanc, Korenini à 30 h; Suša, Štrus à 20 h. — **II. b Klasse:** Rozman K. 1·20 K; Pirc, Steindl, Stor à 1 K; Peršuh 60 h; Krmavnar, Potočnik à 50 h; Fric 40 h; Grebenc, Poher à 30 h; Bilban, Cankar, Grimšič, Kavčič, Hudolin, Marn, Zajc à 20 h; Zaletel J. 14 h; Vidmar 10 h. — **II. c Klasse:** Popovič 3 K; Inglič 2 K; Babnik, Bassin, Gašparič, Sancin, Seliščar, Tičar à 1 K; Leskovic, Knez à 60 h; Bebar, Čop, Debeljak, Noč, Preskar, Vidmar, Zajec à 50 h; Konjar, Kosec, Kostanjevec, Pogačnik, Svetel à 40 h; Dernovšek, Hartman, Pristov à 30 h; Erjavec, Rebolj, Vertačnik à 20 h. — **III. a Klasse:** Globočnik 5 K; Omahan 3 K; Vreček 2 K; v. Hofbauer, Karlin, Kraljič, Lavrič, Mejač, Rebek, Stelč, Sturm, Tekavčič, Vrtovec Vida à 1 K; Brudar, Marš, Vrečar à 60 h; Gregorin 50 h; Božič, Prezelj à 40 h; Beguš, Habič, Mrvec, Pangršič à 30 h; Bartol, Cvar, Kvartič, Kuhar, Marinček, Mlakar, Papler, Polzelnik, Ravnikar, Rozman, Šega, Vörös à 20 h; Kravanja, Miš, Nadrah à 10 h. — **III. b Klasse:** Tavčar 5 K; Gregorčič 2·08 K; Aumann, Geiger, Grobelnik, Korbar, Papež à 2 K; Petrovič 1·40 K; Bassin, Božič, Brill, Dokler, Golmajer, Hafner, Hus, Mayer, Milavec, Poljanec, Rasteiger, Rupnik,

B. Ausgaben.

Für Kleider und Schuhe zu zweimaliger Beteiligung	1124 K 12 h
Für Lehrbücher, Atlanten und andere Lehrbehelfe	507 „ 70 „
Unterstützungen in Barem	151 „ — „
Zusammen	1782 K 82 h

C. Bilanz.

Einnahmen	3145 K 82 h
Ausgaben	1782 „ 82 „
Kassarest	1363 K — h

Von diesem mit 1363 K ausgewiesenen Kassarest wurden 300 K dem Stammvermögen zugeschlagen und auf das Sparkassabüchel Nr. 76.002 der Städtischen Sparkasse in Laibach angelegt und werden dort verrechnet, weshalb nur der Betrag von 1063 K als der für das nächste Schuljahr verfügbare Barrest weitergeführt wird.

Šubic, Zavašnik, Žitnik à 1 K; Belè 80 h; Sturm 70 h; Boštijančič, Kogovšek Fr., Kogovšek J., Pretnar, Sever à 60 h; Koželj, Štrukelj à 50 h; Florijančič, Korenini, Perko, Tiran à 40 h; Košmrl 34 h; Ambrožič, Černe, Pančur à 30 h. — **IV. a Klasse:** Bleiweis 4 K; Zajec 3 K; Kmet 2 K; Beneš 1·92 K; Križnik, Zelenka à 1·04 K; Bežek, Cirman, Ilesič, Karlin, Kropivnik, Kump, Petrič, Pirc, Sancin, Steindl, Sušnik, Toman, Vesel à 1 K; Fink, Koritzký, Rapè à 60 h; Fettich-Frankheim, Sajovic à 50 h; Vičič 44 h; Dernovšek, Flis, Mejač, Struna, Zbašnik à 40 h; Ambrožič, Borštnik, Cepuder, Zupan à 30 h; Debevec 24 h; Božič, Budič, Faganel, Laznik à 20 h. — **IV. b Klasse:** Mejač Fr. 2 K; Debevc, Mejač Ant., Parma à 1 K; Deisinger, Pohar à 60 h; Bercieri, Pfeifer, Žužek à 50 h; Ambrožič, Berlic, Dimnik, Galovič, Plevelj à 40 h; Čeh, Javornik, Knez, Kunc, Pohar, Slana, Soklič, Verovšek, Zajec, Zalokar à 30 h; Avšič, Konjar, Lipovšek, Torelli à 20 h. — **V. a Klasse:** Ungenannt 4·06 K; Bohinec, Šušteršič à 2 K; Wolf 1 K; Fabjančič 64 h; Bajc, Oblak, Škulj, Žužek Cyrill à 60 h; Ravnikar 50 h; Bedžuh, Gregorin, Junz, Lukesch, Nečmar, Turk, Turšič, Tušar à 40 h; Brandsteter, Gornik, Lah, Sedej à 30 h. — **V. b Klasse:** Turk 1·02 K; Čekal 1 K; Lassbacher 90 h; Fettich-Frankheim, Sajovic à 60 h; Pretnar 55 h; Gogala, Kuralt à 50 h; Banovec, Kejžar, Lovšin à 40 h; v. Födransperg, Vodušek à 36 h; Plehan 30 h; Slevce 27 h; Avšič, Fajdiga, Hrast, Kušlan, Repnik, Šabec, Žnidarič à 20 h; Jurkovič 10 h. — **VI. a Klasse:** Majaron, Pirc Milena, Zupanc Alma à 2 K; Bloudek, Hirschmann, Jemec, Josin, Kostanjevec, Kunz, v. Lukanc, Milavec, Petelin, Sinkovič, Tavčar Ž., Zorko, Zupančič à 1 K; Šimec Amalia 70 h; Rode 60 h; Berlec, Golgranc, Jaklič, Janež, Podboršek à 40 h; Šerjak 30 h; Aljančič, Porenta, Šolar à 20 h. — **VI. b Klasse:** Debevec St. 5·21 K; Sturm 4·15 K; Presker, Vidic à 3 K; Erklavec 2·45 K; Turk, Zavašnik à 2·30 K; Bernik 2·02 K; Vrhnjak 1·20 K; Szillich 1·10 K; Čebin, Češarek, Debevec A., Juvanc, Maček, Pretnar, Šmalc à 1 K; Kurent 90 h; Černe 80 h; Pihlar 70 h; Volk 61 h; Baloh, Dolničar, Ferjančič, Korenčan, Kos, Lovšin, Marolt à 60 h; Andolšek, Arh, Batagelj, Mušič à 50 h. — **VII. a Klasse:** Suyer 2 K; Bloudek 1·50 K; Dobida, Florjančič, Komotar C., Komotar M., Koprivnik, Levec, Naglič, Pleiweiss, Trdina, Vidmar, Žargi, Perušek Milena à 1 K; Korošec 60 h; Kristan, Sodnik, Urbančič à 40 h; Žvan 30 h; Bertoncej, Lavrin, Likar, Širca, Tominec à 20 h. — **VII. b Klasse:** Javornik 3 K; Aschmann, Verbič à 2 K; Blumauer, Budinek, Grabner, Lipovšek, Pakiž, Žnidarič, Ungenannt à 1 K; Prezelj 70 h; Miklič, Ungenannt 50 h; Engelsberger, Habjan, Pretnar à 40 h; Adamič 30 h; Pirnat 20 h. — **VIII. a Klasse:** Novak 5 K; Šlajmer 3 K; Gjud, Kobler, v. Lukanc, Orožen, Ramovš, Rosina, Šöner, Tomiňsek, Wrinskele à 1 K; Čop, Gliha, Kopřiva à 50 h; Traven 48 h; Ilc, Vrančič à 40 h; Pogačnik 24 h; Albreht, Bauer, Benedičič, Černe, Hrovat, Jakič, Leiler, Malešič, Mehle, Pirkovič, Prezelj à 20 h. — **VIII. b Klasse:** Čapek, Čehun, Gregorn, Hirschman, Kržič, Sajovic, Šimnic à 1 K; Čerček 80 h; Ambrožič, Požlep, Vrhunec à 50 h; Beniger, Drnovšek, Dujc, Likar, Mavrič, Mesesnel, Prezelj, Žagar, Žitnik à 40 h; Hudnik, Kos, Lojk, Rejic, Štrukel à 30 h; Arko, Gorše, Hafner, Novak à 20 h.

Das Vermögen des Fonds besteht am Schlusse des Schuljahres 1912/13 aus 16.700 K in Obligationen, dem Sparkassabüchel Nr. 14.809 der Städtischen Sparkasse in Laibach mit der Einlage von 472 K, dem Sparkassabüchel Nummer 296.511 der Krainischen Sparkasse in Laibach mit der Einlage von 700 K (Maria Tomcsche Stiftung), dem Sparkassabüchel Nr. 70.136 der Städtischen Sparkasse in Laibach mit der Einlage von 805 K (Spende des Herrn Direktors Matthias Zamida), dem Sparkassabüchel Nr. 71.341 der Städtischen Sparkasse in Laibach mit der Einlage von 400 K (die am 2. Jänner 1909 und am 2. Jänner 1911 ausgelosten Obligationen des krainischen Anlehens), dem Sparkassabüchel Nr. 76.002 der Städtischen Sparkasse in Laibach mit der Einlage von 1400 K und schließlich aus der Barschaft von 1063 K.

Die Obligationen sind folgende: Nr. 158.448 der Allgemeinen Staatsschuld (auf Grund des Gesetzes vom 20. Juni 1868), am 1. August 1889 auf den Unterstützungsfonds des k. k. I. Staatsgymnasiums in Laibach vinkuliert, im Betrage von 13.400 K; Nr. 6426 der Allgemeinen Staatsschuld am 1. Februar 1869 auf das I. Staatsgymnasium in Laibach vinkuliert, im Betrage von 1600 K, wovon die Hälfte des Fonds der Metelkoschen, die andere Hälfte den der Dr. J. Ahazhizschen Stiftung ausmacht; die auf den Unterstützungsfonds des I. Staatsgymnasiums am 11. November 1889, Z. 52, vinkulierte Schuldverschreibung des Herzogtums Krain vom 1. Juli 1888, derzeit im Betrage von 600 K; 2 Stück Papierrente vom 1. Juli 1868 (Nr. 445.974 und 848.761) à 200 K, 1 Stück Papierrente vom 1. August 1868 (Nr. 416.782) per 200 K, 1 Stück Papierrente vom 11. November 1868 (Nr. 6877) per 100 K, 1 Stück Silberrente vom 1. Oktober 1868 (Nr. 23.299) per 100 K, 1 Stück 4%ige Staats-Rentenobligation (Nr. 138.882) per 200 K, 1 Stück 4%ige Staats-Rentenobligation (Nr. 20.883) per 100 K.

Nach Ausscheidung nicht mehr verwendbarer Exemplare besitzt der Unterstützungsfonds 1624 Lehr- und Hilfsbücher, 123 Atlanten und 282 Lexika, welche an dürftige Schüler ausgeliehen werden.

Indem der Berichterstatter für alle diesem Fonds, der die Stelle eines Unterstützungsvereines oder einer sogenannten Schülerlade vertritt, gespendeten Beiträge seinen wärmsten Dank ausspricht, erlaubt er sich, denselben den Angehörigen der Gymnasialschüler und anderen Jugendfreunden zu wohlwollender Förderung bestens zu empfehlen.

c) Auch während des Schuljahres 1912/13 erfreuten sich viele dürftige Gymnasialschüler von seiten der Konvente der PP. Franziskaner, FF. Ursulinen und Barmherzigen Schwestern, des hochwürdigen Diözesan-Seminars, der Missions-Kongregation, des hochwürdigen Deutschen Ritter-Ordens, der löbl. Direktion der Volks- und Studentenküche, des Vereines „Domovina“ u. a. sowie vieler Privaten, darunter in hervorragender Weise des hochwürdigen Herrn Kanonikus Andreas Kalan, durch Gewährung der Kost oder einzelner Kosttage edelmütiger Unterstützung.

Von besonders hervorragender Bedeutung für die Studierenden des I. Staatsgymnasiums, für ihr leibliches und geistiges Gedeihen ist auch das vom hochwürdigen Herrn Prälaten Andreas Kalan väterlich geleitete Studentenheim im Collegium Marianum, in dem sich auch im verflossenen Schuljahre 80 Schüler der hiesigen Anstalt teils unentgeltlich, teils zu mäßigen Preisen der besten Obsorge erfreuten.

Im Namen der unterstützten Schüler spricht der Berichterstatter allen P. T. Wohltätern der Anstalt auch an dieser Stelle den verbindlichsten Dank aus.

VII.

Maturitätsprüfungen.**A. Im Schuljahre 1911/12.***I. Im Sommertermine.*

Die schriftlichen Maturitätsprüfungen fanden am 3., 4., 5. und 7. Juni statt. Die Themata sind im vorjährigen Jahresberichte, pag. 54, angeführt.

Die mündlichen Prüfungen unter dem Vorsitze des Gymnasialdirektors Herrn *Anton Štritof* wurden in der Zeit vom 6. bis inklusive 13. Juli abgehalten. Zu diesen sind 27 öffentliche Schüler und ein Externist der A- und 18 öffentliche Schüler und eine Externistin der B-Abteilung, zusammen 47 Prüflinge erschienen.

Von den geprüften erhielten im ganzen 9 ein Zeugnis der Reife mit Auszeichnung, 38 ein Zeugnis der Reife, während ein Externist auf ein halbes Jahr reprobiert wurde.

II. Im Herbsttermin.

In diesem Termine fand die Prüfung nur in ihrem mündlichen Teile, und zwar unter dem Vorsitze des Anstaltsdirektors *Dr. L. Požar*, am 28. September statt, zu der zwei öffentliche Schüler der vorjährigen VIII. b Klasse erschienen, nachdem sie vorerst die Wiederholungsprüfung aus je einem Gegenstande bestanden hatten. Beide Kandidaten wurden für reif erklärt.

III. Im Februartermin

wurden keine Reifeprüfungen abgehalten.

Verzeichnis der im Sommer- und Herbsttermine 1912 approbierten Abiturienten.

(Das Zeichen * und *liegender* Druck bedeutet reif mit Auszeichnung.)

Nr.	Name	Geburtsort	Ge- burts- jahr	Dauer der Gymnasial- studien	Gewählter Beruf, resp. angebliche künftige Studien
Abteilung A					
1	* <i>Aljančič Ernst</i>	Treffen	1892	8 Jahre	Philosophie
2	Bergant Wladimir	Laibach	1892	9 Jahre	Handelsakademie
3	Bezljaj Michael	Stephansdorf bei Laibach	1892	8 Jahre	Tierheilkunde
4	Bregar Anton	Gradec bei Littai	1890	9 Jahre	Handelsakademie
5	Čenčič Franz	Selca bei Bischoflack	1891	8 Jahre	Mod. Philologie

Nr.	Name	Geburtsort	Geburtsjahr	Dauer der Gymnasialstudien	Gewählter Beruf, resp. angegebliche künftige Studien
6	Češarek Franz	Deutschdorf b. Reifnitz	1892	8 Jahre	Technik
7	Čoš Franz	Perovo bei Großlupp	1891	8 Jahre	Jus
8	Flerin Karl	Goričica bei Ihan	1890	8 Jahre	Theologie
9	Hribar Leopold	Trnovče bei Zlato polje	1893	8 Jahre	Theologie
10	Hudnik Adolf	Žlebič bei Reifnitz	1892	8 Jahre	Handelsakademie
11	* <i>Jenko August</i>	Laibach	1894	8 Jahre	Medizin
12	Kalan Johann	Suha bei Bischoflack	1894	8 Jahre	Theologie
13	Klemenčič Josef	Podgora bei Lusttal	1892	8 Jahre	Theologie
14	Košak Anton	Bischoflack	1894	8 Jahre	Jus
15	Lederhas Rajko	Laibach	1893	8 Jahre	Jus
16	Lesar Alois	Ravni dol bei Reifnitz	1891	8 Jahre	Theologie
17	Lesar Johann	Slatnik bei Reifnitz	1891	8 Jahre	Theologie
18	* <i>Levec Franz</i>	Laibach	1894	8 Jahre	Jus
19	Lobé Ludwig	Zagradec	1894	8 Jahre	Exportakademie
20	Marolt Franz	Egg bei Lukovica	1891	10 Jahre	Technik
21	Omersa Ivan	Neumarktl	1892	8 Jahre	Theologie
22	* <i>Sparhakl Karl</i>	Štanga bei Littai	1893	8 Jahre	Unbestimmt
23	Suher Edwin	Pettau (Steiermark)	1894	8 Jahre	Technik
24	* <i>Šlajmer Fedor</i>	Laibach	1894	8 Jahre	Technik
25	Tomé Alois	Zalog bei Škofljica	1892	8 Jahre	Theologie
26	* <i>Zamida Paul</i>	Laibach	1894	8 Jahre	Exportakademie
27	Žužek Karl	Großlaschitz	1892	8 Jahre	Philosophie

Nr.	Name	Geburtsort	Geburtsjahr	Dauer der Gymnasialstudien	Gewählter Beruf, resp. angegebliche künftige Studien
Abteilung B					
1	Batagelj Johann	St. Martin bei Krainburg	1892	9 Jahre	Technik
2	Bolé Andreas	Slavina	1889	9 Jahre	Bahnwesen
3	* <i>Demšar Franz</i>	Rudno bei Eisnern	1891	9 Jahre (krankheits- halber)	Theologie
4	Ermenc Josef	St. Marein (Steiermark)	1890	8 Jahre	Medizin
5	* <i>Fabjančič Wladislav</i>	Bučka	1894	8 Jahre	Jus
6	Gnezda Emil	Rakek	1894	8 Jahre	Medizin
7	Hrašovec Ivo	St. Marein bei Großlupp	1894	8 Jahre	Jus
8	Janežič Paul	Triest (Küstenland)	1891	8 Jahre	Unbestimmt
9	Kobler Wladimir	Drachenburg (Steierm.)	1893	8 Jahre	Jus
10	* <i>Kuster Augustin</i>	Laibach	1892	8 Jahre	Jus
11	Likar Rudolf	Laibach	1893	9 Jahre	Bahnwesen
12	Pavlin Josef	Laibach	1892	9 Jahre	Medizin
13	Pečnik Franz	Stožice bei Laibach	1891	10 Jahre	Medizin
14	Rabič Ernst	Lengenfeld	1894	8 Jahre	Jus
15	Sedlak Josef	Vel. Račna bei Kopan	1892	9 Jahre	Unbestimmt
16	Skubic Anton	Slivnica bei St. Marein	1892	9 Jahre	Theologie
17	Tiegel Karl	Rob	1894	8 Jahre	Geodäsie
18	Tominec Stanislaus	Laibach	1894	8 Jahre	Bahnwesen
19	Zorec Vinko	Laibach	1893	8 Jahre	Medizin
20	Žužek Bogdan	Laibach	1893	9 Jahre	Jus
21	Valjavec Valeria (Ext.)	Šiška	1888	8 Jahre	Medizin

B. Im Schuljahre 1912/13.

Zur Reifeprüfung im Sommertermine meldeten sich und wurden zugelassen:

a) sämtliche 29 öffentliche Schüler der VIII. a, b) sämtliche 28 öffentliche Schüler der VIII. b Klasse, zusammen 57 Kandidaten.

Die schriftlichen Prüfungen fanden am 9., 10., 11. und 12. Juni statt.

Zur Bearbeitung lagen hiebei folgende Themata vor:

a) Aus dem Deutschen zur freien Wahl: 1.) Wie kann man sich selbst kennen lernen? Durch Betrachtung niemals, wohl aber durch Handeln; versuche deine Pflicht zu tun und du weißt gleich, was an dir ist. (Goethe.) — 2.) Vorderasien als Wiege der abendländischen Kultur. — 3.) Das Zeitalter der Maschine. Licht- und Schattenseiten.

b) Aus dem Lateinischen: Cicero, de officiis, lib. III., c. 31 (§ 111—112).

c) Aus dem Griechischen: Platon, Phaedon, c. III. bis καὶ τὸ ἔτερον.

d) Aus dem Slowenischen zur freien Wahl: 1.) Letošnji veliki jubileji svetovni in avstrijski. — 2.) Dokažite iz zgodovine slovenskega slovstva resničnost Prešernovih besed: Pevcu vedno sreča laže. — 3.) Brez dela ni blagostanja, brez vzorov ni sreče.

Der Erfolg der mündlichen Prüfungen, die am 5. Juli beginnen soll, wird im nächsten Jahresberichte bekanntgegeben werden.

VIII.

Wichtige Erlässe der k. k. Unterrichtsbehörden.

1.) U.-M.-Erl. vom 24. Juni 1912, Z. 28.099, über die Beachtung des Marinewesens beim Unterrichte an den niederen und mittleren Schulen. (L.-Sch.-R. Erl. vom 22. Juli 1912, Z. 4880.)

2.) U.-M.-Erl. vom 1. Juli 1912, Z. 611/K.- u. U.-M., wonach die in die Unterrichtszeit fallenden Feiertage: Maria Lichtmeß, Joseffest und Maria Verkündigung auch weiterhin als schulfreie zu gelten haben und es rücksichtlich der Teilnahme der Schüler am gemeinsamen Gottesdienste an diesen Tagen bei der gegenwärtigen Übung zu verbleiben hat. (L.-Sch.-R.-Erl. vom 18. Juli 1912, Z. 4819.)

3.) U.-M.-Erl. vom 30. November 1912, Z. 3040/K.- u. U.-M., demzufolge die Supplenten und Assistenten während der militärischen Dienstleistung im ungeschmälerten Genusse ihrer Bezüge zu belassen sind. (L.-Sch.-R.-Erl. vom 7. Dezember 1912, Z. 8842.)

4.) U.-M.-Erl. vom 17. Jänner 1913, Z. 13.672 ex 1912, betreffend die Ausschreibung von Lehrstellen an Mittelschulen bezüglich einiger Fachgruppen. (L.-Sch.-R.-Erl. vom 23. Jänner 1913, Z. 591.)

5.) L.-Sch.-R.-Praes.-Erl. vom 10. Februar 1913, Z. 131/Praes., womit die Bestimmungen über den Besuch von kinematographischen Vorstellungen seitens der Schuljugend besonders eingeschärft werden und Jugendlichen unter 16 Jahren der Besuch nur von durch die diesbezügliche Zensur für geeignet erklärten Vorstellungen gestattet wird.

6.) L.-Sch.-R.-Erl. vom 18. März 1913, 1530, bringt die Allerhöchste Entschliebung vom 27. Juli 1829 in Erinnerung, demzufolge Angehörige der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder, die im Auslande studiert haben, nur auf Grund einer Aufnahmeprüfung an Mittelschulen der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder aufgenommen werden dürfen.

7.) U.-M.-Erl. vom 29. März 1913, Z. 15.710, ordnet für alle Mittelschulen eine Zweihundertjahrfeier der Pragmatischen Sanktion an. (L.-Sch.-R.-Erl. vom 6. April 1913, Z. 2228.) Siehe Chronik!

8.) U.-M.-Erl. vom 5. Mai 1913, Z. 16.530, betreffend Mittelschulen für längerdienende Unteroffiziere und Bewilligung außerordentlicher Prüfungen (L.-Sch.-R.-Erl. vom 10. Mai 1913, Z. 2911.)

9.) L.-Sch.-R.-Erl. vom 24. Mai 1913, Z. 3180, demzufolge die Inserierung von Kundmachungen über die Aufnahme in eine Staatsmittelschule in Tagesblättern (laut U.-M.-Erl. vom 3. November 1889, Z. 21.644) als unstatthaft zu unterbleiben hat.

IX.

Förderung der körperlichen Ausbildung.

Auch im vergangenen Schuljahre sorgte die Anstalt in jeder Beziehung für das körperliche Gedeihen der ihr anvertrauten Jugend.

Diesem Zwecke diente vor allem die Veranstaltung von Jugendspielen, wofür heuer alle Bedingungen gegeben waren. Die Anstalt besitzt einen recht passenden, zwischen der Šiška-Allee und der Reichsstraße liegenden Spielplatz, der auch heuer vom löblichen Gemeinderate der Landeshauptstadt Laibach den hiesigen Mittelschulen unentgeltlich zur Benützung überlassen wurde, welcher Akt der Schulfreundlichkeit zu lebhaftem Danke verpflichtet. Die Spielgeräte reichten infolge reichlicher Neuanschaffungen vollkommen aus. Schließlich waren auch die Witterungsverhältnisse im Sommersemester so günstig, daß mit der Abhaltung der Jugendspiele bereits am 12. März begonnen werden konnte und dieselben ohne längere Unterbrechung bis zum Schlusse des Schuljahres stattfanden. Gespielt wurde an Mittwochen und an Samstagen unter der Leitung des Professors *Kuno Hočevar*. Die Teilnahme seitens der Schüler war eine rege, namentlich im Herbst und Frühling, weniger zahlreich erschienen die Schüler zum Spiel im letzten Monate. Aufgeführt wurden folgende Spiele: Croquettspiel, Schlagball und Ballinospil. Für die sogenannten freien Spiele zeigte die Jugend wenig Interesse. Besonders eifrig aber wurde heuer der Fußballsport betrieben. Da hieß es vor allem, die Spieler zu organisieren, um die Zielgerechtigkeit des Betriebes zu sichern und die drohenden Auswüchse zu verhindern. Und in der Tat gelang es, zwei stramm organisierte Fußballmannschaften aufzustellen, die zweimal wöchentlich nach den Regeln der internationalen Football-Vereinigung übten. Als Kapitän der I. Mannschaft fungierte der Quintaner Stanko Vrančić, Kapitän der II. Mannschaft war der Septimaner Robert Blumauer. Die Spieler brachten es im Laufe der Zeit zu ansehnlicher Gewandtheit. Am 7. Mai wurde mit den Spielern des II. Staatsgymnasiums ein regelrechtes Wettspiel ausgetragen, das trotz des Resultates 1:3 zu Gunsten des Gegners bewiesen hat, daß nur planmäßiges Spielen einer organisierten Mannschaft schöne Erfolge zu zeitigen vermag.

Besonderer Beliebtheit erfreuten sich namentlich bei den Schülern der unteren Klassen die Ausflüge in die freie Natur in Verbindung mit militärischen Knabenspielen. Dabei wurden die Ruhepausen dazu benützt, die Schüler auf die schädlichen Folgen des Alkoholgenusses und Tabakrauchens aufmerksam zu machen, sowie ihnen Winke für die erste Hilfeleistung bei Unglücksfällen zu erteilen.

Für das Baden und Schwimmen herrschten günstige Verhältnisse. Die Badesaison begann heuer bereits im Monate Mai. Im Kolesiabad genießen die Schüler die Begünstigung einer bedeutenden Preisermäßigung und auch sonst gibt es in der Umgebung Laibachs genügend Badeplätze, die kostenlos benützt werden können. In der Winterszeit ruhte der Betrieb der Jugendspiele. Dafür bot der trockene und strenge Winter reichliche Gelegenheit zur Pflege des Eislaufsportes, dem die Jugend auf dem städtischen Teiche im Tivoliparke mit großer Begeisterung huldigte. Der Rodelsport konnte jedoch heuer nur kurze Zeit betrieben werden. Endlich sei noch erwähnt, daß auch im vergangenen Schuljahre der Reinigung und gehörigen Lüftung der Schulräume volle Aufmerksamkeit gewidmet wurde. In den Pausen um 10 und 11 Uhr mußten sämtliche Schüler die Schulzimmer verlassen und sich in den geräumigen, staubfreien Schulhof begeben. Den Ordnern fiel die Aufgabe zu, dafür zu sorgen, daß die Fenster sofort nach Beendigung des Unterrichtes geöffnet wurden. Auch wurden in der Ferienzeit die im Erdgeschoß des Nordtraktes befindlichen Räume und der Turnsaal gründlich renoviert, da das Auftreten des Mauerschwammes in diesen Lokalitäten die Gesundheit der Schüler zu gefährden drohte.

Die Durchführung der Jugendspiele ist aus nachstehender Tabelle ersichtlich.

Übersicht der Jugendspiele.

3./X.	3— $\frac{1}{2}$ 6	Ausflug auf den Rosenberg	85 Schüler
5./X.	3—6	Spielplatz	50 "
12./X.	3— $\frac{1}{2}$ 6	"	80 "
19./X.	3—5	"	70 "
12./III.	2—5	"	35 "
13./III.	2—5	Ausflug auf den Rosenberg	80 "
15./III.	3—6	Spielplatz	70 "
29./III.	2—6	"	70 "
2./IV.	3—7	"	60 "
16./IV.	2—6	"	80 "
23./IV.	3—7	"	80 "
26./IV.	3—7	"	90 "
30./IV.	3—7	"	100 "
3./V.	4—7	"	90 "
7./V.	4—7	"	60 "
14./V.	4—7	"	70 "
17./V.	4—7	"	90 "
24./V.	4—7	"	90 "
31./V.	4—7	"	80 "
4./VI.	$\frac{1}{2}$ 5— $\frac{1}{2}$ 8	"	60 "
11./VI.	$\frac{1}{2}$ 5— $\frac{1}{2}$ 8	"	70 "
14./VI.	5—8	"	60 "

X.

Schießübungen.

Die Schießübungen wurden am 12. Oktober 1912 eröffnet und dauerten bis 24. Mai 1913. Unterrichtet wurde an jedem schulfreien Samstagnachmittage zwei Stunden. Die Oberleitung der Schießausbildung hatte auch heuer Herr Hauptmann *Gasser* vom k. k. 27. Landwehrintanterieregimente inne; der Herr Hauptmann wurde unterstützt vom Herrn Oberleutnant *Ravanelli*. Den Unterricht erteilte anfangs Herr Hauptmann *Globočnik* desselben Regimentes; nach dessen Erkrankung übernahm den Unterricht Herr Oberleutnant *Sotschnig* und nach dessen Transferierung Herr Oberleutnant *Šuflaj*, beide vom k. u. k. 17. Infanterieregimente. Die Instruktionsmannschaft wurde anfangs von der Landwehr, später vom k. u. k. 17. Infanterieregimente beigelegt. Für die Aufrechterhaltung der Disziplin sorgten die supplierenden Gymnasiallehrer *Rudolf Großelj* und *Alois Sodnik*, die sich auch am theoretischen und praktischen Unterrichte beteiligten. Die Gesamtzahl der Schüler, die am Schießunterrichte teilnahmen, betrug 61.

Der Schießunterricht umfaßte: 1.) die Vorschule, 2.) das Kapselschießen, 3.) das Scharfschießen, 4.) das Bestschießen, 5.) Demonstrationen.

Die Vorschule und das Kapselschießen wurden im Schulgebäude erledigt, wozu der Turnsaal, die beiden Höfe, die Gänge und einige Schulzimmer benützt wurden, das Scharfschießen auf der hiesigen k. u. k. Militärschießstätte.

Die Vorschule erstreckte sich auf den Unterricht über das Gewehr und die Munition, die Theorie des Schießens, den Unterricht im Zielen, Abziehen, des Züngels, die Übungen des Fertigmachens und Anschlages in verschiedenen Körperlagen, die Elemente des Exerzierens.

Am 26. Oktober marschierten die Schüler mit klingendem Spiele an der Tête des Landwehrintanterieregimentes auf den hiesigen Exerzierplatz, wo ihnen der Angriff einer Halbkompanie im Verbande vorgeführt wurde. Bei dieser Gelegenheit wurden auch verschiedene militärische Ausdrücke wie: Sicherung, Anmarsch, festhaltende Gruppe, Kampf um Feuerüberlegenheit, Sturm usw. erklärt.

Am 23. November wurde mit dem Kapselschießen begonnen. Geschossen wurde mit dem Mannlicher-Repetiergewehre M. 90 und 95, mit dem Repetierstutzen und Repetierkarabiner auf die Distanz von 15 und 20 Schritten. Die Treffergebnisse wurden eingetragen.

Am 8. Februar begann das Scharfschießen. Die Zieler und Avisoposten stellte das k. k. 27. Landwehrintanterieregiment bei. Verwendet wurde die „Scheibenschußpatrone M. 8 für Elementarschießplätze.“ Geschossen wurde auf die kleine Schulscheibe auf 200 und 300 Schritte, auf die große Schulscheibe auf 400 Schritte und auf drei ungedeckt liegende Figuren auf 200 und 300 Schritte. Die Vorübung wurde geschossen liegend aufgelegt, die Hauptübung liegend frei. Die Treffergebnisse wurden in Trefferhefte eingetragen. Jeder Schüler verfügte über 40 Patronen.

Das Bestschießen wurde veranstaltet am 24. Mai auf der festlich dekorierten und beflaggten k. u. k. Militärschießstätte. Heuer beteiligten sich außer den Laibacher Anstalten auch die Gymnasiasten aus Krainburg und Rudolfswert. Vor der Eröffnung des Bestschießens wurden erklärt und vorgeführt eine Maschinengewehrabteilung, die Telefon- und Signalpatrouille, eine Sanitäts- und

Truppenpionierabteilung in voller Adjustierung. Um 3 Uhr wurde das Bestschießen eröffnet. Geschossen wurde auf die zwölfkreisige Kreisscheibe, Distanz 300 Schritte, liegend frei. Jeder Schütze verfügte über 5 Patronen, erlaubt waren 2 Probeschüsse; die größtmögliche Trefferzahl betrug demnach 300.

Das Fest beehrten mit ihrem Besuche Seine Exzellenz Herr Landespräsident Baron Schwarz, Seine Exzellenz Feldmarschalleutnant Kusmanek und Herr Generalmajor Schmidt von Fussina sowie mehrere Stabsoffiziere, Bürgermeister Dr. Tavčar, die Hofräte Graf Chorinsky und Ritter von Kaltenegger, die Herren Landes- schulinspektoren und Direktoren der beteiligten Anstalten und zahlreiche Professoren.

Nach dem Bestschießen richtete Seine Exzellenz Herr Divisionär Kusmanek an die jugendlichen Schützen eine kernige Ansprache, in der er die Bedeutung des Schießwesens bei der allgemeinen Wehrpflicht betonte und sie zu den schönen Erfolgen, die sie eben dargelegt hatten, beglückwünschte. Er dankte den Lehrern und Offizieren, die den Schießunterricht leiteten und beaufsichtigten, dann aber auch allen anderen höheren Förderern des Schießwesens und beschloß seine wohldurchdachte und wirkungsvolle Anrede mit einem dreimaligen Hoch und Živio auf Seine Majestät den Kaiser, als den obersten Kriegsherrn und ersten Schützen des Reiches. Begeistert stimmte die nach Hunderten zählende junge Schar in diesen Ruf ein, während die Militärmusik die Volkshymne intonierte.

Hierauf drückte im Namen der Schützen Herr Hauptmann Gasser als Oberleiter des ganzen Schießwesens der Mittelschuljugend den Dank der anwesenden Exzellenzen und Herren für das der Sache entgegengebrachte Interesse aus, indem er versicherte, daß der heutige Tag der schönste Beweis dafür sei, daß unter einer solchen Jugend eine Verletzung der dem Vaterlande schuldigen Pflicht ausgeschlossen sei, daß sie vielmehr durch ihren Patriotismus der schönen Hauptstadt Laibach und dem herrlichen Lande Krain stets zur Ehre und Zierde gereichen werde. In ein Hoch und Živio auf alle anwesenden Schützen klangen die allen zu Herzen gehenden Worte des Redners aus und lösten begeisterten Widerhall aus.

Zum Schlusse wurden unter freudigen Zurufen ihrer Kollegen unter die Sieger zunächst die sieben Ehrenpreise und dann noch die übrigen Beste verteilt.

Als erste, eigentliche Ehrenpreise für die besten Schützen aller Anstalten zusammen hatte das k. k. Landwehrkommando fünf wertvolle Beste, der militärwissenschaftliche Verein eine komplette Touristenausrüstung und der Bürgermeister Herr Dr. Iv. Tavčar im Namen der Stadtgemeinde einen kostbaren Trieder gespendet. Von diesen sieben Ehrenpreisen haben die Schützen des k. k. I. Staatsgymnasiums zwei erobert. Außerdem verfügte die Anstalt selbst für ihre Schüler noch über 13 Beste, bestehend aus Geschenken von seiten des Direktors und der Schüler. Geldbeträge zur Anschaffung wurden ferner auch gespendet vom Herrn Landeshauptmann Dr. Šusteršič und Frau Gemahlin (20 K), von Professoren oder Schülern der Anstalt. — Als der beste Schütze der Anstalt erwies sich der Schüler Vrančič Vladimir (VIII. a Kl.).

XI.

Zur Chronik des Gymnasiums.

Im Schuljahre 1912/13 zählte die Anstalt, nachdem die vom k. k. Landeschulrate mit dem Erlasse vom 1. August 1912, Z. 5152, bewilligte Eröffnung der bisherigen Parallelklassen auch vom k. k. Min. f. K. u. U. mit dem Erlasse vom 2. Oktober 1912, Z. 43.556, genehmigt worden war, wiederum 18 Klassen und hatte, trotzdem über Auftrag desselben k. k. Landeschulrates die Schüler der vorjährigen II. c und einige Schüler der IV. Klasse dem II. Staatsgymnasium zugewiesen werden mußten, noch immer 683 öffentliche Schüler und 24 hospitierende Privatistinnen und 1 Privatisten, im ganzen also 708 Schüler.

Eröffnet wurde das Schuljahr am 19. September mit dem feierlichen Veni Sancte in der Anstaltskapelle, worauf die Eröffnungskonferenz stattfand.

Einschreibungen und Aufnahmeprüfungen für die I. Klasse fanden zu Beginn des Schuljahres nicht statt, da schon im Julitermine die Zahl für die I. Klasse voll war.

Die Wiederholungs- und Nachtragsprüfungen wurden am 16., 17. und 18. September abgehalten.

Am 24. September veranstaltete das Gymnasium laut L.-Sch.-R.-Erl. vom 25. Juli 1912, Z. 5215, in den Anstaltsräumen eine bescheidene, aber nichtsdestoweniger animierte, dem Andenken des volkstümlichen Dichters, ersten slowenischen Pädagogen und größten Schul- und Jugendfreundes, des vor 50 Jahren verstorbenen Bischofs *Anton Martin Slomšek* gewidmete Gedächtnisfeier. Nach einer hl. Messe in der Hauskapelle versammelten sich Schüler und Lehrer vollzählig im Turnsaale, wo auf einer mit Pflanzengrün und Fahnen geschmückten Tribüne das lorbeerbekränzte Ölporträt des Gefeierten angebracht war. Die Feier eröffnete der Sängerkhor unter der Leitung des Gesangslehrers *M. Bajuk* mit dem volkstümlichen Liede Slomšeks „Preljubo veselje, oj, kje si doma“. Nach einer Ansprache des Direktors über den Zweck und die Bedeutung der Veranstaltung zum Andenken an einen Mann, der wie kein anderer die Tugenden eines Bischofs, eines Volksbildners, eines Pädagogen, Jugendfreundes und Dichters in seiner Person vereinigt hat, trug ein Schüler Slomšeks Gedichte „Lepo jutro“ und „Angel varih“, ein zweiter dessen „Popotnica“, „Vojaška“ und „Mož beseda“ vor. Hierauf ergriff Prof. *Dr. Debevec* das Wort und würdigte in einer begeisterten Festrede die großen Verdienste dieses unvergeßlichen Bischofs als des bedeutendsten Kulturförderers unter den Slowenen. Der mit einem Aufruf zur Nachahmung dieses großen Charakters endenden und mit Begeisterung aufgenommenen Rede wurde als Abschluß vom Sängerkhore noch das Lied „Slovenec sem“ zum Vortrage gebracht.

Am 4. Oktober wurde das Allerhöchste Namensfest Seiner k. u. k. Apostolischen Majestät des Kaisers *Franz Josef I.* durch einen gemeinsamen Gottesdienst, an dem alle Lehrer und Schüler teilnahmen, und mit der Absingung der Volkshymne gefeiert. Der Direktor wohnte mit einer Abordnung des Lehrkörpers auch dem feierlichen Hochamte in der Domkirche bei. Der Tag war schulfrei.

Die Anstalt war auch bei dem durch ein Hochamt begangenen Allerhöchsten Geburtstagsfeste des Kaisers am 18. August sowie beim Seelenamte für die

verewigte Kaiserin Elisabeth am 10. September vertreten. Auch den Namenstag weiland Ihrer Majestät am 19. November feierte das Gymnasium mit einem gemeinsamen Gottesdienste, worauf der Tag freigegeben wurde.

Am Samstag, den 15. Februar, wurde das I. Semester mit einer gemeinsamen Schulmesse in der Anstaltskapelle und mit der darauffolgenden Verteilung der Semestralausweise geschlossen und am Mittwoch, dem 19. Februar, der Unterricht des II. Semesters begonnen.

Am Samstag, den 22. Februar, ist nach längerer Krankheit der Professor des Ruhestandes *Anton Skubic* im 78. Lebensjahre verschieden. Dem Verewigten, der bis zu seiner Pensionierung im Jahre 1886 im ganzen 22 Jahre mit großen Pflichteifer als Lehrer der klassischen Sprachen an der hiesigen Anstalt gewirkt hatte, legte der Lehrkörper einen Kranz auf den Sarg und gab ihm samt allen Schülern am 24. Februar das letzte Geleite.

Am 8., 9., 10. und 11. März wurden gesondert für die Schüler des Unter- und Obergymnasiums die üblichen österlichen Andachtsübungen mit Beichte und Kommunion abgehalten, wobei für die ersteren der Katechet *Dr. Alfons Levčnik*, für die letzteren Kanonikus *Dr. Johann Svetina* die entsprechenden Exhorten hielt.

Im übrigen hatten die Schüler an Sonn- und Feiertagen in der Hauskapelle ihren gemeinsamen Gottesdienst, und zwar die des Obergymnasiums um 8, die des Untergymnasiums um 9 Uhr. Den Kirchengesang leitete der Gesangslehrer *Markus Bajuk*, in seiner Abwesenheit die Oktavaner *Leo Novak* und *Guido Beniger*, das Orgelspiel besorgte der Oktavaner *Heribert Hirschmann*.

Bei der Auferstehungsprozession am 22. März war die Anstalt durch den Direktor und drei Mitglieder des Lehrkörpers vertreten. An der Fronleichnamsprozession nahm die ganze Anstalt mit dem Lehrkörper teil.

Am 11. April wohnte der Inspektor für den Religionsunterricht Herr Kanonikus *Dr. Johann Gruden* diesem Unterrichte in einigen Klassen bei. Am nämlichen Tage besuchte auch der Inspektor für den Turnunterricht Herr Direktor des Staatsgymnasiums in Marburg *Dr. Josef Tominšek* den nicht obligaten Turnunterricht.

Am 19. April beging die Anstalt die 200jährige Feier der Pragmatischen Sanktion in erhebender Weise. Um 8 Uhr versammelte sich die Jugend mit dem ganzen Lehrkörper in der von elektrischen Lichtern erstrahlenden Aula, in deren Vordergrund, mitten im Pflanzengrün die Büste Seiner Majestät aufgestellt war. Nach der vom Ehrendomherrn Prof. *Dr. Svetina* gelesenen Messe, bei welcher der Sängerkhor unter der Leitung des Gesangslehrers *M. Bajuk* auch die Festkantate „Tu es Petrus“ mit sinnig verändertem Texte „Et hostes Austriae non praevalent“ zum Vortrag brachte, begann die eigentliche Feier mit dem Männerchor „Domovje moje, Avstrija“ von Gauby, worauf Prof. *Dr. Žmavc* die Festrede hielt. In seinem klaren fachmännischen Vortrage beleuchtete er die Geschichte der Pragmatischen Sanktion und ihre hohe Bedeutung für die österreichisch-ungarische Monarchie in der ganzen Folgezeit bis heute mit besonderer Rücksicht auf die vielen Nationalitäten von so verschiedener Individualität und Vergangenheit. In diesem Völkervereine befinde sich seit Jahrhunderten auch das treue Volk der Slowenen, das nach dem ausdrücklichen Worte des erlauchten Monarchen nicht nur zu seinem eigenen Wohle, sondern auch im Interesse des Gesamtstaates an seiner Kultur arbeiten darf. In den Wunsch, Österreich möge noch weiter der sichere Hort aller seiner Völker bleiben, und in ein begeistertes „Živio“ auf sein Blühen und Gedeihen klang die Rede aus,

die von allen Versammelten mit Begeisterung erwidert wurde. Dann trug der gemischte Chor das zu Herzen gehende Lied von Foerster: „Na slavo Avstriji“ vor. Unter Hinweis auf die Bedeutung des Tages gedachte hierauf der Anstaltsdirektor *Dr. Požar* auch der Schwierigkeiten und der Feinde, mit denen Karls VI. Tochter Maria Theresia, die erhabenste und sympathischste aller Frauen, die je auf dem Throne gesessen, zu kämpfen hatte und erwähnte die ähnlichen Wirrnisse der Gegenwart. Wie jedoch zu Zeiten der großen Kaiserin, so sind auch heute die verlässlichsten Verbündeten der Monarchie noch die eigenen treuen Völker, und wie seit der Pragmatischen Sanktion beständig die Person des Herrschers jenes notwendige Band war, welches die verschiedenen Völker des Reiches zu einem festen Ganzen vereinigte, so scharen sich auch heute begeisterter denn je die Völker um die erlauchte, von der ganzen Welt bewunderte und hochverehrte Person unseres Kaisers, des wahrhaften Friedensfürsten *Franz Josef I.* zum unzertrennlichen Bunde. Mit dem Rufe: Bog ohrani, Bog obvaruj nam cesarja, Avstrijo, den die Jugend mit hundertfachem „Živio“ erwiderte, schloß der Direktor seine patriotischen Worte, woraufhin, von mächtigen Orgelklängen begleitet, die Volkshymne erbrauste und die begeisterte Feier beendete. — Der Tag blieb unterrichtsfrei. — Für die Bibliothek wurde das prächtige Werk: Die Pragmatische Sanktion von Prof. Dr. Turba angeschafft.

Zu Pfingsten erhielten 26 Schüler der untersten Klassen, von den Katecheten *Dr. Debevec* und *Dr. Levičnik* vorbereitet, das Sakrament der hl. Firmung.

Am 10. Mai ist in Torbole am Gardasee der k. k. Hofrat und Landesinspektor i. R. *Dr. Johann Zindler* im 78. Lebensjahre verschieden. Der Verstorbene hatte in den Jahren 1863 bis 1867 auch an der hiesigen Anstalt als supplierender Lehrer und später von 1877 bis 1883 in Krain als Landesschulinspektor gewirkt. Die gefertigte Direktion brachte daher den Hinterbliebenen im Namen der Anstalt ihr Beileid zum Ausdruck.

Am 24. Mai fand das Preisschießen der Mittelschulen statt, worüber unter dem Titel „Schießübungen“ auf S. 86 berichtet wird.

Der 28. Mai wurde vom Direktor als dies maialis für die Anstalt freigegeben. Bei günstigstem Wetter zogen im ganzen zirka 400 Schüler mit ihren Lehrern nach verschiedenen Richtungen hinaus aufs Land, in die im schönsten Schmucke prangende Natur, wo sich ihnen für Herz und Auge soviel des Sehenswerten bot. Unter anderen besichtigten hiebei die Schüler der VIII. a- und VIII. b-Klasse unter fachmännischer Leitung eines Ingenieurs auch die landschaftliche Elektrizitätsanlage am Završnicabache in Oberkrain.

Am 17. und 18. Juni wohnte der k. k. Landesschulinspektor Herr Hofrat *Franz Hubad* in einigen Klassen dem Unterrichte bei.

Der Unterricht wurde auch im verflossenen Schuljahre durch vielfache instruktive Exkursionen belebt und vertieft. So wurden die Schüler verschiedener Klassen von den Professoren *Reisner*, *Verbic*, *Dr. Kozina*, *Volavšek* in die k. k. Tabakfabrik, in die Aktien-Brauerei Union, in die katholische Buchdruckerei, in das städtische Elektrizitätswerk geleitet, wo ihnen von den betreffenden Leitern der Anstalten bereitwilligst die nötigen Aufklärungen erteilt wurden. Supplierender Lehrer *Osana* förderte aber den Deutschunterricht in der II. c-Klasse dadurch, daß er in den Monaten April, Mai und Juni mit den Schülern kurze Ausflüge unternahm, bei denen die Konversation in deutscher Sprache geübt wurde.

Allen P. T. Persönlichkeiten, welche bei diesen für die Bildung der Gymnasialjugend besonders wertvollen Besuchen Lehrern und Schülern auf das zuvorkommendste an die Hand gingen und persönlich Erläuterungen gaben, wird seitens der Direktion hiemit der herzlichste Dank ausgedrückt.

Der Gesundheitszustand der Gymnasialjugend war auch im verflossenen Schuljahre besonders mit Rücksicht auf die große Frequenz ein recht günstiger. Die Anstalt blieb auch von etwaigen epidemischen Krankheiten völlig verschont, nur einzelne Schüler waren genötigt wegen vorübergehender Erkrankungen den Unterricht auf kürzere oder längere Zeit zu unterbrechen oder am Ende des Jahres ungeprüft zu bleiben. Dennoch aber wurde die Anstalt von einem tragischen Todesfalle heimgesucht. Am 30. Juni gegen Abend unternahmen zwei hospitierende Privatistinnen *Amalia Šimec* der VI. a- und *Albina Jeglič* der V. a-Klasse, nachdem sie, wie jedesmal, auch diesmal mit sehr gutem Erfolge ihre Prüfungen bestanden hatten, eine Kahnfahrt auf dem Laibachflusse. Bei der Einmündung des Iscabaches kippte jedoch das Boot um und beide Insassinnen fielen ins Wasser. Während sich Šimec mit dem Aufgebot aller Kräfte an den Kahn anklammernd solange über dem Wasser erhielt, daß auf ihre Hilferufe die Rettung kam, verschwand ihre Freundin, die wahrscheinlich vom Kahne begraben wurde, sofort unter dem Wasser. — Mit *Albina Jeglič* fand ein hoffnungsvolles Leben in der Blüte der Jahre ein jähes Ende, das um so trauriger erscheint, da ihre Leiche bis zur Stunde noch nicht geborgen werden konnte. Mit dieser Schülerin wurde wahrlich ein Muster nicht nur von Fleiß und Begabung, sondern auch ein Muster von echter Frömmigkeit der Anstalt entrissen. Den schwergeprüften Eltern wurde seitens der Direktion das innigste Beileid ausgedrückt.

Zensurkonferenzen fanden statt: die erste am 28. und 30. Oktober, die zweite am 18. und 20. Dezember, die dritte (für den Semesterschluß) am 10., 11., 12., und 13. Februar, die vierte am 7. und 9. April, die fünfte am 19. und 21. Mai, die sechste (zugleich Klassifikations- und Jahresschlußkonferenz) am 28. und 30. Juni, 1., 2. und 3. Juli.

In der Zeit vom 20. Juni bis inklusive 2. Juli wurden nach vorhergehender Konferenz die Versetzungs- und Privatistinnenprüfungen abgehalten.

Am 5. Juli wurde das Schuljahr mit einem feierlichen Dankgottesdienste und mit der Absingung der Volkshymne und der darauffolgenden Zeugnisverteilung geschlossen. Noch an demselben Vormittage haben die Aufnahmeprüfungen für die I. Klasse und am Nachmittage die Maturitätsprüfungen zu beginnen.

XII.

Alphabetisches Schülerverzeichnis am Schlusse des
Schuljahres 1912/13.*

I. a Klasse.

Aumann Viktor aus Gurkfeld.
 Babšek Milan aus St. Marcin.
 Čik Johann aus Vič bei Laibach.
 Dacar Robert aus Laibach.
 Deržaj Alois aus Möttling.
 Deržaj Emmerich aus Laibach.
Gerstenmayer Stojan aus Adelsberg.
Golob Franz aus Laibach.
 Gračner Josef aus Cilli.
Hofbauer Hugo, Edler v. Hohenwall, aus
 Loitsch.
 Hudnik Dušan aus Laibach.
 Jakopin Johann aus Laibach.
 Jeram Franz aus Laibach.
 Jonke Josef aus Laibach.
 Knez Tomislav aus Laibach.
 Kosec Alois aus Laibach.
 Kozlevčar Josef aus Sittich.
 Ludvik August aus St. Peter am Karst.
 Ludvik Ferdinand aus Wien.
 Malnar Anton aus Malinišče bei Osilnica.
 Mejač Gregor aus Motnik.
Mrakar Alois aus Divača im Küstenlande.
 v. Obereigner Stanko aus Prosek im
 Küstenlande.
Pečar Johann aus Kronau.
 Pečnik Josef aus Stožice bei Laibach.

Petovar Franz aus Hl. Kreuz bei Luttenberg
 in Steiermark.
 Pleiweiss Karl aus Weixelburg.
 Pogačnik Fridolin aus Laibach.
 Pompe Janko aus Cilli.
 Poženik Franz aus Laibach.
Rajar Ivan aus Sava bei Littai.
 Rašica Marko aus Ragusa in Dalmatien.
 Remškar Philipp aus Glince bei Laibach.
Rupnik Dušan aus Loitsch.
Rus Stanko aus St. Marcin.
 Sevnik Roman aus Laibach.
 Seunig Paul aus Laibach.
 Strohsack Josef aus Rakek.
 Tavčar Richard aus Laibach.
 Tominišek Gojmir aus Laibach.
 Traun Janko aus Glince bei Laibach.
 Turšič Alois aus Neumarkt.
 Vesel Adolf aus Großblaschitz.
 Zagradnik Stanislaus aus Šiška.
 Zalesjak Daniel aus Sinj in Dalmatien.

Privatistinnen:

v. Jezierska Anna aus Czernowitz.
Pleiweiss Lea aus Ratschach bei Steinbrück.
 Poklukar Ivana aus Veldes.
 Poklukar Ljudmila aus Hotič. [45 + 4]

I. b Klasse.

Bano Milan aus Möttling.
 Bertoncej Josef aus Selca bei Bischoflack.
 Bohinec Anton aus Zbilje bei Zwischen-
 wässern.
 Burdych Erwin aus Bischoflack.
 Cunder Wilhelm aus Stožice bei Laibach.
 Černe Rudolf aus Laibach.
 Česen Johann aus Laibach.
 Dolžan Leo aus Tupaliče bei Krainburg.
 Eisselt Erich aus Podpreska.
 Eržen Cyrill aus Rudno bei Eisern.
 Eržen Josef aus Lanišče bei Bischoflack.
 Fegic Ivan aus Šturije bei Wippach.
 Finžgar Alois aus Bischoflack.
Godina Josef aus Bistrica in Ungarn.
 Gogala Franz aus Laibach.
 Grabrijan Miloš aus Görz.
 Hreščak Angelo aus Triest.

Janežič Josef aus Laibach.
 Jerala Josef aus Zwischenwässern.
 Kanc Paul aus Laibach.
 Kloboves Franz aus Poljane bei Bischoflack.
 Koželj Albin aus Laibach.
Lapajne Viktor aus Graz.
Lutschoungg Heinrich aus Laibach.
Malnar Franz aus Hudi konec bei Reifnitz.
 Mavec Anton aus Krainburg.
Nachtigall Viktor aus Laibach.
 Novak Ignaz aus Vnanje Gorice bei Brezovica.
Ovca Anton aus Stob bei Mannsburg.
 Pečlin Anton aus Möttling.
 Penko Michael aus Nova Sušica bei Košana.
 Petrič Josef aus Laibach.
 Pirč Josef aus Veliki Trn bei Gurkfeld.
 Potočnik Franz aus Sv. Lenart bei Bischoflack.
 Ravnikar Franz aus Laibach.

* *Liegende* Schrift bedeutet zum Aufsteigen in die nächste Klasse vorzüglich geeignet, bezw. die Klasse mit vorzüglichem Erfolge beendet.

Reisner Anton aus Wien.
 Slana Ignaz aus Vnanje Gorice bei Brezovica.
 Smolej Vinzenz aus Sv. Križ bei Aßling.
 Štukelj Alois aus Motnik.
 Törnár Stephan aus Gomilica in Ungarn.

Vidic Viktor aus St. Veit ob Laibach.
 Weibl Julius aus Laibach.
 Zupan Josef aus Laibach.
 Žnidaršič Franz aus Podgorica bei Gutenfeld.
 Žrjav Anton aus Aßling. [45]

I. c Klasse.

Bajželj Johann aus Završje in Istrien.
 Ban Wladislaus aus Laibach.
 Černič Johann aus Laibach.
 Grahor Anton aus Dol. Bitinje bei Prem.
 Horvat Johann aus Podzemelj.
 Janša Viktor aus Lengenfeld.
 Jelovšek Franz aus Verd bei Oberlaibach.
 Jevnikar Anton aus Laibach.
 Kavec Ignaz aus Breg bei Radmannsdorf.
 Knez Leo aus Nassenfuß.
 Korun Franz aus Stein.
 Kosmač Josef aus Laibach.
 Kovač Cyrill aus Knežak.
 Kregar Josef aus Kleče.
 Leskovic Stanislaus aus Laibach.
 Lukić Zvonimir aus Pola.
 Marolt Johann aus Laibach.
 Merčun Alois aus Novi Udmat.
 Perko Anton aus Goriče bei Krainburg.
 Pirc Johann aus Podklanec bei Sodražica.
 Podkrajšek Cyrill aus Laibach.
 Potokar Paul aus Radomlje.
 Pribovič Franz aus Vič bei Laibach.
 Puntar Josef aus Vigaun.

Puntar Wilhelm aus Neumarktl.
 Rebolj Franz aus Ponova vas bei St. Marein.
 Robežnik Eduard aus Vič bei Laibach.
 Robežnik Vinzenz aus Vič bei Laibach.
 Sedevčič Anton aus Rakek.
 Skulj Stanislaus aus Tržišče bei Nassenfuß.
 Smrekar Ferdinand aus Sp. Ribče bei Moräutsch.
 Srebrnič Wladimir aus Gabrijne im Küstenlande.
 Šabec Augustin aus Idria.
 Šarec Franz aus Črnuče.
 Šusteršič Johann aus Laibach.
 Terpin Richard aus Laibach.
 Tominec Wladimir aus Laibach.
 Tratnik Franz aus Laibach.
 Turk Josef aus Žigmarice bei Sodražica.
 Uratarič Wladimir aus Hohenegg in Steiermark.
 Vidmar Cyrill aus Laibach.
 Wagner Nikolaus aus Laibach.
 Zajc Ladislaus aus Laibach.
 Zemljic Anton aus Luče in Steiermark. [44]

II. a Klasse.

Beg Dušan aus Laibach.
 Bizjak Johann aus Stožice bei Laibach.
 Budkovič Johann aus Großlupp.
 Cerar Peter aus Laibach.
 Dekleva Peter aus Laibach.
 Dovjak Josef aus Kozarje.
 Furlan Josef aus Laibach.
 Ivanc Adolf aus Sodražica.
 Kanc Max aus Laibach.
 Klešnik Anton aus Zgornji Kašelj.
 Klínar Peter aus Laibach.
 Kokalj Zdenko aus Laibach.
 Korenini Josef aus Laibach.
 Kovač Josef aus Šiška.
 Kramaršič Vinzenz aus Ratschach bei Steinbrück.
 Krivic Ivan aus Laibach.
 Ločniškar Adolf aus Laibach.
 Lukanc Leopold aus Mannsburg.
 Lužar Silvester aus Adelsberg.
 Markošek Emil aus Podkraj.
 Marn Rudolf aus Laibach.
 Mayer Miroslav aus Laibach.
 Milohnoja Theobald aus Laibach.

Pate Rudolf aus Laibach.
 Ponebšek Božidar aus Volosca im Küstenlande.
 Rauter Franz aus Montpreis in Steiermark.
 Rožič Leopold aus Sava bei Aßling.
 Rožič Stanislaus aus Sežana im Küstenlande.
 Rožmanec Josef aus Glince bei Laibach.
 Rus Franz aus Laibach.
 Sbrizaj Danilo aus Triest.
 Sever Franz aus Glince bei Laibach.
 Šuša Miroslav aus Dolenja vas bei Senožeče.
 Škerjanc Luzian aus Graz.
 Štrus Ivan aus Laibach.
 Trošt Franz aus Wippach.
 Wester Milan aus Laibach.
 Zavašnik Josef aus Vič bei Laibach.

Privatistinnen:

Globočnik Franziska aus Laibach.
 Konvalinka Anna aus Žamberk in Böhmen.
 Konvalinka Ludowika aus Prag.
 Pirc Veronika aus Franzdorf.
 Pirc Zvezdana aus Laibach. [38 + 5]

II. b Klasse.

Bilban Vinzenz aus Dobruša bei Vodice.
 Božič Josef aus Kobile bei Gurkfeld.
 Cankar Franz aus Šid in Slavonien.
 Držaj Anton aus Möttling.
 Fric Ivan aus Prepolje in Steiermark.
 Gillich Stanko aus Laibach.
 Grebenc Anton aus Steinbüchl.
 Gregorič Janko aus Töplitz bei Sagor.
Grimšič Karl aus Dole bei Franzdorf.
 Hojkar Josef aus Glince bei St. Veit ob
 Laibach.
 Hudolin Ivan aus Altwinkel bei Gottschee.
Kavčič Janko aus Bischoflack.
 Kolarič Rudolf aus Ilovci in Steiermark.
 Koritnik Viktor aus Lukovica.
 Krmavnar Boris aus Littai.
 Langerholz Franz aus Žlebe bei Zwischen-
 wässern.

Logar Blasius aus Eisnern.
 Marh Josef aus Laibach.
 Oblak Ivan aus Flödnig.
 Papov Ignaz aus Neumarktl.
 Pavšič Stephan aus Jama bei Mavčiče.
 Peršuh Ivan aus Zgornje Laže in Steier-
 mark.
 Pohar Davorin aus Hrastje bei St. Peter.
 Potočnik Franz aus Lengenfeld.
 Prebil Franz aus Sežana im Küstenlande.
Rozman Konrad aus Laibach.
 Rozman Miroslav aus Šiška.
 Sirmik Leopold aus Šiška.
Steindl Wilim aus Vrgorac in Dalmatien.
 Stor Anton aus Laibach.
 Zajec Franz aus Tersain.
 Zaletel August aus Laibach.
 Zaletel Josef aus Neumarktl. [33]

II. c Klasse.

Babnik Alois aus Šiška.
 Bassin Rainer aus Wippach.
 Bebar Johann aus Kompolje.
 Boltausser Richard aus Wippach.
 Čeglar Johann aus Šiška.
 Čermák Franz aus Laibach.
Černič Johann aus Boginja vas bei Podzemelj.
 Čop Max aus Laibach.
 Debeljak Albert aus St. Veit ob Laibach.
Dernovšek Leopold aus Ojstro bei Hrastnik.
Erjavec Ernst aus Glince bei Laibach.
 Gasparič Franz aus Laibach.
 Gorišek Engelbert aus Sittich.
 Hartman Alois aus Laibach.
 Inglič Franz aus Laibach.
 Jerala Franz aus Glince bei Laibach.
Kermavner Johann aus Mala vas bei
 Laibach.
 Knez Johann aus Vič bei Laibach.
 Konjar Stanislaus aus Motnik.

Kosec Johann aus Laibach.
Kostanjevec Boris aus Laibach.
 Kovič Johann aus Šiška.
 Kriseh Otto aus Laibach.
 Leskovic Josef aus Laibach.
 Lubej Alois aus Gradovlje.
 Noč Johann aus Laibach.
 Pogačnik Vinzenz aus Laibach.
 Popovič Johann aus Zirknitz.
 Preskar Wladimir aus Laibach.
 Pristov Anton aus Laibach.
 Rebolj Johann aus Ponova vas bei St. Marein.
 Roš Alois aus Krainburg.
 Šancin Marius aus Servola bei Triest.
 Šeliškar Anton aus Laibach.
 Splichal Ernst aus Laibach.
 Svetel Johann aus Šiška.
 Tičar Konrad aus Laibach.
 Vertačnik Albert aus Laibach.
 Zajec Cyrill aus Muljava. [39]

III. a Klasse.

Bartol Albin aus Reifnitz.
 Beguš Jakob aus Boh. Bela.
 Božič Adalbert aus Loke bei Trifail.
 Brudar Johann aus Vinja vas bei Rudolfs-
 wert.
 Cvar Wladislav aus Vel. Poljane.
 Globočnik Wladimir aus Graz.
 Gregorin Franz aus Vnanje Gorice.
 Gruden Josef aus Laibach.
Hofbauer Bogomir Edler von, aus Loitsch.
Karlin Miroslav aus Laibach.
 Klopčič Blasius aus Laibach.
Kraljič Franz aus Lukovica.
 Kravanja Viktor aus Zirknitz.
 Kühnar Johann aus Bratoncei in Ungarn.

Kuntarič Johann aus Naklo bei Landstraß.
Kvartič Bogomil aus Schönstein in Steiermark.
 Lavrič Johann aus Lukovica.
 Marchiotti Josef aus Laibach.
 Marinček Johann aus Cerklje bei Gurkfeld.
 Marš Friedrich aus Cilli.
 Mejač Leopold aus Laibach.
 Miš Johann aus Šiška.
Mlakar Ernst aus Divača im Küstenlande.
Mrvec Franz aus Vodice.
Nadrah Josef aus Mrzlo polje bei Sittich.
 Omahen Johann aus Adelsberg.
 Paličar Alois aus Selo bei Lipoglav.
 Pangršič Johann aus Zalog bei Laibach.
 Papler Viktor aus Lipnica bei Veldes.

Polzelnik Johann aus Vel. Slevica.
Prezelj Albin aus Cerkovska vas bei Loitsch.
Ravnikar Anton aus Križna gora bei
 Bischoflack.
Rebek Josef aus Laibach.
Rozman Franz aus Predoslje.
Stelè Johann aus Stein.
Sturm Heinrich aus Möttling.
Sega Franz aus Ravní dol bei Sodražica.
Tekavčič Johann aus Laibach.
Tominec Leo aus Laibach.

Vakselj Anton aus Laibach.
Vörös Viktor aus Belatinci in Ungarn.
Vrečar Johann aus Dobrunje bei Laibach.
Vreček Franz aus Laibach.
Vrevc Franz aus Zagorice bei Veldes.

Privatistinnen:

Kuklja Božena aus Laibach.
Vrtovec Vida aus Laibach.
Zelenka Margarete aus Laibach. [44+3]

III. b Klasse.

Ambrožič Johann aus Jarše bei Domžale.
Aumann Bruno aus Wippach.
Bassin Egon aus Wippach.
Bele Marzell aus Laibach.
Boštijančič Albin aus Laibach.
Božič Franz aus Laibach.
Brilli Alfons aus Laibach.
Črne Franz aus Laibach.
Dokler Zvonimir aus Krainburg.
Florijančič Milan aus Laibach.
Geiger Baldomir aus Laibach.
Golmajer Method aus Laibach.
Gregorčič Milan aus Laibach.
Grobelnik Alexander aus Laibach.
Hafner Jakob aus Laibach.
Hus Branko aus Gonobitz in Steiermark.
Javoršek Franz aus Košana.
Kavec Johann aus Breg bei Radmannsdorf.
Kavec Paul aus Breg bei Radmannsdorf.
Kogovšek Franz aus Šiška.
Kogovšek Johann aus Šiška.
Konobelj Josef aus Zagon bei Adelsberg.
Kobar Franz aus Hrušica bei Laibach.
Korenini Alexander aus Laibach.
Košmrl Alois aus Sodražica.
Koželj Alois aus Laibach.

Kramaršič Wladimir aus Ratschach bei Steinbrück.
Levec Anton aus Tuhinj bei Stein.
Mayer Karl aus Laibach.
Milavec Albin aus Seisenberg.
Novak Franz aus Laibach.
Pančur Valentin aus Laibach.
Papež Zdenko aus Adelsberg.
Perko Milan aus Littai.
Petrovčič Anton aus Laibach.
Poljanec Anton aus Gabrovšec bei Gurk.
Pretnar Bogomir aus Krainburg.
Rasteiger Theodor aus Lichtenwald in Steiermark.
Robida Franz aus Laibach.
Rupnik Wladimir aus Loitsch.
Sever Philipp aus Ig.
Štrukelj Stanislaus aus Laibach.
Sturm Bartholomäus aus Laibach.
Šubić Miroslav aus Laibach.
Tavčar Igor aus Laibach.
Tiran Ernst aus Laibach.
Zavašnik Franz aus Vič.
Žitnik Franz aus Laibach.
Žnidarič Franz aus Podgradje bei Luttenberg. [49]

IV. a Klasse.

Ambrožič Franz aus Domžale.
Beneš Josef aus Littai.
Bežek Josef aus Bischoflack.
Bleiweis Sergej, Ritter von Trsteniški, aus Graz.
Božič Friedrich aus Loke bei Trifail.
Budič Friedrich aus Laibach.
Cepuder Ivo aus Laibach.
Cirman Friedrich aus St. Veit bei Laibach.
Debevec Franz aus Brunnndorf bei Ig.
Dernovšek Johann aus Loke bei Trifail.
Faganel Josef aus Gradiska.
Fettich-Frankheim Ludwig aus Adelsberg.
Flis Martin aus Lava bei Cilli.
Karlin Paul aus Laibach.
Kmet Johann aus Marburg.
Križnik Anton aus Lees.

Koprivnik Stanko aus Laibach.
Kump Bogdan aus Golnik bei Neumarktl.
Laznik Johann aus Glince bei Laibach.
Mejač Franz aus Laibach.
Petrič Heinrich aus St. Peter bei Steinbrück.
Rape Stanislaus aus Olševek bei Krainburg.
Sajovic Karl Zdenko aus St. Peter am Karst.
Sancin Kasimir aus Servola bei Triest.
Steindl Udalrich aus Vrgorac in Dalmatien.
Struna Leopold aus Treffen.
Sušnik Paul aus Bischoflack.
Toman Stanislaus aus Moräutsch.
Vesel Bogomil aus Laibach.
Vičič Emil aus Laibach.
Zajec Stanislaus aus Domžale.
Zbašnik Franz aus Dolenja vas bei Reifnitz.

Zelenka Johann aus Laibach.
Zupan David aus Laibach.

Privatistinnen:

Fink Maria aus Laibach.
Ilešič Ljudmila aus Laibach.

Kristan Miroslava aus Schwarzenberg bei
Idria.
Pirc Valeska aus Laibach.

Krankheitshalber ungeprüft:

Koritzký Josef aus Rudolfswert. [35 + 4]

IV b. Klasse.

Ambrožič Franz aus Goriča vas bei
Reifnitz.
Avšič Ludwig aus Kleče bei Laibach.
Bercieri August aus Cerovec bei Littai.
Berlic Simon aus Ribče bei Littai.
Čeh Franz aus Nedeljica in Ungarn.
Debecv Dušan aus Laibach.
Deisinger Milan aus Altlack.
Dimnik Cyrill aus Mariafeld bei Laibach.
Galovič Adalbert aus Glince bei Laibach.
Gunde Anton aus Orehovec bei Landstraß.
Hiti Franz aus Rudolfswert.
Javoršek Karl aus Šiška.
Kepec Johann aus Ihan.
Klatzer Rudolf aus Triest.
Knez Stanislaus aus Vič.
Konjar Johann aus Motnik.
Kovačič Karl aus Žigmarice bei Sodražica.

Kovič Josef aus Šiška.
Kunc Matthias aus Laibach.
Lenič Ludwig aus Slivnica bei Großlupp.
Lipovšek Franz aus Krašnja bei Moräutsch.
Mejač Anton aus Laibach.
Mejač Franz aus Kaplja vas bei Kommenda.
Parma Bruno aus Laibach.
Pfeifer Josef aus Laibach.
Plevelj Ludwig aus Šiška.
Pohar Max aus Studenci bei Marburg.
Potokar Johann aus Radomlje bei Stein.
Slana Johann aus Vnanje Gorice.
Soklič Ernst aus Laibach.
Torelli Albin aus Laibach.
Verovšek Josef aus Laibach.
Zajec Milan aus Trnovo.
Zalokar Josef aus Rečica bei Veldes.
Žužek Alois aus Großlaschitz. [35]

V. a Klasse.

Aschmann Josef aus Laibach.
Bajec Anton aus Billichgraz.
Bedžuh Franz aus Ježica.
Bohinec Walter aus Volosca im Küsten-
lande.
Brandsteter Ignaz aus St. Lorenz.
Fabjančič Milan aus Jarčji vrh bei Bučka.
Gornik Karl aus Sodražica.
Gregorin Raphael aus Črnuče.
Jekler Franz aus Bodešiče bei Veldes.
Junz Ludwig aus Laibach.
Kordin Anton aus Laibach.
Kuntarič Anton aus Naklo bei Gurkfeld.
Kvas Franz aus Stob bei Domžale.
Lah Johann aus Štrukljeva vas bei Zirknitz.
Lukesch Rudolf aus Laibach.
Maležič Peter aus Reifnitz.
Nečemar Ferdinand aus Šiška.

Oblak Franz aus Bischoflack.
Pakiž Josef aus Sodražica.
Poljak Johann aus Javornik bei Aßling.
Puci Johann aus Ratschach in Oberkrain.
Ravnikar Karl aus Rudolfswert.
Sedej Laurenz aus Notranje Gorice.
Šusteršič Ferdinand aus Laibach.
Turk Jakob aus Svibno bei Steinbrück.
Turšič Alois aus Bezovljak.
Tušar Josef aus Nova vas bei Žiri.
Vrančič Stanislaus aus Laibach.
Wolf Anton aus Laibach.
Žužek Cyrill aus Turjak.
Žužek Franz aus Kompolje.

Privatistinnen:

† *Jeglič Albina* aus Hl. Kreuz bei Littai.
Vadnal Angela aus Laibach. [31 + 2]

V. b Klasse.

Avšič Jakob aus Kleče bei Laibach.
Banovec Matthias aus Dobljče bei Tschern-
nembl.
Čekal Franz aus Vobratan bei Tabor in
Böhmen.
Fajdiga Eduard aus Laibach.
Fettich-Frankheim Ado aus Adelsberg.
v. Födransperg Gregor aus Hudo bei Sittich.
Gogala August aus Laibach.

Hrast Janko aus Laibach.
Jurkovič Slavomir aus Petrina bei Fara.
Kejžar Miroslav aus Rakck.
Kuralt Alois aus Laibach.
Kušan Andreas aus Laze bei Planina.
Lassbacher Karl aus Leoben in Steiermark.
Lovšin Stephan aus Adelsberg.
Orožen Janko aus Laibach.
Plehan Bogomir aus Laibach.

Podgornik Dušan aus Laibach.
 Pretnar Kasimir aus Velika Dolina bei Gurkfeld.
 Repnik Franz aus Weixelburg.
Sajovic Sročko aus Hrastje bei St. Peter am Karst.

Šabec Felix aus St. Peter am Karst.
 Turk Josef aus Laibach.
Vodušek Theobald aus Trifail.
 Žnidaršič Franz aus Zdenska vas bei Gutenfeld. [24]

VI. a Klasse.

Aljančič Alfons aus Trnovo.
 Baričević Josef aus Pola in Istrien.
 Berlec Anton aus Podhruška bei Stein.
 Bizavičar Franz aus Šiška.
Bloudek Boleslav Leo aus Krainburg.
 Golobič Matthias aus Laibach.
 Gologranc Stanislaus aus Gaberje bei Cilli.
 Hirschmann Karl aus Laibach.
 Jaklič Wladimir aus St. Veit bei Laibach.
 Janež Josef aus Laibach.
 Jemec Eduard aus Laibach.
 Josin Emanuel aus Laibach.
Kostanjevec Wladimir aus Laibach.
 Kunz Zdenko aus Bautsch bei Sternberg in Mähren.
 Lukanc Johann, Edler von Savenburg, aus Laibach.
 Mahkovec Franz aus Prežganje.
 Majaron Danilo Boris aus Laibach.
 Milavec Wladimir aus Zirknitz.
 Mohorič Franz aus Repnje bei Vodice.
 Oven Josef aus Gunclje bei St. Veit ob Laibach.

Petelin Bogdan aus Rudolfswert.
 Porenta Anton aus Slape bei Mariafeld.
Prešern Rudolf aus Marburg.
 Rode Anton aus Rodica bei Mannsburg.
 Schiffrer Stephan aus Altlack.
 Sinković Milko aus Laibach.
 Strnad Josef aus Cesta bei Gutenfeld.
 Šerjak Josef aus Blato bei St. Marein.
 Šolar Jakob aus Rudno bei Eisnern.
 Tavčar Bartholomäus aus Moškrin bei Bischoflack.
 Tavčar Živko aus Laibach.
 Tominec Cyrill aus Laibach.
 Zorko Josef aus St. Veit bei Egg.
 Zupančič Josef aus Zavrtače bei Weixelburg.

Privatistinnen:

Pirc Milena aus Laibach.
Šimec Amalia aus Neumarktl.

Krankheitshalber ungeprüft:

Zupanc Maria Alma aus Laibach. [34+3]

VI. b Klasse.

Andolšek Johann aus Male Lipljene bei Turjak.
 Arh Josef aus Bohinjska Češnjica.
 Baloh Mihael aus Laibach.
 Batagelj Anton aus Šturije bei Wippach.
 Bernik Valentin aus Laibach.
Čebin Dominik aus Trifail.
 Černe Josef aus Breg bei Littai.
Češarek Franz aus Nemška vas bei Reifnitz.
Debevec Anton aus Brunndorf.
 Debevec Stanislaus aus Laibach.
 Dolničar Franz aus Hrastje bei Laibach.
Erklavec Michael aus Moste bei Laibach.
 Ferjančič Josef aus Manče bei Wippach.
Juvanc Max aus Gurkfeld.
 Korenčan Matthias aus Ljubogojna.
 Kos Stanislaus aus Laibach.
 Kurent Philipp aus Črnuče.
 Lovšin Josef aus Sušje bei Reifnitz.

Maček Josef aus Laze bei Planina.
 Marolt Matthias aus Gorenje Podpoljane.
 Mušič Max aus Cerkovska vas bei Loitsch.
 Pihlar Franz aus Ragoznica in Windischbüchel.
 Presker Max aus Gurkfeld.
 Pretnar Ladislaus aus Velika Dolina bei Gurkfeld.
 Sturm Artur aus Spalato.
 Szillich Josef aus Dolenja vas bei Loitsch.
Šmalc Leopold aus Reifnitz.
Turk Alois aus Gradnje im Küstenlande.
 Vidic Milan aus Glince bei Laibach.
 Volk Alois aus Velika Bukovica bei Illyrisch-Feistritz.
 Vrhnjak Alois aus Pameče bei Windischgraz.
 Zavašnik Franz aus Glince bei St. Veit ob Laibach. [32]

VII. a Klasse.

Bertoncelj Valentin aus Dobrava bei Podnart.
 Bloudek Slavoj aus Krainburg.
Dobida Karl aus Krainburg.
Florjančič Johann aus Laibach.

Komotar Cyrill aus Oberlaibach.
 Komotar Method aus Oberlaibach.
 Korošec Anton aus Koprivnik i. d. Wochein.
Kropivnik Rudolf aus Laibach.

Lavrin Johann aus Laibach.
 Levec Ivan aus Laibach.
 Likar Stanislaus aus Rakek.
Naglič Vladko aus Šiška.
 Pleiweiss Mirko aus Laibach.
Sodnik Rudolf aus Laibach.
Suyer Vaso aus Laibach.
 Širca Franz aus Šturije bei Wippach.
 Tominec Maximilian aus Laibach.
 Trdina Johann aus Laibach.

Urbančič Anton aus Loitsch.
 Vidmar Josef aus Laibach.
 Žargi Ivan aus Stein.
 Žvan Leo aus Steinbüchl.

Privatistin:

Perušek Milena aus Laibach.

Krankheitshalber ungeprüft:
 Obreza Cyrill aus Kolk bei Littai. [23+1]

VII. b Klasse.

Adamič Silvester aus Žlebič bei Reifnitz.
 Aschmann Cvetko aus Laibach.
 Blumauer Robert aus Laibach.
Budinek Josef aus Kronau.
 Dokler Martin aus Podrečje.
 Engelsberger Viktor aus Raka.
Grabner Paul aus St. Oswald.
 Habjan Johann aus Peč bei Weixelburg.
 Javornik Stanislaus aus Žalina.
 Komar Max aus Laibach.
 Krašna Rudolf aus Laibach.
 Lipovšek Wilhelm aus Laibach.
 Mihelič Mirko aus Videm in Steiermark.
 Miklič Johann aus Reifnitz.
 Pakič Silverius aus Dane bei Reifnitz.
 Pirnat Franz aus Gašpinovo.

Pitschmann Eduard aus St. Marcin.
Ponikvar Adolf aus St. Veit bei Zirknitz.
 Pretnar Josef aus Poljšica bei Veldes.
Prezelj Johann aus Nova vas bei Rakek.
 Scherwitzel Matthäus aus Udmat bei
 Föderlach in Kärnten.
 Skubic Anton aus Dolenje Duplice.
 Šavli Andreas aus Laibach.
 Traven Elias aus Kupinac bei Agram.
 Verbič Bogomir aus Oberlaibach.
Žaren Franz aus Vrhuļje bei Gurkfeld.
 Žnidarič Dragotin aus Križevci in Steiermark.

Krankheitshalber ungeprüft:
 Kosem Anton aus Jagnjenica. [28]

VIII. a Klasse.

Albrecht Johann aus Hotedršica.
 Bauer Andreas aus Kuželj.
Benedičič Franz aus Eisern.
 Černe Josef aus Littai.
 Čop Matthäus aus Rodine bei Breznica.
 Gjud Miroslav aus Laibach.
 Gliha Maximilian aus Unec.
 Hrovat Alois aus Podkoren.
Ilic Alois aus Dolenja vas bei Reifnitz.
 Jakič Alexius aus Laze bei Rob.
 Kobler Franz aus Lees.
 Kopfiva Johann aus Laibach.
 Leiler Hubert aus Reifnitz.
 Lukanc Maximilian, Edler von Savenburg,
 aus Laibach.
 Malešič Matthias aus Tschernembl.

Mehle Augustin aus Laibach.
Novak Leo aus Laibach.
 Orožen Franz aus Laibach.
 Pirkovič Johann aus Gorenje Vrhpolje bei
 St. Bartlmä.
 Pogačnik Johann aus Cilli.
Prezelj Josef aus Nova vas bei Rakek.
 Ramovš Johann aus Črnuče.
 Rosina Ernst aus Ratschach bei Steinbrück.
 Schöner Ferdinand aus Leskovec bei
 Gurkfeld.
Šlajmer Wladimir aus Laibach.
 Tomiňsek Stanislaus aus Cilli.
 Traven Stephan aus Vodice.
 Vrančič Wladimir aus Laibach.
 Wrinskele August aus Großlaschitz. [29]

VIII. b Klasse.

Ambrožič Josef aus Goriča vas bei Reifnitz.
 Arko Leopold aus Dane bei Reifnitz.
 Beniger Guido aus Laibach.
 Čapek Peter aus Pettau in Steiermark.
 Čehun Franz aus Laibach.
 Čerček Johann aus Bischoflack.
Drnovšek Dominik aus Loke bei Trifail in
 Steiermark.

Duje Alois aus Zavrhek im Küstenlande.
 Gorše Friedrich aus Koflern bei Gottschee.
 Gregorn Anton aus Rečica in Steiermark.
 Hafner Wladimir aus Podgorica b. Gutenfeld.
 Hirschman Heribert aus Laibach.
 Hudnik Albin aus Šiška.
 Kos Johann aus Pristava bei St. Hemma
 in Steiermark.

Kržič Anton aus Rakitna.
 Likar Stanislav aus Laibach.
 Lojk Bernhard aus Črniče im Küstenlande.
 Mesesnel Franz aus Cervignano im Küstenlande.
 Novak Karl aus Vrhpolje bei Stein.
 Požlep Anton aus Laibach.
 Preželj Ferdinand aus Littai.

Rejic Heinrich aus Idria.
 Sajovic Dušan aus Hrastje bei St. Peter am Karst.
 Strukel Franz aus Laibach.
 Simnic Friedrich aus Krainburg.
 Vrhunc Vinzenz aus Laibach.
 Žagar Friedrich aus Laibach.
 Žitnik Alois aus Karolinengrund.

[28]

XIII.

Mitteilungen, den Beginn des Schuljahres 1913/14 betreffend.

Das Schuljahr 1913/14 wird am 19. September mit dem heiligen Geistamte eröffnet werden.

Der regelmäßige Unterricht beginnt am 20. September.

Bezüglich der Schüleraufnahme gelten nachfolgende Bestimmungen:

a) Schüler, welche in die *I. Klasse neu eintreten* wollen, müssen das zehnte Lebensjahr vollendet haben oder noch im Jahre 1913 vollenden und sich hierüber durch Beibringung des Tauf- oder Geburtsscheines ausweisen. Sie haben sich in Begleitung der Eltern oder deren Stellvertreter bei der Gymnasialdirektion persönlich zu melden und, wenn sie ihre Vorbildung an einer Volksschule genossen haben, ein Frequentationszeugnis (Schulnachrichten) vorzulegen, welches unter ausdrücklicher Bezeichnung seines Zweckes die Noten aus der Religionslehre, der Unterrichtssprache und dem Rechnen zu enthalten hat.

Die wirkliche Aufnahme in die I. Klasse erfolgt auf Grund einer gut bestandenen Aufnahmeprüfung, bei welcher folgende Anforderungen gestellt werden: In der Religion jenes Maß von Wissen, welches in den ersten vier Jahreskursen einer Volksschule erworben werden kann; in der Unterrichtssprache (slowenisch, resp. deutsch) Fertigkeit im Lesen und Schreiben (der lateinischen und deutschen Schrift), Kenntnis der Elemente aus der Formenlehre, Fertigkeit im Analysieren einfach bekleideter Sätze, Bekanntschaft mit den Regeln der Orthographie; im Rechnen: Übung in den vier Grundrechnungsarten in ganzen Zahlen.

Für diese Aufnahmeprüfung sind zwei Termine bestimmt; der erste fällt auf den 5. Juli, der zweite auf den 17. September. Anmeldungen hiezu werden in der Direktionskanzlei am 29. Juni, resp. am 16. September entgegengenommen.

In jedem dieser Termine wird über die Aufnahme endgültig entschieden. Eine Wiederholung der Aufnahmeprüfung, sei es an derselben oder an einer anderen Anstalt, ist unzulässig.

Diejenigen Schüler, welche im Julitermin in die I. Klasse aufgenommen wurden, haben erst zu dem feierlichen Hochamte am 19. September zu erscheinen.

b) Die Aufnahme in die *II. bis VIII. Klasse neu eintretender* Schüler erfolgt am 17. September von 10 bis 12 Uhr. Dieselben haben den Tauf- oder Geburtschein, die beiden letzten Zeugnisse und etwaige Schulgeldbefreiungs- oder Stipendiendekrete beizubringen.

c) Die *diesem Gymnasium bereits angehörenden* Schüler haben sich am 18. September vormittags mit dem Jahreszeugnisse zu melden.

Die Nachtrags- und Wiederholungsprüfungen sowie die eventuellen Aufnahmsprüfungen für die *II. bis VIII. Klasse* finden am 16., 17. und 18. September statt.

Jeder Schüler erlegt einen Lehr- und Spielmittelbeitrag von 2 K 40 h und einen ausschließlich für die Schülerbibliothek bestimmten Beitrag von 1 K (zusammen 3 K 40 h), außerdem hat jeder *neu aufgenommene Schüler* eine Aufnahmegebühr von 4 K 20 h zu entrichten (zusammen 7 K 60 h).

Das Schulgeld beträgt halbjährlich 40 K und muß von den Schülern der I. Klasse im I. Semester in den ersten drei Monaten, in allen übrigen Fällen, d. h. von Schülern aller übrigen Klassen und auch jenen Schülern der I. Klasse, die um keine Stundung angesucht haben, aber in den ersten sechs Wochen eines jeden Semesters entrichtet werden. Von der ganzen oder halben Zahlung desselben können nur solche wahrhaft dürftige oder mittellose Schüler befreit werden, welche im letzten Semester einer Staats-Mittelschule als öffentliche Schüler angehört und im „Betragen“ die Note „sehr gut“ oder „gut“ und im Fortgange im I. Semester in allen obligaten Lehrgegenständen wenigstens die Note „genügend“, im II. Semester aber mindestens die „allgemeine Eignung“ zum Aufsteigen in die nächste Klasse zuerkannt erhalten haben. Solche Schüler, wenn sie um ganze oder halbe Schulgeldbefreiung bittlich einschreiten wollen, haben ihre diesbezüglichen, an den k. k. Landesschulrat gerichteten Gesuche mit dem letzten Semestralzeugnisse und dem legal ausgestellten Mittellosigkeitsausweise, welcher nicht über ein Jahr alt sein darf, in den ersten acht Tagen eines jeden Semesters bei der Direktion zu überreichen. Spätere Gesuche werden nicht mehr angenommen.

Öffentlichen Schülern der I. Klasse kann die Zahlung des Schulgeldes für das I. Semester bedingungsweise bis zum Semesterschlusse gestundet werden, wenn ihnen in bezug auf das „Betragen“ eine der beiden ersten Noten der Notenskala und in bezug auf die Leistungen in allen obligaten Lehrgegenständen mindestens die Note „genügend“ zuerkannt wird. Um diese Stundung zu erlangen, ist binnen acht Tagen nach Beginn des Schuljahres bei der Direktion ein an den k. k. Landesschulrat gerichtetes Gesuch zu überreichen, welches mit einem vor nicht mehr als einem Jahre legal ausgestellten Mittellosigkeitszeugnisse belegt sein muß.

Wer von jenen Schülern, die infolge des schlechten Klassifikationsergebnisses (in beiden Semestern in der Hälfte der Gegenstände die Note „nicht genügend“ oder als Repetent „zum Aufsteigen nicht geeignet“) die hiesige Anstalt zu verlassen haben, die Wiederaufnahme anstrebt, hat das gestempelte und mit Zeugnissen belegte Gesuch, an den k. k. Landesschulrat gerichtet, längstens bis zum 15. Juli der Direktion zu überreichen.

* * *

Nach den Bestimmungen des Erlasses des k. k. Landesschulrates für Krain vom 28. August 1894, Z. 2354, dürfen Schüler, welche nach ihrem Geburtsorte und nach ihren Familienverhältnissen dem Bereiche der k. k. Bezirkshauptmannschaften Krainburg, Radmannsdorf, Rudolfswert

und Tschernembl und dem Bereiche der k. k. Bezirksgerichte Landstraß, Nassenfuß, Weixelburg und Stein angehören, hierorts nur ausnahmsweise in besonders berücksichtigungswürdigen Fällen mit Genehmigung des k. k. Landesschulrates aufgenommen werden.

Die P. T. Angehörigen jener Schüler, welche einer solchen Genehmigung bedürfen, werden daher aufgefordert, sich dieselbe vom k. k. Landesschulrate rechtzeitig zu beschaffen.

Die Direktion.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1913/14.

Šolsko leto 1913/14 se začne dne 19. septembra s slovesno sveto mašo, redni pouk pa 20. septembra.

Za sprejem učencev veljajo te-le določbe:

a) Učenci, ki žele *nanovo vstopiti v I. razred*, se morajo, spremljani od staršev, s krstnim ali rojstnim listom dokazati, da so že izpolnili deseto leto svoje starosti ali ga izpolnijo še v letu 1913. Oni, ki so se dosedaj poučevali v ljudski šoli, naj se izkažejo z obiskovalnim izpričevalom in redi iz veroznanstva, učnega jezika in računstva.

Sprejet pa je učenec v I. razred šele tedaj, ko je prebil z dobrim uspehom sprejemno izkušnjo, pri kateri se zahteva to-le: Iz veroznanstva toliko znanja, kolikor si ga more pridobiti v prvih štirih letnih tečajih ljudske šole; v učnem jeziku (slovenskem, oziroma nemškem) spretnost v čitanju in pisanju, znanje početnih naukov iz oblikoslovja, spretnost v analiziranju prosto razširjenih stavkov, poznavanje pravopisnih pravil; v računstvu izvežbanost v štirih osnovnih računskih načinih s celimi števili.

Sprejemne izkušnje se bodo vršile v dveh obrokih: prvi obrok je dne 5. julija, drugi obrok dne 17. septembra. K tem izkušnjam naj se učenci oglase v ravnateljvi pisarni dne 29. junija, ozir. dne 16. septembra. V vsakem teh obrokov se o sprejemu končno določi.

Sprejemno izkušnjo na istem ali kakem drugem zavodu ponavljati ni dovoljeno.

Učencem, ki so bili meseca julija v I. razred sprejeti, je priti šele k slovesni sveti maši dne 19. septembra.

b) V II. do VIII. razred *nanovo vstopajoči* učenci se bodo sprejemali dne 17. septembra od 10. do 12. ure. S seboj naj prineso krstni (rojstni) list, šolski izpričevali zadnjega leta in, ako so bili šolnine oproščeni ali so dobivali ustanove, tudi dotične dekrete.

c) Učencem, ki so *doslej obiskovali ta zavod*, se je javiti dne 18. septembra dopoldne s šolskim izpričevalom zadnjega polletja.

Dodatne in ponavljalne izkušnje, istotako sprejemne izkušnje za II. do VIII. razred se bodo vršile dne 16., 17. in 18. septembra.

Vsakemu učencu je plačati 2 K 40 h prispevka za učila in igrala in 1 K izključno dijaški knjižnici namenjenega doneska (skupaj 3 K 40 h), vrhutega pa mora vsak nanovo sprejeti učenec plačati še 4 K 20 h sprejemščine (skupaj 7 K 60 h).

Šolnina znaša za pol leta 40 K. To morajo učenci I. razreda za prvo polletje plačati v prvih treh mesecih, v vseh drugih slučajih pa, t. j. učenci vseh drugih razredov in tudi tisti učenci I. razreda, ki niso prosili odloga, v prvih šestih tednih vsakega polletja. Cele ali polovične šolnine se morejo oprostiti le učenci, ki so res revni ali nimajo nobene podpore, ki so bili v zadnjem polletju javni učenci kake državne srednje šole ter so dobili v vedenju red „prav dobro“ (sehr gut) ali „dobro“ (gut), v učnem napredku pa v I. polletju v vseh obveznih predmetih vsaj red „zadostno“ (genügend), v II. polletju pa vsaj splošno sposobnost, da prestopijo v višji razred. Učencem, ki hočejo prositi celega ali polovičnega oproščenja šolnine, je vložiti dotično na c. kr. deželni šolski svet naslovljeno prošnjo pri gimnazijskem ravnateljstvu v prvih osmih dneh vsakega polletja. Prošnji je pridejati šolsko izpričevalo zadnjega polletja in zakonito izdelano ubožno izpričevalo, ki pa ne sme biti starejše nego eno leto. Poznejše prošnje se ne sprejmo.

Javnim učencem I. razreda se more plačanje šolnine za prvo polletje pogojno odložiti do sklepa prvega polletja, ako imajo v vedenju red „prav dobro“ ali „dobro“, glede na napredek pa v vseh obveznih predmetih vsaj red „zadostno“. Kdor hoče to odložitev doseči, mora v osmih dneh po pričetku šolskega leta pri gimnazijskem ravnateljstvu vložiti na c. kr. deželni šolski svet naslovljeno prošnjo, kateri je pridejati zakonito izdelano, ne več nego eno leto staro ubožno izpričevalo.

Kdor želi izmed tistih učencev, ki morajo zaradi neugodne klasifikacije (v obeh polletjih v polovici predmetov red „nezadostno“ ali kot *repent* „za višji razred nesposoben“) tukajšnji zavod zapustiti, zopetnega sprejema, mora izročiti dotično kolkovano, z izpričevali opremljeno prošnjo, naslovljeno c. kr. deželnemu šolskemu svetu, najkasneje do dne 15. julija ravnateljstvu.

* * *

Po naredbi c. kr. deželnega šolskega sveta od dne 28. avgusta 1894, št. 2354, se smejo učenci, ki po svojem rojstvu ali po rodbinskih razmerah pripadajo ozemlju c. kr. okrajnih glavarstev v Črnomlju, Kranju, Novem mestu in Radovljici in ozemlju c. kr. okrajnih sodišč v Kamniku, Kostanjevici, Mokronogu in Višnji gori, na tukajšnji gimnaziji sprejemati le izjemoma v posameznih, posebnega ozira vrednih slučajih in to le po dovoljenju c. kr. deželnega šolskega sveta.

P. n. starši onih učencev, ki potrebujejo takega dovoljenja, se torej opozarjajo, da si ga pravočasno po posebni prošnji priskrbe pri c. kr. deželnem šolskem svetu.

Ravnateljstvo.

1870. 1.) *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Note über die mehrfachen und willkürlichen Werte einiger bestimmten Integrale.
 2.) *B. Knapp*: Emendationsversuch zu Tacitus' Annalen XVI. 26.
1871. *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Die Philosophie in verschiedenen Schulen.
1872. *M. Wurner*: Niederschlagsverhältnisse Oberkrains, aus den Beobachtungen der Jahre 1864 bis 1869 dargestellt.
1873. 1.) *Anton Heinrich*: Zur Geschichte von Krain, Görz und Triest.
 2.) *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Über philosophische Propädeutik.
1874. *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Ein Beitrag zur Auflösung unbestimmter quadratischer Gleichungen.
1875. 1.) *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Die Erfahrung als Problem der Philosophie.
 2.) *M. Pleteršnik*: Vodnik, učitelj ljubljanske gimnazije.
1876. *Fr. Šuklje*: Die Entstehung und Bedeutung des Verduner Vertrages vom Jahre 843 n. Chr.
1877. *Dr. K. Ahn*: Kleon. Versuch einer Ehrenrettung.
1878. *Dr. H. M. Gartenauer*: Der naturwissenschaftliche Materialismus.
1879. *M. Vodušek*: Neue Methode für die Berechnung der Sonnen- und Mondesparallaxe aus Planetenvorübergängen und Sonnenfinsternissen.
1880. *M. Vodušek*: Beiträge zur praktischen Astronomie.
1881. *A. Zeehe*: Anastasius Grüns „Schutt“.
1882. *Dr. Jos. Joh. Nejedli*: Zur Theorie der Sinneswahrnehmung. I.
1883. *Anton Heinrich*: Der österreichische Feldzug im Jahre 1812. (Mit einer Karte.)
1884. *Friedrich Žakelj*: Homerische Euphemismen für „Tod“ und „Sterben“.
1885. *Dr. Oskar Gratzy*: Über den Sensualismus des Philosophen Protagoras und dessen Darstellung bei Plato.
1886. 1.) *J. Šubic*: Ljubljansko barje. (S petimi prilogami.)
 2.) *J. Šuman*: Bemerkungen zu einigen Stellen der Platonischen Apologie des Sokrates.
1887. 1.) *M. Pleteršnik*: Slovenščina na ljubljanskem liceju.
 2.) *J. Šuman*: Weitere Bemerkungen zu einzelnen Stellen der Platonischen Apologie.
1888. *Jul. Wallner*: Nikodemus Frischlins Entwurf einer Laibacher Schulordnung aus dem Jahre 1582.
1889. *Jos. Šorn*: Der Sprachgebrauch des Eutropius II.
1890. *Jos. Šorn*: Die Sprache des Satirikers Persius.
1891. *Fl. Hintner*: Der Pflichtenstreit der Agamemnonskinder in Sophokles' Elektra und seine Lösung. I.
1892. *Fl. Hintner*: Der Pflichtenstreit der Agamemnonskinder in Sophokles' Elektra und seine Lösung. II.
1893. 1.) *M. Vodušek*: Die geodätische Linie.
 2.) *Dr. Karlin*: Profesor Josip Marn. (Životopisna črtica.)
1894. *Dr. Jos. Šorn*: Über den Gebrauch der Präpositionen bei M. Junianus Justinus.
1895. *M. Vodušek*: Die astronomische Strahlenbrechung.
1896. *Dr. Joh. Matthäus Klimesch*: Zur Geschichte des Laibacher Gymnasiums.
1897. 1.) *Fran Ilešič*: Dramatika in slovensko slovstvo.
 2.) *Fl. Hintner*: Professor Franz Seraphin Gerdinič.
1898. *R. Perušek*: Die Aberkios-Inschrift.

1899. *M. Vodušek*: Neue Theorie der Mondbewegung.
1900. 1.) *M. Vodušek*: Ebbe und Flut.
 2.) Beschreibung des Neubanes des k. k. Staats-Obergymnasiums in Laibach.
1901. *Dr. Jos. Šorn*: Einige Bemerkungen zum „Liber memorialis“ des L. Ampelius.
1902. *Dr. Jos. Šorn*: Weitere Beiträge zur Syntax des M. Iunianus Iustinus.
1903. 1.) *Prof. Dr. Val. Korun*: Katalog der Lehrerbibliothek des k. k. I. Staatsgymnasiums in Laibach. I.
 2.) *Prof. R. Perušek*: Ivan Vrhovec. (Životopisna črtica.)
1904. *Prof. Dr. Val. Korun*: Katalog der Lehrerbibliothek des k. k. I. Staatsgymnasiums in Laibach. II.
1905. *Prof. Dr. Val. Korun*: Katalog der Lehrerbibliothek des k. k. I. Staatsgymnasiums in Laibach. III.
1906. *Prof. A. Paulin*: Die Farne Krains.
1907. *Prof. A. Paulin*: Übersicht der in Krain bisher nachgewiesenen Formen aus der Gattung *Alchemilla* L.
1908. *Prof. Dr. Franz Riedl*: Der Sophist Prodikus und die Wanderung seines „Herakles am Scheidewege“ durch die römische und deutsche Literatur.
1909. 1.) *Dr. Jos. Šorn*: Bemerkungen zum Texte des M. Iunianus Iustinus.
 2.) *Dr. Jos. Tomišek*: Aforizmi o klasičnem pouku.
1910. *Prof. Rajko Perušek*: O rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v novi slovenščini.
1911. *Rudolf Grošelj*: Das Webersche Gesetz der Psychophysik und seine relationstheoretische Deutung.
1912. *Dr. J. Matth. Klimesch*: Heinrichs I. von Rosenberg Verwandtschaft mit dem Habsburger Albrecht I.
1913. *Dr. J. Debevec*: Grška drama. S 4 slikami.

